

**commissie vrije tijd, publiekszaken en pensioenen
(VPP)**

Openbare dossierstukken van de vergadering van 8 november
2021

In deze bundel kan u de voor openbaarmaking vatbare dossierstukken bij de volgende mededelingen vinden:

c) Toelichting: Europese culturele hoofdstad 2030 (presentatie)

c) Toelichting: Europese culturele hoofdstad 2030 (presentatie)

Openbare bijlage(n)

- 20211108_DO_VPP_rapport_kandidaat_Europese_hoofdstad.pdf

ONTWERP-RAPPORT VERKENNENDE BEVRAGING VOORTRAJECT GENT 2030 KANDIDAAT EUROPESE CULTURELE HOOFDSTAD

periode december 2020 – oktober 2021

In opdracht van

Stad Gent – Departement Cultuur, Sport en Vrije Tijd

Over vorige Europese Culturele Hoofdsteden en Gent nu

"Sixty six cities and their experiences since 1985 tell the story of how culture and the city can act and react together and of how the unique synergies of this can change the everyday and open up for new understandings, new partnerships and new futures.

*You can learn from many cities but you can copy from no-one.
Timing is everything. Is the time right for Ghent? What will Ghent show us?
Can Ghent find and reflect our 'now'?"*

Trevor Davis – Aarhus/Kopenhagen
tijdens de tweede online inspiratiesessie in het kader van Gent 2030

INHOUDSTAFEL

SITUERING VAN DE OPDRACHT	4
STARTPOSITIE STAD GENT	5
CONTEXT EN PROCEDURE EUROPESE CULTURELE HOOFDSTEDEN	6
LEARNINGS EN BOODSCHAPPEN VAN EERDERE CULTURELE HOOFDSTEDEN	8
TOELICHTING BIJ HET GEVOLGDE TRAJECT	11
VRAAG 1: WAT MAAKT GENT TOT GENT? ONZE TROEVEN EN KANSEN?	13
INTRO	13
1. HET MERKBELEID VAN STAD GENT	14
2. TROEVEN EN KANSEN VAN GENT – ALGEMEEN	14
3. KANSEN EN TROEVEN VAN GENT - CULTURELE EN CREATIEVE SECTOR	22
VRAAG 2: WELKE UITDAGINGEN, DOORBRAKEN EN TRANSFORMATIES?	29
INTRO	29
1. ALGEMENE UITGANGSPUNTEN	30
2. MAATSCHAPPELIJKE UITDAGINGEN	34
3. RUIMTE VOOR CULTUUR	51
4. CULTUURGERELATEERDE UITDAGINGEN	58
5. PROCES- EN ORGANISATIEGERELATEERDE UITDAGINGEN	70
VRAAG 3: WAARMEE KAN GENT HET VERSCHIL MAKEN ?	74
INTRO	74
BELANG VAN EEN STERK, ONDERSCHIEDEND CONCEPT OF NARRATIEF	75
INPUT VOOR MOGELIJKE CONCEPTEN OF NARRATIEVEN	76
VRAAG 4: WAAR ZIEN WE ONZE EUROPESE RELEVANTIE EN MEERWAARDE ?	85
INTRO	85
INPUT HIEROVER TIJDENS DE BEVRAGING	85
SAMENVATTENDE CONCLUSIES	87
1. BIJ DE BEVRAGING ZELF	87
2. BIJ GENT 2030 ALGEMEEN	88
3. BIJ TROEVEN EN KANSEN, en USP's	89
4. BIJ UITDAGINGEN EN TRANSFORMATIES – ALGEMEEN	89
5. BIJ UITDAGINGEN EN TRANSFORMATIES – MAATSCHAPPELIJK	90
6. BIJ UITDAGINGEN EN TRANSFORMATIES – CULTUREEL	91
7. PROCES- en ORGANISATIEGERELATEERDE UITDAGINGEN	93
AANBEVELINGEN	95
BIJLAGEN	100

SITUERING VAN DE OPDRACHT

In 2030 is België aan de beurt om – samen met Cyprus – de European Capital of Culture te leveren. Hiervoor wordt in beide landen een interne stedencompetitie georganiseerd en moeten kandidaat-steden in 2024 een stevig *bidbook* indienen ter beoordeling door een internationaal expertenpanel.

Gent stelt zich voluit kandidaat voor deze titel en startte het voorbereidingstraject bewust met een eerste brede bevraging die het nodige werkmateriaal moet opleveren voor het eigenlijke voortraject waarmee de stad nog dit najaar een doorstart hoopt te kunnen maken.

De opdracht voor deze bevraging werd toegewezen aan IDEA Consult en uitgevoerd door Joris Janssens en Toon Berckmoes. Een stuurgroep van het Departement Cultuur, Sport en Vrije Tijd begeleidde het hele traject en was samengesteld als volgt: Johan Van de Wiele (departementshoofd), Carine Stevens (directeur cultuurdienst), Astrid Van Ingelgom (teamcoördinator), Bram Ghyoot (teamcoördinator), Bart Doucet (stafmedewerker departement) en Ilse Delmeire (kabinet schepen Samy Souguir). Bart Doucet coördineerde en ondersteunde deze fase van het 2030-voortraject en participeerde aan de meeste interviews. Johan Van de Wiele volgde het hele traject van nabij op en bood dankbare ondersteuning.

Tot slot konden we bij deze bevraging rekenen op de zeer gewaardeerde medewerking van het Gents Kunstenoverleg en Community Gent, alsook op de medewerking van verschillende departementen en stadsdiensten, de Gentse Cultuurraad en de Vlaamse amateurkunstenkoepels.

Joris Janssens en Toon Berckmoes, IDEA Consult

STARTPOSITIE STAD GENT

We starten niet van een wit blad

Gent moet niet starten van een wit blad of in het luchtledige, stelt de stad zelf. Gent heeft vandaag immers best al veel troeven in huis die als fundamenten kunnen dienen voor een Europees Cultureel Hoofdstadjaar. De stad investeerde de laatste jaren nog extra stevig in cultuur, zowel in werkingen (subsidies + 35%) als in infrastructuur (x 4), en doet dit ook de komende jaren nog. Bovendien is er inmiddels heel wat extra expertise opgebouwd met grote stadsprojecten zoals bv. het Van Eyck-jaar.

Bovenstaande elementen worden door de stad zelf – maar ook door anderen – als belangrijke bouwstenen gezien voor de verdere culturele ontwikkeling van de stad, mede in het licht van Gent 2030. Hierop kan worden verder gebouwd, aldus de stad. Uiteraard wil dit niet zeggen dat er geen bijsturingen of andere en nieuwe accenten meer mogelijk zouden zijn. Daarvoor dient o.a. deze brede bevraging die als een prelude op het eigenlijke voortraject van Gent 2030 moet worden gezien, startend vanaf dit najaar.

Gent sterk genoeg solo, of toch niet?

Er is best wel wat te doen geweest over het feit of het wel verstandig is dat de stad Gent solo wil gaan als kandidaat-Europese culturele hoofdstad. Alhoewel niemand lijkt te twijfelen over de eigen troeven van Gent (zie verder), kwamen uit verschillende hoeken toch bedenkingen van zowel principiële aard (is het wel verstandig en bij de tijd om competitie tussen steden te stimuleren, bovendien in zo'n klein en verdeeld land als België?) als van tactische aard (maken we niet meer kans indien we ons zouden verbinden met een of meer andere Belgische steden waarmee bovendien een sterke link bestaat?). Het besef dat Europa vereist dat er slechts een stad in de lead kan zitten, richtte de focus evenwel weer op de eigen troeven, kansen en uitdagingen van Gent. Met de ambitie en het vertrekpunt van 'Gent solo en in de lead' leek de consensus te groeien om bij de verdere verdieping en invulling van het project actief op zoek worden gegaan naar wisselwerking en samenwerking met andere steden in binnen- en buitenland.

Cultuur in brede zin

De stad ziet cultuur als een groot geheel en verbonden met tal van andere sectoren. Cultuur dus m.i.v. kunsten, erfgoed, feestelijkheden, evenementen, creatieve economie, jongerencultuur, edm. Binnen de stedelijke administratie betreffen dit vaak verschillende diensten en departementen, maar mensen maken dit onderscheid niet.

Gent in brede zin

Gent betreft niet alleen de binnenstad, maar het hele grondgebied van Gent m.i.v. alle buurten, wijken en deelgemeenten. Ook de nieuwe wijken en stadsdelen, ook het havengebied. Bovendien wordt het vanzelfsprekend geacht dat Gent ook actief de wisselwerking opzoekt met de ruimere regio.

Iedereen aan boord

Gent 2030 moet een breed gedragen project worden, in goede samenwerking en wisselwerking tussen de stedelijke diensten en de culturele en maatschappelijke sector. Het is van belang dat 'iedereen mee' is, dit met inbegrip van alle wijken en deelgemeenten en de vele culturele gemeenschappen die Gent rijk is.

We gaan voor de titel

De stad Gent gaat voluit voor de titel 'Europese Culturele Hoofdstad' en vindt het hele kandidatuur-traject ernaartoe toekomstgericht ook op zich reeds heel belangrijk, zelfs al wordt de titel onverhoopt niet gehaald. Hoe dan ook zal dit van grote invloed blijken te zijn voor de stad.

CONTEXT EN PROCEDURE EUROPESE CULTURELE HOOFDSTEDEN

Het concept [Europese Culturele Hoofdsteden](#) bestaat reeds sinds 1985. Athene was de eerste stad aan wie deze titel werd toegewezen. Daarna volgde lange tijd jaarlijks één andere stad en vervolgens telkens twee steden op basis van een jaarlijkse Europese competitie. Sinds 2004 wordt de titel Europese Culturele Hoofdstad bij vaste toerbeurt [jaarlijks aan twee landen](#) toegewezen en verloopt de titeltoewijzing via een interne competitie per land. In 2030 is het de beurt aan België en Cyprus.

Eerdere Belgische steden met de titel 'Europese Culturele Hoofdstad' waren Antwerpen (1993), Brussel (2000), Brugge (2002) en Bergen (2015). Zie de volledige lijst sinds 1985 [hier](#). Gent is kandidaat Europese Culturele Hoofdstad voor 2030. Andere Belgische steden die inmiddels gestart zijn met de voorbereiding van hun kandidatuur zijn Brussel, Kortrijk, Leuven, Luik en Oostende.

Procedure

De procedure is grosso modo als volgt:

- **2024:** uiterlijk 6 jaar voor het titeljaar starten de geselecteerde lidstaten een interne competitie en publiceren ze een open oproep tot het indienen van aanvragen voor het eigen land.
- **2025:** de ingediende aanvragen worden kort na de preselectiefase door een internationaal panel van onafhankelijke experts (m.i.v. experts uit het gastland zelf) getoetst aan een set van criteria; dit leidt tot een shortlist van kandidaat-steden die vervolgens een definitief bidbook moeten indienen.
- **2025:** het internationaal expertenpanel beoordeelt de definitieve aanvragen en beveelt per gastland één stad aan voor de titel.
- **2026:** de relevante overheid van dat land – in casu het Overlegcomité wat België betreft - wijst uiterlijk 4 jaar voor het titeljaar vervolgens de titelstad aan als Culturele Hoofdstad van Europa voor het betrokken jaar en volgt hierbij normaliter het advies van het expertenpanel. De rol van de Europese Commissie is ervoor te zorgen dat de regels die op EU-niveau zijn vastgesteld, overal worden nageleefd.
- **2027 en volgende:** verdere uitwerking en voorbereiding van het titeljaar door de titeldragende stad per gastland, die hierin wordt bijgestaan en opgevolgd door het expertenpanel.

Op het internet zijn er verschillende bidbooks, impactstudies en evaluatierapporten terug te vinden van eerdere Europese Culturele Hoofdsteden die ongetwijfeld inspiratie kunnen bieden. Ook de websites van de betrokken steden (vorige, huidige en volgende) zijn interessante benchmarks. Het blijft evident essentieel dat een kandidaat-stad zijn eigen overtuigend verhaal ontwikkelt.

Europese doelstellingen

Het initiatief European Capitals of Culture kadert in het Europese Creative Europe-programma en heeft volgende doelstellingen:

Algemeen:

- De diversiteit van culturen in Europa beschermen en bevorderen en hun gemeenschappelijke kenmerken voor het voetlicht brengen, alsook het gevoel van verbondenheid met een gemeenschappelijke culturele ruimte bij de burgers versterken.
- De bijdrage van cultuur aan de langetermijn ontwikkeling van steden stimuleren overeenkomstig hun respectieve strategieën en prioriteiten.

Specifiek:

- Het scala, de diversiteit en de Europese dimensie van het cultuuraanbod in steden vergroten, onder meer door middel van transnationale samenwerking.
- De toegang tot en de deelname aan cultuur verruimen.
- De capaciteit van de cultuursector en de aansluiting ervan op andere sectoren versterken.
- De steden via cultuur meer internationale bekendheid geven.

Europese criteria

Het internationaal expertenpanel toetst aanvragen en bidbooks aan een set van door Europa bepaalde criteria. We lichten ze hieronder beknopt toe.

Langetermijnstrategie

- geen 'next cultural event' voor een stad
- geen tijdelijk iets, maar een cultureel ontwikkelingstraject met een tussentijds orgelpunt in 2030
- bijdrage van cultuur aan de langetermijnontwikkeling van steden all-in

Europese dimensie

- geen Vlaamse, geen nationale, maar Europese culturele hoofdstad
- belang van Europese dimensie > Europese relevantie en meerwaarde van het hoofdstadjaar
- belang van aantoonbare legacy van het Hoofdstad-jaar, voor de stad zelf én voor Europa.

Culturele en artistieke inhoud

- overtuigende culturele en artistieke visie en strategie + diversiteit en kwaliteit van de activiteiten

Bereik

- brede participatie van bestaande en nieuwe publieken/deelnemers: van lokaal tot internationaal

Leveringscapaciteit

- politieke steun en engagement op diverse niveaus, met inbegrip van beleid, infrastructuur, mensen en middelen, ...

Beheer en organisatie

professionele organisatie: structuur, bestuur, organisatie, team, budget en begroting (incl. fondsenwerving), partnerships

LEARNINGS EN BOODSCHAPPEN VAN EERDERE CULTURELE HOOFDSTEDEN

Aan een bidbook voor een Europese culturele hoofdstad begin je niet zomaar. Een bidbook moet immers beantwoorden aan de criteria die Europa stelt (zie hoger) en - om finaal ook een ernstige kans te maken - best ook aan de evoluerende kijk van de Europese jury op nieuwe kandidaat-hoofdsteden. Bovendien is het uiteraard ook altijd nuttig om de praktijk van eerdere Europese culturele hoofdsteden aan dit alles te toetsen.

Met het oog op dit alles screenen we meerdere bidbooks, documenten en juryverslagen m.b.t. eerdere culturele hoofdsteden. Bijkomend organiseerden we in de periode maart-april 2021, in samenwerking met de dienst cultuur, vier blikverruimende online inspiratiesessies met eerdere Europese culturele hoofdsteden. En tot slot konden we ook terugvallen op onze eigen expertise met Europese culturele hoofdsteden.¹

In de periode maart-april organiseerden we in samenwerking met de dienst cultuur vier blikverruimende online sessies met zes eerdere Europese culturele hoofdsteden, voorafgegaan door een introducerende sessie met Sylvia Aman, internationaal expert ter zake en tot voor kort een van de leden van het internationale panel dat bidbooks beoordeelt, hierover adviseert aan de betrokken lidstaten en vervolgens de gekozen kandidaat tijdens de verdere voorbereidingsperiode ook verder opvolgt en adviseert.

Aan de online inspiratiesessies werd actief geparticipeerd door belangstellenden van binnen en buiten de cultuursector, van binnen en buiten de stedelijke organisatie. Per hebben zich telkens tussen de 250 à 350 deelnemers aangemeld. Elke sessie werd in- en uitgeleid door de burgemeester en de schepen van cultuur. De meeste [sessies](#) zijn ook nog steeds online te bekijken en ook de [verslagen](#) ervan staan online. We hebben deze verslagen ook toegevoegd aan dit rapport in bijlage 2.

De vier inspiratiesessies op een rijtje:

- **9 februari.** Oriënterende sessie met [Sylvia Amann](#) (Inforelais, Oostenrijk). Sylvia is een ervaren beleidsadviseur en EU-expert met focus op cultuur en culturele industrieën, stedelijke en regionale ontwikkeling. Van 2015 tot voor kort was zij een van de leden van het internationale expertpanel 'European Capital of Culture' van de Europese Commissie. Dit panel beoordeelt per land de ingezonden kandidaturen en adviseert op basis van een shortlist de lidstaten.
- **23 februari.** Tijdens deze sessie lieten we sleutelfiguren uit voormalige Europese Culturele Hoofdsteden aan het woord over hun ervaringen met zowel de voorbereiding, het jaar zelf, als de doorwerking daarvan in hun stad. Voor [Lille 2004](#) waren dit Thierry Lesueur en Didier Fusillier onze gasten, voor [Rijeka 2020](#) was dit Emina Visnic.
- **9 maart.** Deze sessie focuste vooral op trends en ontwikkelingen met relevantie voor Europese culturele hoofdsteden (ecoc). Hoe kan het ecoc-raamwerk een context bieden om te werken aan culturele en maatschappelijke transformaties, via culturele projecten en trajecten? Gastprekers waren [Trevor Davies](#) (Kopenhagen) en [Milena Dragičević Šešić](#) (Belgrado), beide eminente sprekers met een expertise in verschillende Europese steden en regio's.
- **23 maart.** In de laatste sessie deelden opnieuw twee steden hun ervaring en expertise met ons. Voor [Leeuwarden-Fryslân 2018](#) waren dit Sjoerd Bootsma en Sjoerd Feitsma, voor [Aarhus 2017](#) was dit Lene Øster.

¹ We verwijzen hier naar onze eigen betrokkenheid bij de ontwikkeling en organisatie van eerdere Europese culturele hoofdsteden (ecoc) in eigen land (Antwerpen 93, Brussel 2000, Brugge 2002) m.i.v. deelname aan het Europees ecoc-netwerk. We maakten ook dankbaar gebruik van de expertise van Bart Doucet, stafmedewerker van het departement cultuur, sport en vrije tijd. Bart screende verschillende bidbooks, nam in 2019 ook deel aan de internationale ecoc-masterclass 'Shaping a European Capital of Culture' en is als voorzitter van de Working Group, Skills, Creativity and Work van EUROCITIE (een onderdeel van het EUROCITIES Culture Forum) bovendien ook rechtstreeks goed bekend met meerdere Europese culturele hoofdsteden.

Uit deze vier inspiratiesessies destilleerden we volgende cruciale *take aways* voor Gent 2030:

Authentiek, innovatief en onderscheidend

- Vertrek vanuit de eigenheid van Gent (m.i.v. zijn roots).
- Ontwikkel een krachtig Gent-specifiek project en geef dit een geavanceerde en innovatieve invulling.
- Geen business as usual, geen copy paste.
- Wees onderscheidend t.o.v. andere Belgische kandidaten én eerdere Europese culturele hoofdsteden

Ontwikkelingstraject

- Focus op ontwikkeling en transformatie.
- 'Goed zijn' volstaat niet; het gaat om 'beter worden'.
- Heeft Gent deze titel echt nodig en waarvoor? Op welke uitdagingen wil/moet je inzetten?
- Focus op hoe die titel het verschil kan maken voor Gent (én anderen).

Europese dimensie

- Ga op zoek naar de meerwaarde en relevantie voor Europa en andere Europese steden.
- Zoek actieve wisselwerking en samenwerking op in Europees verband, en ruimer.

Evoluerende trends en ontwikkelingen

- Denk op een termijn van 10 jaar en verder.
- Voorzie witruimte en flexibiliteit om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en trends. Lokaal én Europees.

Legacy

- Kijk verder dan het ecoc-jaar 2030. De jaren erna zijn het belangrijkste. Denk vooraf na wat je als erfenis wil/kan nalaten, en dit op verschillende vlakken.
- Commitment overheid
- Zorg voor verknoping met en commitment van de hele stadsorganisatie (beleid/administratie), ook legislatuuroverschrijdend.
- Zorg van bij aanvang reeds voor connecties met andere relevante overheden .

Europese criteria en verwachtingen

- Hou focus op de Europese criteria (jury!). Ga daarbij zelfkritische evaluatie en publieke reflecties niet uit de weg.
- Hou rekening met evoluerende denkbelden over het concept 'Europese Culturele Hoofdstad', ook bij de jury. Het gaat momenteel steeds meer de richting uit van 'cultural democracy' en 'community bases projects' met voldoende ruimte voor bottom-up en kleine initiatieven.

Van breed naar smal en terug breed

- Oogst eerst brede input, ontwikkel daarna een authentiek concept en maak scherpe en gedurfde keuzen.
- Bouw vervolgens hierrond uw project en programma, grotendeels gesteund op partnerships. Belang van een sterk, onderscheidend en gedeeld narratief (verhaal/concept).

Leading by doing

- Tracht reeds in de bidbookfase te excelleren in lijn met de werkwijze en het concept dat je voor ogen hebt.
- Via dynamiserende communicatie, participatie, partnerships, werkwijze, projecten, internationale linken,...

Evoluties op vlak van programmaontwikkeling

- Van focus op evenementen naar focus op processen.
- Van inside out naar outside in approach.
- Van een dominant cultuursectorproject naar een transversale, geïntegreerde aanpak.
- Van vooral zelf doen, naar focus op strategische partnerships.
- Van individuele naar gedeelde verantwoordelijkheid.
- Van gemeenschappen als doelgroep naar gemeenschappen als basis voor actie.

Evoluties op vlak van structuur, organisatie en team

- Onafhankelijke structuur met betrokkenheid en commitment van alle cruciale stakeholders
- Een op alle vlakken sterk professionele organisatie en aanpak die resultaat en impact garandeert
- Een sterk team dat werkt in partnership met tal van actoren en met ruime betrokkenheid van de bevolking

En nog volgende citaten hierover

- Focus op je eigen kracht, niet op andere kandidaat-culturele hoofdsteden in 2030
- Het belangrijkste jaar is 2031, wanneer iedereen, het geld en de aandacht weg zijn
- Kernvraag: hoe zal de stad transformeren: sociaal, artistiek, ... vertrekkende vanuit het besef dat Gent al een 'capital of culture' is?
- Be radical

TOELICHTING BIJ HET GEVOLGDE TRAJECT

De opdracht betrof de organisatie van een verkennende bevraging als eerste stap van een veel breder participatietraject op weg naar het bidbook van Gent 2030. Met deze bevraging wilde de stad Gent in brede kring draagvlak en input genereren voor de kandidatuur van Gent als Europese Culturele Hoofdstad.

Wil Gent een reële kans maken op deze titel, dan was het noodzakelijk om bij deze bevraging meteen rekening te houden met voor deze titel geldende Europese criteria, alsook met de *learnings* van eerdere Culturele Hoofdsteden (zie hoger). Daarom ...

- focusten we bij de bevraging op vier kernvragen, gebaseerd op de kernelementen voor de titel Europese Culturele Hoofdstad (zie verder);
- organiseerden we aan het begin van het traject vier talrijk bijgewoonde online inspiratiesessies met buitenlandse experts op het vlak van Europese Culturele Hoofdsteden (zie vorig hoofdstuk) met de bedoeling meer zicht te krijgen op de *do's and don'ts* als titelkandidaat;
- focusten we bij deze eerste bevraging in eerste instantie op Gentse sleutelfiguren, organisaties, diensten, instellingen en intermediaire organisaties omdat zij vanuit hun rol en positie belangrijke basisinformatie kunnen aanreiken voor het eigenlijke voortraject richting het 2030-bidbook.

De lijst van te bevragen personen, diensten, instellingen en organisaties werd opgemaakt in overleg en samenwerking met het Departement Cultuur, Sport en Vrije Tijd, hierbij rekening houdend met het aantal beschikbare opdrachtdagen. Deze lijst werd in de mate van het mogelijke vervolgens nog beperkt uitgebreid met suggesties vanuit diensten, adviesraden en intermediaire organisaties. Omdat Europa met het oog op impact van het Culturele Hoofdstadjaar een sterk commitment verwacht van in eerste instantie het betrokken stadsbestuur en de vele stadsdiensten, ging hier bij deze bevraging bewust ook veel aandacht naartoe, met positief effect overigens. Ook naar intermediaire organisaties ging er bewust veel aandacht omdat zij doorgaans een goed zicht hebben op visies, noden en verwachtingen in hun veld.

De opdracht was een bevraging, nog geen traject van visievorming of conceptontwikkeling. We presenteerden tijdens de bevraging dus ook geen eerste visie-elementen of concrete plannen, maar gingen vooral op zoek naar input rond de vier kernvragen. Die reacties beluisterden, registreerden en clusterden we rond deze vier kernvragen als basis voor visievorming in de cruciale volgende fase van het voortraject.

Ter voorbereiding en verdere verwerking van de bevraging raadpleegden we selectief beschikbare documenten zoals bijvoorbeeld beleidsnota's, adviezen, onderzoeken, verslagen, visiedocumenten, websites, ... In het rapport zelf verwijzen we ook vaak (meestal via *deeplinks*) naar deze documenten.

De bevraging liep in de periode februari t/m juli 2021. Behalve een eerste reeks verkennende vaak individuele interviews verliep de bevraging voornamelijk via thematische sessies omdat dit meer stemmen aan bod laat komen. Verschillende sessies kwamen tot stand met medewerking van direct betrokken diensten of intermediaire organisaties. Hier een overzicht van de sessies:

- Sessies kunsten i.s.m. Gents Kunstenoverleg (m.i.v. survey): kinderen en jongeren (1 sessie) , diversiteit en inclusie (2 meetings), kunstenaars (3 sessies), trio's 'grote huizen' en 'grote namen' (7 trio's), kleine en middelgrote organisaties (2 sessies),
- Sessie kinderen en jongeren, i.s.m. de Jeugddienst
- Sessie musea en historische huizen, m.m.v. het STAM
- Verbredende sessies i.s.m. de Cultuurraad
- Sessie toerisme, i.s.m. visitgent
- Sessie amateurkunsten, i.s.m. de amateurkunstenkoepels

- Sessie urban, i.s.m de sportdienst en de cultuurdienst (+ medewerking andere diensten/actoren)
- Sessies cultuur en economie, i.s.m. dienst economie en departement Cultuur, Jeugd en Vrije Tijd
- Sessies met de voorlopige 2030-kerngroep van UGent
- Sessies kunsthogescholen
- Sessie architectuur
- Sessies (m.i.v. survey) via Community Gent

Behalve deze sectorsessies waren er eveneens informatie- en overlegmomenten met het College van Burgemeester en Schepenen, de betreffende gemeenteraadscommissie, de voorzitter en onderzitter van de gemeenteraad, het managementteam van de stad Gent, meerdere departementen en stadsdiensten.

Ten gevolge van corona verliep de bevraging grotendeels digitaal, met uitzondering van de sessies in samenwerking met de Cultuurrad en het Gents Kunstenoverleg. Ruim 400 mensen namen aan de bevraging deel. Toch hebben we lang niet iedereen gesproken die we graag hadden gesproken of die ons werden gesuggereerd. De belangrijkste reden hiervoor was voor veel mensen de ongunstige coronaperiode.

Als leidraad voor de bevraging formuleerden we volgende vier pittige **kernvragen** die – zoals hierboven vermeld - aansluiten op zowel de Europese criteria voor kandidaat Europese Culturele Hoofdsteden als op de *learnings* van internationale experts ter zake. Het betreft volgende vragen:

1. Wat maakt Gent tot Gent? Wat zijn onze troeven en waar liggen kansen?
2. Heeft Gent de titel 'Europese Culturele Hoofdstad' écht nodig? En waarom? Wat zijn nodige transformaties of doorbraken? Op welke uitdagingen moeten we prioritair inzetten?
3. Waarmee kan Gent het verschil maken t.o.v. andere kandidaat-steden en eerdere Europese culturele hoofdsteden?
4. Waar ligt onze relevantie en meerwaarde in Europees opzicht? En wat kan Europees werken betekenen in de aanpak van Gent 2030?

De volgende vier hoofdstukken bevatten de verwerkte input per kernvraag, te beginnen met de eerste kernvraag: "Wat maakt Gent tot Gent? Wat zijn onze troeven en waar liggen kansen?".

VRAAG 1: WAT MAAKT GENT TOT GENT? ONZE TROEVEN EN KANSEN?

INTRO

Eén van de vereisten van Europa om voor de titel Europese Culturele Hoofdstad in aanmerking te kunnen komen, is een stadsspecifieke verankering en stadsspecifieke context van het beoogde project, aansluitend op het DNA van de stad, ook historisch. Dit leidt automatisch tot vragen als: wat maakt Gent tot Gent? wat zijn onze troeven en waar liggen er kansen? en zelfs: wat is het unieke van Gent?

Op zoek gaan naar het 'unieke' van een stad is interessant en relevant, maar roept evenwel meteen ook vragen op omwille van de relativiteit van het onderscheidend karakter van steden. Steden beroepen zich immers nogal eens op dezelfde kwaliteiten en in dezelfde bewoordingen. Vanuit de cultuursector kwam bovendien de reactie dat de zoektocht naar wat uniek of onderscheidend is voor Gent eigenlijk weinig relevant is. Dit dringt je als stad immers meteen in een positie van onderscheid en competitie, in plaats van het zoeken naar verbinding en samenwerking. Zou samenwerking met andere kandidaat-steden geen betere optie zijn en misschien zelfs onze kansen verhogen, was een veel gehoorde vraag.

Niettegenstaande bovenstaande reflecties beseft men ook wel de relevantie van de vraagstelling om op zoek te gaan wat onderscheidend is voor Gent, toch voor zover dit met de nodige realiteitszin en nuance gebeurt. Bovendien is er de vereiste van Europa om de stedelijke specificiteit in de eigen kandidatuur goed te onderbouwen en kunnen kandidaat-steden daar ook moeilijk om heen omdat het een 'verplichte competitie' betreft. Sinds enige tijd betreft het zelfs een binnenlandse competitie omdat deze titel elk jaar automatisch bij toerbeurt aan twee landen wordt toegewezen en elk land intern zo'n competitie moet organiseren op basis van een open call.

Via de bevraging verzamelden we een stevig overzicht van wat zoal als troeven en kansen van Gent wordt gezien, met inbegrip van wat hiervan mogelijks onderscheidend is in vergelijking met andere steden. Het betreffen zowel specifiek culturele elementen als aspecten die direct of indirect ermee verbonden zijn, of zouden kunnen zijn.

De kenmerken 'historiek', 'water' en 'haven' zouden volgens sommigen de meest onderscheidende elementen zijn in vergelijking met andere Belgische kandidaat-steden. Anderen vinden het evenwel relevanter en interessanter om niet op één of enkele elementen te focussen. Volgens hen zit de sterkte, aantrekkelijkheid en uniciteit van Gent tegelijk in het geheel en de diversiteit van Gent. Het is immers precies deze mix van verschillende kenmerken die de stad boeiend, interessant en ook wel onderscheidend maakt. Nog anderen vinden dan weer dat net de manier waarop men de zaken aanpakt in Gent onderscheidend is.

We puzzelden voor u de veelvuldige input bij elkaar. We beginnen met hoe de stad Gent hier in haar merkbeleid zelf naar kijkt. Vervolgens geven we een overzicht van tijdens de bevraging genoemde troeven en kansen van eerder algemene en heel diverse aard. Een tweede deel focust specifiek op de troeven en kansen van Gent op het vlak van kunst en cultuur. Dit telkens met inbegrip van wat Gent volgens gesprekspartners mogelijks onderscheidend maakt in vergelijking met andere steden.

1. HET MERKBELEID VAN STAD GENT

Het Gents merkbeleid is gestart vanuit de vraag: Wat maakt Gent 'Gents'? Een uitgebreid participatief traject toonde aan dat Gent zich onderscheidt door de manier waarop ze de zaken aanpakt. Deze Gentse manier van aanpakken zorgt voor associaties, en samen vormen deze associaties het verhaal van Gent, het 'merk Gent'.

Het Gentse merk is het best uit te drukken in een metafoor: 'Gent is een vrijhaven'. Denk hierbij aan de creativiteit, de ruimte om te experimenteren, de rebellie, de eigenzinnigheid, de hang naar vrijheid en vertier die de cultuur van een vrijhaven met zich meebrengt. Maar ook de gedrevenheid om te verbinden en om naar elkaar om te kijken. Vrijhavens durven zaken vaak nét wat anders aan te pakken dan de rest. In Gent gebeurt dit op een verbindende, andersdenkende en normverleggende manier, want het blijft hard werken om een vrijhaven te worden, te zijn, en te blijven.

Het stedelijk team merkmanagement tracht dit Gents karakter stadsbreed ingang te doen vinden in alle gedrag en communicatie.

2. TROEVEN EN KANSSEN VAN GENT – ALGEMEEN

In dit luik geven we een overzicht van tijdens de bevraging genoemde troeven en kansen van eerder algemene en heel diverse aard. Een tweede deel focust specifiek op de troeven en kansen van Gent op het vlak van kunst en cultuur. Dit telkens met inbegrip van wat Gent mogelijks onderscheidend maakt in vergelijking met andere steden.

Pocket sized metropolis

Dit is de 'troef' die zowat door iedereen werd vermeld, ook al is dit puur qua 'schaal' uiteraard niet alleen op Gent van toepassing. De bekende stedenconsulent Charles Landry noemde Gent in zijn creatieve screening van de stad in 2011 "a pocket sized metropolis" en "een zeldzame combinatie van de intimiteit van een kleine stad en de openheid van een metropool". Deze combinatie van kleinschaligheid en openheid wordt door velen als een belangrijke kracht én een in Gent al werkende troef gezien bij het inzetten op ontmoeting, samenwerking en innovatie.

Deze beheersbare schaal waarop de 'couleur locale' wordt gecombineerd met internationale en grootstedelijke allure, is wellicht een van de redenen waarom internationaal erkende kunstenaars in Gent blijven, zo wordt gezegd. Het lokale en internationale zijn in Gent inderdaad zeer sterk verweven. Ook historisch was dit het geval.

De kleinere schaal maakt kruisbestuivingen en radicale experimenten mogelijk die je niet in andere steden ziet. Een kleinere schaal genereert ook verbondenheid en gemoedelijkheid. Bijvoorbeeld via het fijnmazig bottom up werk in wijken.² Volgens meerdere gesprekspartners is Gent daarom een interessante case om in directe wisselwerking met vergelijkbare Europese steden de mogelijke stedelijke benaderingen van urgente culturele en maatschappelijke uitdagingen actief te verkennen én dit te onderbouwen met onderzoek.

² Charles Landry spreekt in zijn creatieve screening van Gent (2011) van *acupuncture strategy*. Van bottom up en draagvlak.

Het nieuwe Kopenhagen

Gent werd meermaals vergeleken met Kopenhagen en kreeg eenmaal zelfs het label 'het nieuwe Kopenhagen in spe' toebedeeld. Onder andere volgende elementen ondersteunen deze associatie: het authentieke karakter van de stad, de leefbaarheid en verkeersveiligheid, een gevoel van easy living (toch voor wie het niet te krap heeft), een jonge bevolking, de veggie cultuur, de creatieve spirit, water in de stad, de fietsen, de aandacht voor duurzaamheid, ...

Maar anderzijds ook... De leefbaarheid van de stad staat met de sterk toegenomen gentrificatie evenwel steeds meer onder druk. Vooral de hoogoplopende prijzen voor wonen en werken duwen steeds meer mensen de stad uit en veel anderen verder in of richting de kansarmoede. De wijzigende demografie zet dit alles nog meer onder druk. Gent lijkt zich op een keerpunt te bevinden en dat is niet zomaar bij te sturen.

Historische stad

Een veel gehoorde uitspraak: Gent ademt geschiedenis en is tegelijk dynamisch, jong en vernieuwend.

De geschiedenis van een stad bepaalt mee het heden en de toekomst ervan. Dit is niet in het minst ook zo voor Gent dat in Europees opzicht kan bogen op een intrigerend en belangwekkend verleden dat nog steeds zijn sporen trekt in de stenen, geesten en zielen van de stad (en zelfs de regio). Het Gent van de middeleeuwen, het Gent ten tijde van Keizer Karel, het industriële Gent (met o.a. de coöperatieve gedachte³), het postindustriële Gent, het actuele Gent, ... Het historisch glorieuze, zowel als het historisch donkere Gent⁴. Dit alles staat voor een gigantische hoeveelheid onroerend, roerend en immaterieel erfgoed dat bovendien een schier onuitputtelijke bron van verhalen, betekenissen en inspiratie vormt en zo in beweging blijft. Veel Gentenaars identificeren zich ermee en zijn er ook trots op. Wie dit in hun ogen bedreigt, weet vaak meteen wat hem/haar te wachten staat. Niet altijd is dit evenwel een pluspunt...

Veel onroerend erfgoed werd inmiddels als monument in ere hersteld. Andere restauraties zijn nog gaande. Een belangrijk gedeelte ervan kreeg een culturele bestemming of behield die. Ander onroerend erfgoed kreeg of krijgt een andere bestemming. Gesprekspartners zien op dit vlak nog steeds veel uitdagingen én kansen, ook cultureel.

Qua industrieel onroerend erfgoed – dikwijls nochtans uitgelezen locaties voor creatieve sectoren – zijn er in tegenstelling tot andere steden evenwel nog maar weinig mogelijkheden over, wat met name het geval is in de binnenstad. Ook daarbuiten staat dit en ander soort onroerend erfgoed onder druk, soms als erfgoed op zich, soms ook de bestemming ervan. Uitzonderingen niet te na gesproken (bv. de ACEC-site, Dok Noord) blijkt het om meerdere redenen niet evident om onroerend erfgoed te herbestemmen voor niet-commerciële doeleinden zoals cultuur of combinaties met cultuur.

Veel roerend en vooral ook immaterieel erfgoed is in Gent op vandaag nog steeds springlevend. Het immaterieel erfgoed werd tijdens meerdere gesprekken zelfs 'een supertroef' van Gent genoemd. Gentse musea en andere actoren maken nationaal en internationaal school in hun omgang met dit erfgoed op een actuele en toekomstgerichte, vernieuwende en verbindende manier. Ze gaan hierbij de geëvolueerde en snel verder veranderende demografische en maatschappelijke context niet uit te weg, wel integendeel.

Gent mag zijn rug niet keren naar de geschiedenis, zegt een gesprekspartner, maar moet precies die geschiedenis op een actuele manier weten te omarmen en die meenemen richting de toekomst. Gent

³ Tijdens de bevraging werd regelmatig gewezen op de industriële periode waarin Gent een in Belgisch en Europees opzicht unieke positie innam (en historisch gezien nog steeds heeft), dit m.i.v. de opkomst van de coöperatieve gedachte. Twee landelijke archieven over deze periode hebben hun secretariaat nog steeds in Gent en functioneren binnen internationale netwerken.

⁴ Pleidooi bij gesprekspartners om de donkere kanten uit het verleden van Gent niet onder de mat te vegen, maar ze in alle openheid en meerstemmigheid mee aan de oppervlakte te brengen (bv. de arbeidsomstandigheden in de 19de eeuw, de 'zoo humains' op de wereldexpo van 2013), dit met inbegrip van de toenmalige relatie tussen stad en regio. Niet alles is immers om trots op te zijn.

was historisch overigens ook een voorloper in het denken over de rol van steden: zie Gent als de eerste republiek in Europa. Gent staat historisch ook voor sociale bewogenheid en sociaal engagement. Vraag is wat dit vandaag en morgen kan betekenen?... Bij discussies over 'stedelijkheid' kan je historisch niet om Gent heen. Het is een uitdaging om hier een 21ste eeuwse variant voor te verkennen, dan heb je meteen ook het diepere verhaal mee. Waarom Gent nu?

Het Gravensteen, dé kroongetuige en hét symbool van middeleeuws Gent, bestaat 850 jaar In 2030.

Rebelse stad

Het rebelse, dwarse, eigengereide en antiautoritaire imago van Gent en de Gentenaars heeft zijn wortels tot diep in de Gentse geschiedenis met 'de strop' als symbool daarvoor bij uitstek. "Een cultuur van ongehoorzaamheid". Stad met een hoek af. Rebels en dwars, koppig en tegen de stroom in, maar tegelijk ook fier op hun stad⁵ en in staat tot zelfrelativering, zo wordt er nog aan toegevoegd. Deze spirit werkt ook vandaag nog steeds door, zowel als imago als in de feiten. In het nieuwe merkbeleid van de stad Gent is dit rebelse, het eigenzinnige, overigens nog steeds een essentieel kenmerk.⁶ Ook de Gentse cultuursector wordt vaak met deze adjectieven geassocieerd en koestert ze ook zelf wel eens als onderscheidend in vergelijking met andere steden.

Toch zit er sleet op deze als belangrijk gepercipieerde kenmerken, vermelden meerdere gesprekspartners.⁷ Het rebelse zou eerder aan het wegebben zijn en plaatsmaken voor het zelfgenoegzame, het kleinburgerlijke zelfs. De stad geraakt zo de voeling kwijt met zijn eigen geschiedenis en karakter. Als oorzaken verwijzen ze hierbij onder andere naar het steeds meer gepolijste Gent, naar het steeds duurder wordende Gent om te wonen en te werken, naar de grote instroom nieuwe inwoners (m.i.v. een bepaald type inwoners met een 'not in my backyard'-attitude), naar het als stadsbestuur zelf meer willen doen en minder durven loslaten, naar teveel regels en teveel keurslijf en dus te weinig vrijhaven, en een iemand zelfs naar het steeds kleiner aantal 'echte Gentenaars' tot aan het roer van de stad.

Het onbetaalbaar worden van woon- en werkruimte in met name de binnenstad, is in deze context een veel gehoorde klacht, voornamelijk bij jongeren en jonge gezinnen, maar duidelijk ook bij veel culturele en creatieve actoren⁸. Een citaat: "Het Berlijngevoel is aan het wegtrekken. De stad is te duur en te glad aan het worden, evolueert naar een levend museum". De [Landschapstekening Kunsten](#) hierover: "Eén van de meest pregnante vragen (...) is de vraag naar plekken zonder programma of invulling, waar geëxperimenteerd kan worden, waar disciplines en sectoren elkaar kunnen vinden, waar beginnend werk echt kan groeien, waar de bestemming desnoods voor altijd vaag mag en kan blijven. (...) Dit kan de stad terug zijn rebelse en innovatieve elan geven met 'we zien wel' als motto voor creatieve wildgroei op onverwachte plaatsen". Ook bij de kunsthogescholen hoorden we een gelijkaardig geluid in een adem met bezorgheden over een voor kunst en creativiteit te clean geworden stad. Eenzelfde geluid ook bij de Gentse urban-scene. Zie verder onder Vraag 2, onderdeel 'ruimte voor cultuur'.

Volkse stad

Het volkse, respectievelijk de 'volkscultuur' is volgens verschillende gesprekspartners een ander typerend kenmerk van Gent, dat eveneens zijn wortels heeft in de Gentse geschiedenis. Gent is sterk in het connecteren met het volkse, met tradities, folklore, erfgoed, ... Je vindt dat volkse karakter in

⁵ Sommigen zijn evenwel van oordeel dat Gentenaars te weinig trots zijn op hun stad en vooral op wat ze zelf presteren, dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld Antwerpenaars. Gentenaars zouden hiervoor nochtans in vele gevallen meer reden hebben, ook en vooral op cultureel vlak.

⁶ Het stedelijk team merkmanagement biedt advies en begeleiding aan om het Gentse karakter naar voor te laten komen in het gedrag en de communicatie. Dit team maakte alvast ook een korte nota in verband met wat dit zou kunnen betekenen voor het voorbereidingstraject van Gent 2030, met eerste suggesties voor zowel inhoud en vorm als proces.

⁷ Op dit moment zou veel niet (meer) 'on brand' zijn. Maar in welke mate moeten we dit problematisch vinden?, vraagt iemand zich af. Steden evolueren en zullen blijven evolueren. Deze realiteit moet je tot op zekere hoogte aanvaarden. Het heeft weinig zin dit mordicus te willen terugdraaien. Geen revisionisme.

⁸ Dit geldt uiteraard eveneens voor kwetsbare en minderbegoede bevolkingsgroepen, en blijkt zelfs tot stadsvlucht te leiden bij pas afgestudeerden, bij kunstenaars en creatieven, bij alleenstaanden, bij tweeverdieners in de middenklasse.

veel aspecten terug: in de straten en de straatcultuur, in de beluiken en de wijken, in de vele feesten (met de Gentse Feesten als uitschieter), in de sfeer die in Gent alom aanwezig is, in figuren als Romain De Coninck, Walter De Buck en Pierke Pierlala, in de Gentse Sociëteit en de Week van het Gents, in musea als het Huis van Alijn en het STAM, in projecten van sociaal-artistieke organisaties, ...

Dit volkse is ook kenmerkend voor een gedeelte van de Gentse kunst-, cultuur- en erfgoedsector, die er steeds blijk heeft van gegeven hier op een verfrissende en vernieuwende manier mee om te kunnen gaan (als inspiratiebron, materiaal, vorm, ...) en het volkse te verbinden met hogere kunst ("al blijft het vaak wit"). Denk hierbij o.a. aan theatermakers (zoals Arne Sierens, Alain Platel, Eric De Volder, ...), een productiehuis als Cirk (dat "upcycling volkscultuur sinds 1999" als moto voert) en iets hipper ook de jongere generaties en verschillende theaters (zoals Campo, Minard, in mindere mate ook NTGent, e.a.). Het volkse wordt als "een interessant en goed cross over-veld" gezien om via kunst en cultuur "verschillende visies en meningen van verschillende mensen met elkaar te verbinden alhoewel dit onder druk staat ten gevolge van de toenemende polarisering in de samenleving".

Gent heeft ook naam gemaakt op sociaal-artistiek vlak met organisaties als De Vieze Gasten en Victoria de Luxe die beiden een eerder politieke insteek hebben. Zij proberen van en via kunst een meer sociale beweging te maken en leunen hierbij ook aan bij het volkse als insteek. Victoria de Luxe is ook sterk internationaal vernetwerkt en organiseerde eerder reeds een internationale trefdag in Gent.

Het volkse zit vaak ook in de overal opduikende burgerinitiatieven ("meer participatie vanuit het volk") die een symbool zijn voor de impassen van het klassieke representatieve participatiedenken.

Open stad

Sfeer wordt ook vaak als een kwaliteit en troef genoemd, mede in de betekenis van openheid, gastvrijheid en tolerantie: een warme, verwelkomende atmosfeer. Ook voor buitenlandse bezoekers, ook voor nieuwe inwoners (van welke origine dan ook), ook voor andere geaardheden en andere overtuigingen, enz. Gent zou het op dit vlak (veel) beter doen dan andere steden. Dat bevestigen ook gesprekspartners met een migratieachtergrond. "Dat inclusieve zit in ons DNA" en nog: "Gent is de meest verdraagzame stad van Vlaanderen, zorgzaam en inclusief".⁹

De sfeer in Gent duidt volgens sommigen ook op een in de feiten andere benadering van 'security'. Hier geen militairen bijvoorbeeld n.a.v. de aanslagen in Brussel, hier geen 'no go zones' zoals in andere steden, hier ook geen noemenswaardige problemen tijdens grote evenementen zoals de Gentse Feesten.¹⁰ Ook toeristen wijzen op die specifieke sfeer in Gent, die er mee toe uitnodigt om meer dan een dag in de stad te blijven en die sfeer met de Gentenaars te delen.

Gent heeft iets van een open laboratorium, een experimenteertuin. Hierdoor krijgen extremen hier vermoedelijk ook veel minder voet aan de grond. Gent staat ook open voor soms radicale oplossingen voor maatschappelijke problemen, zoals bv. lage emissies of een circulatieplan.

En nog: "Gent is een informele stad, waar je gemakkelijk thuiskomt", maar anderzijds ook: "Gent is aantrekkelijk voor 'breeddenkers'. Er is een zekere openheid, een manier van leven, waardoor paradoxaal de Gentenaars bijna muren zouden optrekken om hun stukje paradijs te bewaren".

Diverse stad

In Gent staat diversiteit in zijn ruime betekenis (herkomst, taal, religie, gender, beperkingen, seksuele geaardheid, socio-economische situatie, scholingsgraad, leeftijd, enz) in vele middens hoog op de agenda, ook beleidsmatig. In zowat elk gesprek werd evenwel culturele diversiteit (gerelateerd aan

⁹ Toch ook andere signalen, zoals: "ik ken artiesten met een migratieachtergrond die wegtrokken uit Gent omdat ze zich hier niet thuis voelden. De manier waarop de brave middenklasse met hen omging bleek niet te stroken met de Gentse reputatie van een gastvrije, diverse stad". Nog een ander signaal uit de UGent 2030-werkgroep: de idee 'open stad' blijft een ideaalbeeld waar we moeten aan blijven werken. In de praktijk zie je evenwel dat er in steden m.i.v. Gent de facto exclusieve zones ontstaan (bv. qua woongebieden). Gent is pars pro toto voor de grote problemen die zich ook elders manifesteren.

¹⁰ Door bepaalde voorvallen krijgt dit imago evenwel soms een deukje. Remember bijvoorbeeld de Overpoortrellen in september dit jaar en terugkerende problemen aan de Blaarmeersen. Hierbij wordt veelal verwezen naar occasionele externe bezoekers.

herkomst of migratieachtergrond) als dé grote uitdaging en tegelijk ook als troef/kans voor Gent in het algemeen en Gent 2030 in het bijzonder naar voor geschoven.

Gent telt momenteel meer dan 160 verschillende nationaliteiten of herkomstlanden, in hoofdzaak Turken en Bulgaren. Tot vandaag situeert deze diversiteit zich voornamelijk in de wijken van de 19de eeuwse gordel. Momenteel heeft 36% van de (geregistreerde) bevolking en 53% van de kinderen t/m 9 jaar een migratieachtergrond, en dit aantal blijft gestaag stijgen.¹¹ Daarmee is Gent - net als andere grotere steden – goed op weg om een zogenaamde ‘majority-minority city’ te worden: een stad waar de meerderheid van de bewoners uit een brede waaier van minderheden bestaat.

Jonge stad

Zoals dit het geval is voor de meeste andere ‘grotere’ steden, heeft ook Gent een vrij jonge bevolking die bovendien steeds diverser wordt. Verklaringen voor Gent zijn een geboortepiek in de periode 2004-2011, internationale migratie en studenten die na hun opleiding zelfstandig in Gent blijven wonen.¹²

Concreet telt Gent momenteel ruim 263.000 inwoners, waarvan 75.000 ingeschrevenen jonger dan 25 jaar. Dit cijfer is nog exclusief de meer dan 63.000 studenten hoger onderwijs die niet in het bevolkingsregister zijn ingeschreven. Voor 2030 wordt volgens prognoses rekening gehouden met ruim 80.400 -25 jarigen op een totaal van 298.000 inwoners. De groep 12-17-jarigen vormt de sterkste groeigroep. In 2030 zullen er ook meer 18-24 jarigen zijn in vergelijking met vandaag.

Gent is met 78.000 studenten ook de grootste stad van Vlaanderen. Daarvan kiezen er zowat 10% voor een culturele of creatieve opleiding in een van de kunsthogescholen of posthogeschoolopleidingen in de kunsten. Gent is ook aantrekkelijk bij internationale studenten: in eerste instantie omwille van de kwaliteit van zijn onderwijs (universiteit, kunstopleidingen), in tweede instantie ook omwille van de sfeer en de ‘jeugdigheid’ van Gent, de ligging en bereikbaarheid, de nabijheid van grote steden, ... Studenten houden een stad betrokken en jong. Het wisselende karakter van jonge mensen in Gent is een niet te versmaden troef.

Gent heeft een zeer sterk jeugdwerkveld (“de echokamer van wat er leeft bij kinderen en jongeren”), dat ook goed wordt ondersteund door de stad. Het is belangrijk om deze middenveldorganisaties tijdig bij het opzet en de ontwikkeling van Gent 2030 te betrekken. Dat dit niet evident bleek in het kader van voorliggende 2030-bevraging zou voornamelijk te maken hebben met de periode (corona, pre-examens) en de recente al uitgebreide bevraging met het oog op de kandidatuur van Gent als European Youth Capital in 2024.

Behalve een sterk jeugdwerkveld, zijn er in Gent ook veel individuele jongeren die initiatieven nemen, zowel in de culturele sfeer als in andere domeinen. Ook hiervoor wordt door de stad in ondersteuning voorzien i.s.m. tal van partners, via o.a. het succesvolle en inspirerende ondersteuningsinitiatief ‘Alles Kan’ dat vaak ook de hefboom blijkt te zijn voor een latere doorgroei van deze initiatieven > <https://alles-kan.stad.gent/hall-of-fame/alle-projecten/>. De ‘Alles Kan’-aanpak zou ook inspirerend zijn geweest voor min of meer gelijkaardige eigen initiatieven van andere Vlaamse steden.

Binnen de jeugddienst bestaat een ‘team inspraak’ dat inspraak organiseert en faciliteert op maat van jongeren. Binnen de jeugddienst wordt sinds 2020 ook gewerkt met een medewerker die actief lokale organisaties benadert en bemiddelt/ondersteunt/verbindt/informeert. Ook vanuit cultureel oogpunt is dit een sterkte en een kans.

Alhoewel een jonge en meer diverse bevolking best wel stevige uitdagingen met zich meebrengt¹³, zien de meeste respondenten dit toch vooral als een enorme troef en een grote kans omwille van het

¹¹ <https://hoeveelin.stad.gent/>

¹² <https://hoeveelin.stad.gent/>

¹³ Bv. op het vlak van diversiteit en daaraan gerelateerde kansen en uitdagingen. Momenteel hebben 53% van alle kinderen t/m 9 jaar een migratieachtergrond; voor 34% van de schoolgaande jeugd is het Nederlands niet de moedertaal. Deze verhoudingen zullen zich de volgende jaren dus ook doorzetten in de andere leeftijdsgroepen.

groot reservoir aan diverse talenten, culturen, dynamieken en cultureel of creatief ondernemerschap dat zich ook nu reeds in Gent constant bewijst.

Velen zien mede daarom ook potentieel in de kandidatuur van Gent als Europese Jongerenhoofdstad in 2024, waarvoor Gent inmiddels werd opgenomen in de shortlist van overblijvende kandidaat-steden.¹⁴ De hoop is dat beide trajecten elkaar kunnen versterken en dat de dynamiek Europese Jongerenhoofdstad ook een culturele hefboom zou kunnen zijn richting 2030.

Participatieve stad

De stad Gent gaat met vallen en opstaan voluit voor een brede participatieve betrokkenheid van de bevolking (in al zijn geledingen) bij het stadsbeleid en zet hiervoor ook tal van instrumenten en methodieken in: wijkregisseurs, sociale regisseurs, de dienst Ontmoeten en Verbinden, de dienst Beleidsparticipatie, het inspraakteam binnen de Jeugddienst, subsidiëring van initiatieven, samenwerking met sectoren op dit vlak, enz ... Wijkgerichtheid is hierbij een bijzonder aandachtspunt, idem dito de blijvende wisselwerking met de vele stedelijke adviesraden.

Deze participatieve focus wordt overwegend als een sterk punt van Gent en soms zelfs “typisch voor Gent” genoemd. Verschillende goede praktijkvoorbeelden, met name ook de wijkbudgettrajecten. We noteerden evenwel ook kritische reflecties in de zin dat participatie vaak onnodig zeer vertragend werkt, niet altijd tot keuzen of betere keuzen leidt, dat er soms heel weinig mee gebeurt (ook binnen de sector), enz.

Andere gesprekspartners vullen het participatieve in als ‘commons’. Gent als ‘commons city’: het als burgers onder elkaar zoeken naar oplossingen voor problematieken, ook zonder tussenkomst van het stadsbestuur. Dit zou ‘puur Gents’ zijn. De Gentenaar als plantrekker. Gent als wereldstad van kleine gemeenschappen die onder elkaar creatieve oplossingen zoeken voor hun problemen. Die commons-aanpak is historisch gegroeid en maakt gebruik van de diversiteit aan kennis en expertise die in de stad aanwezig is.

Innovatieve stad

Deze troef zit dicht op de troeven ‘creatieve stad’ waarvan sprake in het volgende luik ‘troeven en kansen culturele en creatieve sector’.

Gent is een stad die zich constant heruitvindt door slim mee te surfen op nieuwe opportuniteiten of zelf mee aan de basis te liggen van nieuwe ontwikkelingen. Het is deze veerkracht en innovatiekracht die Gent en zijn spelers speciaal maakt. Gent is ook vaak voorloper geweest in het zoeken naar creatieve oplossingen of het ontwikkelen van nieuwe concepten. Er zit veel innovatiekracht en experimenteerruimte in het DNA van Gent, zo beluisterden we. En dit zit in tal van sectoren.

Economisch trekt de stad vooral de [technologische](#) kaart (met als speerpunten biotech, cleantech, healthtech en digitech) en zet het stevig op [kennis en talentontwikkeling](#). [Start-ups en scale-ups](#) krijgen uitgebreid aandacht en ondersteuning.

Ook de creatieve sector (creatieve ondernemingen in diverse sectoren) behoort uiteraard tot de innovatiescope van de stad Gent, is eveneens uitgebreid in Gent vertegenwoordigd en bloeit als nooit tevoren. Hier zou Gent gemiddeld hoger scoren dan Vlaanderen. Zie een situatiescan hiervan in bijlage, alsook het stukje ‘creatieve stad’ verderop.

Universiteitsstad

Gent is “de grootste onderwijsstad van Vlaanderen” met bovendien sterke hogescholen (in het bijzonder ook voor de kunsten) en uiteraard ook de UGent, een topuniversiteit met een sterke vervlechting tussen onderwijs en onderzoek, die ook voor internationale instroom zorgt.

¹⁴ Met het oog op deze kandidatuur werden Gentse jongeren uitvoerig bevroegd. Cfr [dossier Europese Jongerenhoofdstad](#). De link met ‘cultuur’ is hierin evenwel slechts beperkt aanwezig.

De in Gent sterke verwevenheid tussen het stadsgebeuren en het onderwijsgebeuren wordt vrij uniek genoemd. Dit zou in belangrijke mate mee te danken zijn aan de universiteit die zich met zijn gebouwen doorheen de tijd pragmatisch in de stad heeft verankerd en er zeer aanwezig is, zij het nog teveel als een gesloten burcht, klinkt het bij UGent zelf. UGent ontwikkelde recent een verfrissend handvest om relevanter met het universitair patrimonium om te gaan in een nog grotere verwevenheid tussen onderwijs en onderzoek, tussen disciplines, tussen universiteit en stad.¹⁵

De Gentse universiteit trekt ook zelf culturele sporen in de stad via o.a. haar partnership in de Krook, de eigen Boekentoren, het eigen GUM, het Vandenhove paviljoen, ... Het zijn evenzovele plekken met een eigen smoel en sterk verhaal, gericht op een zowel breed al gespecialiseerd publiek.

Er is eveneens een sterke verwevenheid tussen stad en universiteit via uitwisseling van wederzijdse expertise op tal van terreinen, onderzoeksprojecten, samenwerkingsprojecten, enz. Voorbeelden van cultuur-gerelateerde samenwerking/wisselwerking met de cultuursector: bv. met het STAM, met Film Fest (met film inhaken op relevante thema's, via bv. wetenschapscafés en UGent-ochtendsessies), onderzoek [sociaal-artistieke](#) praktijken, bv. [coGhent](#), ...

UGent is de lead partner van het ook voor Gent 2030 relevante interuniversitair [Enlight](#)-project (2021-2024), een van de projecten van de European Universities Alliance. Daarin werkt UGent samen met 8 andere Europese universiteiten én de betrokken steden/regio's om maatschappelijke uitdagingen in kaart te brengen en die interdisciplinair via onderwijs en onderzoek ook echt aan te pakken. Enlight focust op volgende vijf maatschappelijke thema's: klimaatverandering, gezondheid en welzijn, ongelijkheid, digitale revolutie, energie en circulariteit.

UGent wil voluit haar schouders zetten onder Gent 2030 en ziet dit als een opportuniteit voor zowel de stad als zichzelf. Inmiddels installeerde 'de Kern' van UGent een kleine werkgroep die klaarheid moet brengen in de positie, rol en strategie van UGent in het kader van Gent 2030 en die vervolgens ook de UGent-community (m.i.v. de studenten) actief zal uitnodigen om hieraan hun medewerking te verlenen. Kernvraag is: hoe de kracht en de kernexpertises van UGent zo optimaal mogelijk verknopen met de Gent 2030-ambities en uitdagingen? Een werkgroepid: "De universiteit zou mee moeten schrijven aan een nieuw verhaal voor de stad, niet als expert maar als partner".

Met deze werkgroep hadden we reeds twee verkennende gesprekken. Hun input verwerkten we op verschillende plaatsen in dit eindrapport, aangevuld met de input van nog andere 'UGentenaars' die we naar aanleiding van deze bevraging konden spreken. Deze werkgroep verkent alvast ook de learnings van buitenlandse universiteiten die betrokken waren bij eerdere Europese Culturele Hoofdsteden. Een mogelijke eerste andere 'to do' is het intern en extern zichtbaar maken van de vele verbindingen die UGent reeds met de stad (en het gegeven 'steden' in het algemeen) heeft, met inbegrip van de specifiek 'culturele' verbindingen. Dit zou mee voeding kunnen geven aan een overkoepelend UGent 2030-verhaal en misschien zelfs kunnen leiden tot een intern 'cultuurplatform' met een breed-culturele insteek. Dergelijk, bij voorkeur hybride cultuurplatform kan op verschillende vlakken meerwaarde hebben: communicatief, inspiratie, potentiële verknoppingen verkennen en zichtbaar maken, synergieën initiëren, ...

Waterstad

Water wordt vaak een onderscheidende troef genoemd voor Gent, zeker in vergelijking met de andere Belgische kandidaat-steden. In eerste instantie verwijst men daarbij naar het ontstaan van Gent aan de samenvloeiing van Schelde en Leie wat de stad doorheen de tijd geografisch heeft gemodelleerd. In tweede instantie ook naar het water dat zowel verschillende stadsdelen met elkaar als de stad met de omliggende en ruimere regio verbindt. Niet alleen letterlijk, maar ook economisch (haven, bedrijven, landbouw, ...), toeristisch (Leiestreek, Scheldevallei, ...), cultureel en mentaal (recreatie, ontmoeting, verbinding, beleving). Verder werd het belang van 'water' door meerdere gesprekspartners ook genoemd in associatie met eigentijdse uitdagingen en aandachtspunten zoals

¹⁵ UGent trekt dit in zijn toekomstvisie 'UGent Verbeeldt 2050' nog verder open.

ecologische duurzaamheid, opwarming, leefbaarheid, beleving, ... Water en de beleving ervan zijn zowel voor bewoners als bezoekers van grote meerwaarde.

In Gent wordt volop verder werk gemaakt van deze meerwaarde van water in en voor de stad: bv. via het openleggen van de waterlopen (Schelde, Leie + kleinere aftakkingen) en het [project 'water in de stad'](#), een gemeenschappelijke beleidsvisie en samenwerkingstraject tussen de stad Gent en de Vlaamse Waterweg. Dit komt de beleving van de stad ten goede, faciliteert ontmoeting en geeft inspiratie. Ook op het water zelf kan er heel wat (varen, watertaxi, evenementen, ...), al is soms ook hier het risico op overdruk nooit ver weg.

Havenstad

Ook met zijn haven onderscheidt Gent zich van andere Belgische kandidaat-steden, met uitzondering tot op zekere hoogte van Brussel. Gelinkt aan het vorige aspect 'water' werd mede daarom ook de fusiehaven North Sea Port vaak als een troef en kans genoemd omwille van o.a. het ontstaan en de ontwikkeling van een nieuwe regio met veel potentieel en de grensoverschrijdende samenwerking met Zeeland. Naar deze grensoverschrijdende samenwerking zijn overigens reeds veel Europese Interreg-middelen toegevoerd, en is dit nog steeds het geval.

Met North Sea Port – nog maar de tweede grensoverschrijdende havenfusie in Europa - zit Gent bovendien automatisch in een Europese en zelfs nog bredere internationale context. North Sea Port linkt bovendien met verschillende issues die kaderen in de Europese Green Deal: grote focus op circulariteit, het unieke hergebruik van CO2, ... Het is een belangrijke haven die een grote rol kan spelen in de transitie.

Cultuur en toerisme kunnen een belangrijke rol spelen bij het met elkaar verbinden van stad en haven, alsook van de verschillende gemeenschappen die er wonen. Bij het stimuleren van kennismaking en wederzijds respect ook. De havenregio en de kanaalzone zijn ook vanuit artistiek opzicht interessante plekken voor creatie, experiment en presentatie. Het betreft op vele vlakken een andersoortige ruimte dan de stedelijke ruimte die we doorgaans met 'Gent in enge zin' associëren. Tal van thema's die vaak ook Europese ambities zijn, kunnen op een atypische manier met Gent en Europa gekoppeld worden: mobiliteit, economie, creatieve economie, leefbaarheid, duurzaamheid, circulariteit, digitalisering, natuur, ... North Sea Port is alvast vragende partij voor samenwerking.

Toeristische stad

Met al wat voorafgaat hoeft het niet te verwonderen dat Gent ook een van de belangrijkste toeristische steden is van ons land, zowel voor toeristische als zakelijke bezoekers. De ziel en sfeer van de stad, het cultuurhistorisch patrimonium en het rijke cultuur- en evenementenaanbod zijn hiervoor de belangrijkste drivers.

Gent gaat evenwel niet voor de grote aantallen en kiest voor een ander soort toerisme, dat rekening houdt met de draagkracht van de stad en het draagvlak bij de inwoners. Prioritaire focus dus op "meerwaardezoekers die graag meer dan een dag blijven, voor de sfeer vooral én om die met ons te delen". Voor mogelijke negatieve impact van het toerisme op de eigenheid, leefbaarheid en draagkracht van de stad blijken velen trouwens hoe dan ook beducht. Ook vanuit het oogpunt van duurzaamheid is intercontinentaal toerisme volgens velen niet vol te houden. Pleidooi hier voor een fundamentele mentaliteitswijziging en zelfs meer selectiviteit wat beoogde bezoekersprofielen betreft.

Duurzame stad, fietsstad, veggiedstad, ...

Gent wordt op tal van vlakken met ecologische duurzaamheid geassocieerd, hierbij onder andere verwijzend naar de inspanningen op het vlak van groen en water in de stad, de maatregelen op het vlak van luchtvervuiling en verkeer, de vele burgerinitiatieven, enz. In dit verband kwam ook Gent als fietsstad en Gent als veggiedstad en veggie-trendsetter ter sprake (remember 'Donderdag veggiedag'), met zelfs een "Veggie is Halal"-project als boeiende brug met de moslimgemeenschap.

Stad en regio

Gent kan je niet loskoppelen van zijn regio. De regio hoort mentaal en feitelijk bij Gent. Dit is altijd zo geweest en dat zal ook in de toekomst zo zijn. Actuele troeven, kansen en tegelijk ook uitdagingen o.a. de ontwikkeling all-in van het grensoverschrijdende havendistrict (link met Zeeland), de nieuwe bestuurlijke 'regio Gent', een versterkte wisselwerking met de Scheldevallei en de Leiestreek, ...

Ook met Nord-Pas de Calais zijn er historische en eigentijdse linkjes, en liggen er nog kansen. Die kansen voor samenwerking en wisselwerking met de nabije en verdere regio liggen op verschillende terreinen en zijn deels ook met elkaar verweven: economisch, ecologisch, cultureel, toeristisch, sociaal, ... Alvast North Sea Port, de Provincie Oost-Vlaanderen en de Provincie Zeeland zijn bereid om hieraan hun medewerking te verlenen en zien verschillende samenwerkingsmogelijkheden.

Internationale stad¹⁶

Last but not least: Gent is in meerdere opzichten ook een internationale stad, sterk internationaal vernetwerkt bovendien via de er aanwezige haven, universiteit, instellingen, bedrijven, organisaties en ook de stad zelf. De stad zelf maakt deel uit van verschillende algemene netwerken met potentiële relevantie voor Gent 2030 (bv. [EUROCITIES](#) ¹⁷, het Global Parliament of Mayors, het SDG-netwerk) + ook van vele sector specifieke netwerken (bv. [European Cities of Marketing](#), ...).

Gent heeft ook een grote expat community, wat eveneens voor Gent 2030 een troef en kans is. Via haar dienst Internationale Relaties en Netwerken zet de stad Gent in op het aantrekken en nog beter servicen van expats. Ook Community Gent werkt met een eigen expatswerkgroep aan het optimaliseren van expats met de stad waar ze verblijven en/of werken.

De stad Gent heeft 4 internationale beleidsprioriteiten voor de komende jaren, waaronder ook de ambitie voor Gent 2030, Europese Culturele Hoofdstad. De andere drie ambities zijn: European Youth Capital 2024, Klimaatneutrale stad 2050 en Technologiehoofdstad. Deze vier ambities moeten elkaar versterken via afstemming en samenwerking, en dit als onderdeel van het grotere Gentse verhaal. Verkennen van een gezamenlijke rode draad?

Gent zet ook in op internationale communicatie (diverse tools hiervoor) en dingt ook systematisch mee naar internationaal belangrijke labels en prijzen, soms met succes. Vooralsnog slaagt Gent er evenwel niet in om de écht grote labels en prijzen ook binnen te halen. Te weinig overtuigende dossiers nog?

3. KANSSEN EN TROEVEN VAN GENT - CULTURELE EN CREATIEVE SECTOR

Dit tweede deel focust op de troeven en kansen van Gent als kunst- en cultuurstad en 'creative city', met inbegrip van wat Gent op dit vlak mogelijk onderscheidt van andere steden in binnen- en buitenland. 'Creative city' staat voor de gehele culturele en creatieve sector waaronder zowel de kunst- en cultuursector als de creatieve sector ressorteert.¹⁸ Behalve een eerste blokje onder de noemer 'creatieve stad' focust dit tweede luik vooral op Gent als kunst- en cultuurstad.

¹⁶ De dienst Internationale Relaties en Netwerken van de stad Gent maakte n.a.v. deze bevraging een voorlopige werknoot met als titel 'Internationale opportuniteiten in functie van de ambitie European Cultural Capital 2030'. Deze nota biedt een goed overzicht van de mogelijke opportuniteiten voor Gent 2030 en geeft ook de mogelijke wisselwerking aan met deze dienst.

¹⁷ EUROCITIES is een groot netwerk van 190 middelgrote Europese steden. Gent heeft ook altijd een actieve rol gespeeld in het Culture Forum van EUROCITIES (incl. meerdere werkgroepen ervan).

¹⁸ Het onderscheid tussen beide 'sectoren' is volgens de creatieve sector niet langer wenselijk omwille van de feitelijke en steeds grotere overlap tussen beide, het grote cross-over potentieel en het wederzijds belang dat aan maatschappelijke valorisatie wordt gehecht. In lijn met de visies en ontwikkelingen hierover op landelijk en Europees vlak is het volgens hen beter dit als één geheel te benaderen en te spreken van de 'culturele en creatieve sector' en zelfs van 'culturele en creatieve sectoren en industrieën'. Dit signaal kregen we ook uitdrukkelijk tijdens de 2030-sessie met de creatieve sector. Voor het verwerken van de input uit de bevraging leek het ons evenwel handiger om dit onderscheid hier vooralsnog aan te houden. Niettegenstaande overlaps en cross-over potentieel zijn er bovendien ook verschillen. Verder is het nog onduidelijk of en in welke mate de Gentse kunst- en cultuursector het wenselijk vindt om dit als een geheel te benaderen.

Creatieve stad

Vooraf het creatieve en experimentele is wat Gent tot Gent maakt, hoorden we vaak: “Er zit veel experimenteerruimte in het DNA van Gent”. Tijdens de bevraging werd hierbij gewezen op zowel de uitzonderlijke creatieve kracht van de Gentse kunst- en cultuurscene als op de aanwezigheid in Gent van een sterk en groeiend professioneel landschap van creatieve ondernemers en creatieve ontwerpers in verschillende deelgebieden van de creatieve industrie: design, gaming, architectuur, audiovisueel, digitaal, ...¹⁹ Samen vormen ze de culturele en creatieve sector van Gent.

In de profiitsfeer betreft het voornamelijk kleine en jonge bedrijven met een werkgebied op lokaal en Vlaams niveau, een aantal ook internationaal. Grote namen zijn er in verschillende disciplines: onder andere Larian e.a. voor gaming, Muller Van Severen e.a. voor design, Felix van Groeningen e.a. voor film, verschillende architectenbureaus, enz. Veel starters hier ook, wat zorgt voor de nodige dynamiek. De vele kunst- en creatieve opleidingen in Gent versterken deze troef nog omdat veel studenten na hun opleiding in Gent ‘blijven hangen’. Creatieve ondernemers waarderen Gent als locatie vooral omwille van de goede mix van leef- en werkklimaat, alhoewel dit onder druk staat door de stijgende woon- en werkprijzen.

In de Cultural and Creative Cities Monitor 2019 van het Europese Directoraat-Generaal ‘Joint Research Centre’ bekleedt Gent plaats 13 op 40 Europese steden met 250.000 tot 500.000 inwoners. Binnen het specifieke domein Cultural Vibrancy van deze monitor staat Gent in die monitor zelfs op de vijfde plaats. Gent heeft de ambitie om hier nog verder in te groeien en zich als een belangrijk knooppunt binnen een groter netwerk van creatieve ondernemers te ontwikkelen. .

Qua ondersteuning van creatieve ondernemers is er steeds meer wisselwerking en samenwerking tussen de direct betrokken actoren zoals de dienst economie, de cultuurdienst, ministry of makers, het Gents Kunstenoverleg, kennisinstellingen, e.a. Ook met Vlaamse actoren onderhoudt de stad zoveel mogelijk actief contact. Toch ook nog veel aandachtspunten en verbeterpunten hier: zie hoofdstuk ‘uitdagingen’.

Kunst- en cultuurstad

Gent koestert terecht zijn imago als kunst- en cultuurstad. Dit bleek ook tijdens deze bevraging. Twee citaten uit de vele: “Gent is cultureel al lang een Europese speler, maar is daarin altijd zeer bescheiden en tegelijk ook Gents gebleven”, en nog: “Gent is een mini-Europees stadje dat op cultureel vlak meespeelt in de champions league”.

Daarbij wordt in eerste instantie vaak gewezen op het rijke en belangwekkend kunsthistorisch patrimonium en cultureel erfgoed van Gent met Het Lam Gods als absolute troefkaart. Het Van Eyck-jaar en de daaraan gekoppelde duurzame investeringen in de Lam Godsbeleving, hebben dit nog extra onderlijnd. De meeste input tijdens de bevraging betreft evenwel het eigentijdse kunst- en cultuur-gebeuren in al zijn diversiteit.

Per m² zouden er in Gent meer artiesten en creatieven zijn dan elders. Zowel gevestigde waarden als nieuwe initiatieven, groot én klein, in alle mogelijke disciplines. Er is in Gent eveneens een enorm kunst- en culturaanbod voor een stad van deze grootte. Meestal van hoge kwaliteit, vaak spraakmakend en toonaangevend, ook internationaal. Van alle aard en steeds meer hybride. Deze uitgesproken mix en vervlechting van dit alles, van hoge en lage cultuur, van profit en non profit zelfs, is volgens sommigen een onderscheidend aspect van Gent.

¹⁹ De dienst economie (departement Stedelijke Ontwikkeling) maakte n.a.v. deze bevraging een korte situatieschets van de creatieve sector in Gent > zie bijlage 4. Zie verder ook nog het [makersplatform](#), alsook de gegevens voor Gent op [creatievesector.be](#) (cijfers 2018) / De sectoren van creatieve ondernemingen die in Gent gemiddeld qua omzet sterker zijn dan elders in Vlaanderen zijn podiumkunsten, muziek, gedrukte media, communicatie & PR, beeldende kunsten, audiovisueel en architectuur. Qua aantal VTE zijn dit de sectoren podiumkunsten, muziek, gaming industrie, beeldende kunsten, audiovisueel en architectuur.

Er is in Gent een aantrekkelijke openheid en een rijke voedingsbodem die vernieuwing mogelijk maakt en samenwerking, verbinding en solidariteit stimuleert.²⁰ Er is ook oprechte goesting en effectieve daadkracht om samen te werken (“veel meer dan bijvoorbeeld in Antwerpen”) en om van onderuit de zaken anders aan te pakken. Bovendien heeft Gent een heel divers en breeddenkend cultuurpubliek, een publiek dat ook eigenzinnigheid en absurditeit aankan.

Rebels, sociaal en solidair

Het rebelse, dwarse karakter van Gent wordt vaak in een adem genoemd met het creatieve Gent, soms nog aangevuld met “een hoek af”. Volgens sommigen kan je dit linken aan het onafhankelijk denken en het activistische binnen een groot deel van de Gentse cultuur- en kunstensector. De zogenaamde typische Gentse ‘kenmerken’ vind je inderdaad ook terug binnen de Gentse kunst- en cultuursector: eigenwijs, dwars, rebels, sociaal, solidair, kritisch, vernieuwend, ...

Bij herhaling wordt de sterke sociale “reflex” van de Gentse cultuursector onderstreept. Dit getuigt volgens velen, ook van buiten de sector zelf, van een groot maatschappelijk engagement en een verbindende attitude bij de cultuursector. Dit sociale engagement zit in het DNA van Gent, zo wordt gezegd. Dit uit zich in projecten zoals covitesse, de armste week, projecten geestelijke gezondheidszorg, diverse sociaal-artistieke praktijken, de UiTpas, initiatieven op het vlak van duurzaamheid, ...²¹ Ook de jongere generatie zou deze gevoeligheid nu overnemen en zelfs nog versterken.

Ook qua netwerking en samenwerking zou de Gentse kunst- en cultuursector onderscheidend zou zijn t.o.v. andere Belgische steden. Maar hierover hoorden we sporadisch ook kritische geluiden, voornamelijk wat de grote cultuurhuizen betreft: “Geen gedeelde visie en eerder occasionele samenwerking, op projectbasis. Heel weinig échte synergie. Elk zit op het eigen ei en is sterk met zichzelf bezig”.

De culturele spelers

Het ‘cultureel kapitaal’ waaraan Gent zo rijk is, spreekt vooral uit de kunstensector. Dit zowel op het vlak van presentatie als van creatie. Zie bijvoorbeeld de vele podiumkunstenaars en dito organisaties (Alain Platel, Milo Rau, Chokri Ben Chika, Ontroerend Goed, de Kopergieterij, CAMPO, Miet Warlop...) en beeldende kunstenaars (Michaël Borremans, Ben Benaouisse, Berlinde De Bruyckere, ...). Zie eveneens Gentse muzieksector met zijn eigen grote namen in zowat alle genres (Philippe Herreweghe, Jef Neve, Isolde Lasoen, Dirk Brossé, Charlotte De Witte, de gebroeders De Waele, ...). Eveneens heel wat kwaliteit en bekende namen in de disciplines film, fotografie, design, architectuur, literatuur, urban culture, ...

Ook de grote festivals zijn namen die klinken als een klok: Festival van Vlaanderen Gent, Film Fest Gent, Gent Jazz, het Lichtfestival (zie verder onder ‘festivalstad’). Idem dito de Gentse cultuurhuizen (Vooruit²², Muziekcentrum de Bijloke, Opera Ballet Vlaanderen, Handelsbeurs, Democrazy, enz) en de Gentse musea (SMAK, MSK, STAM, Designmuseum, museum dr. Guislain, GUM, het Huis van Alijn, het Industriemuseum > zie verder onder ‘museumstad’). En wat te denken van het Poëziecentrum en de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren, ...

Veelal betreft het telkens internationaal bekende en vernetwerkte kunstenaars/artiesten of gezelschappen/bands/organisaties. Maar – vroeg iemand zich af - waren vroeger deze internationale connecties niet sterker dan vandaag en was Gent vroeger op veel terreinen niet meer een voorloper,

²⁰ Die openheid wordt door anderen evenwel in vraag gesteld, daarbij o.a. verwijzend naar de mate van openheid van Gentenaars t.a.v. andere cultuurgemeenschappen en t.a.v. ‘buitenstaanders’.

²¹ Veelal betreft het initiatieven in samenwerking met of met ondersteuning van de cultuurdienst en/of nog andere stedelijke diensten.

²² De Vooruit wordt door sommigen een ‘emanatie van Gent’ genoemd: een heel specifiek huis dat zijn eigen verhaal heeft geschreven en nog steeds schrijft; gegroeid uit een idee van artiesten - kunst, verheffen, patrimonium - daarna gered en opnieuw sterk doorontwikkeld als een eigentijds toonaangevend cultuurhuis.

met meer lef ook? Denk aan namen als Jan Hoet en Gerard Mortier en projecten als Chambres d'Amis, Zwarte Zaal/Proka, ...

Hoe dan ook, minstens zo belangrijk als de grote huizen en de grote namen is het in Gent aanwezig groot fijnmazig web van actoren allerhande, groot en klein, die samen een sterke creatieve en artistieke humuslaag vormen: auteurs en filmmakers, arthouse cinema's, kunstenaars in alle mogelijke disciplines, een groot en sterk amateurkunstenveld, spraakmakende sociaal-artistieke organisaties, verfrissende initiatieven op het vlak van kunsteducatie, een prikkelende urban en underground scene, een boeiende cultureel erfgoedpraktijk, een goed functionerend bibliotheeknetwerk, enz ... Zowel grote als kleine spelers komen voor ondersteuning door de stad in aanmerking.

Last but not least is er het bewezen potentieel van de hoog aangeschreven kunstopleidingen, met name: LUCA School of Arts (campus Gent), de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten en het Koninklijk Conservatorium (samen vormen ze de School of Arts van HoGent en Howest), het Hoger Instituut voor Schone Kunsten (HISK), het Europees toonaangevende Orpheus Instituut en de International Opera Academy. "Het is zondermeer een luxe om deze opleidingen in onze stad te hebben".

Specifieke spelers en labels

Hieronder vermelden we enkele specifieke cultuurlabels die tijdens de bevraging aan Gent werden toebedeeld. Elk label huisvest zijn eigen spelers.

Festivalstad

Gent is nog steeds de Belgische festivalstad bij uitstek, al heeft dit label de laatste jaren wat van zijn aura verloren. "Op een bepaalde manier zijn we daar toch goed in", zo klonk het bij iemand.

De drie grote klassiekers blijven Gent Festival van Vlaanderen, Film Fest Gent en Jazz Gent²³. Deze drie staan er nog steeds als een klok, werken samen waar mogelijk, streven alle drie naar een permanente werking, hebben een sterk maatschappelijke reflex, ontwikkelen aantrekkelijke locatiespecifieke formats en hebben oog voor talentontwikkeling. Ze zijn op verschillende manieren ook sterk internationaal vernetwerkt. Vanuit Festival van Vlaanderen groeide bijvoorbeeld de European Festivals Association (EFA), het oudste en grootste internationaal netwerk van muziekfestivals.

Verder zijn er nog het lichtfestival (zie verder) en tal van kleinere festivals. Vanaf 2022 verwelkomt Gent ook de eerste editie van een Designfestival. Het festivalformat blijft doorwerken binnen de hele cultuursector en blijft zich tegelijk vernieuwen.²⁴

Telkens is er uitgebreid aandacht voor kwetsbare bevolkingsgroepen, integrale toegankelijkheid en ecologische duurzaamheid.

Museumstad

In Gent is er een grote dichtheid van verschillende soorten musea en historische huizen (stedelijke en andere), allemaal op een kleine oppervlakte en in elkaars nabijheid. Sommige vormen zelfs een museumcluster op dezelfde site (Citadelpark met SMAK, MSK en GUM). Het betreft een polyfonie van zeer verschillende, maar op hun terrein altijd interessante musea, huizen en activiteiten. Allemaal van een menselijke schaal en met een eigen identiteit. Sommige musea/huizen zijn van recente datum (GUM), kregen onlangs een gedeeltelijke of volledige make-over (Industriemuseum, STAM, MSK, Huis van Alijn, Gravensteen, ...) of staan voor een stevige uitbreiding (bv. Designmuseum en SMAK).

²³ Festival van Vlaanderen combineert het jaarlijkse festival al langer met een permanente werking op verschillende locaties in Gent, ook in internationaal opzicht. Film Fest gaat momenteel volop voor een eigen Filmhuis en permanente werking. Gent Jazz streeft hier ook al jaren naar, maar vooralsnog blijkt dit financieel niet haalbaar.

²⁴ Dit geldt ook voor niet-culturele sectoren. In 2022 bijvoorbeeld verwelkomt Gent de eerste editie van een nieuw technologie-festival.

Muziekstad

Gent koestert al vele jaren het imago 'muziekstad' en kreeg daarvoor in 2009 als een van de eerste steden ook het Unescolabel 'Creative city of music'.²⁵ Gent heeft dit muziekimago te danken aan zijn verschillende muziekfestivals (Festival van Vlaanderen, Gent Jazz en de focus van het filmfestival op de impact van muziek op film), zijn levende muziekscène in verschillende genres, zijn muziekhuizen, zijn muzikanten en orkesten, zijn internationale opleidingsinstituten, zijn muziekwinkels, zijn inzet op talentontwikkeling, zijn grote participatie aan het muziekleven, ... Ook meerdere kunstinstellingen en kunstorganisaties hebben een expliciete link met muziek.

De combinatie 'muziekstad' en 'jongerenstad' wordt door meerderen als een extra troef gezien om hiermee ook in internationaal opzicht aan de slag te gaan via bv. het organiseren van residenties, het toewerken richting een nieuw internationaal jeugdorkest, het mengen van genres, ...

Filmstad

Gent wordt ook wel eens filmstad genoemd. Die titel heeft Gent vooral te danken aan Film Fest Gent, zijn twee art house cinema's, zijn animatiefilmopleiding en enkele grote namen zoals Raoul Servais en Felix Van Groeningen.

Architectuurstad

Tot op zekere hoogte kan je Gent ook een architectuurstad noemen. Uiteraard omwille van zijn historisch patrimonium en 20e eeuwse monumenten zoals de Boekentoren van Henry van de Velde of realisaties van architecten zoals Gaston Eysselinck, maar evenzeer omwille van de (ook internationaal) succesvolle eigentijdse architectenbureaus die er aanwezig zijn (bv. Jan De Vylder, Robbrecht en Daem, Marie-José Van Hee, Stéphane Beel, Coussée & Goris, e.a.) en verschillende kwaliteitsvolle recente nieuwe realisaties in Gent zelf zoals bijvoorbeeld de Krook, de Stadshal, de studio's van LOD en Les Ballets, het Rijkskarchief, het nieuwe Justitiepaleis, verschillende woningen en bedrijfsgebouwen, enz.²⁶

Tijdens de architectuursessie werd de typische identiteit van Gent in eerste instantie gezocht in de unieke structuur van de stad, een structuur die er eigenlijk geen is: een stad zonder kernen, een hybride stad, een set van scherven. In tegenstelling tot concentrische steden zoals bv. Leuven zou Gent kunnen uitgroeien tot een lobbenstad. Een soort verdichte stad met de daaraan gerelateerde problemen maar ook specifieke opportuniteiten.

Nightlife stad

Nightlife is misschien niet helemaal op zijn plaats in een luik over 'culturele' troeven en kansen, maar toch ... Meerdere gesprekspartners beklemtoonden vooral de potentiële overlaps. Iemand wees er zelfs op dat in Berlijn het nacht- en clubleven als 'cultuur' wordt erkend.

Gent kent een bloeiend nachtleven en beschouwt dit als "een gigantische troef", zowel sociaal, cultureel als economisch. Gent ontvouwde hiervoor een 25 punten-actieplan en startte in 2021 als eerste Belgische stad zelfs met een nightlife adviesraad (de '[nightlife council](#)'), naar het voorbeeld van buitenlandse steden. Verschil met buitenlandse steden is dat het een samenwerkingsverband betreft tussen stad, coach en council.

Nightlife brengt veel mensen samen, vooral via muziek en dans, is niet leeftijdsgebonden en vanzelf veel inclusiever dan ander cultuur- en vrijetijdsaanbod. Het nightlife gebeuren uit zich op tal van manieren: in clubs, festivals, events, ... Kleine en grote actoren, ook enkele met internationale naam en faam en dito netwerk. Veel expertise, creativiteit en ondernemerschap in deze sector. Veel enthousiasme en goodwill ook bij alle betrokkenen. "Just do it" en er niet blijven over babbelen zit in

²⁵ Dit Unescolabel is inmiddels evenwel ietwat gedevalueerd qua onderscheidend karakter omdat reeds meer dan 50 steden dit label kregen toegekend. Gent zou de laatste jaren overigens ook relatief weinig met dit label gedaan hebben.

²⁶ De stad Gent lanceerde dit jaar voor het eerst de uitreiking van architectuurprijzen. Meer hierover via deze [link](#).

het DNA van deze sector. De nightlife coach stemt op regelmatige basis ook informeel af met het Gents Kunstenoverleg want soms dunne lijn tussen cultuur en nightlife.

Tijdelijk gebruik van plekken als de Arsenaalsite worden als een opportuniteit gezien om nightlife te combineren met respectievelijk sport en cultuur.

Gents Kunstenoverleg

Over de meerwaarde van het nog jonge Gents Kunsten Overleg (GKO) met zijn superkleine team en grote betrokkenheid van de kunstensector (en breder) is zowat iedereen het roerend eens: bevlogen, verbredend, verbindend, hybridiserend, dynamiserend, het cultuurbegrip oprekkend, cross overs, visie én praktijk, maatschappelijk engagement, bottom up, wijkgericht, frisse formats, kritisch maar constructief, ... Het GKO smeedt op een organische manier de samenwerking die de sector en de stad nodig heeft.

We hoorden over het GKO uitzonderlijk ook een aantal zacht-kritische geluiden (teveel hooi op de vork, teveel naar zich willen toe trekken, te weinig connectie met andere disciplines, ...) maar die volgden meestal louter als kanttekening bij de overwegend positieve appreciatie. Citaat van buiten de kunstensector: "Het GKO is een zegen voor Gent, en niet alleen voor de cultuursector. Het heeft zijn gelijke niet in Vlaanderen".

Culturele evenementen

Behalve de Gentse Feesten en hogervermelde festivals zijn in Gent ook nog andere spraakmakende culturele evenementiële formats ontstaan die soms zelfs inspirerend zijn gebleken voor festivals in andere steden in binnen- en buitenland. Stad als podium.

"Gent blinkt al lang uit in het aanwezig zijn op locaties die je niet zomaar verwacht of waar je niet zomaar binnenkomt", zo verwoordde een gesprekspartner het. Voorbeelden hiervan zijn o.a. hedendaagse kunstprojecten Chambres d'Amis, Over the Edges en Triennale (SMAK) en laagdrempelige festivalformats op locatie zoals OdeGand (Gent Festival van Vlaanderen), de Nacht van de Verbeelding in het Citadelpark (Festival van Vlaanderen i.s.m. SMAK en MSK), Parklife, Avanti!, enz. Ook verschillende Gentse cultuurhuizen en musea ontwikkelen regelmatig originele evenementiële formats in verschillende maten en gewichten en op verschillende locaties.

Gent – stad en sector – heeft de voorbije jaren alvast bewezen in staat te zijn om op een succesvolle manier verschillende soorten evenementen te kunnen realiseren, ook grote internationale projecten met veel publiek. Bv. lichtfestival, world choir games, Gentse Feesten, toptentoonstellingen, ... Hetzelfde geldt voor congressen en ook niet-culturele evenementen.²⁷ Hieronder vermelden we enkele sterkhouders.

Gentse Feesten

De Gentse Feesten worden, niet onverwacht, herhaaldelijk 'echt uitzonderlijk' genoemd. Het betreft een uniek type festival: uniek qua schaal en manier waarop, volks en soms rebels, een combinatie van hoge en lage cultuur, een gigantisch programma en samenwerkingsverband, een sfeer die altijd goed zou zitten, bekend tot ver buiten de grenzen, met aandacht voor leefbaarheid en leefmilieu, ecologische duurzaamheid en integrale toegankelijkheid, gespreid over de stad, met veel Gents talent, creëren warmte en betrokkenheid, ... Interessant aan het concept Gentse Feesten is dat je kan meedoen zonder veel voorwaarden. Dat creëert kansen en zuurstof.

Toch ook vraagtekens bij de Gentse Feesten. Werken die nog wel verbindend en zijn die nog wel zo authentiek? Veel Gentenaars vluchten dan juist weg uit de stad. Het concept op de schop en bottom up opnieuw ontwikkelen, met meer verbinding en meer uitstraling?

²⁷ Een voorbeeld van dergelijke internationale meetings met een directe relevantie voor de idee 'Europese Culturele Hoofdstad' betreft bijvoorbeeld de jaarlijkse Algemene Vergadering van het EUROCIITIES-netwerk en een EUROCIITIES Culture Forum.

Lichtfestival

Gent scoort internationaal met het driejaarlijkse Lichtfestival, het internationaal bekroonde Gentse lichtplan en enkele permanente lichtkunstwerken. Het lichtfestival met werk van nationale en internationale lichtkunstenaars zou tot de top 3 van de wereld behoren. Het is ook een van de populairste en meest toegankelijke gratis cultuurfestivals van Gent.

Het Van Eyck-jaar

Alhoewel “grote malchance door corona”, wordt het Van Eyck-jaar doorgaans als zeer succesvol beschouwd, zowel inhoudelijk-artistiek als organisatorisch en promotioneel.²⁸ Succesfactoren waren o.a. een sterke kerntentoonstelling (“een conditio sine qua non”), de afronding van de restauratie van het Lam Gods en de nieuwe presentatie ervan, een professionele organisatie én omkaderend-participatief aanbod, de medewerking en investeringen van Toerisme Vlaanderen, de samenwerking met tal van partners die elkaar telkens weer weten te vinden (“iedereen mee, iedereen erachter”), een zeer verbindende aanpak, de brede gedragenheid ervan. Mede daarom wordt het van Eyck-jaar all-in als een stevig fundament voor gelijkaardige of nog grotere culturele evenementen in de toekomst, ook al beseft men dat een cultureel hoofdstadjaar op tal van vlakken uiteraard “nog andere koek” is.

Culturele en creatieve infrastructuur

Gent investeerde de voorbije jaren stevig in zijn culturele infrastructuur en blijft dit ook de volgende jaren volop doen, vaak in partnership met Vlaanderen en nog andere actoren. Deze infrastructuur in combinatie met de culturele functies ervan wordt als een belangrijke troef gezien voor de 2030-kandidatuur van Gent. Het betreffen voornamelijk grote cultuurhuizen (musea, historische huizen, podia, creatieplekken) in het stadscentrum, maar eveneens plekken voor meer kleinschalige initiatieven in zowel het stadscentrum als de wijken. Ook qua beleid en praktijk op het vlak van tijdelijke invullingen onderscheidt Gent zich in positieve zin van andere steden. Onder het hoofdstuk ‘ruimte voor cultuur’ (zie Vraag 2) gaan we dieper op dit alles in en worden door gesprekspartners, behalve waardering, ook kritische reflecties geformuleerd bij het huidige beleid, alsook aanbevelingen voor toekomstig beleid.

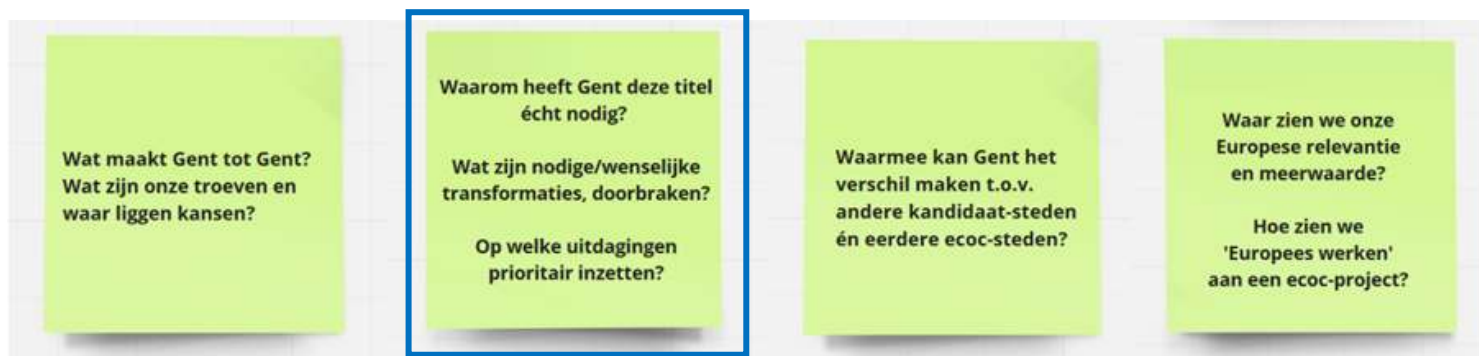
Tot slot nog volgende citaten

- Gent staat voor progressief zonder drammerigheid, sociaal zonder verplichtingen, historisch zonder zwermen van erfgoed, artistiek zonder het arty-farty aspect.
- Typerend voor Gent is: niet teveel structuur en planning; gewoon doen; komt allemaal wel goed, beetje anarchie en chaos kan geen kwaad, zelfs integendeel.
- We hebben een gemeenschappelijk gevoel voor het absurde, voor zottigheid ook
- Bruggen bouwen en er zoveel mogelijk mensen bij betrekken zit in ons DNA, net zoals de Do It Yourself-mentaliteit.

²⁸ We noteerden evenwel ook enkele kritische geluiden. Zo zou bijvoorbeeld volgens sommigen het Van Eyck-jaar, behalve de sterke centrale tentoonstelling, niet getuigen van een inspirerende visie op wat een stadsfestival kan zijn. Er werd hierbij soms ook verwezen naar eerdere projecten van Antwerpen Open en Kunst Leuven.

VRAAG 2: WELKE UITDAGINGEN, DOORBRAKEN EN TRANSFORMATIES?

INTRO

Tijdens de online [inspiratiesessies](#) werd door de buitenlandse ecoc-experten bij herhaling aangegeven dat de internationale jury bij de beoordeling van de kandidaturen sterk focust op de mate van urgentie/noodzaak van de Europese Culturele Hoofdstad-titel voor de betrokken steden. Het gaat bij deze titel immers al lang niet meer om het uitspelen van uw sterke troeven, maar om de noodzakelijke transformaties waarvoor een stad via kunst en cultuur (m.i.v. haar troeven) het verschil denkt te kunnen maken. Vandaar de focus van de bevraging op wat dit concreet voor Gent kan inhouden:

- Waarom heeft Gent deze titel écht nodig?
- Wat zijn de nodige/wenselijke transformaties waarvoor cultuur mee het verschil kan maken?
- Op welke maatschappelijk en culturele uitdagingen moet Gent 2030 prioritair inzetten?

Al schrijvend hebben we de verzamelde input geclusterd volgens verschillende thema's die tijdens de bevraging ter sprake kwamen.²⁹ Onderstaand overzicht is dus het thematisch bij elkaar gepuzzelde resultaat van alle input, soms aangevuld met extra context.

Omdat dit overzicht louter gebaseerd is op een selectieve bevraging is uiteraard niet alles wat er staat ook per definitie volledig, correct, evenwichtig of coherent. Dit is eigen aan een bevraging. Het is in die zin te lezen als een eerste selectieve inkijk in mogelijke uitdagingen en kansen voor Gent 2030. In elk geval is het een rijk overzicht dat voor alle betrokkenen boeiend werkmateriaal kan zijn bij aanvang van het eigenlijke voortraject van Gent 2030.

Vooraan in dit thematisch geclusterd overzicht staan vier algemene aandachtspunten, gevolgd door een reeks maatschappelijke uitdagingen en een specifieke focus op 'ruimte voor cultuur'. Daarop volgen de meer direct kunst- en cultuurgerelateerde uitdagingen, en tot slot de proces- en organisatiegerelateerde uitdagingen.

²⁹ Dit gebeurde meestal zonder verwijzing naar concrete personen, organisaties, diensten of sessies tenzij waar het specifieke 2030-gerelateerde documenten betreft waarnaar mag verwezen worden.

Meteen hieronder zoomen we in op de concrete thema's. Omdat er veel ter sprake zijn gekomen, geven we voor de leesbaarheid eerst even het overzicht ervan in tabelvorm.

1. ALGEMENE UITGANGSPUNTEN - Waarom Gent? - Het concept Culturele hoofdstad uitgedaagd - Noodzaak van langetermijnvisie - Geen eiland	3. RUIMTE VOOR CULTUUR - Bestaand, lopend of gepland - Noden en verzuchtingen - Stadsontwikkeling en cultuur
2. MAATSCHAPPELIJKE UITDAGINGEN - V-uitdagingen - Diversiteit en inclusie - Jongeren centraal - Meer maatschappelijke gerichtheid - Focus op de wijken - Participatie en cocreatie als evidentie - Democratie als culturele uitdaging - Ecologie en duurzaamheid - Toerisme van morgen	4. CULTUURGERELATEERDE UITDAGINGEN - Een verruimd cultuurbegrip - Kansen via urban - Ruimte voor cultuur - Stad van makers - Talentontwikkeling - Levenskunst - Kunst/cultuur en technologie - Kunst/cultuur en digitalisering - Kunst/cultuur en wetenschap - Creatieve profit en culturele non profit - Festivals en stadsfestivals - Nog andere culturele kansen en uitdagingen - Een derde ecoc-generatie
5. PROCES- EN ORGANISATIEGERELATEERDE UITDAGINGEN - Over de 'organisatie' Gent 2030 - Over de Stad en Gent 2030	

1. [ALGEMENE UITGANGSPUNTEN](#)

De eerste drie uitdagingen betreffen de kandidatuur van Gent als Europese Culturele Hoofdstad: respectievelijk 'waarom Gent' zich kandidaat moet stellen, het concept Europese Culturele Hoofdstad zelf, en tot slot de noodzaak van een langetermijnvisie.

Waarom Gent?

We beluisterden veel enthousiasme voor de ambitie van Gent om Europese Culturele Hoofdstad te worden. Soms evenwel ook vragen hierover, zoals:

- We zijn de facto al een culturele hoofdstad, waarom hebben we dit dan nog nodig?
- Wat is de relevantie om in competitie te gaan met andere steden, Belgische steden dan nog?
- Hebben we wel kans tegen steden als Brussel of Luik die dit vermoedelijk 'meer nodig' hebben?
- Hebben we niet nu al te veel volk in Gent?

Bij het hierop doorvragen evolueerde dit evenwel altijd tot het inzicht dat dergelijke Europese titel, mits goed aangepakt, ook belangrijke kansen biedt voor Gent en een versneller van wenselijke ontwikkelingen zou kunnen zijn.

Het concept Europese Culturele Hoofdstad uitgedaagd

Tijdens een van de online sessies triggerde Trevor Davies (ex-intendant Kopenhagen 96 en als expert betrokken bij verschillende andere Culturele Hoofdsteden) de deelnemers om ook het concept Europese Culturele Hoofdstad (ecoc) op zich uit te dagen. Tijdens de bevragingen noteerden we in dit verband volgende input in verband hiermee:

- We willen ingaan op de hint van Trevor Davies om het concept Europese Culturele Hoofdstad op zich uit te dagen en dit meenemen in het verdere voorbereidingstraject richting onze kandidatuur.
- Alhoewel het per definitie een stedencompetitie betreft, mogen we niet in die valkuil trappen. We gaan weliswaar willens/nillens zelf voluit voor de titel, maar willen tegelijk ook maximaal relevante wisselwerking en samenwerking met andere steden uit binnen- en buitenland verkennen.
- We moeten het cultuurbegrip zelf uitdagen en verbreden. Niet in de valkuil trappen van een te eng Westers gedefinieerd cultuurbegrip, maar nadenken over vragen zoals: wat is het cultuurbegrip en de cultuurbeleving van de 170 verschillende nationaliteiten in de gordels van de stad?
- Via een concept als 'no future' of 'Gent, stad zonder toekomst' (zie verder) kritisch naar Europa zelf durven kijken, waar de overtuiging geldt dat we goed bezig zijn, terwijl Europa zelf als plaats van vrijheid onder druk staat.
- Waarom geen derde ecoc-generatie initiëren met focus op het Europa van de steden ("het Europa van de 50% die van overal komt"), en niet langer het Europa van de naties. (zie verder)
- Afstappen van de klassieke manieren van bevragen en betrekken (via gesprekken, discussies, vergaderingen, debatten, ...) en dit radicaal anders aanpakken met artistieke methodes (met verwijzing naar de aanpak van o.a. het Gents Kunstenoverleg).
- Idem dito wat opzet en programma van een cultureel hoofdstadjaar betreft. Het proces is veel belangrijker dan het resultaat of het programma.

Noodzaak van langetermijnvisie

Enige context vooraf. Eén van de Europese vereisten om in aanmerking te komen voor het label European Capital of Culture ('ecoc') is de inbedding van het project in een breed gedragen stedelijke langetermijnvisie m.b.t. de culturele ontwikkeling van de stad in kwestie. En dit voor de volgende 10 à 15 jaar, uitdrukkelijk legislatuuroverschrijdend dus. Deze stedelijke langetermijnvisie moet 'beslist' zijn bij de indiening van het bidbook in 2024, maar is niet het ecoc-bidbook zelf want dat is van een andere orde. De stedelijke langetermijnvisie moet wél de mogelijke rol en impact van het ecoc-verhaal erin expliciteren. Daarnaast is er uiteraard ook voor Gent 2030 zelf een langetermijnvisie nodig en moet dit uit het bidbook blijken. Die visie is uiteraard bij voorkeur zoveel mogelijk in lijn met de stedelijke langetermijnvisie.

Tijdens de bevraging kwam de noodzaak aan dergelijke langetermijnvisie uitgebreid ter sprake. Wat volgt, is de verwerking van alle input hierover. Hierin wordt geen onderscheid gemaakt tussen de stedelijke langetermijnvisie en de langetermijnvisie voor Gent 2030.

Omdat 2030 nog veraf is en de maatschappij ontzettend snel evolueert, werd regelmatig de vraag gesteld of de trends en uitdagingen van vandaag nog wel de trends en uitdagingen van morgen zullen zijn. En zo ja, in welke mate en in welke betekenis. Een aantal trends en uitdagingen ziet men niet zo meteen van de agenda verdwijnen (bv. klimaat, duurzaamheid, digitalisering, migratie, participatie, polarisatie, ...) al zullen ook die ongetwijfeld evolueren, maar voor nog andere uitdagingen is dit mogelijks onzeker. Daar moeten we dus mee rekening houden, onder meer door voldoende flexibiliteit in het bidbook in te bouwen.

Nadenken met een kompas richting 2030 roept bij sommigen nog andere vragen en reflecties op, o.a. omdat ook de Gentse bevolking mee evolueert. Zo bijvoorbeeld, merken meerdere gesprekspartners op, zijn de jongeren en jongvolwassenen van vandaag uiteraard niet meer dezelfde jongeren en jongvolwassenen als die van morgen. Ook de spraakmakende creatieve scene van vandaag zal niet meer die van morgen zijn. Bovendien is er de snel wijzigende demografische evolutie (zie verder), steeds meer in de richting van een nog meer diverse bevolking en nog meer mensen met een migratieachtergrond, tegelijk nog jonger en nog ouder dan vandaag.

Hoe dan ook, zeggen sommigen, moeten we nog verder vooruitdenken dan het jaar 2030 willen we toekomstgericht ook nog na 2030 relevant zijn en impact nastreven³⁰. Eerder een pleidooi dus voor een horizon richting 2040 of zelfs 2050, ook al is die toekomst nog een grote onbekende. Het jaar 2030 is trouwens voor veel lopende plannen van landelijke en internationale overheden en instellingen een kantelpunt, vanaf waar ook zij nieuwe objectieven en targets zullen uitzetten richting nieuwe deadline-jaren. Gent 2030 zal zich tot op zekere hoogte ook daartoe moeten verhouden willen we kans maken op de beoogde Europese titel. Laat ons dus ook voor Gent 2030 een culturele visie uittekenen met een horizon voorbij 2030, beleidsdomein- en legislatuuroverschrijdend. En laat ons daarin – in lijn met wat Europese ecoc-experten daarover zeggen – inhoudelijk en procesmatig ook de nodige witruiimte en flexibiliteit voorzien om te kunnen inspelen op nieuwe signalen, behoeften, trends en ontwikkelingen.

Bovenstaande vraag voor een visie op de lange termijn krijgt vanuit de cultuursector evenwel ook enige tegenwind, in twee opzichten:

- Niet alles hoeft altijd binnen vaste visiekaders of voorziene witruijntes te passen, werpen meerdere stemmen op. Gewoon doen en uitproberen of initiatieven spontaan laten opborrelen verdient ook alle kansen te krijgen én werkt ook.
- Fundamenteler is de tegenwind van de verzamelde Gentse musea en historische huizen die, met het SMAK op kop, onder het ietwat provocerende motto “Gent, stad zonder toekomst” een pleidooi houden om de uitdagingen en kansen van vandaag ‘hier en nu’ bij de horens te vatten en daar voluit verder mee aan de slag te gaan.³¹ Niet dat toekomstvisies niet relevant zouden zijn, maar toch ... Toekomstvisies kunnen ook verlamrend werken en de blik afwenden van wat hier en nu reeds ‘at stake’ is en vaak al de kiemen in zich draagt van wat toekomstgericht fundamenteel aan de orde is. Dit conceptidee ‘Gent, zonder toekomst’ kreeg ook bijval tijdens nog andere sessies, soms geherformuleerd als ‘Gent, zonder *bepaalde* toekomst’.

Tot slot nog dit. Bij de nood aan een langetermijnvisie voor Gent 2030 hoorden we meermaals de reflectie dat er binnen de Gentse kunst- en cultuursector best veel ‘decretaal verplichte’ visieontwikkeling gebeurt, maar dat die willens/nillens vooral betrekking heeft op het eigen huis of de eigen organisatie. Deze beleidsplantrajecten worden door velen eerder als planlast gevoeld, mede waardoor het enthousiasme bij sommigen voor nog complexere visietrajecten niet bijzonder groot is.

Geen eiland

Minder eiland zijn en meer samenwerken, is een vaak gehoorde verwijzing naar de grote Gentse cultuurhuizen en naar verschillende stadsdiensten. Dit komt verderop in dit rapport nog aan de orde. Het ‘geen eiland zijn’ kwam evenwel ook in geografische zin ter sprake waar het bijvoorbeeld de relatie tussen binnenstad en rand of tussen stad en regio betreft. Onderstaande input focust op de relatie tussen de stad en zijn ommeland.

Binnen de stad zelf horen we dat Gent geen eiland is en dat ook niet wil zijn. Net zoals andere steden is Gent immers op vele manieren verbonden met zijn directe en ruimere regio, met het land waarvan het deel uitmaakt, met de buurlanden, met Europa, en meer.

³⁰ Suggestie uit een werksessie van de cultuurraad om het [Socius-rapport ‘toekomstverkenningen’](#) m.i.v. de daarin beschreven transitievelden, mee te nemen in de visieontwikkeling voor Gent 2030.

³¹ Zie verder in dit rapport onder “mogelijke concepten en hoofdthema’s” (Vraag 3)

Gent en de regio

De regio Gent betreft in eerste instantie de omliggende gemeenten en de nieuwe 'bestuurse regio Gent', in tweede instantie ook het havendistrict en de wisselwerking met Zeeland, de Leiestreek tot Kortrijk, de Scheldevallei tot Oudenaarde, de Scheldevallei tot Antwerpen, de link met Nord-Pas-de Calais, enz.

Verschillende gesprekspartners wijzen op het belang van actieve wisselwerking met de regio in het kader van Gent 2030, ook reeds in de fase van visie- en conceptontwikkeling. Het zou vanuit hun oogpunt jammer zijn om dit regioperspectief niet van in het begin mee te nemen, mede omdat de stad de facto in symbiose leeft met zijn omgeving en stad en regio van oudsher sterk met elkaar verbonden zijn. Een vaak gehoorde reflectie hierbij is dat het desgevallend wél om een relevante, en dus conceptueel onderbouwde wisselwerking en effectieve samenwerking moet gaan. Dit is trouwens ook voor Europa een belangrijk aandachtspunt.

Gent is vandaag de facto op verschillende manieren met de nabije en bredere regio verbonden: via de vele spoor-, auto- en waterwegen, via economische en ecologische verbindingen, via culturele en toeristische verbindingen, enz. Toch is er in de feiten, zowel algemeen als cultureel, te weinig actieve verbinding en interactie is met de regio. De relatie stad-regio zou, toch wat de omliggende gemeenten betreft, hoe dan ook geen evidente relatie zijn. We noteerden in dit verband o.a. volgende mogelijke verklaringen: moeilijk om in die relatie de nodige dynamiek en efficiëntie te bereiken, het bestaan van verschillende politieke coalities, de vrees van de regiogemeenten om door Gent te worden opgegeten, de vrees ook voor het leegzuigen van hun regio door een te groot en te sterk stedelijk cultuur- en vrijetijdsaanbod³², een over het algemeen eerder vijandige opstelling van de randgemeenten t.o.v. Gent met spanningen en blokkeringen tot gevolg, sommige randgemeenten die Gent niet nodig zeggen te hebben, verschil in visie over concrete dossiers, enz. Door dit alles zou de kans op een met de regio gedeelde agenda rondom Gent 2030 op dit eigenste moment eerder gering zijn.

Op cultureel vlak zien sommigen wél samenwerkingspotentieel met de intergemeentelijke culturele samenwerkingsverbanden of zogenaamde cultuurregio's, zoals bv. Comeet in het Meetjesland, Leie-Schelde in de Leiestreek, Route42 rond Oudenaarde en Viersprong ten zuiden en oosten van Gent.

Het gegeven 'stadsregio' of 'stadsgewest' kwam ook enkele keren ter sprake en werd als 'eerder gevoelige materie' bestempeld. Anderzijds, zo geven sommige gesprekspartners aan, betreft dit wel degelijk ook een interessant en nog steeds actueel Europees gegeven.

Gent en de provincie

Uit de eerste verkennende gesprekken met o.a. de Bestendige Deputatie en de Gouverneur blijkt dat er verschillende samenwerkingsmogelijkheden zijn tussen Stad en Provincie in het kader van Gent 2030, toch voor zover Gent 2030 het puur culturele en het puur Gentse niveau weet te overstijgen.

Die kansen voor samenwerking en wisselwerking liggen op verschillende terreinen en zijn deels ook met elkaar verweven: economisch, ecologisch, toeristisch, sociaal, ... Belang hierbij van aansluiting op trajecten en projecten waarbij de Provincie zelf betrokken is of er zelfs de lead van heeft: bv. North Sea Port, Stadsbos, Moervaartvallei, proefcentra land- en tuinbouw, toeristische regio's, blauw-groene troeven en netwerken, ...

Gent en de andere overheidsniveaus

De stad Gent maakt voor zichzelf veel te weinig gebruik van kansen die op hogere beleidsniveaus liggen, hoorden we meermaals. Ook voor Gent 2030 geldt dat Gent meer uit zijn stedelijk cocon zal moeten treden en veel actiever het Vlaams, federaal en internationaal niveau zal moeten benaderen. In eerste instantie de andere overheidsniveaus (politiek én administratie), maar niet alleen: ook landelijke en internationale organisaties, instellingen, bedrijven, e.d.m. kunnen direct of indirect veel voor Gent betekenen. Gentse cultuurspelers zouden hier alvast beter de weg naartoe weten te vinden.

³² Dit zou bijvoorbeeld het geval zijn in (regio) Santiago de Compostella.

Er dienen zich hiervoor tussentijds reeds belangrijke opportuniteiten aan. Een voorbeeld is het Belgisch voorzitterschap van de Europese Unie in 2024, bovendien een verkiezingsjaar dan. Andere steden zijn daar op dit moment al actief mee bezig.

2. MAATSCHAPPELIJKE UITDAGINGEN

De verderop vermelde uitdagingen hebben een uitdrukkelijke maatschappelijke insteek, maar hebben tegelijk ook een even duidelijke link met cultuur in brede zin. Gesprekspartners wijzen op de potentieel belangrijke bijdrage hieraan van een project als Gent 2030. De culturele en creatieve sector moet zich volgens hen nog sterker afvragen wat cultuur en creativiteit voor deze maatschappelijke uitdagingen kunnen betekenen, en wat de culturele en creatieve sector op dit vlak wel/niet vermag. Daarbij moeten we durven de moeilijke vragen te stellen, ook ver genoeg in de toekomst.

Mede omdat het de context van een Europees Cultureel Hoofdstadproject betreft, werd de vraag gesteld of en hoe we deze complexe ‘Gentse uitdagingen’ kunnen verbinden met gelijkaardige maatschappelijke uitdagingen die zich eveneens in andere Europese steden stellen, én in welke mate we hier n.a.v. Gent 2030 in samenwerking met deze steden onderscheidend op zouden kunnen inzetten, met cultuur en creativiteit als insteek en hefboom.

Algemene beschouwingen

De uitdagingen richting 2030 en verder zijn genoegzaam bekend en gelden inderdaad voor veel steden, wordt herhaaldelijk gezegd: bv. klimaat, mobiliteit, toegankelijkheid, diversiteit, armoede, jongeren, vergrijzing, polarisatie, veiligheid, enz. Uiteraard moet je hier stad-specifiek nog reliëf in aanbrengen, keuzen maken en dit concretiseren. Je moet hierbij ook rekening houdend met wat onderscheidend is t.a.v. de andere Belgische kandidaat-steden.³³ Dit scherper krijgen is volgens velen dé eerste grote taak voor Gent 2030. Een Gent-eigen, onderscheidende ‘why’ vinden is immers de kern van alles. Deze kern moet bovendien zo authentiek mogelijk zijn en in het diepe DNA van de stad verankerd zitten. Tegelijk moet het tot op bepaalde hoogte ook een Europees relevante ‘why’ betreffen én moeten we er rekening mee houden dat deze ‘why’ de volgende jaren ongetwijfeld nog zal evolueren.

Andere stemmen klinken als volgt. Mede omwille van het generieke karakter van de maatschappelijke uitdagingen én het specifieke creatieve DNA van Gent, zouden we ons met Gent 2030 eerder kunnen differentiëren in *hoe* we deze uitdagingen aanpakken. Focus dus op de ‘how’, de manier waarop: op *hoe* de culturele en creatieve sector i.s.m. tal van partners hieraan kan bijdragen. Deze ‘hoe’ kan zowel een specifieke invalshoek betreffen (bv. via focus op technologie, op jongeren) als de concrete aanpak betreffen (de creatieve insteken en methodieken). Dat dit in een per definitie transversale mindset en benadering moet gebeuren, lijkt voor de culturele en creatieve sector vanzelfsprekend.³⁴ Dit lukt vrij goed aan de kant van de culturele en creatieve sector zelf, maar hapert aan publieke zijde alhoewel dit met zoveel woorden ook in stedelijke en Vlaamse beleidsnota’s staat. De focus blijft er immers veelal het eigen beleidsdomein en het eigen departement. Dit opnieuw uitvinden, ook hierin innoveren, is essentieel. Om werk te maken van het ‘hoe’ wordt design thinking als mogelijke methodiek genoemd.³⁵ Gent heeft veel sterke design denkers, service designers en andersoortig. Laat

³³ Zo is bijvoorbeeld de superdiverse samenstelling van de Gentse bevolking onderscheidend t.a.v. andere kandidaat-steden (Leuven, Kortrijk, Oostende) met uitzondering van Brussel en Luik.

³⁴ Hierbij werd verwezen naar o.a. volgende relevante opleidingen in relatie tot de maatschappelijke valorisatie en impact van de kunsten > Bij Luca School of Arts: ‘design for impact’. Bij Artevelde Hogeschool: ‘ondernemen met impact’, bij Kunsten: “open deuren richting maatschappij”.

³⁵ District09 noemde de Foresight-methodiek als een mogelijke methodiek voor visie- en strategieontwikkeling te gebruiken, naar analogie met wat hiermee gebeurt in het kader van het digitale verhaal voor Gent: <https://www.foresight.gent/ons-aanbod>

hen los op de uitdagingen waarop Gent 2030 wil focussen. Niet top down, maar met brede en inclusieve betrokkenheid.³⁶

Bovenstaande benaderingen – het waarom of het doel en het hoe of het middel – zijn evenwel eerder met elkaar te verweven dan tegengesteld aan elkaar. Vooreerst samen het onderscheidend doel scherpstellen waarop we willen focussen, en vervolgens bepalen hoe we hier als culturele en creatieve sector onderscheidend op kunnen inzetten.³⁷ We moeten daarbij blijvend voor ogen houden dat het ‘hoe’ en dus ook het cross-sectorale hiervoor louter een middel is en de culturele en creatieve sector desgevallend een ‘enabler’. We zetten hierbij bij voorkeur ook maximaal in op waar we al goed in zijn en op hoe we ons daarmee ook kansrijk Europees kunnen onderscheiden van andere steden.

Hiervoor kunnen we meerdere scenario’s ontwikkelen en er alvast zo snel mogelijk mee van start gaan, bijvoorbeeld via proeftuinen. Suggestie om hiervoor van Gent één grote proeftuin te maken, met de nodige fysieke en mentale experimenteerruimte én een aangepast (divers) mentorenprogramma. Gent als één grote informele en regelluwe zone...

Hieronder zoomen we specifiek in op de verschillende genoemde maatschappelijke uitdagingen.

V-uitdagingen

De wijzigende demografische context met de daaraan gerelateerde maatschappelijke ontwikkelingen blijkt voor veel gesprekspartners een van de belangrijkste uitdagingen voor de volgende decennia. Men beseft dat Gent daarin zeker niet alleen staat.

Voor Gent betekent dit in concreto o.a. een geleidelijk hoger inwonersaantal richting 270.000 inwoners in 2030, een nog groter aantal inwoners met een heel diverse migratieachtergrond, een steeds armere en eerder laagopgeleide bevolking, meer alleenstaanden, enz. Het betreft uitdagingen die vaak als de zogenaamde V-uitdagingen worden geformuleerd en die in veel binnen- en buitenlandse steden aan de orde van de dag zijn, zoals: verkleuring, verjonging (of vergroening), vergrijzing (en verzilvering), verdunding (en vereenzaming), verarming, ... Deze uitdagingen zetten volgens sommigen alles onder druk: ruimte, infrastructuur, voorzieningen, wonen, werken, aanbod, ... Bovendien zijn er de snel stijgende vastgoedprijzen, wat - zoals in vele andere steden - een van de belangrijkste bedreigingen wordt genoemd voor de stad. En dit in vele opzichten, ook cultureel.³⁸

Culturele diversiteit enerzijds en jongeren anderzijds worden veruit de twee belangrijkste maatschappelijke uitdagingen, en tegelijk ook kansen, voor Gent én Gent 2030 genoemd. Verderop gaan we hier dieper op in. Andere expliciet genoemde uitdagingen, deels gelinkt aan de demografische evolutie, zijn:

Armoede en kinderarmoede

Een structurele aanpak van de toenemende [armoede](#) en vooral kinderarmoede werd meermaals als uitdaging genoemd.³⁹ Al beseft men dat de mogelijkheden van een stad op dit vlak beperkt zijn, toch ziet men hier voor de stad én de cultuursector een nog sterkere rol weggelegd.

Het Departement Welzijn en Samenleving dat o.a. armoedebestrijding en achterstelling van kinderen en jongeren als hoofddoelstelling heeft, ziet het inzetten op een zinvolle vrijetijdsbesteding (naast het belang van onderwijs) alvast als een insteek voor nog meer samenwerking met cultuur. Op dit moment

³⁶ Charles Landry destijds in ‘An emerging city’ (2001), een onderzoeksrapport over Gent als ‘creative city’: “There is so much creativity but there is a lack of design”. In dezelfde publicatie stelde Landry ook voor om politieke verantwoordelijkheid te verdelen op basis van doelstellingen / [Aarhus 2017](#) had ‘re-think’ als motto en werd helemaal geconcipieerd volgens de methodiek van design thinking, en allesbehalve top down.

³⁷ Tijdens andere gesprekken wordt erop gewezen dat dit doel niet altijd en zeker niet alleen ‘maatschappelijk’ hoeft te zijn en dat er ook cultuurspecifieke uitdagingen zijn, alsook dat de rol van met name de kunsten niet louter als instrumenteel mag worden gezien.

³⁸ Volgens sommigen zou de cultuursector door stadsvlucht ten gevolge van hogere woonprijzen ook aan creativiteit, publiek en financiële draagkracht aan het verliezen zijn. Zie hierover ook het onderdeel ‘ruimte voor cultuur’.

³⁹ Ruim 1 op 5 Gentse kinderen groeit op in een kansarm gezin, bijna 1 op 2 kinderen in gezinnen van niet-Belgische origine. Bron: kansarmoede-index Kind en Gezin.

zou die eerder van occasionele aard zijn. Ook het Departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd zet hierop in via haar specifieke diensten en instellingen, deels in samenwerking met de dienst cultuur en de cultuursector.

Armoede blijkt met name ook voor mensen met een migratieachtergrond vaak een groot probleem, zeker ingeval van combinatie met werkloosheid, taalachterstand of hoge leeftijd. Taalcursussen zouden hier de lat te hoog leggen.

Kwetsbare bevolkingsgroepen

Deels gerelateerd aan culturele diversiteit en armoede, werd de aandacht voor 'kwetsbare groepen' vaak als een evident gegeven voor Gent 2030 benoemd. Recht op cultuur en vrije tijd, en meer dan dat, is een principe dat binnen en buiten de stedelijke organisatie reeds hoog op de agenda staat. Op dit vlak gaven gesprekspartners van binnen en buiten de stedelijke overheid verschillende voorbeelden van al bestaande initiatieven om cultuurbeleving door kwetsbare groepen te stimuleren, te faciliteren en te ondersteunen. Zowel initiatieven binnen en tussen specifieke stedelijke departementen⁴⁰, als van initiatieven van of in samenwerking met de cultuursector.

Ouderen

Don't forget the older people. Tijdens de bevraging was er vooral aandacht voor jongeren en voor culturele diversiteit, minder voor de oudere bevolking in al zijn eigen diversiteit, maar toch ...

- Senioren ervaren betutteling als vreselijk. Vraag naar meer aandacht voor een andere beeldvorming rond ouderen en voor de autonomie en het zelfbeschikkingsrecht van ouderen.
- Vraag ook om de rijke kennis, ervaring en vaak nog grote goesting van oudere generaties niet te negeren, maar er integendeel actief en positief op in te zetten, ook voor Gent 2030.
- Pleidooien ook voor een intergenerationele benadering en aanpak, waarbij verschillende generaties elkaar kunnen versterken in plaats van tegen elkaar uitgespeeld te worden. Wél onderscheiden, maar niet scheiden.
- Vraag naar aandacht ook voor de meer kwetsbare ouderen omwille van verarming, vereenzaming, fysieke of mentale beperkingen, ...
- Vraag naar cultuuraanbod dat meer afgestemd is op de noden en wensen van senioren. Iemand noemt senioren "de meest gediscrimineerde groep op het vlak van cultuurbeleving"

Via de stedelijke Seniorenraad en de Cultuurraad bereikte ons een '[gemeenschappelijke verklaring](#)' uit 2017 die inzoomt op het thema 'ouderen en lokale cultuurparticipatie' en hiervoor 25 concrete aanbevelingen aanreikt t.a.v. zowel de stad als de cultuursector. Lezing ervan is warm aanbevolen. Naar verluidt, zou hiervan evenwel nog niet veel gerealiseerd zijn.

Diversiteit en inclusie

De uitdaging 'diversiteit en inclusie' staat in vele middens hoog op de agenda, ook bij het stadsbestuur.⁴¹ Diversiteit en inclusie in zijn ruime betekenis: dit is met oog voor verschillende dimensies (zoals herkomst, taal, religie, gender, beperkingen, seksuele geaardheid, socio-economische situatie, scholingsgraad, leeftijd, enz.) en de manier waarop die dimensies op elkaar inspelen en elkaar versterken. Het is voor veel gesprekspartners zonder meer evident dat hier verder actief moet worden

⁴⁰ Behalve het departement cultuur-sport-vrije tijd zelf, ook bijvoorbeeld het departement onderwijs, opvoeding en jeugd en het departement welzijn en samenleving. Voorbeelden zijn o.a. de UiTpas, de Brede Schoolwerking van het Onderwijscentrum, de 'outside the classroom'-projecten van de Educatieve Diensten en het Onderwijscentrum, de Dienst Kinderopvang, de Academies, de wijkwerking van de Dienst Ontmoeten en Verbinden, edm. Voorbeelden van initiatieven van de cultuursector zijn er legio.

⁴¹ In verband met diversiteit in al zijn dimensies werden ons door verschillende gesprekspartners voorbeelden van acties in relatie tot cultuur aangereikt. Vanuit het departement Welzijn en Samenleving betreft dit o.a. het actieplan 'werken aan een toegankelijk Gent' (waarin ook veel linken met cultuur), het inzetten op netwerken (gelijke kansen en diversiteit, seksuele geaardheid en genderidentiteit), werken met ervaringsdeskundigen op elk aspect van diversiteit, initiatieven voor het verhogen van de toegankelijkheid van evenementen en cultuur, de werkgroep toegankelijkheid-outreach-participatie (musea),...

op ingezet, zo ook in het kader van Gent 2030, evenwel zonder dat dit expliciete thema's moeten worden. Een uitzondering hierop is culturele diversiteit, waarvoor hoge prioriteit wordt gevraagd.

Hieronder leest u een verwerking van de vele input die we over culturele diversiteit (diversiteit en inclusie) hebben verzameld. Bijkomend verwijzen we ook graag naar zowel de input die het [Gents Kunstenoverleg](#) via de nieuwe Landschapstekening Kunsten hierover verzamelde, als naar het eigen 2030-verslag dat [Community Gent](#) hierover opmaakte op basis van input uit het eigen netwerk.

In onze eigen bevraging werd diversiteit en inclusie, gerelateerd aan herkomst of migratieachtergrond, zowat in elk gesprek als dé grote uitdaging genoemd voor Gent in het algemeen en Gent 2030 in het bijzonder. Zowel op zichzelf als in relatie tot nog andere maatschappelijke uitdagingen, zoals taal en digitale geletterdheid, scholingsgraad, socio-economische situatie, jongeren, enz. Sommige gesprekspartners vragen mede in dit verband ook specifieke aandacht voor de issues 'dekolonisering' en 'meerstemmigheid', wat nog een stap verder gaat dan culturele diversiteit en inclusie omdat dit ook de machtsverhoudingen ter discussie stelt vanuit institutionele kritiek.

Volgens velen moet 'diversiteit en inclusie' hoe dan ook één van de hoofdassen worden in het 2030-dossier om met Gent 2030 toekomstgericht het verschil te kunnen maken. Niet als thema, maar als een evidente rode draad die door alles heen gaat. We noteerden in verband hiermee volgende extra input/reacties⁴²:

- De geschiedenis van Gent leert dat diversiteit niet nieuw is in Gent. Ook in de middeleeuwen was Gent reeds een verzamelplaats van internationale culturen: handelaars, bankiers, ambachtslieden, enz. Hoe meer inwoners en hoe meer culturen, hoe meer het culturele leven ook bloeit.
- Superdiversiteit is een realiteit in Gent en dit manifesteert zich vooral dan in de wijken. Het betreft heel verschillende gemeenschappen en subgemeenschappen, veel verschillende nationaliteiten (meer dan 160 in Gent) en veel verschillende talen. Vluchtelingen en asielzoekers moeten mee in de scope zitten. Boodschap: vertrek vanuit de Gentenaars in al hun versies en laat hen meedenken, mee invullen en meebepalen; diversiteit mag niet de peper en het zout zijn in het Gent 2030-verhaal, maar een essentiële voedingsbodem.
- Superdiversiteit maakt samenleven alleen maar ingewikkelder. De hamvraag is hoe kunnen we de link leggen tussen het Gent van vroeger, het Gent van nu en een compleet ander 'morgen'. Het antwoord zit vervat in de identiteit van Gent als een rebelse, creatieve, culturele stad, waar de mens centraal staat, ongeacht gender, afkomst of achtergrond.
- Veel culturele huizen en organisaties doen inspanningen om diverser en inclusiever te worden zowel qua organisatie als qua werking (soms zelfs met een specifieke diversiteitsmedewerker), maar slagen daar vooralsnog slechts beperkt in. Dit vraagt een meer fundamentele omslag. Vermijden om te instrumentaliseren en om 'andere' culturele gemeenschappen als 'doelgroepen' te zien in plaats van als volwaardige actieve burgers in een stad met meerdere culturen.
- Het aanbod van een groot deel van de kunst- en cultuursector is sterk eurocentrisch en houdt geen rekening met andere culturen. De focus blijft beperkt tot een 'westers' cultureel referentiekader, de daarbij horende kwaliteitsnormen en canon als maatstaf om de waarde van kunst en cultuur te beoordelen, terwijl er minder oog is voor een breder kunst- of cultuurbegrip, inclusief een meer divers referentiekader, canon of repertoire. Hoe dan ook: door de steeds diverse bevolking zal het cultuuraanbod van nu veel mensen in 2030 niet meer aanspreken.
- Superdiversiteit is nergens zo duidelijk aanwezig als in het onderwijs. In het lager onderwijs zijn er nu reeds 50% leerlingen met een migratieachtergrond. In 2030 zijn zij tieners of jonge twintigers. Het departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd van de stad Gent ziet de hele stad als een brede leer- en leefomgeving ('*learning outside the classroom*') en in die zin onderwijs ook als een belangrijke *enabler* om andere maatschappelijke sectoren en beleidsdomeinen (m.i.v. cultuur)

⁴² Diversiteit en inclusie is ook een groot luik in de recente Landschapstekening Kunsten (Gents Kunstenoverleg) waarnaar we [hier](#) graag verwijzen. Dit geldt eveneens voor het eigen 2030-verslag van [Community Gent](#).

actief te verbinden met deze en andere vaak moeilijk te bereiken 'doelgroepen'. In verschillende wijken groeide er rond scholen bijvoorbeeld reeds een groot en fijnmazig netwerk van kleine en grotere spelers uit diverse sectoren, m.i.v. sport en cultuur. Cultuur kan hier veel betekenen. Op dit vlak bestaan er reeds tal van samenwerkingstrajecten met zowel de dienst als de sector cultuur, maar er is nog een gigantisch onderbenut potentieel.⁴³ Het is wenselijk om in aanloop naar 2030 reeds "*all the way*" het verschil te proberen maken. Naar analogie met de eerdere 'klimaatklassen' zou een 'cultuurklassen'-traject hiervoor een hefboom kunnen zijn.

- Belangrijk om actief te verkennen hoe jongeren zich organiseren, hoe ze de stad gebruiken, welke drempels er spelen, welke talenten aanwezig zijn. Belang van expertise op dit vlak. Sport en met name voetbal blijkt bij kinderen en jongeren (m.i.v. meisjes) alvast een goede katalysator te zijn voor talentontwikkeling en hybridisering. Ook urban sports en urban culture blijken veel jongeren aan te spreken en soms tot menging en verbinding te leiden. Ook muziek en creatie zijn omwille van de niet-taligheid ervan eveneens goede katalysatoren. Verder is het belangrijk om in 'safe spaces' voor jongeren te creëren zodat ze ongestoord kunnen rondhangen en experimenteren.
- Nog meer inzetten op menging of hybridisering. Dat werkt verbindend. Het betreffen nu vaak nog steeds zeer gesegregeerde gemeenschappen. Belangrijke rol hierbij van brugfiguren of inter-culturele bemiddelaars én dito organisaties zoals De Centrale en Voem.
- Er moet actief werk worden gemaakt van verbinding en bruggen leggen. Dit in samenwerking met verschillende beleidsdomeinen, sectoren en gemeenschappen. Als een positief verhaal waarbij migratie als troef voor Gent wordt ingezet. Het is cruciaal voor de ontwikkeling van de stad dat dit effectief tot resultaten leidt in verschillende beleidsdomeinen. Ook en met name op het vlak van cultuur liggen hier vele kansen omdat cultuur mensen bij elkaar kan brengen. Kansen zowel binnen de cultuursector als binnen de stadsorganisatie. Er is nood aan een betere representatie op alle niveaus en in alle sectoren (niet evident evenwel volgens sommigen, niettegenstaande vele pogingen daartoe), volwaardige partnerships, werkende methodieken, de juiste instrumenten en andersoortig aanbod.
- Bezorgdheid bij sommige gesprekspartners tegelijk om als oorspronkelijke Gentenaars ook de eigen cultuur te kunnen behouden.
- Dekolonisering. Dekolonisering gaat nog een stap verder dan diversiteit omdat het de machts-verhoudingen fundamenteel in vraag stelt, op het niveau van functies en structuren. Het betreft dus meteen ook institutionele kritiek. Dit is niet evident, maar er liggen kansen omdat de volgende jaren een generatie leidinggevendenden binnen zowel de cultuursector als de stadsorganisatie met pensioen gaat + ook kunstenaarsgeneraties aan het opschuiven zijn.

Nog meer input over 'hoe' om te gaan met diversiteit:

- Belangrijk om nog meer in te zetten op verbinding, kennismaken met, wisselwerking met, respect voor andere mensen en andere culturen. Vooral kansen hiervoor in de publieke ruimte, die universeler is dan ruimten van specifieke huizen of organisaties.
- Andere culturen kunnen ook via hun eigen cultuur bijdragen aan de cultuurbeleving binnen Gent. Sommige huizen en organisaties doen op dit vlak reeds fantastisch werk, maar belang van ook steeds meer initiatieven via de verschillende cultuurgemeenschappen zelf.
- Belang van meer outreachend of nomadisch werken, richting buurten, wijken, gemeenschappen. Dit is belangrijk voor de uitdaging 'diversiteit', maar ook voor veel andere maatschappelijke uitdagingen. Niet afwachten, maar ervoor gaan, is hier de boodschap. Dit geldt voor alle diensten en sectoren, in het bijzonder ook voor cultuur. Ook hier al verschillende goede voorbeelden van hoe culturele organisaties en bepaalde huizen hierop inzetten.
- Vraag naar het oprekken van het cultuur- en vrijetijdsbegrip en het erkennen van de enigszins andere cultuur- en vrijetijdsbeleving van andere culturen (bv. worstelen wordt nu niet erkend als

⁴³ Zie nota departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd in bijlage 5.

sportdiscipline, terwijl hiermee een sterk groeiend aantal jongeren worden bereikt). Vraag ook naar ondersteuning van goed werkende initiatieven, m.i.v. de erkenning van meertaligheid. Pleidooi voor vloeibaar denken hierover.

- Belangrijk om intermediaire verenigingen van andere culturen als volwaardige partners te erkennen en te betrekken, ook bij de verdere ontwikkeling van Gent 2030.
- Belangrijk om ook elders inspiratie te zoeken en van elkaar te leren (steden, organisaties, ...)
- Belang van buddy systemen voor anderstalige nieuwkomers en andere personen of gezinnen met een migratieachtergrond. Van belang dat iedereen mee is en daar nu reeds mee beginnen.
- Belangrijk om nog meer in te zetten op taal en geletterdheid, m.i.v. mediawijsheid... maar daarbij de lat niet altijd hoog te leggen.
- Vragen bij de structurele impact van eenmalige initiatieven in relatie tot integratie van bevolkingsgroepen en wisselwerking tussen culturen en gemeenschappen, ook al zijn die initiatieven op zich succesvol.
- Rekening houden met spreiding van programmatie in de tijd. Bepaalde perioden van het jaar hebben voor verschillende gemeenschappen veelal een verschillend belang.
- Er spelen verschillende snelheden. Daarom van belang dit tijd te geven en te laten groeien.
- Werkende en inspirerende initiatieven meer zichtbaarheid geven.
- Verbinding zoeken “tussen de moslimidentiteit enerzijds en specifieke Gentse leefstijlen anderzijds”, of nog “tussen de traditionele cultuur van Gent en de nieuwe diversiteit”.⁴⁴
- Extra aandacht nodig voor jongeren met een migratieachtergrond, m.i.v. van asielzoekers. Groot belang hierbij van nog meer aandacht voor taalbevordering via verschillende invalshoeken en programma's, ook in de culturele en vrijetijdssfeer. Elk contact versterkt hun eigenwaarde en zelfvertrouwen.
- Citaat: “Om diversiteit te vieren, moet je openstaan voor conflicten, en problemen omarmen als teken van diversiteit. Problemen kunnen empathie en zorg voor elkaar uitlokken. Het is in het kunnen omgaan met die problemen dat we kunnen tonen wat ‘samen’ in een samenleving betekent”.
- Suggestie om er ook sociologen/experten bij te betrekken omdat zij vaak ruime expertise hebben in verband met migratie in een stedencontext en hoe hier wel/niet mee om te gaan.
- Digitalisering wordt als een enorme kans gezien om hierop bij te sturen omdat het vooral de groeiende populatie jonge mensen zal zijn die dit in een stroomversnelling zal brengen.
- Suggestie om voor/met verschillende bevolkingsgroepen op zoek te gaan naar kunstenaars en kunstorganisaties uit hun land van herkomst en hen bij het opzet van Gent 2030 te betrekken. In het bijzonder kunstenaars en kunstorganisaties die minder aansluiting hebben bij het klassieke cultuurgebeuren. Op die manier zouden we stereotiepe narratieven over die herkomst-regio's positief kunnen doorbreken.
- We moeten denken in meervoudige of meerlagige identiteiten, waarbij transnationalisme een belangrijk gegeven is, m.i.v. hieraan gerelateerde wereldwijde netwerken (via sociale en audiovisuele media,...). Dit speelt in wijken, maar ook veel breder.
- Kansen voor het ontwikkelen en uitwisselen van expertise en voor nieuw onderzoek via de universiteit, hogescholen en kennisinstellingen. Kans voor de kunsthogescholen om ook zelf outreachend te denken en te werken.

Stimulerend van aard - zelfs ‘aanjagend’ zoals ze het zelf noemen - richting meer diversiteit en inclusie in het brede cultuurlandschap, zijn de werkzaamheden van de nog jonge ‘[Vuurgroep](#)’, de werkgroep diversiteit en inclusie in de schoot van het Gents Kunstenoverleg. De Vuurgroep biedt zich aan om in

⁴⁴ Zie bv. de veggie-initiatieven van Voem vzw met projecten zoals ‘Veggie is halal’, ‘Vrijdag veggiedag’ en een vegetarische cateringdienst van vrouwen met migratierechts. Hiermee worden verbanden gelegd tussen meerdere maatschappelijke uitdagingen: o.a. migratie, taal, duurzaamheid, circulariteit. Zie ook een project van Voem rond kalligrafie en Van Eyck.

het proces richting Gent 2030 op te treden als katalysator en aanvuurder van inclusie en diversiteit in Gent. We verwijzen hierbij graag naar de [korte nota](#) die ze hiervoor maakten. Hieronder beperken we ons tot een aantal elementen hieruit:

- Urgentie om in te zetten op een meer inclusief cultuurlandschap met focus op kritische zelfreflectie en veranderingstrajecten binnen en met de eigen organisatie, instelling of dienst.
- Inzetten op het creëren van andere en nieuwe plekken waar gedeelde verantwoordelijkheid zich meteen realiseert.
- Niet via een overkoepelend of collectief verhaal maar via vele kleine, decentrale experimenten binnen een gedeeld kader. De Vuurgroep ontwikkelde hiervoor een collectieve engagementsverklaring (het gedeelde kader), een reflectietool en een checklist + biedt aan bestaande culturele organisaties ook coaching en begeleiding (zie [link](#)). Daarnaast wil de Vuurgroep ook inspireren door het faciliteren van nieuwe, lokale (werk)plekken waar eigenaarschap en gelijkwaardigheid van meet af aan centraal staan.
- De initiatieven die hierop inzetten kunnen rekenen op begeleiding en ondersteuning door de Vuurgroep, o.a. via trainerprogramma's en lerende netwerken waarin ervaringen worden gedeeld en externe expertise wordt binnengebracht.

Jongeren centraal

Zoals dit het geval is voor de meeste andere 'grotere' steden, heeft ook Gent een vrij jonge bevolking die bovendien steeds diverser wordt. Alhoewel een jonge en meer diverse bevolking best wel stevige uitdagingen met zich meebrengt⁴⁵, zien de meeste respondenten dit toch vooral als een enorme troef en kans omwille van het groot reservoir aan diverse talenten, culturen, dynamieken en cultureel of creatief ondernemerschap dat zich ook nu reeds in Gent constant bewijst. Zowel georganiseerd als niet-georganiseerd.⁴⁶ Ook via de snelle digitale transformatie liggen er enorme kansen voor en met jongeren. Jongeren zijn hoe dan ook de toekomst. En dat geldt ook voor 2030 ...

Velen zien mede daarom ook potentieel in de kandidatuur van Gent als Europese Jongerenhoofdstad in 2024, voor welke titel Gent inmiddels werd opgenomen in de shortlist van overblijvende kandidaat-steden.⁴⁷ De hoop is dat beide trajecten elkaar kunnen versterken en dat de dynamiek Europese Jongerenhoofdstad ook een culturele hefboom zou kunnen zijn voor het Europese Culturele Hoofdstadtraject richting 2030.

De stad Gent ondersteunt jongeren en jongerenwerkingen op verschillende manieren. Op cultureel vlak gebeurt dit via de jeugddienst met het succesvolle project '[Alles Kan](#)' (jeugddienst) dat met open oproepen ontwikkelingskansen geeft aan jonge culturele en andere initiatieven. De cultuurdienst focust vooral op het gericht en rechtstreeks ondersteunen van verschillende kunstenaars, organisaties en podia, die al dan niet een dedicated jeugdwerking hebben: bv. subsidiëring van jeugdtheaters voor de ontwikkeling van aanbod dat vervolgens kan gespreid worden, van artiesten voor de ontwikkeling van educatieve projecten voor scholen of kansarme wijken, van amateurkunstenorganisaties met een jongerenwerking, van street art-initiatieven, enz. In de convenanten met grote cultuurhuizen is de het engagement opgenomen om in te zetten op talentontwikkeling van jonge kunstenaars en bij te dragen aan een 'leeftijdsvriendelijke en kindvriendelijke stad'. Ook in projecten die de cultuurdienst zelf ontwikkelt, wordt steeds een aspect jongeren meegenomen.

⁴⁵ Bv. op het vlak van diversiteit en daaraan gerelateerde uitdagingen. Momenteel hebben 53% van alle kinderen t/m 9 jaar een migratieachtergrond en is voor 34% van de schoolgaande jeugd het Nederlands niet de moedertaal. Deze verhoudingen zullen zich de volgende jaren dus ook doorzetten in de hogere leeftijdsgroepen.

⁴⁶ Gent heeft behalve een grote informele jongerenscene eveneens een sterk jeugdwerkmiddenveld.

⁴⁷ Gent stelde zich kandidaat als Europese Jongerenhoofdstad in 2024 en werd inmiddels opgenomen in de shortlist van overblijvende kandidaat-steden. Met het oog op deze kandidatuur werden Gentse jongeren uitvoerig bevraagd. Cfr [dossier Europese Jongerenhoofdstad](#). De link met 'cultuur' is hierin evenwel slechts beperkt aanwezig.

Alhoewel het de bedoeling van de stad is om vooral te stimuleren en te faciliteren, noteerden we toch het pleidooi van jongerenorganisaties om als stad minder zelf te doen en meer in te zetten op ondersteuning van de vele interessante initiatieven in het veld. Pleidooi dus om actief of zoek te gaan naar wat er voor/met jongeren al leeft en gebeurt + dat faciliteren en ondersteunen. “Eerder een regie- of curatorachtige benadering met het accent op verkennen, faciliteren en verbinden. Ook informeren is belangrijk bij dergelijke benadering want jongeren kennen vaak de mogelijkheden niet die er eventueel wél reeds zijn”. Belang dus van matchmaking én ruimte geven, letterlijk en figuurlijk.

Jongeren en cultuurparticipatie

Jongeren worden slechts beperkt bereikt met het bestaande cultuuraanbod, stellen velen. Dit zou o.a. te maken hebben met:

- Het soort aanbod. Op aanbodvlak is er nu vaak geen match met jongeren, jongeren in al hun diversiteit. Dit hoeft niet ‘altijd’ het geval zijn want niet elk cultuurhuis of elk cultuurgenre leent zich daar in dezelfde mate toe, maar toch... Overigens betreft ‘aanbod’ veel meer dan wat in de gekende zalen wordt gepresenteerd. De veranderende cultuur- en vrijetijdsparticipatie gaat daar ver aan voorbij, en dit geldt bij uitstek ook voor jongeren. Het cultuurbegrip moet worden open getrokken. Wordt nu teveel verengd tot wat klassiek onder kunst en cultuur wordt verstaan.
- Jongeren passen niet in een opgelegd of al te nauw stramien. Ook voor hen is er een aangepaste omgeving - “een goede potgrond” - nodig waar creativiteit kan ontstaan. Er is vooral nood aan faciliteren en ondersteunen, eerder dan het als stad of cultuurhuis zelf te willen initiëren, trekken en organiseren.
- Digitalisering is een enorme kans om hier mee verandering in te brengen omdat het jonge mensen zullen zijn die dit in een stroomversnelling brengen.
- Ook talentontwikkeling moet op maat van jongeren zijn, grotendeels op hun eigen voorwaarden, niet iets in beheer van de stad.
- Formats. Evenementiële formats zoals bv. de museumnacht doen het heel goed.
- Aanpak. Het is noodzakelijk om meer bottom-up te werken en jongeren van meet af aan te betrekken (bv. museumnacht i.s.m. KASK) en hen ruimte te geven, zowel programmatorisch, organisatorisch als promotioneel. Jongeren willen vooral mee aan tafel zitten om een project zelf of mee uit te tekenen “in plaats van projecten als een IKEA-pakket voor hen klaar te zetten”.
- Belang van actieve, wervende, eenvoudige informatie op maat van jongeren en dit via meerdere kanalen (print, online, intermediairen) en inclusief alle kortingacties. Belang van een centraal webplatform op maat van jongeren en Gent.

Ook hier kunnen we verwijzen naar de belangrijke ‘enabler’-rol van het onderwijs omdat zowat alle kinderen en jongeren – en indirect ook hun ouders en families – via het onderwijs bereikt (kunnen) worden, en dit zowel binnen als buiten de scholen (“hele stad als ervarings- en praktijkgerichte leer- en leefomgeving”). Op dit vlak is er vrij goede tot soms zeer goede samenwerking met zowel de dienst cultuur als een groot deel van de cultuursector.

Voor creatieve initiatieven van jongeren zelf wordt in positieve zin regelmatig verwezen naar initiatieven als ‘[Alles Kan](#)’ (Jeugddienst) omwille van de vraaggerichte en bottom up-benadering voor de ontwikkeling van cultuuraanbod van, met en voor jongeren.

Jongeren in de driver’s seat

Tijdens meerdere contacten en sessies werd ervoor gepleit om kinderen en jongeren centraal te stellen in het Gent 2030-project en zelfs om jongeren in de driver’s seat van Gent 2030 te laten plaatsnemen. Argumenten hiervoor: Gent is een jonge stad, jongeren zijn de toekomst, het is nog een 10-tal jaar tot 2030, jonge leeftijden weerspiegelen beter de steeds diverser wordende bevolking, diversiteit en digitaal behoren tot de vertrouwde leefomgeving van jongeren, enz. “*City of youth, city*

of the future, city of trust”. Pleidooi dus voor ‘kinderen en jongeren centraal’ en zelfs ‘in de driver’s seat’, maar mét de mindset om tegelijk ook alle andere generaties mee te nemen in het hele traject.

We noteerden hierover volgende extra input⁴⁸:

- Inzetten op jeugdig activisme, jeugdige creativiteit en ondernemerschap zou een opportuniteit en onderscheidend kunnen zijn. Jongeren zijn de toekomst. Geef hen het vertrouwen en betrek hen er tijdig bij, mede met het oog op hun interpretatie van de ‘why’ en het ‘how’. Inzetten op ‘creative young leadership’-programma’s, naar analogie met gelijkaardige Europese programma’s. Belang desgevallend van heel verschillende profielen + ook van samenwerking met een mix van kennisinstellingen, kunsthogescholen, middenveldorganisaties, enz. Dit kan aansluiten op verschillende stedelijke en Europese uitdagingen: diversiteit en inclusie, innovatie, democratie, participatie, klimaat, economie, digitalisering, leegstand in steden, ...
- Durf ervoor te kiezen om kinderen en jongeren centraal te stellen. Zij zijn én de toekomst én het nu. Laat ze dus mee de toekomst en ‘de stad van morgen’ bepalen. Resoluut kinderen en jongeren betrekken in alle facetten van Gent 2030. Een alternatief bidbook?
- Zet in op een cultureel virus dat via kinderen en jongeren hun vrienden, hun broers en zussen, hun ouders, hun leerkrachten, hun grootouders en familie besmet. Meteen krijg je brede participatie, zo blijkt uit de dagelijkse praktijk.
- In Gent is er een sterk weefsel van ondernemende jongeren en jongvolwassenen: events, dj’s, producers, organisatoren, influencers, vloggers en makers. Ze zijn vaak sterk internationaal geconnecteerd en ook sterk in het bereiken, mobiliseren en samenbrengen van mensen, zowel live als via sociale media en netwerken. Boodschap aan de cultuurhuizen en de stadsdiensten: geef hen vertrouwen, ruimte, budget en verantwoordelijkheid. Vind de juiste gatekeepers. Faciliteer en ondersteun, maar stop betutteling, verkleutering, sturing en valse participatie.
- In tegenstelling tot andere steden kan je de hele culturele levenslijn - de hele keten van talentontwikkeling ontwikkeling – in Gent beleven.
- Extra aandacht voor kwetsbare jongeren en armoede. De kunst- en cultuursector is vooral middenklasse en wit. Creëer safe spaces en bied veiligheid en hulp, betrek en geef autonomie, sluit aan bij hun leefwereld, verken de connecties met sport en urban, met onderwijs en welzijn ook én werk samen met intermediären zoals Gents Kunstenoverleg, Gentrepeneur, jeugdwerkorganisaties, Burgerplicht, de nightlife council, buurtwerkingen, enz. Werk ook intergenerationeel.
- Via kinderen en jongeren heb je meteen ook de link naar de belangrijkste maatschappelijke uitdagingen, ook Europees: superdiversiteit (jongeren groeien op binnen een smeltkroes en leven ‘nu’ al in die situatie), racisme (racismebestrijding start bij de opvoeding), transgender en lgtb (een dagelijkse topic voor jongeren), technologie en digitalisering (jongeren leren ouders hoe ermee om te gaan, jongeren zijn de nieuwe ondernemers, innovatie komt vaak uit die hoek, ...), klimaat en ecologie ...
- Europese, of eerder ‘internationale’ dimensie. Jongeren, jonge ondernemers en jongerenorganisaties zijn vaak internationaal sterk geconnecteerd. Hun digitale leefwereld is daar niet vreemd aan. In eerste instantie wat hun eigen eerste focus en vrijetijdsbesteding betreft, in tweede instantie ook voor algemene maatschappelijke issues (bv. klimaat, wereldnieuws, ...)
- De beoogde titel van Gent als Europese Jongerenhoofdstad in 2024 wordt als een interessante voorbode en try out gezien voor Gent 2030. Hiervoor liggen er alvast een reeks ideeën en zelfs concrete plannen op tafel: een groot ‘stadsbelevenisfestival’ met tal van partners en vanuit alle wijken, een longitudinaal onderzoek (vanaf vandaag tot 2030 i.s.m. UGent een diverse groep jongeren volgen uit verschillende wijken + wisselwerking met de stad die in Cyprus culturele

⁴⁸ De meeste input kregen we via de Gent 2030-sessie ‘kinderen en jongeren’ (georganiseerd i.s.m. het Gents Kunstenoverleg) en via de sessies die i.s.m. de Cultuurraad werden georganiseerd, beperkt ook via gesprekken met of i.s.m. de jeugddienst.

hoofdstad wordt⁴⁹), de creatie van een unieke game, een Europese artistieke fietstocht, een Gentse rebellieparade, enz.

Jonge kunstenaars

Dit luikje met focus op 'jonge kunstenaars' bevat de input uit nog andere gesprekken. Uiteraard is er enige overlap met voorgaand blokje.

- Gent heeft een jongerenscene die grotendeels zeer alternatief is en anders kijkt naar de wereld. Ze durft ook tegen gevestigde structuren ingaan. Dat zorgt voor een dynamiek waarop Gent kan inspelen.
- Jonge kunstenaars zoeken altijd ruimte om te experimenteren en te tonen. Belang dus van ruimte én van laagdrempelige formats zoals bv. 'bring your own beamer' en 'mutation', niet gecensureerde tentoonstellingen die Nerdlab in zijn eigen ruimte organiseert. Ook Kapow heeft een grote ruimte voor kunstenaarsresidenties.
- Urban culture. Zie verderop onder het onderdeel 'urban' waarvoor in het kader van Gent 2030 een afzonderlijke sessie werd georganiseerd.
- Belang van meer opdrachten/oproepen voor jonge kunstenaars + hen ruimte geven (letterlijk en figuurlijk) om te experimenteren, te exposeren, ...
- Er is veel lokaal talent en initiatief. Het is van belang dit te erkennen, ruimte te geven en kansen te geven. Durven loslaten + faciliteren en ondersteunen op verschillende manieren: organisatorisch, ruimtelijk, financieel, promotioneel, expertise, communicatie, coaching, matchmaking,... Dit geldt zowel voor de stadsdiensten (in het bijzonder de jeugd- en cultuurdiensten) als de grote cultuurhuizen. Wél goede aanzetten in SMAK, MSK, STAM, GUM, Designmuseum, Vooruit, e.a.
- Er zou weinig samenwerking zijn tussen de jeugddienst en de cultuurdienst ("in hokjes denken en werken"). Beide diensten behoren tot verschillende departementen en hanteren een andere, inherent tegenstrijdige methodiek. De cultuurdienst werkt algemeen spreidend, de jeugddienst doelgroepgericht, net zoals nog andere 'doelgroependiensten'. Een stadsbrede matrixbenadering vanuit het oogpunt van verschillende doelgroepen zou hier zinvoller zijn.
- Gent 2030 biedt kansen om op hun terrein inspirerende en voorttrekkende jongeren vanuit heel Europa naar Gent te halen en ze hier via workshops en ateliers te koppelen met Gentse jongeren en/of met op die terreinen actieve Gentse 'flagship-kunstenaars'. Dit zowel in aanloop naar 2030 als in het jaar 2030 zelf.
- Laat ons proberen om studenten in de stad te houden: zet in op betaalbaar wonen en werken, voorzie joboportunities, zet in op innovatieve bedrijfjes allerhande, ...
- Kunst en technologie.
 - › De relatie tussen kunst en technologie is zeer populair bij jonge kunstenaars en kunst-hogeschoolstudenten. Hun motivatie is er meer over te weten en er al spelenderwijs (niet abstract) meer over te leren: mogen experimenteren, falen, ... De grote cultuurhuizen zijn daar niet tot nauwelijks mee bezig.
 - › Ook traditionele platformen kunnen zich hiervoor openstellen en dit ondersteunen, maar moeten het niet zelf organiseren; enkel ontsluiten
 - › Er bestaan veel fablabs en STEM-initiatieven maar die hebben meestal geen link met het creatieve en het artistieke.
 - › Jongeren worden niet betrokken bij festivals of evenementen rond kunst en technologie Bv. innovatiefestival, designfestival.

⁴⁹ Elk jaar kunnen telkens twee steden uit twee verschillende landen de titel Europese Culturele Hoofdstad dragen. In 2030 zijn België en Cyprus aan de beurt.

Jongeren en onderwijs

Superdiversiteit is nergens zo duidelijk aanwezig als in het onderwijs. In het lager onderwijs zijn er nu reeds 50% leerlingen met een migratieachtergrond. In 2030 zijn zij tieners of jonge twintigers. Het departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd van de stad Gent ziet de hele stad als een brede leer- en leefomgeving (*'learning outside the classroom'*) en in die zin onderwijs ook als een belangrijke *enabler* om andere maatschappelijke sectoren en beleidsdomeinen (m.i.v. cultuur) actief te verbinden met deze en andere vaak moeilijk te bereiken 'doelgroepen'. Wat jongeren betreft is vooral de leeftijdsgroep 12 tot 14 jaar, eigenlijk zelfs de hele groep secundair onderwijs, moeilijk te bereiken.

In verschillende wijken groeide er rond scholen zo bijvoorbeeld reeds een groot en fijnmazig netwerk van kleine en grotere spelers uit diverse sectoren, m.i.v. sport en cultuur, maar bewust niet alleen deze sectoren. Hoe dan ook kan ook cultuur op dit vlak veel betekenen. Op dit vlak bestaan er reeds tal van samenwerkingstrajecten met zowel het beleidsdomein als de sector cultuur,⁵⁰ maar er zou "nog een gigantisch onderbenut potentieel" zijn op dit vlak. Het is wenselijk om op dit vlak in aanloop naar 2030, en zelfs de kandidatuurstelling hiervoor, reeds *"all the way"* het verschil te proberen maken, bv. via een 'cultuurklassen'-traject vergelijkbaar met de eerdere 'klimaatklassen'.

Meer maatschappelijke gerichtheid

Er wordt in de cultuursector steeds meer belang gehecht aan wat vandaag 'at stake' is in de samenleving. Dit speelt voor de hele cultuursector, m.i.v. de kunsten. Daardoor wordt ook de autonomie van de kunsten steeds meer bevraagd en wint een andere visie op kunstenaarschap gestaag aan belang. De coronacrisis heeft deze transitie in het kunstenaarschap verder aangewakkerd. De kunstensector kan daar iets mee door meer connecties met de samenleving te maken, door meer in te zetten op verbindende methodieken en op cross-sectoraal werken.⁵¹ Dit alles zonder de kunsten op te geven.

Het Gents Kunstenoverleg (GKO) wordt hiervoor vaak als inspirerend voorbeeld genoemd want het gooide van bij zijn ontstaan meteen de grenzen open, tot ver buiten de kunsten. Het GKO zou dit veel beter doen dan alle andere platformen in andere steden.⁵² Volgens sommigen heeft dit te maken met de aanwezigheid in Gent van een sterker sociaal bewustzijn en sociale traditie, misschien zelfs met de volkse traditie ook.

Sommigen, waaronder het Departement Welzijn en Samenleving, bepleiten een nog sterkere 'outside in'-benadering, waarbij met een andere blik naar maatschappelijke uitdagingen wordt gekeken, nl. vanuit de ogen van de direct betrokken mensen en bevolkingsgroepen. Ook binnen de kunst- en cultuursector zijn er verschillende stemmen die een meer 'outside in'-benadering bepleiten: "niet naar communities toestappen om hen te laten 'participeren', maar de verhoudingen omkeren en hen de sleutels in handen geven".

Een buurtwerker formuleert het nog uitdrukkelijker als volgt: Gent 2030 is een ideaal moment om echt werk te maken van het meenemen van alle mogelijke gemeenschappen die onze stad rijk is. Niet vertrekkend vanuit het high-brow cultuuridee, maar vanuit wat leeft binnen verschillende gemeenschappen en bevolkingsgroepen. En vooral: laat hen meedenken, mee uittekenen, mee bepalen. "Laat ons de durf hebben om de baseline 'Samen maken we de stad', ook op cultureel vlak in daden om te zetten".

Cultuur in het algemeen en sociaal-cultureel werk in het bijzonder zijn essentieel om de verbinding te maken tussen burgers en organisaties. Ook het nieuwe decreet sociaal-cultureel werk stelt het verbinden van mensen centraal. Het sociaal-cultureel werk heeft het evenwel moeilijk en worstelt met de noodzakelijk geachte transformatie in werking, aanbod en structuren. Ook verschillende cultuur-

⁵⁰ Zie nota departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd in bijlage 5.

⁵¹ Binnen UGent lopen hierrond onderzoekstrajecten.

⁵² Als goed voorbeeld hiervan wordt Covitesse 6 genoemd, een initiatief in coronatijden van de Gentse cultuursector i.s.m. andere sectoren en m.m.v. het stadsbestuur, gecoördineerd door het Gents Kunstenoverleg.

platformen (deelgemeenten) hebben het moeilijk.⁵³ Het herdenken van de plaats die sociaal-cultureel werk heeft in de samenleving zou een waardevolle oefening kunnen zijn voor de stad.

Actiever inzetten op cross-sectoraal denken en werken wordt door sommigen cruciaal en tegelijk ook uitdagend genoemd. Hier liggen veel kansen voor de kunst- en cultuursector, maar het mag niet bij 'one shots' blijven. Gesprekspartners zien hier met name kansen via een betere relatie tussen de kunstensector en het middenveld, alsook via een groot gedeelte van de jonge generatie, die veel spontaner en natuurlijker met maatschappelijke topics bezig is. Dit geldt volgens hen eveneens voor jonge kunstenaars die hier flexibeler mee bezig zouden zijn. Ze verwijzen daarbij ook naar de sociaal-artistieke sector in o.a. Gent, Kortrijk en Antwerpen die hier al meer ervaring mee heeft.⁵⁴

Ook op het niveau van de Stad Gent liggen hier uitdagingen volgens velen. In overleg en samenwerking met de kunsten- en cultuursector (én nog andere sectoren) zou de Stad zich nog meer cross-sectoraal én daarmee ook meer internationaal kunnen profileren, weg van de verkokering. Zowel intern als extern. En dus: meer inzetten op connecteren en verbinden, meer initiëren van nieuwe allianties ook, weg van de klassieke hoog/laag tegenstellingen. Gent zou aldus een laboratorium en een voedingsbodemp kunnen worden om met kunst en cultuur als hefboom allerhande tweedelingen te doorkruisen en connecties aantrekkelijk, boeiend en interessant te maken.

Over de maatschappelijke rol van de cultuur- en kunstensector noteerden we evenwel ook ietwat andere geluiden. Cultuur in brede zin, stellen sommigen, heeft inderdaad veelal een directe link met maatschappelijke uitdagingen en ontwikkelingen, maar voor de kunsten ligt dit toch enigszins anders omdat daar de eerste focus 'intrinsiek artistiek' is. Toch is er ook binnen de kunsten een steeds grotere maatschappelijke gerichtheid. Pleidooi evenwel om bij de kunsten niet te vertrekken vanuit maatschappelijke uitdagingen (bv. klimaat, diversiteit, armoede, digitalisering, innovatie, welzijn, sociale innovatie, ...), maar vanuit artistiek of cultureel geformuleerde doelen in relatie daarmee. Vertrekken dus vanuit creativiteit en cultuur en die vervolgens als motor inzetten voor maatschappelijke en andere uitdagingen. En ja, het is belangrijk om een doorschietende instrumentalisering van kunst en cultuur te vermijden en de focus in eerste instantie cultureel, resp. artistiek te houden. Dit lijkt tegengesteld aan de vraag van anderen naar een meer 'outside in'-benadering, maar is dit niet per definitie.

Sociaal-artistieke praktijken zijn dan weer van een andere orde. Binnen die sector wordt al jaren gepionierd op het vlak van maatschappelijk betrokken kunst, met focus op verbinding, op andere stemmen en andere mensen ook.

Decentrale focus

Wijkgericht werken (wijk, buurt, deelgemeente) werd reeds genoemd onder het hoofdstuk 'troeven en kansen' omdat er op dit vlak reeds heel wat gebeurt binnen Gent. Getuige hiervan o.a. de stedelijke [wijkregisseurs](#), [sociale regisseurs](#), wijkgerichte samenwerkingen tussen stedelijke diensten en nog andere actoren. Ook binnen de kunst- en cultuursector zijn er tal van voorbeelden van wijkgericht werken,⁵⁵ vaak in samenwerking met stadsdiensten (cultuur, onderwijs, welzijn, participatie, ...) en/of niet stedelijke actoren uit andere sectoren. Nog andere organisaties of werkingen zijn zelfs bewust in een bepaalde buurt of wijk gevestigd.

In vele middens (organisaties, instellingen, diensten) wordt evenwel gepleit om nog (veel) sterker in te zetten op nabijheidsgericht werken, in casu wijkgericht denken en werken. En dit zowel vanuit de stadsorganisatie als vanuit niet-stedelijke organisaties en instellingen, ook culturele. Gent 2030 kan hiervoor een extra impuls betekenen. Het verbinden van bevolkingsgroepen en gemeenschappen via

⁵³ De cultuurplatforms zijn de vertegenwoordigers van het sociaal-culturele leven van de deelgemeenten in de Gentse Cultuurrad.

⁵⁴ Bv. film- en theatervoorstelling over de Gentse [Rabottorens](#) (Simon Allemeersch), alsook de [documentaire](#) van Christina Vandekerckhove hierover.

⁵⁵ Bv. het STAM, MSK, Covitesse 6 (Gents Kunstenoverleg i.s.m. tal van partners) / Cirk / de Vieze Gasten /

een sterkere decentrale, wijkgerichte focus blijkt alvast een breed gedeelde doelstelling. Dit is veel laagdrempeliger dan wat grote cultuurhuizen met hun eigen infrastructuur en aanbod hiervoor kunnen betekenen. Van belang om kunst en cultuur op maat van elke buurt of wijk volwaardige kansen te geven en de daar al bestaande initiatieven en dynamieken proactief te versterken. Dit geldt eveneens voor nieuwe wijken en stadsdelen. Verwijzing hierbij naar initiatieven zoals de Meubelfabriek, maar dan in veel kleinere infrastructuren en nog meer op maat van de betrokken buurt of wijk. Niet voor maar samen met de mensen die er wonen. Hiervoor zijn kleinschalige ‘op maat investeringen’ nodig in buurt- en wijkinfrastructuur, alsook in de werking ervan. Ook tijdelijke invullingen zijn een optie, al dan niet met de mogelijkheid om die te laten evolueren tot permanente infrastructuren en werkingen.

Van een andere orde maar eveneens essentieel wijkgefocust, zijn de fundamenteel participatieve en cross-sectorale erfgoedprojecten in het kader van het Vierkante Kilometerproject van het STAM. De focus ervan is bewustzijn, erkenning en eigenaarschap. Alhoewel superlokaal zijn ze tegelijk ook super-Europees van aard omwille van kernconcepten ervan zoals ‘common heritage’, ‘heritage of change’, ‘cultural democracy’ en ‘transformatie’, alsook omwille van de link in deze trajecten met bv. migratie, meerschalligheid en industrialisatie.

Een grotere decentrale focus is momenteel ook aan de orde bij de cultuurdienst zelf. Zowel op het vlak van culturele infrastructuur als van wijkgerichte werking. Op dit moment stimuleert, faciliteert en ondersteunt de cultuurdienst reeds projecten die verbinding maken tussen kunstenaars en wijken, kunstenaars en woonzorgcentra in wijken, kunstenaars en scholen in wijken, enz. Dit gebeurt o.a. via het platform ‘[artiest zkt...](#)’ en ‘[artiest zoekt school](#)’.⁵⁶ En uiteraard zijn er ook nog de wijkbibliotheken die belangrijke schakels zijn in buurt- en wijkwerking en vaak gecombineerd worden met nog andere stedelijke voorzieningen, soms ook een school en/of muziekacademie, wat drempelverlagend, kostenverlagend en duurzamer is. De cultuurdienst evolueert dus volop mee in de richting van een meer decentrale focus. De cultuurdienst vindt het wel belangrijk om bij nieuwe initiatieven en ontwikkelingen betrokken te zijn, zoveel mogelijk reeds van bij aanvang. Anderzijds tempert de cultuurdienst enigszins de verwachtingen qua haalbaarheid van wat cultuur wel/niet vermog m.b.t. maatschappelijke uitdagingen, mede omwille van de beperkte middelen en medewerkers van zowel de cultuurdienst als andere diensten.

Pleidooi van de dienst Ontmoeten en Verbinden voor het werken met stedelijke wijkactieteams (transversaal, proactief, gecoördineerd), maar aandachtspunt: belangrijk om parallel ook over de grenzen van vaak heel verschillende individuele buurten en wijken heen te kijken (vermits risico op “geografische kokers”) en een wijkoverschrijdende visie en strategie te ontwikkelen met focus op de meest cruciale uitdagingen. Dit m.i.v. het centrum en de deelgemeenten + ook nieuwe wijken en stadsdelen. Nu creëren we immers onbedoeld quasi concurrentie tussen verschillende buurten en wijken met het oog op investeringsmiddelen, werkingsmiddelen, medewerkers en infrastructuur. Maatschappelijke ontwikkelingen zijn overigens ook niet tot een of enkele wijken te beperken. Ze evolueren en verplaatsen zich ook richting andere wijken en zelfs deelgemeenten.

Belang volgens velen van een instrument als [wijkbudgetten](#) (dienst beleidsparticipatie) waarmee in overleg met de wijken creatieve ideeën worden verzameld en waaruit vervolgens samen met de wijken ook een project wordt gedistilleerd en uitgevoerd. Dit soort instrumenten op basis van open oproepen kan wijken en deelgemeenten uitdagen om mee op de kar te springen, ook de kar van Gent 2030. Behalve verenigingen blijken ook jongeren en op losse basis georganiseerde burgers hiervoor projecten in te dienen.

Zoals eerder vermeld, ziet het departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd het onderwijs als een belangrijke ‘enabler’ om andere maatschappelijke sectoren en beleidsdomeinen (m.i.v. cultuur) actief te verbinden met vaak moeilijk te bereiken ‘doelgroepen’. Zo groeide er in verschillende wijken rond

⁵⁶ ‘Artiest zoekt school’ is een afgeleide van ‘Artiest zkt’. Het betreft een samenwerking tussen het Onderwijscentrum Gent en de dienst Cultuur Gent om tegemoet te komen aan de coronabeperkingen zowel voor de scholen (die hun extra-muros-activiteiten opgeschort zagen) als voor de artiesten (die hun podiumkansen zagen verdwijnen).

scholen een groot en fijnmazig netwerk van kleine en grotere spelers uit diverse sectoren, m.i.v. sport en cultuur.

Ook nog andere stadsdiensten, zoals bijvoorbeeld de stadbouwmeester en de dienst Stedenbouw, hebben tot op zekere hoogte een wijkgerichte focus en wijzen op het potentieel van cultuur bij stadsontwikkeling. Voorbeelden hier van initiatieven waarbij op een voor de wijk verbindende, verfrissende en vernieuwende manier samen aan de stad wordt gebouwd met cultuur als trigger en stedenbouw als ruimtelijke facilitator/stimulator. Hier zou extra versnelling wenselijk zijn.

Nog enkele genoteerde suggesties m.b.t. wijkgericht werken:

- Wenselijk om goede voorbeelden van wijkgericht werken meer in de verf te zetten en communicatief uit te lichten. Waardering enthousiasmeert de betrokkenen én inspireert ook.
- Meer werken met wortels: bv. investeringsmiddelen, subsidies, budget, communicatie, ...
- Een uitdagend idee als zijtraject op het hoofdtraject Europese Culturele Hoofdstad: de aanduiding van een Europese culturele wijk en/of culturele deelgemeente van Gent.

Participatie en cocreatie als evidentie

Participatie, cocreatie, co-ownership, draagvlak ... In Gent lijken deze woorden op ieders lip te liggen. Het wordt evident geacht dat Gent 2030 één groot participatietraject moet worden met een zo groot mogelijke betrokkenheid van alle bevolkingsgroepen, leeftijden, sectoren, wijken en deelgemeenten. Zo radicaal mogelijk volgens de meeste stemmen tot eerder gericht en gemanaged volgens anderen. Over het 'hoe' verschillen duidelijk nog de meningen. Een en ander hangt ook samen met verschillende visies op participatie, op het te hanteren cultuurbegrip en op de plaats van de kunsten in dit alles.

Behalve de zowat algemene erkenning van het belang en de meerwaarde van participatie en cocreatie⁵⁷, noteerden we volgende reflecties die duidelijk nog verdere uitklaring behoeven:

- Spanningsveld participatie en invloed: "risico dat er uiteindelijk niets mee gebeurt".
- Spanningsveld participatie en innovatie: "reëel risico dat behoudsgezindheid meestal overweegt en vernieuwing in de kiem smooit".
- Spanningsveld participatie en inhoudelijk debat: "participatie leidt vaak tot stellingnames op basis van een vreemd soort behoudsgezindheid, waardoor er geen echt inhoudelijk debat is" en ook: "Tegelijk mogen we niet bang zijn voor botsing van meningen of ideeën. Dit kan ook interessant zijn en zelfs tot betere beslissingen leiden indien er naar elkaar geluisterd wordt".
- Spanningsveld participatie en kunsten: "wat is de plaats in dit alles van de kunsten en van de kunstenaars? in welke mate blijft er nog vrijheidsruimte voor het kunstenaarschap indien quasi alles bottom-up moet meebepaald worden?"
- Spanningsveld participatie en resultaat: "risico dat we ons kapot participeren en discussiëren, dat we blijven steken in overleg en consultatie ('overconsulteren') met inertie en onverschilligheid tot gevolg, een eerder flauwe tot zelfs geen visie, middelmatige tot zelfs geen keuzen".
- Aanbeveling om, waar mogelijk en relevant, participatieprocessen professioneler en tijdiger uit te zetten, en communicatief beter te omkaderen. Kans dat dit tot een kwalitatiever en meer gedragen resultaat leidt, en minder kans dat dit tot opstandigheid en zelfs tegenbewegingen leidt.

Wat Gent 2030 betreft, ligt dit volgens velen nog complexer. Een Europese Culturele Hoofdstad-project moet uiteraard in elke fase het resultaat zijn van participatie, betrokkenheid, co-ownership en draagvlak, maar tegelijk moet het ook een sterk artistiek-cultureel concept betreffen en dito project zijn. Dit veronderstelt scherpe keuzen van een stevig team dat hier voluit wil voor gaan en dat ook de ruimte krijgt om dit te doen én om dit te bewaken en door te zetten. Of is dit een oneigenlijke

⁵⁷ De meerwaarde van participatie en cocreatie ligt o.a. op het vlak van draagvlak en betrokkenheid van heel verscheiden bevolkingsgroepen, het relevant kunnen aansluiten op culturele en maatschappelijke uitdagingen allerhande, het aansluiten op ook andere vormen van cultuurexpressie en cultuurbeleving, enz.

tegenstelling en kan participatie alle ruimte krijgen binnen een in dialoog vooraf scherpgesteld conceptueel en strategisch kader?

Democratie als culturele uitdaging

Tijdens gesprekken werd geregeld ook aandacht gevraagd voor democratische uitdagingen zoals bv. toenemende polarisering, populisme, intolerantie, vooroordelen en fake news, enz., alsook voor de impact ervan op de samenleving in het algemeen en op kunst en cultuur in het bijzonder.⁵⁸

Dit matcht volgens sommigen met het belang dat in Gent al van oudsher aan vrije meningsuiting en aan de vrijheid van gedachten en ideeën wordt gehecht.⁵⁹ De huidige uitwassen hierop dagen deze democratische basisattitude uit. Mede daarom zou het volgens hen een interessant uitgangspunt zijn om dit 'intellectueel erfgoed' van Gent in het kader van Gent 2030 te actualiseren en kritisch te bevragen, zonder taboes en met respect voor 'de tegenstander'. Hoe omgaan met meningsverschillen, met de vrijheid van gedachten en ideeën? Hoe omgaan met 'de uitwassen' ervan, met 'de nieuwe religies' en het conformiteitsdenken? En wat is de rol van de cultuursector in dit alles? Hoe ga je als cultuursector zelf met dit alles om?

Dit laatste, de 'hoe'-vraag, bleek tijdens de bevraging vaak de aanleiding voor meerdere reflecties en suggesties over mogelijke methodieken, alsook verwijzingen naar concrete voorbeelden. Bijvoorbeeld:

- Belangrijk om nog meer werk te maken van mediawijsheid en van sterke sociale netwerken.
- Pleidooi voor een methodiek van 'verbinden en confronteren': niet proberen overtuigen, maar het gesprek opzoeken met anderen, luisteren, proberen begrijpen, uitnodigen tot dialoog...
- Musea, bibliotheken en cultuurhuizen verder ontwikkelen als plekken voor ontmoeting en dialoog, met oog voor verschillende perspectieven. Dit veronderstelt evenwel een fundamentele *mindshift*.
- Bibliotheken waar je in plaats van een boek een persoon kunt lenen om 30' naar hun levensverhaal te luisteren met als doel vooroordelen te bestrijden (bestaat inmiddels al in veel steden).
- De 'interGenties'-methodiek van covitesse <https://collectieverhalen.be/projecten/covitesse-6>
- Het switchen van rollen en functies t/m take overs van een zaal, een huis, een organisatie voor een bepaalde periode.

Hoogtijd voor meer nuance, is in dit opzicht een vaak gehoord pleidooi en een mogelijk antwoord op bovenstaande uitdagingen. In Gent speelt het STAM voor zichzelf met de idee 'huis van nuance' en ziet dit mogelijks verlengd worden naar 'Gent, stad van nuance'. Hun insteken:

- weg van polarisatie, maar met respect andere meningen aan bod laten komen en beluisteren
- belang van meerstemmigheid en inclusief werken; hiervoor nieuwe modellen verkennen en ermee experimenteren
- naar (een) Gents(e) model(len) voor omgaan met het verleden in het heden voor de toekomst
- inzetten op educatie en intergenerationele contacten
- erfgoed als driver voor verandering en basis voor verbinding; herkenning is key
- de stad als speeltuin voor inspiratie: speeltuin als idee van verbinding

Het Industriemuseum geeft aan dat Gent in de 19de eeuw een betekenisvolle plek is geweest als bakermat van democratisering en sociaal overleg, alsook als knooppunt van kennis & wetenschap om de meerlagige wereld rondom ons te begrijpen en te onderzoeken. In die zin een pleidooi om voorzichtig te zijn met zoektochten naar dé Gentse cultuur en dé Gentse identiteit, want die bestaan niet. We moeten daarentegen meerlagigheid, meerstemmigheid en multiperspectiviteit omarmen en nastreven.

⁵⁸ 'Pressure on democracy' is ook één van de vier globale trends die de Europese Commissie identificeerde in haar tweede 'Strategic Foresight Report' van dit jaar (september 2021), naast climate Change, digitalization en demography shifts.

⁵⁹ Dit zou indirect zelfs aansluiten op de egalitaire en solidaire onderstroming die altijd in Gent aanwezig is geweest.

Tijdens het gesprek met de UGent-2030-werkgroep (zie hoger) was dit alles indirect ook een aandachtspunt, in de zin dat onze huidige leefwereld en maatschappij steeds meer op ratio drijft. Indien dit te ver doorslaat dreigen mensen af te haken omdat hun gevoel van bedreiging niet wordt gehoord. Zie Trump, Brexit, Bolsenaro, covid,... Kunst daarentegen staat voor emotie en kan hierin een sturende rol spelen. Kunst zowel met een grote als een kleine k. “Gent heeft nood aan een nieuwe Barok waarbij de rationaliteit eruit gaat en we nieuwe eigentijdse Monteverdi’s en Rubens zien ontstaan”.

Ecologie en duurzaamheid

Gent wil klimaatneutraal zijn in 2050. Deze lokale ambitie sluit aan bij een globale uitdaging én ook bij één van de hoofdprioriteiten van de huidige Europese Commissie: de Green Deal. Hier wordt door Europa beleidsmatig en financieel sterk op ingezet, en dat biedt ook opportuniteiten voor het Gentse klimaatbeleid. Via de link tussen cultuur/design, duurzaamheid en klimaat biedt de Green Deal en het daaraan gelinkte [Bauhaus-initiatief](#) ook kansen en hefboomen voor het voortraject van Gent 2030.⁶⁰

Meerdere respondenten hielden een sterk pleidooi om met Gent 2030 voluit de kaart te trekken van het klimaat en van Gent als ecologische, klimaatvriendelijke stad.⁶¹ Volgens hen kan Gent hiermee het onderscheid maken met andere kandidaat-steden.⁶² Dit is immers dé overkoepelende uitdaging waar alle andere maatschappelijke uitdagingen hoe dan ook onderliggend mee te maken hebben of zullen te maken krijgen. De culturele en creatieve sector kan hierin een voortrekkersrol spelen, samen met de stad en tal van burgerinitiatieven die op dit vlak reeds bestaan.⁶³ Wel enige reserve bij sommigen bij het overkoepelend abstracte gehalte van dit thema omdat voor veel mensen de vermelde relatie met de andere ‘onderliggende’ maatschappelijke uitdagingen niet voor de hand ligt, met het risico op minder draagvlak en minder betrokkenheid.

Tijdens de architectuursessie werden de kracht van de publieke ruimte, de fietsstad, de groene assen en innovatieve woonvormen belangrijke onderscheidende troeven van Gent genoemd voor de klimaatambitie van de stad en werd ook de verbinding gemaakt met zowel de culturele betekenis hiervan als de mogelijke rol van cultuur hierbij.

We noteerden tijdens dezelfde architectuursessie ook volgende reflectie. Als hybride en verdichte stad zonder kernen en met veel tussenruimten kan Gent - in tegenstelling tot concentrische steden zoals bv. Leuven - een voorbeeld zijn van een stad waar ecologie en verstedelijking met elkaar vernetwerkt zijn. Daardoor kunnen er ook nieuwe typologieën zoals de ‘lobbestad’ ontstaan met zijn specifieke problemen maar ook daaraan gerelateerde opportuniteiten. Voorbij thema’s zoals infrastructuur of participatie zou het thema ‘ecologie en duurzaamheid’ ook voor Gent 2030 een onderlegger of basis kunnen zijn die dat soort opportuniteiten kan voortbrengen. Interessant om dit verder te onderzoeken i.s.m. veel andere steden die hierin ook interesse voor hebben maar nu op problemen botsen.

Verder noteerden we nog de hoop dat ‘cultuur’ een (belangrijke) plaats zou krijgen in de nieuwe SDG-ambities van de Verenigde naties na 2030. Desgevallend zou dit voor Gent en Gent 2030 een gedroomde kans zijn om hier als potentiële pilootstad op aan te sluiten.

⁶⁰ Dit New European Bauhaus-initiatief is een initiatief van de huidige Europese Commissievoorzitter en loopt tot het einde van het huidige mandaat. Het voorziet een groot projectbudget dat via calls wordt geactiveerd. Zowel in Gent als in andere Belgische steden worden er door verschillende soorten actoren reeds projectvoorstellen voorbereid.

⁶¹ In Gent zetten best veel actoren hier reeds op in. Ook de haven en daar aanwezige bedrijven voluit, o.a. via een grote focus op circulariteit en circulaire energie.

⁶² Echt onderscheidend t.a.v. andere kandidaat-steden is dit evenwel niet. Leuven bijvoorbeeld zet hier zeer sterk op in, ook in het kader van Leuven 2030, en heeft hiervoor goede kaarten.

⁶³ In de cultuursector zelf is hier reeds volop aandacht voor en dit op tal van terreinen. Richting 2030 zou dit nog versterkt kunnen/moeten worden. Zie ook een afzonderlijk luik hierover in de [Landschapstekening Kunsten](#) (Gents Kunstenoverleg) onder de titel ‘Ecologisch duurzaam’. Belang hierbij ook van ondersteunende organisaties zoals [Greentrack](#) / Vanuit verschillende hoeken bereikten ons niet alleen concrete voorbeelden maar ook reeds concrete projectvoorstellen. Eén ervan is bijvoorbeeld het gemeenschapsvormend voorstel van een ‘[voedselbosboot](#)’ naar analogie met het Swale project (New York).

Toerisme morgen

Toerisme kwam in de meeste gesprekken niet of slechts indirect aan bod. Waar het wél aan bod kwam, lag dit in de lijn van wat stad en sector zelf met het toerisme beogen en wat overigens ook grotendeels in de [toerismebeleidsnota](#) van de stad te lezen staat. We noteerden volgende elementen: belang van draagvlak bij en bottom-up betrokkenheid van de bevolking, leefbaarheid voorop, overdruk vermijden (aantal en soort bezoekers, evenementen, vakantiewoningen, geluid, ...), spreiding in tijd en ruimte, aandacht voor duurzaamheid en toegankelijkheid, kwaliteit van het toerisme, eigenheid van de stad bewaren, niet elitair worden, enz.

Nog andere aandachtspunten die tijdens de bevraging aan bod kwamen: vrees voor ongewenste effecten zoals een duurder wordende stad, vrees ook voor verdere 'verpretparking' van het centrum, vraag naar aandacht voor de wijken en deelgemeenten m.i.v. hun specifieke verhalen (die aandacht is reeds aanwezig tot op zekere hoogte), ... Een specifieke verwachting vanuit culturele hoek is dat de stad en de toeristische sector een visie zou ontwikkelen op 'cultureel toerisme' in overleg met de cultuursector, aansluitend op de toerismebeleidsnota en de '[reizen naar morgen](#)'-visie.

Uit gesprekken met de toerismesector zelf kwamen volgende extra aandachtspunten naar voor⁶⁴:

- Het spreekt voor zich dat toerisme een project als 'Europese Culturele Hoofdstad' verwelkomt, zowel vanuit het oogpunt van toeristische bezoekers als van congresorganisatoren.
- Belangrijk om als Visit Gent en als toerismesector reeds vanaf dag 1 betrokken te zijn bij de voorbereiding met het oog op optimale afstemming en het delen van wederzijdse expertise. Dit werkt wederzijds versterkend en zal de wederzijds beoogde impact zeker verhogen.
- Goede ervaringen en dito samenwerking tussen cultuur en toerisme rondom het Van Eyck-jaar.
- We willen de eigen acquisitie van congressen zoveel mogelijk afstemmen op het 2030-concept en de 2030-thema's. We gaan op dit vlak ook zelf benchmarken met ex-culturele hoofdsteden.
- Belangrijk om het bidbook te koppelen aan de troeven van Gent.
- Belangrijk om ons relevant te onderscheiden van andere kandidaat-steden want veel is generiek.
- Belangrijk om zelf internationaal trendsetter te zijn, bv. Kopenhagen enkele jaren geleden: "the end of tourism as we know it".
- Belangrijk om met Gent 2030 de ziel van de stad te proberen vatten en van daaruit te vertrekken.
- In Gent is er een sfeer en dynamiek die je op andere plekken niet (meer) vindt.
- Belang van fietstoerisme, zowel binnen Gent als via het fietsnetwerk met de regio.
- Het toeristisch potentieel van de regio meenemen: groen, erfgoed, fietsnetwerk, ... met Gent als mogelijke uitvalsbasis voor toeristen.
- Hopelijk kan de Gent 2030 een hefboom zijn om doorbraken te forceren in projecten en werven waar nu te weinig schot in komt.
- Belang van meertaligheid en soms ook taaleloosheid.
- Diversiteit en inclusie zijn op verschillende manieren ook aandachtspunten in de toeristische sector: kansen voor stages en tewerkstelling binnen de sector; er zijn ook veel binnen- en buitenlandse toeristen met een migratieachtergrond; mogelijkheden om via productontwikkeling aan te sluiten op de rijkdom van de verschillende culturen in de stad; enz.
- Evenwicht tussen leefbaarheid, bezoekers en authenticiteit, waarbij leefbaarheid en authenticiteit voorop staan.
- Ook overdruk en wildgroei op en rond het water te vermijden.
- Gemis aan toerismeopleiding in Gent.
- Kan Gent richting 2030 een Europese voortrekkersrol opnemen in de evolutie naar een "[florende bestemming](#)", een ander soort toerisme dat de bewoners als uitgangspunt neemt?

⁶⁴ Sommige elementen verwerkten we, waar relevant, elders in dit eindrapport. Zo bijvoorbeeld verschillende elementen uit het gesprek met Toerisme Vlaanderen en Event Flanders.

- Belang van erfgoed, musea, kunst en cultuur. Van Eyck als absolute internationale USP van Gent.
- Het potentieel van Gent als 'muziekstad' is er nog steeds: genres, festivals, zalen, opleidingen, concerten op erfgoedlocaties, enz. Vanuit toeristisch oogpunt (m.i.v. congresterisme) zijn ook specifieke genres of niches zoals bv. jazz of filmmuziek zeer relevant, én omdat dit imago-versterkend werkt én omdat dergelijke niches ook specifieke bezoekers en organisatoren aantrekken.
- Het jaar 2024 is potentieel een belangrijke tussenstap richting 2030. In 2024 moet het Gentse bidbook worden ingediend, is Gent hopelijk Europese jongerenhoofdstad en is België voorzitter van de Europese Raad.

3. RUIMTE VOOR CULTUUR

De uitdaging 'ruimte voor cultuur' was dermate een 'hot topic' tijdens de bevraging dat we er een afzonderlijk luik – een tussenluik – hebben voor voorzien. Leest u mee ...

Vooreerst volgende algemene reflectie van een aantal gesprekspartners bij het begrip 'culturele ruimte'. Die luidt als volgt... Culturele ruimte heeft een ruimere betekenis dan louter fysieke ruimte of culturele infrastructuur. Culturele ruimte betreft bijvoorbeeld immers ook:

- mentale ruimte, in de zin van vrijheid om te experimenteren, te creëren, te tonen, te organiseren; dit contrasteert volgens verschillende gesprekspartners met de neiging van de stad om zoveel mogelijk te reguleren en te controleren ("regulitis");
- sociale ruimte, in de zin van publieke en semi-publieke ruimte: ruimte voor ontspanning, spel, lectuur, ontmoeting, contact, verbinding, ...

De meeste input betreft evenwel culturele ruimte in de zin van fysieke culturele infrastructuur: binnen- en buitenruimte voor kunstenaars, artiesten, creatieven allerhande om te experimenteren, te creëren, te oefenen, te repeteren, te tonen, enz. Daar zoomen we nu verder op in.

De nood aan betaalbare woon- en werkruimte is in veel Europese steden een van de meest gehoorde verzuchtingen, zo ook in Gent. De facto speelt dit eveneens voor cultureel en creatief Gent waar 'ruimte voor cultuur' hoog op de agenda staat, met bijzondere aandacht voor jonge makers en kleinschalige initiatieven. Getuige daarvan o.a. de beleidsnota cultuur van de stad Gent (2021), de recente Landschapstekening Kunsten (Gents Kunstenoverleg, 2021)⁶⁵, de adviesnota 'tijdelijke invullingen' (Cultuurraad, 2021), het rapport 'repeteren in Gent' (VI.BE, 2021), visie- en werknota's van diverse werk- en actiegroepen (2020), het Refill-rapport (2018)⁶⁶, enz. Dit alles wordt meegenomen ter voeding van een beleidsdocument 'culturele infrastructuur' dat momenteel in opdracht van de stad Gent wordt voorbereid. Daarin zal ook de mogelijke wisselwerking met andere beleidsdomeinen worden verkend⁶⁷. Op het vlak van communicatie en matchmaking is momenteel een nieuw dataplatform 'Creatief Gent' in ontwikkeling.⁶⁸

De in bovenvermelde documenten vermelde uitdagingen bevestigen, zoals verwacht, wat we eveneens tijdens de 2030-bevraging hebben beluisterd bij tal van gesprekspartners, waaronder de kunstensector, de kunsthogescholen en de cultuurraad. Gelijkaardige geluiden, zij het soms met andere accenten, waren er eveneens bij de jeugdsector, de stadsbouwmeester, de urban-scene, en

⁶⁵ Deze landschapstekening kwam tot stand in samenwerking met en met medewerking van de stedelijke cultuurdienst.

⁶⁶ De stad Gent was van 2015 tot 2018 de leadpartner van dit Europese URBACT-project, dat resulteerde in het [rapport REFILL](#), reuse of vacant places as driving force for innovation on local level.

⁶⁷ Mogelijke wisselwerking is er o.a. met onderwijs, welzijn, jeugd en stedenbouw. Ook de dienst economie vermeldt mogelijke synergieën wat ruimte voor de creatieve sector betreft, kaderend in hun verwevingsmodel mét verwevingscoach.

⁶⁸ Nog in voorbereiding momenteel is het digitaal 'Dataplatform Creatief Gent', dat een belangrijke tool kan worden voor matchmaking tussen het aanbod aan beschikbare ruimte en de ruimtenoden van de culturele en creatieve sectoren. De lancering ervan wordt verwacht in [voorjaar 2022](#). Het betreft een verbrede en vernieuwde versie van het aanvankelijke [Makersplatform](#) voor creatieve ondernemers, een initiatief van de stedelijke dienst economie en Ministry of Makers, nu in samenwerking met het Gents Kunstenoverleg en met ook financiële ondersteuning via de cultuurdienst..

de creatieve ondernemers. Hieronder focussen we op hetgeen we via de bevraging hebben beluisterd en verwijzen we verder graag naar de vermelde documenten (zie linken), waarvan we op hoofdlijnen enkele elementen capteren.

Bestaand, lopend of gepland

Veel gesprekspartners beamen dat de stad Gent de voorbije jaren stevig investeerde in culturele infrastructuur en dit ook volop blijft doen, vaak in partnership met Vlaanderen en nog andere actoren. Deze infrastructuur betreft vooral musea en historische huizen, grotere en middelgrote cultuurhuizen (vnl. muziek en podiumkunsten) en de nieuwe bibliotheek. Bijna allemaal situeren ze zich in het stadscentrum. Voorbeelden van recente, nog lopende of geplande directe investeringen betreffen o.a. de Krook, het Museum voor Schone Kunsten (herinrichting), het Industriemuseum (renovatie/reorganisatie), het Huis van Alijn (masterplan reorganisatie), het STAM (make-over vaste presentatie), het Designmuseum (nieuwe vleugel), het Gravensteen (make-over), Sint-Pietersabdij (renovatie), het Muziekcentrum De Bijloke (make-over), het Operagebouw (nieuw masterplan), de Materniteit op de Bijlokesite (masterplan creatiefunctie), het SMAK (uitbreiding), het Wintercircuit (pop- en rockzaal), ... Voor nog andere belangrijke cultuurplekken voorziet de stad investeringssubsidies. Dit betreffen zowel grotere huizen (zoals Kunstencentrum Vooruit, Muziekcentrum De Bijloke, NTGent en de Capitole) als kleinere zalen (zoals de Minardschouwburg, de Kopergieterij en Scala). Ook andere organisaties kunnen hiervan tot op zekere hoogte gebruik van maken. Bijkomend creëert de stad via investeringssubsidies voor collectieve sites ook werkplekken voor kleinere organisaties en/of individuele kunstenaars (bv. zoals Nucleo, Kazematten en de Expeditie).

Een specifieke vermelding verdient volgens sommigen de ontwikkeling van publieke cultuurclusters zoals de Bijlokesite en het Citadelpark, alsook het bijna organisch ontstaan van nog andere cultuurclusters zoals de zuidcluster (Krook, Vooruit, Wintercircuit, Minard).

Behalve in het stadscentrum, investeert de stad Gent cultureel ook in de wijken en de deelgemeenten, al zou dat vooralsnog eerder bescheiden zijn. Voorbeelden hiervan zijn de wijkbibliotheken en meerdere tijdelijke invullingen (zie hieronder).

De stad Gent investeert via een aantal beleidsinstrumenten ook stevig in [tijdelijke invullingen](#) voor culturele en andere doeleinden, zoals bv. Dok Noord (nieuw stadsdeel Oude Dokken) en Nest (in de voormalige hoofdbibliotheek), alsook nog lopende initiatieven zoals De Meubelfabriek (wijk Brugse Poort), Das Kunst (Gentbrugge), De Koer, 019, e.a. Het betreffen zowel kleinschalige als grotere invullingen van bovendien [heel diverse aard](#). Het recentste en meest besproken voorbeeld betreft wellicht de [Arsenaalsite](#) in de Gentse stadsrand, waarvan enkele gebouwen tijdelijk voor [culturele doeleinden](#) zullen worden herbestemd.

Ook andere actoren investeerden – helemaal zelf of mee – in culturele infrastructuur zoals UGent (o.a. het GUM, de Boekentoren, de Krook), Vlaanderen (o.a. de Circuskerk, het Designmuseum, de Vooruit, het Lam Gods belevingscentrum...), meerdere private actoren en ook de cultuursector zelf.

Noden en verzuchtingen

We beluisterden tal van noden en verzuchtingen in verband met ‘ruimte voor cultuur’ als een van de hefboomen voor een bruisend en boeiend cultuur- en kunstenveld in Gent.

Ruimte voor cultuur in de Landschapstekening Kunsten

In het hoofdstuk ‘Ruimte om te maken, tonen en delen’ van de [Landschapstekening Kunsten](#) 2021 geeft het Gents Kunstenoverleg (GKO) een helder overzicht van de ruimtenoden en dito verzuchtingen van een groot deel van de kunstensector, gebaseerd op een brede bevraging (enquête, focussessie) en de bevindingen van bestaande werk- en actiegroepen rond ruimte voor cultuur. We verwijzen dan ook graag naar deze nota zelf en beperken ons hieronder tot enkele accenten hieruit.

De bevindingen en aanbevelingen in deze landschapstekening liggen grotendeels in dezelfde lijn als input die we via de 2030-bevragingen bij culturele én andere actoren op dit vlak hebben verzameld. Waar dit aan de orde is, vermelden we eventuele aanvullingen of andere accenten.

De inleiding op het ruimtehoofdstuk in de 'Landschapstekening Kunsten' kadert het gebrek aan betaalbare, bruikbare en voldoende vrije ruimte voor kunstenaars en kunstorganisaties in de bredere context van veel Europese steden waar met name binnensteden onbetaalbaar en onbewoonbaar worden of al geworden zijn + op de negatieve invloed die dit heeft op de sfeer, de leefbaarheid en het maat-schappelijk weefsel. Het GKO werkt dit uit in verschillende onderdelen waaruit we hieronder slechts enkele elementen overnemen en daarmee deze nota ongetwijfeld geweldig aandoen.

a. Nood aan ruimte om te maken:

- Grote nood aan ruimte voor experiment en ontwikkeling, rekening houdend met volgende elementen: ook in het stadscentrum, betaalbaar, goede uitrusting en voldoende oppervlakte, ontmoetingsmogelijkheid met andere creatieven, tijdelijke tot permanente beschikbaarheid, dicht bij openbaar vervoer
- Beeldende kunst. Vraag naar een 'transversaal werkruimtebeleid', ontwikkeld met medewerking van de verschillende beleidsdomeinen (cultuur, stadsontwikkeling, economie, vastgoedbeleid, leegstandbeleid, ruimtelijke ordening, tijdelijke invulling, ...) en in samenspraak met sectorspelers.
- Muzikanten. Issue van beschikbaarheid van repetitieruimten (en in dit verband belang van subsidiëring van aanbieders van repetitieruimten) + nood aan een online platform voor het vinden en reserveren van beschikbare repetitieruimten.
- Podiumkunsten. Nood aan werkruimte ook hier, vnl. bij jonge podiumcollectieven en vnl. voor het afmonteren van producties + ook hier nood aan een online zoek-en-boek platform.

b. Nood aan ruimte om te tonen:

- Ook hier nood aan ruimte, i.c. presentatieruimte voor muziek, podiumkunsten, beeldende kunst en audiovisuele kunst.
- Vraag bij een aantal grote spelers (huizen, festivals) naar een grote polyvalente zaal voor grote podium- en muziekproducties⁶⁹ maar verschillende meningen binnen de kunsten-sector over de noodzaak en zelfs wenselijkheid hiervan, mede qua prioriteitstelling. Tijdens de 2030-bevraging beluisterden we dat vooral kleine organisaties dit niet zouden willen wegens te duur en daardoor vermoedelijk ten koste van de nood aan meer kleinschalige investeringen. Tijdens onze bevraging bleken ook andere culturele actoren (niet kunsten) en contacten binnen de jeugdsector op deze lijn te zitten.

c. Ruimtedeling⁷⁰:

- Meer inzetten op ruimtedelen en dit faciliteren via o.a. subsidie voor onderhoud en renovatie van de gebouwen, systematische verbinding van vraag en aanbod, zoek-en-boek platform m.i.v. de condities, duidelijker afspraken tussen partners (i.v.m. samenwerking, governance en gebruik), duidelijke procedures voor gebruik door anderen, subsidie voor het ruimtedelen van polyvalente zalen, ...
- Suggesties om te experimenteren en innoveren met ruimtedelen + de reflectie dat onder een dak samen zitten inspirerend en kruisbestuivend kan werken, maar niet per se ook 'moeten samenwerken' veronderstelt.

d. Buitengewone werven versus kleinschalige infrastructuur

- Bevat een overzicht van bestaande en geplande 'grotere culturele infrastructuur' met vermelding dat die de komende jaren ongetwijfeld extra kansen zullen scheppen, maar

⁶⁹ Groot podium voor grote producties, te delen met meerdere spelers. Zaal van 2000 à 2500 zitplaatsen en/of 3500 staanplaatsen. Zeer flexibel, akoestisch en technisch excellent en bij de tijd / een gebouw dat als gebouw ook de kunsten beïnvloedt (nieuwe kunstvormen die door het gebouw getriggerd worden: cfr muziekforum destijds)

⁷⁰ De stadsbouwmeester benoemt dit als 'cultuurgebouw 2.0' naar analogie met 'stadsgebouw 2.0': clustering van verschillende gebruikers heeft schaalvoordelen en faciliteert dynamiek tussen gebruikers.

tegelijk met de reflectie dat deze infrastructuren in de eerste plaats de grotere en gevestigde spelers extra ruimte zullen bieden. Grote infrastructuren, aldus de nota, beantwoorden niet meteen aan de vraag naar een minimale, betaalbare en laagdrempelige basisinfrastructuur voor kleine organisaties, individuele artiesten, experimentele projecten en creatieve ruimten voor jonge mensen die nog niet in het grote circuit terecht kunnen.

- Pleidooi van sommigen voor “een lichtgewicht decentralisering van werk- en toonplekken waar men zonder veel poespas aan de slag kan” of nog “voor de fijnmazigheid van veel kleinere plekken die kunnen inspelen op de omgeving, tot in de nerven van de wijken, om dan met elkaar te kunnen connecteren” + voor een minimum aan ondersteuning om dergelijke projecten op gang te trekken.
- Pleidooi ook voor zgn. ‘tussenruimten’: “plekken zonder programma of invulling, sites waar geëxperimenteerd kan worden, waar disciplines en sectoren elkaar kunnen vinden, waar beginnend werk echt kan groeien, waar de bestemming desnoods voor altijd vaag mag en kan blijven” en “dit kan de stad terug zijn rebelse en innovatieve elan geven met ‘we zien wel’ als motto voor creatieve wildgroei op onverwachte plaatsen”.

e. Tijdelijke invullingen

- Cruciale voorwaarden voor tijdelijke invulling: partners betrekken uit verschillende sectoren, lage instapdrempel voor kleine organisaties en individuele artiesten, ruimte voor kunstenaars om in alle vrijheid/autonomie te werken, positieve maatschappelijke en buurtgerichte impact genereren (zonder kunst of kunstenaars te instrumentaliseren, maar dit mede te laten ontstaan vanuit artistieke praktijken die zich hiertoe lenen) en voldoende ruimte en tijd voorzien.
- De landschapstekening verwijst hier verder nog naar de adviesnota van de Cultuurraad hierover (zie verder) waarin tijdelijke invullingen als hefboom worden naar voor geschoven voor toekomstige culturele dynamiek en innovatie.

Aanvullende accenten/signalen van de kunsthogescholen m.b.t. ‘ruimte voor cultuur’:

- De kunsthogescholen wijzen bij herhaling op de onhoudbaarheid voor afgestudeerde studenten om in Gent te blijven wonen en/of te werken + op de gevolgen hiervan op het creatief potentieel en de creatieve sfeer van Gent.⁷¹ Reden hiervoor zijn de te duur geworden prijzen van woon- en werkruimte, alsook het ontbreken van geschikte panden, met name ook in de binnenstad. Daardoor steeds meer signalen van studenten die wegblijven uit Gent en van afgestuurde studenten die wegtrekken uit Gent richting kleine en grote steden waar wel nog meer (betaalbare) woonruimte en geschikte werkruimte beschikbaar is.
- Vrees dat een cultureel hoofdstadproject als Gent 2030 dit proces van steeds duurdere werk- en woonruimte nog wel eens zou kunnen versterken. Culturele hoofdsteden zijn immers bijna per definitie een gentrificatiemodel.
- Bijkomend signaal is dat Gent en vooral de binnenstad voor veel (vooral startende) kunstenaars zowel qua uitzicht als qua sfeer een te gepolijste en te stervende stad is geworden, een context waarin creativiteit en experiment minder goed gedijen en tot ontwikkeling komen.
- Aansluitend bij het voorgaande noemde een docent de ambitie ‘reclaiming the city’ door jongeren, muzikanten en kunstenaars voor de huidige generatie al te laat: “De studenten van nu zullen al vertrokken zijn naar andere oorden, en dat is echt een probleem”.
- Qua nodige infrastructuur denken we niet in eerste instantie aan nieuwbouw, maar aan plekken die kunnen ontwikkeld en ingericht worden als artistieke hubs m.i.v. de nodige faciliteiten. Een lange termijnvisie hierop kan structurele oplossingen bieden en het nodige perspectief bieden aan kunstenaars. Een mogelijke piste is dat de stad permanent een aantal werkplekken ter beschikking houdt voor startups. Voor grotere stadsontwikkelings-projecten zou een bepaald ‘percentage

⁷¹ Dit geldt volgens een museumdirecteur niet voor al bekende kunstenaars, die er veelal bewust voor zouden kiezen om in Gent te blijven wonen en hier kunst te blijven maken.

ruimte' kunnen worden voorbehouden als 'werkplekken' voor jonge makers, naar analogie met de regeling voor kunst in de publieke ruimte en de regeling die voor groenvoorziening geldt. Werkplekken in de betekenis van vrijplaatsen. Zo kan er een biotoop worden gecreëerd voor de kunsten.

- Gent wordt inderdaad te duur, maar dat is mede de uitloper van een succesverhaal, waaraan ook individuele artiesten uit onze opleidingen hebben aan meegeschreven. Dat succesverhaal heeft nu een aantal weerhaken die de 'vibrant city' bedreigen die Gent is. Het zou mooi zijn om hier in het kader van het Gent 2030-proces oplossingen voor te verkennen en daarbij tegelijk ook aandacht te hebben voor toekomstige noden en ambities.

Signalen sector creatieve economie m.b.t. ruimte voor cultuur:

De signalen vanuit de creatieve economiesector zijn sterk gelijkaardig aan die vanuit de kunst- en cultuursector, maar verschillen uiteraard naar gelang de soort actor: soort discipline, klein- of groot-schalige activiteit, enz. We noteerden volgende specifieke accenten:

- Vanuit ontwerpersstandpunt is het meestal noodzakelijk, maar vaak ook interessanter om naar de buitenwijken uit te wijken. Buiten het centrum en de binnenstad is er immers meer mogelijk. Het is er minder gepolijst, het is mede daardoor een socialere context ("in het stadscentrum wonen niet veel mensen meer en weinig jonge gezinnen") en de mindset is er discipline-overschrijdend.
- De doorgeschoten regeldrift is een probleem in Gent, ook als het op ruimtegebruik aan komt en in het bijzonder waar het feesten en nightlife betreft. De stedelijke diensten zitten hier vaak ook niet op dezelfde lijn: bv. impulsen via de nightlifecoach die door andere diensten worden afgeblokt met 'leefbaarheid' als dominant element. Uiteraard moet er met leefbaarheid worden rekening gehouden en moet er spreiding zijn in tijd en ruimte, maar wenselijk om een beter evenwicht na te streven⁷². Brussel en Berlijn bijvoorbeeld zijn op dit vlak veel stimulerender en toleranter.

Tijdelijke invullingen

In de 'landschapstekening kunsten' (zie hoger) wordt kort ingegaan op 'tijdelijke invullingen', maar het is vooral de Gentse Cultuurraad die hier het sterkst op focust. Binnen de Cultuurraad werkte een werkgroep dit jaar actief rond het thema 'ruimte' met focus op tijdelijke invullingen. We verwijzen hier graag naar hun compacte en heldere adviesnota⁷³, waaruit we op hoofdlijnen een aantal punten distilleren, te beginnen met volgend citaat uit de inleiding:

"De toekomst van een bruisende cultuur ligt in wat borrelt, bruist en spontaan ontstaat aan de basis. Tijdelijke invullingen bieden een 'witruiimte' om te experimenteren en waar kleine initiatieven volop kunnen bloeien, mits de juiste context en ondersteuning. Tijdelijke invullingen kunnen dus een hefboom zijn voor culturele ontwikkeling.

De Gentse kandidatuur om in 2030 Europese culturele hoofdstad te worden, is een uitgelezen gelegenheid om deze dynamiek in de verf te zetten. Bestaande en toekomstige tijdelijke invullingen bieden een echte kans om de unieke Gentse culturele identiteit te tonen en zich zo te onderscheiden. Tijdelijke invullingen kunnen een uitvalsbasis zijn voor een cultureel programma dat start vanuit de wijken, vanuit jonge en beginnende kunstenaars en organisaties, die volop in dialoog gaan met de meer gevestigde culturele instellingen.

Om dat mogelijk te maken, is het nu, in 2021, het uitgelezen moment om werk te maken van een strategische visie op tijdelijke invullingen als culturele spelers. Met dit advies willen we daartoe een aanzet geven"

Vervolgens zoomt de adviesnota in op volgende elementen:

⁷² Iemand anders formuleerde het in algemene zin als volgt: "In Gent is de balans zoek tussen de libertaire, rebelse stad enerzijds en kleinburgerlijkheid anderzijds".

⁷³ Zie nota 'Tijdelijke invullingen als hefboom voor een bruisend cultureel Gent', advies van de Cultuurraad Gent, juni 2021

- Algemene strategische aanbevelingen voor een beleid rond tijdelijke invullingen: ontwikkel op korte termijn een beleidsvisie rond culturele tijdelijke invullingen, voorzie permanent witruimte, streef naar lange duur, garandeer autonomie en vermijd instrumentalisering, erken vrijwillig engagement en vermijd financiële drempels, heb ook oog voor andere initiatieven dan de eigen stedelijke, voorzie middelen om tijdelijke invullingen blijvend mogelijk te maken (ook in de kernstad).
- Opstartfase: zorg voor creatieve vrijheid van de invullers van bij de opstart, vermijd gedwongen samenwerkingsverbanden in kleinere locaties, hou rekening met de verschillende ruimtelijke noden (creatie, presentatie, conversatie) van culturele actoren in verschillende disciplines, haal inspiratie bij ondersteuningsinitiatieven voor startende ondernemers die laagdrempelige tijdelijke ruimte kunnen vinden om te experimenteren en hun ideeën te testen bij een publiek.
- Ondersteuning en begeleiding: waardering voor de al bestaande ondersteuning en begeleiding via verschillende stadsdiensten en andere openbare diensten (creëert een veilige setting voor jonge starters), voorzie een zachte vorm van begeleiding onder vorm van een 'backing artist'-formule, stimuleer en faciliteer een lerend netwerk voor tijdelijke invullers, heb ook aandacht voor erfgoedwaarden en de buurt in relatie tot de nieuwe ingebruikname.
- Verduurzaming en impact meten: faciliteer/organiseer onderzoek naar de huidige staat en de impact op lange termijn van het beleid rond tijdelijke invullingen en dit op verschillende vlakken en met een apart luik voor het aspect 'cultuur'.
- Tijdens een sessie die in samenwerking met de Cultuurraad werd georganiseerd, kwam het signaal dat een atelier via Nucleo voor veel jonge mensen veel te duur is.

Het belang van 'tijdelijke invullingen' voor cultuur in brede zin werd ook nog door andere gesprekspartners vermeld. Zo bijvoorbeeld stelt de nightlifecoach dat 'onontgonnen ruwe en unieke plekken zoals bv. de Arsenaalsite als een opportuniteit worden gezien om nightlife in tijdelijke gebruik te combineren met respectievelijk sport en cultuur. Nog een andere gesprekspartner ziet deze Arsenaalsite als een ruimtelijke metafoor voor 2030: een nieuwe plek, niet in de kernstad, niet top down, waar je de deuren wijd kunt open zetten.

Gesprekspartners uit architectuurmiddens wijzen op het per definitie imperfecte karakter van een stad en de typische Gentse stadsstructuur die eigenlijk geen structuur is maar een 'set van scherven' met tal van tussenruimten die frictie oproepen en tegelijk ook kansen bieden. De stad moet actief plaats maken voor 'vrijplaatsen' in de stad.

Publieke ruimte

De relatie cultuur en publieke ruimte is duidelijk nog een ander aandachtspunt dat tijdens gesprekken met de kunst- en cultuursector zelf evenwel minder tot niet ter sprake kwam, met uitzondering van de urban scene en tot op zekere hoogte ook de sportdienst, de dienst feestelijkheden en de jeugdsector.

Door het departement Stadsontwikkeling (meerdere diensten) en de stadsbouwmeester echter werd wél uitdrukkelijk gewezen op het belang van de publieke ruimte voor de leefbaarheid en de beleving van de stad, m.i.v. de kansen ervan op cultureel en maatschappelijk vlak (activiteiten, ontmoeting, verbinding) alsook m.i.v. de culturele kwaliteit van de inrichting op zichzelf. Die publieke ruimte betreft zowel het stadscentrum als buurten, wijken en deelgemeenten. Zowel straten en pleinen als water, groen en parken, en indirect ook de gebouwen en voorzieningen die er deel van uitmaken. Publieke ruimte en stadsontwikkeling betreffen eveneens nog onbestemde ruimten en tussenruimten, welke bijvoorbeeld kansen kunnen bieden voor tijdelijke invullingen (zie ook hierboven onder 'Landschapstekening Kunsten').

Het departement Stadsontwikkeling verwijst in dit verband in concreto naar onder andere volgende elementen met ook culturele relevantie, zowel vandaag als in de toekomst:

- Kansen voor het cultureel opladen van belangrijke stedelijke projecten in overleg en samenwerking met andere soorten expertise (bv. mobiliteit, stedenbouw, architectuur, welzijn, ...)

- Wijken/buurtten: culturele dimensie van de inrichting én gebruik van de publieke ruimte
- De [wijkbudgetten](#) met het oog op ontmoeting en gedeelde beleving via de publieke ruimte
- Musea in parksites: kansen voor beleving van groene openbare ruimte via vnl. kleinere initiatieven

Het departement Stadsontwikkeling stelt ook issues aan de orde ter verdere bespreking en uitklaring met onder andere de cultuursector:

- Hoe omgaan met publieke ruimte allerhande zonder de leefbaarheid en draagkracht ervan geweld aan te doen? Dit geldt zowel de binnenstad als buurten, wijken en deelgemeenten en betreft vooral de grotere festivals en evenementen.
- In dezelfde orde: hoe claimedrag op publieke ruimte en het afglijden naar pretparkstad-allures te vermijden?

Tijdens de architectuursessie werden de kracht van de publieke ruimte, de fietsstad en de groene assen belangrijke troeven genoemd, ook voor de klimaatambitie van de stad.

Urban

Een bijzonder element in de discussie over ‘ruimte voor cultuur’ betreft alle initiatieven die je onder de noemer ‘urban’ zou kunnen vatten, al is dit op zich reeds een begrip dat er discussie is en is dit uiteraard ook een ruimer gegeven dan ruimte op zich (zie verderop onder ‘verruiming cultuurbegrip’). Onder deze noemer kan je een hele reeks initiatieven situeren in de sfeer van urban sports (skateboarden, inline skating, rollerskating, bmx freestyle, freerunning, urban climbing, urban bouldering, calisthenics, freestyle straatvoetbal, 3x3 basket ball, enz) en urban culture (hip hop, street art, breakdance, digital storytelling, rap, hiphop beat creation, popping & locking, enz). Op sportvlak kan je daar nog verder in gaan door er bijvoorbeeld gevechtssporten allerhande nog aan toe te voegen. Deze verschillende ‘disciplines’ hebben uiteraard ook ruimtenoden en dito verwachtingen, grotendeels outdoor maar ook indoor, van basisfaciliteiten in de wijken over bredere voorzieningen elders tot zelfs internationale topinfrastructuur.

Stadsontwikkeling en cultuur

Ruimte voor cultuur kan je in bredere zin ook relateren aan de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. Gent transformeert nog elke dag en volgens gesprekspartners veelal in de goede richting en met positieve gevolgen op het vlak van leefbaarheid, verkeersveiligheid, klimaat, kunst en cultuur, enz. Er werden tijdens de bevraging tal van mogelijke projecten, grote en kleine, genoemd die dit nog zouden kunnen versterken⁷⁴. Dergelijke stedelijke ontwikkelingsprojecten worden ook ‘cultureel’ als potentieel impactvol beschouwd. Zowel in de betekenis van ‘cultureel’ op zich, als ‘cultureel’ in zijn ruimere betekenis van ontmoeting en uitwisseling tot verbinding en gemeenschapsvorming.

Tegelijk wordt evenwel ook aandacht gevraagd voor volgende ongewenste neveneffecten en blijvende uitdagingen die de leefbaarheid en bruikbaarheid van de stad aantasten:

- de voor vele mensen en organisaties onbetaalbaar geworden huisvesting en werkruimte, in het bijzonder ook voor jonge kunstenaars en andere creatievelingen;
- het verdwijnen van het wat onaffe, rauwe, authentieke karakter van de stad;
- de overdruk op de publieke ruimte, door o.a. de commercialisering en verdere disneyficatie ervan, door evenementiële overdruk, door toeristische overdruk.

We noteerden ook nog volgende input of reflecties in verband met ‘stadsontwikkeling en cultuur’:

- Inzetten op ‘samen stad maken’ – in ruimtelijke én bredere zin – is volgens meerdere gesprekspartners “een mega-uitdaging” voor Gent, zowel op het niveau van de eigen stadsorganisatie als op het niveau van wijken en buurten, sectoren onderling, gemeenschappen onderling, enz.

⁷⁴ O.a. de E17 ondergronds en vervangen door water en verbinden door 17 beeldbepalende bruggen (benchmark Seoul), het verkeer zoveel mogelijk ondergronds en plaats maken voor leefbaarheid en stadsbossen (benchmark Montpellier), het Citadelpark doortrekken richting het centrum, het viaduct in Gentbrugge, de fly-over zone aan het Zuid, een post-corona herbestemming van de Flanders Expositie, ...

Draagvlak creëren voor en samen werk maken van ambities en projecten die er echt toe doen, zou op het terrein evenwel allerm minst een evidentie zijn, zelfs niet via ruim overleg en breed opgezette participatieve trajecten. Nochtans is precies de mens- en procesgerichte insteek – vertrekkend vanuit de leefwereld van bewoners en gebruikers van ruimte – de grote aantrekkelijke focus van de [ruimtelijke structuurvisie 2030](#) van de stad Gent. Co-creatieve visieontwikkeling en stads-ontwikkeling zijn in Gent aan de orde van de dag in tal van projecten.

- Misschien moeten we het conflictueuze en hybride omarmen en als een kracht zien, ook in het kader van Gent 2030. “Het conflict als rode draad zou in die zin een interessant thema zijn voor de komende jaren”. En nog: “Er zit genoeg frictie in Gent om er iets interessants mee te doen, maar dan moet je wel die frictie meenemen, toelaten én ook ruimte geven. We mogen het alleszins niet sloganesk of simplistisch aanpakken. Komen tot evidente, makkelijke verhalen zal niet lukken”. Hoe omgaan met een per definitie imperfecte stad? ...
- Gent onderscheidt zich niet in de problemen die zich voordoen, maar wel in de ruimte die er maar beschikbaar is waarin deze problemen moeten opgelost worden. Concreet: in Gent is er geen plaats voor grootschalige projecten. Interessant want we moeten het daarom incrementeel doen.
- We kregen meerdere signalen van hoe verschillende instellingen via hun patrimonium een positieve en verfrissende impact (kunnen) hebben op een ‘culturele stadsontwikkeling’. Voorbeelden hiervan zijn onder andere de hogescholen Artevelde en KULeuven/LUCA en ook UGent. UGent ontwikkelde een ambitieuze toekomstvisie voor het eigen patrimonium onder de titel Gent Verbeeldt 2050.⁷⁵
- In de UGent 2030-werkgroep werden ook vragen opgeroepen bij ‘de idee stad’. Misschien is het nuttig dit in het kader van Gent 2030 actief te verkennen en te bevragen. Door digitalisering en corona is de ‘idee stad’ de facto alvast een nieuw verhaal geworden. Steden kunnen overigens ook een belangrijke rol spelen in de omslag/transitie die nodig is om voor de grote maatschappelijke uitdagingen. Stad als katalysator voor deze omslag, met inbegrip van wat cultuur hiervoor kan betekenen.
- Het New European Bauhaus-initiatief van de Europese Commissie is een mogelijke hefboom om samen met andere Europese steden de verwevenheid van thema’s als duurzaamheid, inclusiviteit en esthetiek in toekomstige ruimtelijke planning te herbekijken, voorbij het louter functionele.

4. [CULTUURGERELATEERDE UITDAGINGEN](#)

Onderstaande uitdagingen hebben een in eerste instantie culturele insteek, maar zijn vaak ook verbonden met maatschappelijke uitdagingen uit het luik hierboven.

Een verruimd cultuurbegrip

In tal van gesprekken kwam de vraag naar verruiming van het cultuurbegrip ter sprake, met inbegrip van de daaraan gekoppelde ondersteuning.

De vraag naar het oprekken van wat doorgaans onder ‘kunst’ en ‘cultuur’ wordt verstaan blijkt vooral gerelateerd aan de maatschappelijke uitdagingen waarvan hierboven sprake, met inbegrip van het gegeven dat cultuurbeleving van jongeren en andere cultuurgemeenschappen weinig aansluiting vindt bij het bestaande cultuuraanbod. Dat cultuuraanbod wordt door verschillende gesprekspartners vooral gepercipieerd als ‘podium, muziek en beeld’, voornamelijk ‘wit’ en vooral in ‘grotere cultuurhuizen, musea en festivals’. Pleidooi dus om meer te investeren in ook andere vormen van culturele

⁷⁵ Daarin wordt richting gegeven aan hoe de UGent zich de komende decennia zal verweven in de stad. “Nu zijn er nog teveel schotten en is de universiteit nog teveel een gesloten burcht. Als we infrastructuur anders organiseren en doorwaadbaarder maken, zullen mensen ook op een andere manier samenleven. UGent kan daar een eigen rol in opnemen door de faculteiten meer te verweven in de stad”. (...) “UGent moet publieke ruimte worden, culturele ruimte dus ook. (...) Inmiddels zou UGent haar onbenutte ruimte aan kunstenaars kunnen geven.”

expressie en cultuurbeleving, met inbegrip van ‘community based projects’. Dit laatste sluit aan op de toegenomen aandacht voor ‘cultural democracy’ wat inmiddels ook een belangrijk accent is geworden in hoe Europa zelf naar toekomstige culturele hoofdsteden kijkt.⁷⁶

De vraag naar het verbreden van het cultuurbegrip komt ook uit de hoek van de creatieve economie waar de opsplitsing tussen de kunst- en cultuursector enerzijds en creatieve ondernemers anderzijds als artificieel en onwenselijk wordt beschouwd.⁷⁷ Uiteraard zijn er verschillen, is de redenering, maar er zijn vooral veel overlaps, vergelijkbare noden en cross-overmogelijkheden. Bovendien gaat het in de creatieve economie al lang niet louter meer over toegevoegde economische waarde, maar steeds meer ook over maatschappelijke meerwaarde (‘mission oriented innovation’) waaraan de creatieve sector - ook de ‘commerciële’ - een belangrijke bijdrage kan leveren. De strategische toegevoegde maatschappelijke waarde kan zowel komen van non profit als van semi-profit en profit actoren. Dit vraagt om beleid en ondersteuning vanuit een breder blikveld dan louter vanuit bijvoorbeeld cultuur, economie of innovatie afzonderlijk.

Gesprekspartners uit de cultuur- en kunstensector zelf geven aan dat de sector wel degelijk ook zelf continu de grenzen van het cultuurbegrip verkent en oprekt: meer hybride, meer digitaal, meer andere of nieuwe ‘disciplines’, meer aansluiting op andere sectoren. Zelfs de grens met commerciële vormen van cultuur- en vrijetijdsbeleving vervaagt verder: bv. nightlife, gaming, streaming, ... Ook alles wat met ‘urban’ te maken heeft, zit min of meer op die grens. Zie daarover volgend punt.

Kansen via urban

Omdat ‘urban’ ietwat op de grens zit van wat doorgaans als kunst en cultuur wordt gezien én appelleert aan verschillende maatschappelijke uitdagingen waarvan in dit hoofdstuk sprake⁷⁸, organiseerden we hier rond een afzonderlijke sessie met op dat terrein actieve diensten en organisaties. Gent heeft immers een levendige en diverse urban scene. Volgens de urban sector is er veel talent in de stad aanwezig, zelfs van wereldniveau (bv. breakdance, skating).

Onder de noemer ‘urban’⁷⁹ kan je een hele reeks initiatieven vatten in de sfeer van urban sports (skateboarden, inline skating, rollerskating, bmx freestyle, freerunning, urban climbing, urban bouldering, calisthenics, freestyle straatvoetbal, 3x3 basket ball, enz) en urban culture (street art, hip hop, breakdance, digital storytelling, rap, hip hop beat creation, popping & locking, enz). Op sportvlak kan je hier nog verder in gaan en er bijvoorbeeld gevechtssporten allerhande nog aan toevoegen⁸⁰.

De grens tussen urban sports en urban culture blijkt in de praktijk en vanuit het oogpunt van de beoefenaars ervan, meestal jongeren, vaak klein. Beide zijn gelinkt aan een stedelijke context en aan jongerencultuur. Qua beoefenaars betreft het voornamelijk los georganiseerde jongeren met een creatief-persoonlijke levensstijl, van verschillende herkomsten. Een deel van deze jongeren is veelal moeilijk te bereiken via traditionele sporten en het klassieke cultuuraanbod.

De stedelijke visienota ‘urban sports’ reikt een globaal kader aan voor het ‘urban sports’-verhaal, mede gebaseerd op de ruimtelijke en andere noden van de betreffende jongeren. Deze nota kwam tot stand in samenwerking tussen de direct betrokken stadsdiensten (sport, jeugd, groen, preventie

⁷⁶ Deze informatie kwam tot bij ons via de UGent-werkgroep 2030, die een verkennend gesprek had met de universiteit van Galway, de stad die in 2020/2021 de Europese Culturele Hoofdstad is, samen met Rijeka / Het concept ‘cultural democracy’ is gebaseerd op volgende vier met elkaar verbonden doelstellingen: 1. protecting and promoting cultural diversity, and the right to culture for everyone in our society and around the world; 2. encouraging active participation in community cultural life; 3. enabling people to participate in policy decisions that affect the quality of our cultural lives; 4. assuring fair and equitable access to cultural resources and support.

⁷⁷ Culturele sector staat voor kunst, cultuur en cultureel erfgoed en is in grotendeels non profit. De creatieve sector heeft altijd een profit dimensie en staat voor creatieve ondernemingen in een hele reeks [subsectoren](#). De scheidingslijn tussen beide sectoren is evenwel vaak dun en er zijn evidente overlappingen op verschillende terreinen.

⁷⁸ Bv. diversiteit en inclusie, jongeren, talentontwikkeling, wijken, ruimte, ...

⁷⁹ De term ‘urban’ is een begrip dat op zichzelf internationaal reeds discussie uitlokt omwille van de soms eenzijdige associatie met ‘kleur’. De Gentse jeugdraad adviseert alvast om de term ‘urban’ zeer ruim in te vullen: sport, kunsten, debat, enz.

⁸⁰ Vanuit de Turkse gemeenschap bijvoorbeeld wordt daar uitdrukkelijk voor gepleit, m.i.v. om dit alles niet los te koppelen van het cultuurbegrip.

en veiligheid) en via uitgebreid overleg met de betrokken sporters, collectieven en organisaties. De insteek ervan is vooral van infrastructurele aard, maar er is ook aandacht voor andere vormen van ondersteuning en voor communicatie. Een stedelijke werkgroep en een klankbordgroep (sector) volgen dit alles van nabij verder op.

Ook urban culture zit op het netvlies van de stad, die via de cultuurdienst op verschillende manieren in ondersteuning voorziet. Voor twee medewerkers van de cultuurdienst is 'street art' de belangrijkste focus. Vooralsnog ontbreekt hiervoor evenwel een ruimer beleidskader. We noteerden volgende input en suggesties:

- De urban scene daagt de stad en de cultuurdienst uit om wendbaar te zijn, telkens opnieuw te luisteren en onze werking in vraag te stellen. Urban geeft tegengas, zorgt voor wrijving, en zorgt zo voor dynamiek. Inmiddels bestaan er binnen de stad verschillende initiatieven om jongeren te ondersteunen en hun eerste zetjes te geven, verdergaand dan de ondersteuning voor het klassieke jeugd- en cultuurwerk.
- Urban talenten krijgen volgens andere gesprekspartners nog te weinig en te laat ondersteuning. Voor jongeren is het ook vaak nog zoeken naar waar je voor welke ondersteuning eventueel in aanmerking kan komen.
- Belangrijk om voor 'urban culture'-initiatieven een verhaal op micro niveau (straat- en wijkniveau) te ontplooiën, vooral met partners buiten de 'usual suspects'.
- Vaak wordt ook hier gewezen naar het initiatief '[Alles Kan](#)' (jeugddienst) als positieve game changer. 'Alles Kan' daagt de klassieke invulling van het cultuurbegrip uit en geeft ontwikkelingsruimte aan nieuwe initiatieven via open oproepen en een beperkte financiële ondersteuning. Tal van nieuwe initiatieven hebben hiermee hun eerste stappen gezet en zijn inmiddels doorgegroeid.
- Urban laat zich moeilijk vatten in regels en structuren. Mede daarom stromen deze jongeren ook niet door naar posities en platformen waarin ze kunnen deelnemen aan beleidsdiscussies.
- Het ontbreken van doorstromingskansen is voor deze jongeren sowieso een probleem. Er is nood aan een gestroomlijnd platform voor talentontwikkeling en talentdoorstroming. Pleidooi daarom voor 1. het ontwikkelen van talenttrajecten voor verschillende urban disciplines; 2. bottom-up te vertrekken vanuit straten/buurtten/wijken en die link aan te houden; 3. in te zetten op structurele samenwerking tussen de vele actoren met de stad als mogelijke gangmaker.
- Belangrijke rol hier van het brede educatieve veld, in het bijzonder ook van de kunsthogescholen.
- Fysieke en digitale ruimte kruisen mekaar continu binnen het urban-wereldje. Van belang om voor beide aandacht te hebben.
- De stad moet jongeren meer ruimte én vertrouwen geven. Wat de publieke ruimte betreft, moet dit met aandacht voor evenwicht tussen verschillende bevolkingsgroepen, tussen het propere en het ruige van de stad, tussen de binnenstad en de buitenstad.
- Er zit duidelijk druk op de beschikbare ruimte in Gent, en al zeker in het centrum van de stad. Zie ook hogerop onder 'ruimte voor cultuur'. Volgens de cultuurdienst komen er regelmatig toch nog vrij veel panden leeg te staan waarvan eventueel gebruik kan worden gemaakt. Ook qua publieke ruimte zijn er mogelijkheden. In dit verband wordt o.a. verwezen naar de vzw Graffiti en '[Le Mur](#)', een plek voor onbekend en onbemand maandelijks wisselend talent.
- Er is nood aan een groot 'urban'-evenement/festival met betrokkenheid van verschillende urban disciplines.. én met de jongeren zelf/mee in de driver's seat. Al dan niet in het kader van de Gentse Feesten, waarvoor er overigens al concrete ideeën zijn binnen de dienst Feestelijkheden.
- De stad zou meer moeten openstaan voor ontwikkelingen die vanuit de onderbuik komen. De stad doet dit tot op zekere hoogte wel, maar het mag meer en beter. De stad moet hiervoor het professioneel kader bieden, maar de invulling moet van onderuit komen. Dit geldt in het bijzonder voor jongeren, en zeker ook voor de urban scene.

- Gent 2030 word als kans en hefboom gezien om ‘urban’ te laten doorontwikkelen in Gent, met verwijzing naar alle bovenstaande ideeën en voorstellen hierover: een urban-festival, leertrajecten voor verschillende disciplines, een bottom-up ontwikkelingstraject, het stimuleren van ruimte en vertrouwen, het faciliteren van netwerking en samenwerking, enz.

Stad van makers

Gent is een stad van creativiteit en van makers, van heel veel makers en heel veel initiatieven, en is dit altijd ook geweest, hoorden we meermaals. Gent telt ook veel nieuwe makerscollectieven. Dit alles vormt een enorme humuslaag voor “de stad van de toekomst”.⁸¹ Op dit vlak zou Gent het verschil maken met veel andere steden. Jaarlijks is er via de kunsthogescholen ook een grote instroom van creativiteit en een creatieve mindset. Het betreft studenten die vaak ook nadien nog in Gent blijven hangen of er een directe band mee houden. Dit heeft uiteraard positieve impact op de culturele dynamiek in de stad.

Conceptueel zou Gent 2030 volgens sommigen moeten vertrekken vanuit al deze ‘makers’ (doeners, kunstenaars, creatieven, ...) in al hun diversiteit en eigenzinnigheid, uit alle verschillende sectoren en disciplines, profit en non profit. De stad Gent ondersteunt en faciliteert creatieve makers momenteel op verschillende manieren (subsidies, infrastructuur, communicatie, enz), zowel structureel als projectmatig en via verschillende diensten/departementen. In vergelijking met een aantal andere steden zou dit evenwel nog veel sterker kunnen, hoorden we soms, “zeker als we hiermee ook internationaal het verschil willen maken”. Ook een nog sterkere link met opleiding en onderzoek (onderwijs- en kennisinstellingen) wordt hierbij van belang geacht.

We beluisterden ook kritische geluiden bij het voorstel om Gent als ‘stad van makers’ te positioneren, tenzij dit als een uitdaging wordt geformuleerd. Op dit moment wordt dit alvast onvoldoende geloofwaardig geacht. Zo bijvoorbeeld zou Gent nestwarmte en doorgroeimogelijkheden missen voor kunstenaars en andere creatieven, en niet genoeg inzetten op talentontwikkeling. Zoals reeds aangegeven onder het onderdeel ‘ruimte voor cultuur’ is er eveneens een grote nood aan ruimte om zowel te maken als te tonen, in het bijzonder voor startende kunstenaars of creatieve makers en kleinschalige creatieve initiatieven allerhande. De stad is inmiddels ook te clean geworden, het groezelige is weg. “Gent moet terug een beetje verwilderen om terug relevant te worden”. Door dit alles is het karakter van Gent als stad van experiment aan het vervagen. “We verliezen de humus die daarvoor nodig is”. Reclaiming Gent dus, door kunstenaars en makers allerhande, van verschillende herkomsten en leeftijden.

Wat beeldende kunst betreft, wordt het beperkte galeriewezen in Gent (in tegenstelling tot Antwerpen en Brussel) als een belangrijk tekort ervaren omdat deze essentieel zijn voor beeldende kunstenaars om te kunnen doorgroeien.

Talentontwikkeling

Het punt ‘talentontwikkeling’ sluit min of meer aan bij ‘stad van makers’ onder vorig punt, zij het in een bredere dan vooral professionele zin. In dit verband beluisterden we een voorstel om creatieve talentontwikkeling vooruit te schuiven als een belangrijke tot eventueel zelfs dé belangrijkste insteek voor Gent 2030. “Dit zou mooi aansluiten op Gent als ‘stad van makers’, op het grote amateurkunstenveld, op onze kunsthogescholen, op het deeltijds kunstonderwijs, op de vele kunsteducatie-initiatieven, op het talrijke jong creatief ondernemerschap in onze stad, op de vernieuwde aandacht voor eigentijds vakmanschap in brede zin (ambachten, authenticiteit, ...), op het emancipatorisch potentieel ervan, ...”. Dit met als doel zowel creatieve talentontwikkeling en zelfontplooiing op zichzelf (m.i.v. eventuele doorstroming naar een professioneel niveau), als meer maatschappelijke betrachtingen (zoals een hechtere maatschappij, een beter samenleven, ontmoeten en verbinden,

⁸¹ Zie bv. ook <https://makersplatform.gent/dashboards/home>. Dit platform evolueert in het voorjaar van 2022 tot een sterk uitgebreid en vernieuwd ‘Dataplatform Creatief Gent’.

meer culturele diversiteit, enz.). Belang hierbij van een bottom-up benadering met van meet af aan betrokkenheid van op dit vlak actieve organisaties én een brede representatie vanuit diverse wijken, sectoren en gemeenschappen.

Met het oog op brede impact en betrokkenheid kwam het voorstel om dit bijvoorbeeld te ontwikkelen in de vorm van een groots internationaal atelier of broeiest, in samenwerking en wisselwerking met andere Europese partners en steden. Dergelijk concept zou zowel voor deelnemers als bezoekers aantrekkelijk en relevant kunnen zijn. Je kan er de hele stad bij betrekken, inclusief de vele wijken en gemeenschappen in de stad, en hiervoor eventueel ook een digitaal platform ontwikkelen. Dit zou reeds vanaf nu kunnen starten om dit geleidelijk aan op te bouwen richting 2024 (Europese Jongerenhoofdstad-ambitie) en verder.

Dit zou tegelijk ook een proces kunnen zijn waarbij intensief op diversiteit en inclusie wordt ingezet, m.i.v. het oprekken van het cultuurbegrip + bijsturingen op sleutelfuncties binnen organisaties die talentontwikkeling als werkterrein hebben, zowel professioneel als amateur, en met bijzondere aandacht voor jongeren.

We noteerden ook andersluidende reacties op bovenstaand voorstel om brede talentontwikkeling als dé belangrijkste insteek van Gent 2030 naar voor te schuiven, met name:

- Brede talentontwikkeling verdient ondersteuning, maar moet dit wel de hoofdinsteek worden van Gent 2030? Zeker op cultureel vlak is het van belang dat we als Gent blijven excelleren en daarop blijven inzetten. Een uitgesproken focus op 'talentontwikkeling voor iedereen' dient niet meteen onze culturele positie en profilering.
- We moeten in eerste instantie de ambitie blijven hebben om (potentieel) belangrijke creatieven en kunstenaars alle kansen te geven en hen te blijven ondersteunen van zodra ze een bepaald niveau hebben bereikt.
- Bedenkingen bij een groots opgezet concept waarbij alles in trajecten wordt opgesloten in plaats van in te zetten op empowerment van veel kleine initiatieven ('deconstructing things'). Eerder faciliteren en tolereren, zonder veel voorwaarden en formaliteiten.

Nog andere reacties/input:

- De amateurkunsten zijn een centrale schakel in een cultuurlandschap en een belangrijke actor op het vlak van talentontwikkeling. Ze hebben een heel groot en divers bereik: 44% van de Vlaamse bevolking is actieve deelnemer, voornamelijk jongere leeftijdsgroepen (18-34 jaar) en 65-plussers. Diversiteit en inclusie kan beter, zowel qua representatie als qua deelnemers en initiatieven, alhoewel nu reeds een vrij groot aantal deelnemers met niet-Europese achtergrond. Amateurkunsten bewijzen in vele gevallen een motor te zijn voor verbinding en participatie, met bovendien vaak in kruisbestuiving met andere sectoren.
- Binnen talentontwikkeling is cross-disciplinair werken heel belangrijk. Er wordt vaak nog teveel in hokjes gedacht en gewerkt. Ook binnen de amateurkunsten is dit het geval. Gent 2030 kan een hefboom zijn om dit te doorbreken en deze werkingen tegelijk ook zichtbaarder te maken.
- Inzetten op talentontwikkeling biedt kansen op doorstroming naar een professioneel niveau. Ervoor op te letten evenwel dat talentontwikkeling niet als een lineair en hiërarchisch gegeven wordt gezien. Er zijn veel instappers op latere leeftijd en bovendien is doorstroming geen must. Belang van een heel open visie.
- Urban talenten krijgen nog te weinig en te laat ondersteuning. Voor jongeren is het ook vaak nog zoeken naar waar je voor welke ondersteuning eventueel in aanmerking kan komen.
- Ook veel festivals en huizen zetten in op talentontwikkeling, soms ook in internationaal verband (bv. European Chamber Music Academy, via Festival van Vlaanderen en Kask/Conservatorium).

Levenskunst

Inzetten op 'cultural well-being' of levenskunst is volgens sommigen een narratief dat helemaal bij de tijd is en ook Europees kan aanslaan. Hierbij wordt verwezen naar Scandinavische landen die al op

dergelijk concept zouden werken. Het begrip 'levenskunst' staat voor de kunst van het leven, well-being, mentale kracht, zuurstof. Kunst en cultuur kunnen hier een centrale rol in spelen. Dit werd extra duidelijk in deze coronatijden.

Hier kunnen heel veel aspecten op inhaken. Ook bijvoorbeeld diversiteit en inclusie, taalbeleving en geestelijke gezondheid passen in dit plaatje. Dit kan je uitwerken tot een idee waarbij je mensen en hun leven ook persoonlijk raakt, met inbegrip van hoe je hier als stad en als gemeenschap kan op inzetten. Citaat: "We are human after all. Laat ons het menselijke vooropstellen, het dagelijks leven van iedereen".

Kunst/cultuur en technologie

Technologie is een van de economische sterkhouders van de stad Gent met als speerpunten clean tech, health tech, biotech en digital tech. Mede daarom ambieert Gent ook de titel Technologiehoofdstad van Europa en zet de stad in 2022 een eerste editie van een innovatiefestival op de rails.

Alhoewel de stedelijke beleidsnota 'Internationale Samenwerking' versterkende verbindingen ambieert tussen de verschillende Europese titelambities van de stad, blijkt daarvan tot op vandaag slechts weinig sprake.⁸² Dit geldt voor alle titelambities en met name ook voor de potentiële wisselwerking tussen het geplande innovatiefestival (eerste editie in 2022) en de Gentse culturele en creatieve sectoren (m.i.v. de Europese culturele hoofdstadambitie).⁸³ Maar wat niet is, kan uiteraard nog komen. Voor design komt er, eveneens in 2022, een eerste editie van een afzonderlijk designfestival, wat op zich vermoedelijk wel een goede optie is. Inmiddels zijn tussen beide sectoren en festivals verkennende gesprekken opgestart met het oog op elkaar versterkende toekomstgerichte samenwerking en wisselwerking.

Maar er zijn best nog veel meer linken te maken tussen kunst/cultuur en technologie. Tal van actoren uit de culturele en creatieve sector werken of experimenteren met nieuwe technologieën, zowel in de digitale sfeer als in de sfeer van bv. gaming, virtual reality, beeld, geluid, fablabs, data, materialen, enz. Ook UGent heeft hier uitgebreid aandacht voor via o.a. de opleiding '[Master of Arts in de Kunstwetenschappen](#)'. Volgend citaat vanuit UGent: "Technologie is zo vooruitstrevend geworden dat mensen afhaken omdat ze niet begrijpen waarover het gaat. Deze kenniskloof zorgt voor tegenreactie. De link tussen kunst, cultuur en technologie is hier interessant". Ook de Gentse kunsthogescholen besteden uitgebreid aandacht aan de relatie kunst en technologie.⁸⁴ Verder blijken met name ook jonge kunstenaars, jonge creatieve initiatieven en creatieve ondernemers hier als het ware automatisch grote interesse in te hebben.

Wat jongeren betreft, noteerden we volgende input via jongerenorganisaties:

- Vaak is de belangrijkste motivatie van jongeren er gewoon meer over te willen weten en er al spelenderwijs (niet abstract) meer over te leren: mogen experimenteren, falen, ... Sommige jongerenorganisaties spelen daar actief op in. De grote cultuurhuizen zouden daar niet tot nauwelijks mee bezig zijn.
- Ook traditionele platformen kunnen zich hiervoor openstellen en dit ondersteunen, maar moeten het niet zelf organiseren; enkel ontsluiten en jongeren hun ding laten doen.
- Er bestaan veel fablabs en STEM-initiatieven maar die hebben meestal geen link met het creatieve en het artistieke.
- Jongeren worden niet betrokken bij festivals of evenementen rond kunst en technologie Bv. innovatiefestival, designfestival.

⁸² De 4 internationale beleidsprioriteiten waarvan sprake in de [beleidsnota](#) 'Internationale Samenwerking' zijn: Jongerenhoofdstad in 2024, Europese Culturele Hoofdstad (2030), Technologiehoofdstad van Europa, Klimaatneutrale stad 2050.

⁸³ In Leuven bijvoorbeeld worden die linken via bijvoorbeeld het [and festival](#) wel breed geëxploreerd en nog doorontwikkeld.

⁸⁴ Een willekeurig voorbeeld hiervan is het experimentele [lab for art, design en biotechnologie](#) van het Kask en het [Traject3D](#) van Luca School of Arts.

Een specifiek aspect van technologie betreft digitalisering of 'digital tech' > zie volgend punt.

Kunst/cultuur en digitalisering

Een Europese prioriteit en uitdaging bij uitstek is digitalisering. Zowel omwille van het economisch belang ervan als omwille van het potentieel én de impact ervan op alle terreinen van de samenleving en het 'samen leven'. Tijdens de bevraging werd digitalisering meermaals een cruciaal aandachtspunt genoemd voor Gent 2030, met inbegrip van wat dit betekent en kan betekenen op het vlak van kunst en cultuur in al zijn dimensies, ook in relatie tot de maatschappelijke uitdagingen waartoe de culturele en creatieve sector zich moet en wil verhouden.⁸⁵

De tijdens de bevraging verzamelde input hierover leest u hieronder. We verwijzen bijkomend graag ook naar het hoofdstuk 'digitalisering' in het 2030-verslag dat [Community Gent](#) opmaakte op basis van input uit het eigen netwerk (maar dat breder spoort dan de link met cultuur).

De snel toenemende digitalisering leidt tot een totaal andere cultuur- en vrijetijdsbeleving en digitaal gedrag, m.i.v. steeds meer 'beleving op afstand' en steeds meer via mobiele applicaties, altijd en overal. En met potentieel ook veel meer bezoekers en gebruikers, hetgeen bevestigd wordt door tal van onderzoeken en praktijken. Staan we voor een even grote ommekeer en impact, vergelijkbaar met de rol die de opkomst van boekdrukkunst destijds heeft teweeggebracht? Wie heeft nog zicht op de overload aan digitaal vrijetijdsaanbod *anywhere and everywhere*? Kan klassiek cultuurbezoek en bijvoorbeeld het lezen van een boek hiervan een van de mogelijke slachtoffers worden? Zal iemand in 2030 nog een directe band met bijvoorbeeld het theater hebben zoals het nu in de zalen te zien is? En in hoeverre hebben digitale musea het tegen dan, in mogelijkheden én bereik, niet al grotendeels overgenomen van hun fysieke collega's of de fysieke poot van hun eigen musea? Enzovoort. Het cultureel verhaal van Gent 2030 moet daar toekomstgericht helemaal op afgestemd zijn ("future-proof"). Hier liggen grote kansen om het cultuuraanbod te verbreden qua aanpak, inhoud en bereik, alsook om dit alles inclusiever te maken. Er zijn reeds goede aanzetten toe in Gent, maar ook nog grote lacunes.

Jongeren participeren minder aan het klassiek aanbod en hebben daar doorgaans ook minder interesse voor. Dit veronderstelt andere benaderingen en ook ander aanbod (zie hoger onder 'jongeren'). Hun leefwereld is bovendien in belangrijke mate digitaal: hier liggen grote kansen op verschillende vlakken. Het digitale beïnvloedt het gedrag en de beleving van jongeren ook indirect. Wie bijvoorbeeld had 10 jaar geleden gedacht dat studenten ooit massaal 'samen-studeer-plaatsen' zouden opzoeken in de publieke ruimte en daarmee eigenlijk controle opzoeken om beter te kunnen studeren en zich niet over te geven aan de sociale mediadruk?

Meerdere gesprekspartners (stedelijke diensten en vele anderen) wijzen ook op het grote belang van digitale geletterdheid of e-inclusie. We moeten alle Gentenaars hierin meenemen. Op dit vlak lopen er tal van initiatieven in Gent, maar het blijft te gefragmenteerd. Met het oog op meer impact is een overkoepelende, sector- en leeftijd overschrijdende visie en strategie noodzakelijk, zo luidt het.

Gent kan een rol spelen in het verbinden van het authentieke, persoonlijke aspect van leven en samen leven in een stad met de grote wereldwijde digitale gemeenschap. Het digitale leidt tot nog complexere identiteiten.

Ook binnen de Gentse kunst- en cultuursector en de bredere creatieve sector is digitale transformatie aan de orde van de dag⁸⁶, evenwel zonder dat dit met name binnen de kunstensector echt hoog op de agenda lijkt te staan.⁸⁷ Initiatieven zijn er op verschillende vlakken, onder andere met focus op digitale

⁸⁵ In middens van de Vlaamse creatieve sector wordt Gent 'de digitale stad' van Vlaanderen genoemd, mede omwille van de hier aanwezige sterke digitale spelers in bijvoorbeeld de technologische en de communicatiesfeer.

⁸⁶ Ook op niveau Vlaanderen is er uitgebreide aandacht voor de digitale transitie en dit in verschillende beleidsdomeinen. Via het departement Cultuur, Jeugd en Media bijvoorbeeld lopen er verschillende initiatieven en onderzoeken om de digitale transitie binnen de cultuursector te versnellen en te versterken.

⁸⁷ Alvast in de [Landschapstekening Kunsten](#) komt digitalisering nauwelijks aan bod, met uitzondering van een luik over data en het Dataplatform Creatief Gent in spe.

geletterdheid, digitale creatie en presentatie, debat en reflectie over de digitale transitie, digitalisering van werkprocessen, digitale marketing en communicatie, digitale jongerencultuur, gaming, ...

Een belangrijk initiatief in wording is het 'Dataplatform Creatief Gent': een AI-aangedreven informatie en match-makingplatform dat de mobiliteit, werking en eventueel ook samenwerking van kunstenaars en makers wil stimuleren en versterken.⁸⁸

Belangrijk hier is ook het Europees erfgoedproject [co-Ghent](#), een samenwerkingsverband van verschillende actoren. Via CoGhent streven de betrokkenen ernaar om op korte termijn grote stappen te maken in de digitalisering en ontsluiting van zowel museale collecties als het stadsarchief. De ambitie is dat dit project de basis legt voor een participatief platform waar alle erfgoedorganisaties in de stad van kunnen profiteren. Eventueel kan dit met het oog op Gent 2030 zelfs geherformuleerd worden als een beoogde strategische transformatie voor zowel Gent als Europa.

[District09](#), dé IT-partner van de stad Gent, en het team ervan dat aan [coghent](#) werkt, suggereren voor de ontwikkeling van de langetermijnstrategie voor Gent 2030 een procesaanpak in lijn met de [foresight methodiek](#) die ook door Europa wordt aanbevolen. De foresight cel van de stad Gent zou hierbij op methodisch vlak een partner kunnen zijn, maar uiteraard ook bij het specifiek digitaal-technologische verhaal een belangrijke rol kunnen spelen. De [foresight cel](#) is een trans-disciplinair team binnen District09 dat stadsdiensten helpt nadenken over de toekomst en de impact op het digitaal technologische verhaal. Het foresight luik daaraan gekoppeld gaat over toekomst-verkenning. Dit team combineert foresight met klassieke innovatie methodes en design thinking. Het begeleidde o.a. reeds het Designmuseum in hun zoektocht naar de rol van technologie in het bouwen van hun nieuwe vleugel. In 2018 is daar een eerste project rond opgestart, waarop de basis van de Collectie van de Gentenaar (coghent) is geschreven.

Gesprekspartners vermelden ook de voorlopersrol van Gent op het vlak van digitale creatieve creatie met tal van makers en bedrijfjes die op dit vlak actief zijn. Gent 2030 zou volgens hen een pioniersrol kunnen spelen in het verbinden van de publieke met de digitale ruimte: o.a. door bijvoorbeeld van digital storytelling een speerpunt te maken; of door het culturele en creatieve landschap én ook het hele Gent 2030-gebeuren zelf digitaal te coveren en via bijvoorbeeld schermen in de publieke ruimte te brengen. En met meer ambitie: zoals steeds meer culturele instellingen en organisaties zich steeds meer hybride trachten te ontwikkelen (d.i. én een fysieke én een digitale omgeving) zo zou Gent 2030 de eerste volwaardige hybride Europese Culturele Hoofdstad kunnen worden, met inbegrip van alle culturele en maatschappelijke uitdagingen die eraan gesteld worden.

Kunst/cultuur en wetenschap

De wisselwerking tussen kunst/cultuur en wetenschappen kwam in meerdere gesprekken aan bod. Onder meer m.b.t. de kansen die deze wisselwerking biedt in relatie tot de economische speerpunten van Gent en de Gentse ambitie voor het Europese technologiehoofdstad-label.

Wens van HoGent om zowel als HoGent zelf als via Gent 2030 sterker in te zetten op de relatie tussen kunst en wetenschap. En via deze verbinding tussen kunst en wetenschap vanuit verschillende disciplines op zoek te gaan naar antwoorden op essentiële maatschappelijke vragen, m.i.v. op de wijze waarop we hierop een antwoord kunnen geven. Gent 2030 kan een hefboom zijn om alle lagen van de bevolking hiervoor te activeren en te engageren.

UGent en de hogescholen, in het bijzonder de kunsthogescholen, zouden een belangrijke rol kunnen opnemen om het debat en de visievorming hierover te stimuleren en te expliciteren. Kunstenaars kijken naar maatschappelijke en nog andere uitdagingen met een andere blik en mindset dan wetenschappers. Kunsthogescholen mogen geen eilanden zijn. Belang van maatschappelijke outreach vanuit

⁸⁸ De lancering ervan wordt verwacht in [voorjaar 2022](#). Het betreft een verbrede en vernieuwde versie van het aanvankelijke [Makersplatform](#) voor creatieve ondernemers, een initiatief van de stedelijke dienst economie en Ministry of Makers, nu in samenwerking met het Gents Kunstenoverleg en met ook financiële ondersteuning via de cultuurdienst.

de eigen kunsthogescholen richting de wijken waar veel jonge mensen met competenties en talenten aanwezig zijn. Het gaat om een enorm potentieel dat nu te weinig wordt aangesproken en uitgedaagd. Nog volgend citaat vanuit UGent: Wetenschappers zijn vaak 'vakidioten'. Er is te weinig communicatie of verbinding met de buitenwereld. Cultuur kan de noodzakelijke brug maken tussen beide. Het GUM, de Krook en de Boekentoren zijn hiervan goede voorbeelden.

Creatieve profit en culturele non profit

Cultureel ondernemerschap staat voor meer zakelijke professionalisering en ondernemende spirit bij de cultuursector. Het landelijke [Cultuurloket](#) biedt hiervoor ruime ondersteuning aan in eerste instantie culturele actoren, net zoals [Flanders District of Creativity](#) dat doet voor creatieve actoren in de profit sfeer. Volgens velen is hier nog werk aan de winkel en zou ook Gent 2030 hieraan kunnen bijdragen (capacity building), en dit zonder daarmee de kern van de non profit kunst- en cultuursector aan te tasten.

Van een andere orde is het pleidooi van vooral de creatieve sector om dringend het klassieke onderscheid tussen 'kunst en cultuur' enerzijds en 'creatieve ondernemers' anderzijds te laten vallen. Dit onderscheid tussen beide 'sectoren' wordt vooral binnen de creatieve sector hoe langer hoe meer als onwenselijk beschouwd. Dit omwille van de steeds grotere overlap tussen beide, het grote cross over potentieel en het wederzijds belang dat aan maatschappelijke valorisatie wordt gehecht. In lijn met de visies en ontwikkelingen hierover op landelijk en Europees vlak is het volgens hen beter om dit als één geheel te benaderen en te spreken van 'culturele en creatieve sectoren en industrieën'. Gent 2030 zou hiervoor de doorbraak kunnen zijn voor Gent, mét grote meerwaarde voor Gent 2030 zelf. We moeten op zoek gaan naar meer synergie tussen de creatieve profit en non profit, mede met het oog op grotere impact bij het inzetten op maatschappelijke uitdagingen.

Beide 'sectoren' worden alvast volledig geïntegreerd in het geplande nieuwe dataplatform Creatief Gent dat in het voorjaar van 2022 wordt gelanceerd als opvolger van het huidige [makersplatform](#). Zie ook subtitel 'kunst/cultuur en digitalisering'.

De creatieve profit sector zelf hoopt alvast op meer visie en strategie, en nog meer aandacht en ondersteuning van de stad Gent dan dit vandaag het geval is, zeker voor startups. Deze creatieve bedrijven en bedrijfjes zorgen immers voor specifieke toegevoegde waarde, verfrissende inzichten, onverwachte innovaties en extra dynamieken op verschillende terreinen. De dienst economie vermeldt hierbij het bestaan van een breed [startup-programma](#) en start in 2021 ook met een 'startup in residence'-incubatieprogramma. De dienst economie suggereert om deze nieuwe aanbestedings-methodiek ook toe te passen bij de verdere uitwerking van het bidbook Gent 2030 door bijvoorbeeld op basis van de geformuleerde uitdagingen een oproep te doen naar startups om via co-creatie met de betrokkenen innovatieve oplossingen te ontwikkelen. Verder voorziet de dienst economie ook in experimenteerruimte voor creatieve starters, zoals bijvoorbeeld via het project [The Box](#) (relatie tussen leegstand handelszaken en creatieve starters). De dienst economie ondersteunt eveneens de Gents startup community.

Veel kansen in Gent ook op het kruispunt tussen de profit en non profit creatieve sector. Dit wordt bijvoorbeeld momenteel reeds actief verkend op het vlak van design via het designmuseum en het vanaf 2022 geplande designfestival in partnership met o.a. de kunsthogescholen, UGent, Flanders DC, Ministry of Makers en het designmuseum zelf.

Festivals en stadsfestivals

Gent is sterk, fris en toonaangevend als het op festivals en andere evenementiële formats aankomt. Ze zijn vaak ook sterk internationaal vernetwerkt. Het is een van de troeven van Gent, zo bleek reeds uit het troevenoverzicht aan het begin van dit rapport. We spraken met 'de grote drie' en noteerden op hoofdlijnen volgende signalen en eerste ideeën om mee te nemen richting 2030:

- Gent wordt niet zomaar gepercipieerd als internationale stad, maar weet via o.a. zijn vele festivals wel veel internationale makers en artiesten te verbazen en te charmeren.

- Festival van Vlaanderen. Festivals blijven meer dan ooit het werkende format van de toekomst om publieken en smaken te verbreden, alleen moeten we nu een fundamentele omslag proberen te maken. We moeten op zoek naar nieuwe festivalvormen, ontwikkeld en vormgegeven van onderuit, vanuit de humus van de stad in al zijn diversiteit, in samenwerking met verschillende sectoren en culturen. Festivals verspreid over de hele stad en zelfs erbuiten, in diverse vormen, maten en gewichten of eventueel zelfs allemaal kleine festivals. Met het oog op 2030 zouden we hiervoor de krachten kunnen bundelen. In Gent hebben we al eerder aangetoond dat we hierin kunnen innoveren.
- Bij de drie festivals leeft de ambitie (maar budgetkwestie...) om voor een permanente werking te gaan, met inbegrip van toonmomenten verspreid over de stad:
 - o Festival van Vlaanderen programmeert al vele jaren op tal van locaties, zowel binnen als buiten Gent, zowel in de binnenstad als in andere delen van de stad; dit gebeurt voornamelijk via festivalformats zoals het centrale muziekfestival, OdeGand, de Nacht van de Verbeelding, Parklife, Havenfestivals, e.a.
 - o Gent Jazz hoopt nog steeds op een permanente werking (focus 2030) m.i.v. toon- en werkmomenten in een hybride concept op unieke locaties, ook buiten het stadscentrum
 - o Film Fest gaat voluit voor programmatie in een eigen 'Huis van de Cinema' en wil ook verder werk maken van toonmomenten in verschillende wijken van de stad (in overleg en samenwerking met wijkwerkingen) en eventueel zelfs in de haven. Op lange termijn streeft Film Fest ook naar een nomadische werking i.s.m. diverse partners.
- Steeds meer cross overs met andere genres en disciplines (richting "één grote blend") + steeds meer samenwerking met niet-culturele sectoren.
- Steeds meer hybride model: live én online. Creëert een dubbele beleving én een veel groter bereik.
- Ook bij de festivals steeds grotere aandacht voor diversiteit, kwetsbare bevolkingsgroepen, integrale toegankelijkheid en ecologische duurzaamheid, m.i.v. samenwerking hiervoor met tal van partners van buiten de cultuursector.
- Richting 2030 extra sterke focus op ontdekking, talentontwikkeling en kansen geven: van lokale, landelijke en internationale samenwerking, via ateliers-workshops-leertrajecten, via presentatie, via wedstrijden en prijzen, via een digitaal platform, ...

Verschillende andere gesprekspartners associëren het festivalformat ook met andere culturele formats in de evenementiële sfeer, zoals bijvoorbeeld eerdere authentieke stadsprojecten ("stads-festivals") zoals Chambres d'Amis en Over the Edges, waar vaak heimwee naar lijkt te bestaan. Velen missen vooral de ambitie, lef, durf en verbeelding waarin Gent zo lang zo sterk is geweest. Ook de sfeer, de dynamiek en zelfs de polemiek die ervan uitgaat, wordt gemist. Tijd om mekaar en de stad wakker te schudden, zo luidt het.

Nog andere culturele kansen en uitdagingen

Voor onderstaande input vonden we niet meteen een geschikte plaats in bovenstaand overzicht. Ze zijn daarom evenwel niet minder belangrijk. Het betreft vaak heel verschillende aspecten, met name:

- Stad en sector moeten via communicatie, landelijk en internationaal, beter zichtbaar maken en highlighten wat er allemaal in Gent reeds gebeurt. Ook binnen Gent zelf zou de stad het rijke culturaanbod veel beter kunnen faciliteren via verdergaande inspanningen op het vlak van communicatie en zichtbaarheid, uitstraling en promotie. Zeker met het oog op Gent 2030 lijkt dit een 'must do'.
- Een lerende omgeving creëren is essentieel voor de culturele en creatieve sector én zijn partners: leren van mekaar, leren uit de praktijk, leren uit inzichten en voorbeelden van elders. We zitten

nu nog vaak teveel op ons eigen eiland. We bewegen teveel in eigen kringen en tussen gelijk-gestemden. Dit moeten we meer proberen te doorbreken. Connecting the dots.

- De in coronatijden ontstane culturele dynamiek proberen duiden én vast te houden, dit met in begrip van meer horizontaal en cross-sectoraal denken en werken.
- Er liggen kansen in het combineren van de troeven 'Gent muziekstad' en 'Gent jongerenstad' (veel jongeren en studenten, ambitie Europese jongerenhoofdstad), mede als opstap naar Gent 2030. Potentiële rol van de kunsthogescholen, de muziekhuizen en de muziekfestivals hierbij, met inbegrip van hun internationale netwerken. Mogelijke initiatieven: internationale residenties, workshops en masterclasses; toewerken naar een nieuw internationaal jongerenorkest; betrekken van de muziekwerkplaats jongeren die in voorbereiding is; ...
- Iets doen met de vele inmiddels (vaak ook internationaal) bekende kunstenaars die destijds studeerden aan een van onze kunsthogescholen + hen koppelen aan jonge kunststudenten en jonge kunstenaars van vandaag. Bv. via residenties (zie bv. Chambres d'amis destijds), via workshops en masterclasses, via zomer- en wintersalons, ... Ook jongeren van lager en secundair onderwijs hierbij te betrekken.
- Let's switch again. Laat ons gebruik maken van de 'switch movement'-methodiek (partnerdans). Dit is uitnodigen of stimuleren tot het wisselen van rollen, wat voor de betrokkenen tot andere perspectieven leidt en dus ook kansen geeft op het doorbreken van patronen, op andere inzichten, empathie, begrip, ... Switchen kan zowel op het niveau van specifieke rollen en functies als op het niveau van hele huizen of organisaties. Gent 2030 kan ook zo'n switch movement zijn: jongeren, ouderen, mannen, vrouwen, enz kunnen van plaats wisselen en, ongeacht hun afkomst, deel uitmaken van het proces.
- Meer voeling en wisselwerking van de kunstensector wenselijk met de nightlife sector en de vele creatieve ondernemingen in Gent.
- De disciplines podium, muziek en beeld zetten de andere disciplines en werkvormen teveel in de schaduw.
- Het rebelse krijgt letterlijk en figuurlijk te weinig ruimte en zelfs tegenwind. Laat ons als sector en als stad niet bang zijn van dit soort initiatieven, want waardevol.
- Nood aan terug meer zottigheid, meer rock & roll, meer kleur, meer dynamiek, meer debat.
- Meer aandacht voor fair practices.

Een derde ecoc-generatie

Uit 'trio talks' met verschillende kunstenaars en kunsthuzen destilleerden we onderstaande redenering over de kansen van Gent als Europese Culturele Hoofdstad (ecoc), met inbegrip van het inzetten op een 'derde ecoc-generatie'. Meerdere elementen overlappen met vorige punten, maar het leek ons relevant om het geheel hier bij elkaar te houden.

Vaststelling: de uitdagingen waar Gent als stad voor staat lopen sterk gelijk met uitdagingen van andere steden. Dit geldt bijvoorbeeld voor:

- Toenemende druk op betaalbare ruimte om te wonen en werken leidt tot gentrificatie. Dit zet druk op bestaande gemeenschappen, sociale relaties, creatieve voedingsbodems ... Wat aantrekkelijk en inspirerend is aan Gent, dreigt hierdoor te verdwijnen: het authentieke, het onaffe, het rebelse... Dit leidt tot de paradox dat Gent het slachtoffer wordt van zijn eigen succes, want het succes zorgt ervoor dat de unieke kenmerken en kwaliteiten onder druk komen. In de randen van Gent speelt dit voorlopig (nog) minder.
- Diversiteit. Het dominante cultuurbegrip is beperkt qua scope. Er zijn wel goeie initiatieven om te interculturaliseren, maar te beperkt, te weinig structurele verankering, te weinig vergaande samenwerking, een blijvend te witte kunst- en cultuursector. Wat 2030 betreft: waarom niet aan

de slag gaan met alle 170 nationaliteiten die hier zijn en voor/met alle 170 herkomstlanden iemand/iets presenteren die hun land van herkomst representeert?

- Verhouding centrum-periferie. Grote mentale afstanden en weinig interactie tussen centrum en periferie. Die periferie betreft zowel de gordels als de deelgemeenten en de kanaalzone. De vraag naar geografische spreiding van cultuur hangt met name voor de wijken op een complexe manier samen met de kwestie van diversiteit en kansarmoede. Wat is het cultuurbegrip en de cultuurbeleving van de 170 verschillende nationaliteiten in de gordels van de stad? Veel mensen zijn er bezig met creatie, maar wel met andere affiniteiten dan de klassiek culturele. Andere dynamieken creëren, van onderuit, vanuit een breder cultuurbegrip. De verdere periferie en met name de enorme kanaalzone en havenregio heeft veel ruimte en dus ook veel potentieel. Het is geaccidenteerd terrein en dus een interessant speelveld voor transformaties en experiment op tal van terreinen. Het is potentieel ook een grootschalige creatie- en presentatieplek.
- Dit naast vele andere urgente kwesties: post-covid stress, klimaat, duurzaamheid, armoede, digitalisering, enz.

Kortom: ons louter baserend op de soort uitdagingen staan we er in vergelijking met andere kandidaat-steden op het eerste gezicht niet zo goed voor want ...

- De uitdagingen waarvoor we staan zijn op zich weinig onderscheidend. Ze zijn vrij generiek en typerend voor de negatieve effecten van stadsontwikkeling in Europa.
- Gent is 'beyond cultural capital'. Heeft Gent dus de titel wel nodig? Binnen het narratief van de huidige ecoc-generatie - namelijk inzetten op kleinere steden die het "slachtoffer" zijn van de postindustriële samenleving en daarop een transformatie in gang zetten - lijkt Gent kansloos.

Toch zien we tegelijk ook mogelijkheden ...

- De uitdagingen zijn voor alle steden grotendeels dezelfde, maar in de manier we ermee omgaan kunnen we ons onderscheiden, in wisselwerking met andere steden, dus zonder ons af te zonderen, wel integendeel.
- De gecombineerde troeven van Gent – beheersbare schaal, groot cultureel kapitaal, verbinding, bewezen geschiedenis van innovatie, stadsontwikkeling en sociaal engagement, enz – zouden aanleiding kunnen geven tot een groots "cultureel experiment" op stedelijk niveau. Een sociaal experiment vanuit kunst/cultuur met impact op de hele stad. Concreet: laat ons de stad en zijn uitdagingen benaderen en ontwikkelen vanuit artistieke en culturele praktijken, als labo voor een nieuwe sociale economie,... Denk aan een soort "biosfeer" waarin een ambitieus experiment mogelijk is om stappen te zetten die andere steden niet kunnen zetten wegens te grote/kleine schaal en te weinig verbinding tussen actoren.
- Laat ons dit idee pitchen als de start van een 'derde ecoc-generatie' en hier met Gent een voortrekkersrol in opnemen. Na de ecoc-generatie van 'het cultureel jaarprogramma' en de ecoc-generatie van 'transformaties van postindustriële slachtoffers' – "Gent is beyond this. We vinden het concept ecoc opnieuw uit en nemen hier een voortrekkersrol in op" – is het nu tijd om naar de toekomst te kijken. Dat doen we door een derde ecoc-generatie te initiëren met focus op het Europa van de steden ("het Europa van de 50% die van overal komt"), en niet langer het Europa van de naties. Een nieuwe renaissance, naar analogie met de renaissance die ook een periode van steden was. Die derde ecoc-generatie benoemen we als de generatie van de '*heritage labs for the future*' waarin we vanuit kunst en cultuur inzetten op nieuwe artistieke benaderingen van complexe maatschappelijke vraagstukken die zich vooral op stedelijk vlak manifesteren. Bv. via een strategie van omkering, een social plastics-benadering, het zichtbaar en bespreekbaar maken van wat niet besproken kan worden, ..."

Als dit het nieuwe ecoc-narratief is, dan moet het proces aan een aantal kenmerken voldoen:

- Langetermijnperspectief is nodig, legislatuuroverschrijdend, maar tegelijk is er zeker ook nood aan openheid, ruimte voor stapsgewijze en incrementele benadering, ruimte voor flexibiliteit en serendipiteit,...
- Inzetten op radicale experimenten via het bottom-up verbinden van expertise in verschillende domeinen en vanuit een gedeeld perspectief. Verschillende energiestromen verbinden en kanaliseren. Werken met een decentraal model binnen een gedeeld kader, met culturele hubs in wijken die experimenten opzetten welke met elkaar verbonden worden.
- Radicaal denken, niet alleen op projectmatige basis maar ook op niveau van structuren, instituties... Macht uit handen geven: ruimte geven voor jongeren en andere culturen, kunnen loslaten, ruimte voor institutionele kritiek... en tegelijk de bestaande expertise en resources genereus ter beschikking stellen.
- Goed samenspel tussen initiatief van onderuit en faciliterend beleid (cf. fasering Policy Exchange): beleid biedt ruimte voor experiment maar stuurt dit niet; beleid kan later wel de learnings van het experimenten verduurzamen en verankeren.

5. PROCES- EN ORGANISATIEGERELATEERDE UITDAGINGEN

In dit luik vermelden we de verzamelde input m.b.t aanpak, proces, organisatie en structuur van het Gent 2030-project, alsook de positie en rol van het stadsbestuur en de stadsorganisatie in dit alles.

Over Gent 2030 als organisatie

Deze input en reacties zoomen in op de verdere voorbereiding en aanpak van Gent 2030. Dit betreft in eerste instantie de voorbereiding van de kandidatuur (periode vanaf nu tot de indiening van het bidboek in 2024), in tweede instantie – en onder voorbehoud van het binnenhalen van de titel – ook de eigenlijke voorbereidingsfase (periode 2025-2029).

Aanpak en proces, participatie én representatie

Als Gent 2030 moet je een voortrekkersrol spelen door scherpe vragen te blijven stellen en zelf het goede voorbeeld te geven, klinkt het bij veel gesprekspartners. Zowel op het vlak van aanpak en proces, als op het vlak van representatie van bevolkingsgroepen. Dit laatste geldt onder meer voor de positie van vrouwen. Dit geldt in het bijzonder ook voor de positie van mensen die niet tot de zogenaamde ‘meerderheid’ behoren en wiens denk- en leefwerelden vaak onvoldoende aan bod komen in de maatschappij: mensen met een migratieachtergrond, jongeren, alle andere ‘diverse’ bevolkingsgroepen, mensen in armoede, ouderen, ...

Het voortraject van Gent 2030, en met name het proces ervan, wordt in deze zin minstens zo belangrijk geacht als het uiteindelijke resultaat: het culturele hoofdstadjaar zelf. Dit traject wordt een gigantische oefening in samenwerking, met tal van actoren van alle soort, van binnen én buiten Gent, uit binnen- en buitenland. Het wordt een uitdaging om dit sterk op de rails te krijgen en op de rails te houden, én om te blijven focussen op de beoogde meerwaarde waarmee we het verschil kunnen maken, voor Gent en voor Europa.

Het wordt positief bevonden dat Gent meteen met een brede bevraging van start is gegaan. Dit wordt door velen als “typisch en karakteristiek voor Gent” gezien. Maar had het niet meteen nog breder gekund?, vroegen sommigen zich af: zowel wat de breedte van de bevraging binnen Gent als de representatie bij de organisatie en uitvoering van de bevraging zelf betreft (bv. van mensen met migratieroots en van jongeren).

Wat de verdere voorbereiding van Gent 2030 betreft, is de noodzaak van een breed tot zelfs radicaal participatief traject de meeste gesprekspartners een evidentie. Tegelijk wordt ook meermaals gewaarschuwd voor het risico van een (te) lang en (te) breed bottom-up traject, mede omdat dit kan leiden tot een zwak compromis. Een vaak gehoorde bezorgdheid is te kunnen landen met een

overtuigend concept waarmee we als Gent het verschil kunnen maken: een concept met een tegelijk verrassende, onderscheidende en herkenbare insteek; een concept met profiel en karakter ook ("wow-effect"). Eens dergelijk kader en concept er op hoofdlijnen is, zijn er uiteraard participatiekansen legio.

We noteerden m.b.t. participatie en betrokkenheid van burgers nog volgende reacties:

- Ook bij de zoektocht naar het authentieke verhaal of narratief voor Gent 2030 zou de burger kunnen worden betrokken. We moeten bekijken hoe en wanneer dit kan.
- Betrokkenheid veronderstelt op zijn minst communicatie. Het actief, breed en wervend communiceren over de voorbereidingen van Gent 2030, over de Gentse culturele praktijk, over de eerste ideeën en initiatieven... dat loont en werkt dynamiserend.
- Uiteraard is draagvlak van belang, maar het wordt zaak hierbij het juiste evenwicht te vinden + de verwachtingen hierbij te managen + weerstanden en negativiteit te vermijden.
- Uiteraard moeten we ruime betrokkenheid nastreven, op verschillende niveaus en via tal van projecten. Het is evenwel onmogelijk en ook niet zinvol om breed participatief te gaan in alle fasen en voor alle aspecten van Gent 2030.
- Je uitsluitend op bevraging baseren kan en mag je niet doen. Dit leidt met name in Gent immers al vlug tot zwakke keuzen of soms zelfs geen keuze.
- Gentenaars als Jan Hoet en Gerard Mortier hebben destijds straffe keuzen durven maken en hebben daarmee voor Gent het verschil gemaakt, ook internationaal. Ook nu moeten we durven en lef tonen.
- We mogen er geen amalgaan van maken en blijven focussen op de Europese dimensie.

En verder nog deze reacties:

- Gent 2030 mag geen project worden van en door de stedelijke organisatie, maar een groot samenwerkingsproject waarbij de Stad sterk betrokken is maar het initiatief vooral bij de sector in de breedste zin van het woord zou moeten liggen. "Als er een stad is waar de sector dergelijk project zelf in handen kan pakken, dan is dat Gent."
- Gentenaars en zeker kunstenaars zijn doeners. Dus liever niet teveel grote debatten, discussies, consultaties, rapporten ... want dat is vrij conventioneel en saai. Waarom het verdere voortraject niet radicaal anders aanpakken en ons zo zowel landelijk als Europees onderscheiden? In die zin zouden we door de manier waarop het concept 'Europese Culturele Hoofdstad' op een interessante manier kunnen uitdagen. Met artistieke methodes kan je inzetten op een andere, verrassende manier van bevragen en opbouwen van een narratief.

Opzet van het culturele hoofdstadjaar

- In lijn met de Europese uitgangspunten m.b.t. European Capitals of Culture scharen quasi alle gesprekspartners zich spontaan achter de idee dat 2030 niet louter een 'evenementenjaar' mag worden, dat 2030 integendeel als een langetermijntraject moet worden gezien dat nu reeds van start gaat, en dat een duurzame omslag of transformatie moet worden nagestreefd in lijn met de uitgetekende ambities.
- Het is belangrijk om het globaal kader – concept, ambities, doelen – zo snel en zo duidelijk mogelijk te formuleren, al is het tegelijk ook belangrijk om hiervoor de nodige tijd te voorzien met het oog op én onderscheidende kwaliteit én een zo breed mogelijk draagvlak en dito betrokkenheid.
- Voor de ontwikkeling van dat globale kader zou Gent 2030 een beroep kunnen doen op de foresight cel van de stad Gent dat ruime ervaring heeft met de [foresight methodiek](#). De [foresight cel](#) is een transdisciplinair team binnen District09 dat stadsdiensten helpt nadenken over de toekomst en de impact op het digitaal technologische verhaal. Het foresight luik daaraan gekoppeld gaat over toekomstverkenning. Dit team combineert foresight met klassieke innovatie methodes en design thinking

- We mogen bij aanvang niet alles vastbetonnen omdat 2030 nog ver weg is en het momenteel uiteraard nog onduidelijk is wat dan de belangrijke noden en uitdagingen zullen zijn. Het zal dus nodig zijn om voldoende 'witruimte' in tijd én budget te voorzien om flexibel te kunnen inspelen op nieuwe actuele uitdagingen en ontwikkelingen, zowel op stedelijk als Europees tot zelfs breder internationaal niveau.
- We moeten een goede combinatie vinden tussen denken en doen, tussen visieontwikkeling en praktijk. Participatief en tegelijk ook 'doen'-gericht en zien of het werkt en lukt.
- We moeten vertrekken vanuit de sterkten van Gent én vanuit mensen ("de mensen maken de stad" in al hun diversiteit: verschillende perspectieven, inclusief).
- We moeten niet enkel denken en plannen richting 2030, maar vooral ook meteen concreet beginnen bouwen aan wat we als transformaties betrachten op het vlak van zowel proces als inhoud. We moeten van meet af aan ook eerste zichtbare resultaten boeken in de geest van 2030.

Structuur en organisatie

Het wordt belangrijk geacht om ook op het vlak van de governance van Gent 2030 vernieuwend en relevant uit de hoek te komen.

Zowat alle gesprekspartners waarbij dit aspect aan bod is gekomen, zijn voorstander van een afzonderlijke juridische structuur voor Gent 2030 – bijvoorbeeld in de vorm van een vzw – met structurele betrokkenheid van belangrijke stakeholders uit de publieke, private en non profitsector. In tegenstelling tot andere steden is dit voor Gent eerder nieuw. Een sterke projectstructuur en een helder engagement van alle belangrijke actoren zijn ook voor Europa essentiële aandachtspunten omdat in het verleden een gebrek aan betrokkenheid, commitment en reëel engagement vaak een valkuil is gebleken.

Voor de invulling van de eigenlijke projectorganisatie zijn er meer mogelijkheden qua betrokkenheid, representatie en co-ownership. Hierop werd tijdens de bevraging evenwel niet verder ingezoomd. We noteerden wel de suggestie voor de installatie van een compact participatiepanel (in de rol van een begeleidings- of klankbordgroep?), samengesteld op basis van een open kandidatuurstelling waaruit vervolgens bv. een 20-tal mensen worden uitgeloot voor de duur van het Gent 2030-traject, al dan niet met eventuele tussentijdse wissels qua samenstelling.

Team

Wat het Gent 2030-team betreft, moeten volgens meerdere gesprekspartners mensen worden samengebracht die het verschil kunnen maken ("sterke profielen met het juiste gewicht en dito netwerk"), met voldoende autonomie kunnen werken en niet telkens moeten terugkoppelen voor elke beslissing. Dit wordt als kritische succesfactor gezien. Gehoorde (maar daarom nog niet altijd gedeelde) aandachtspunten bij de teamsamenstelling zijn:

- geen te groot centraal team dat alles zoveel mogelijk zelf wil doen, maar een compact dynamisch team dat vooral inzet op wisselwerking en samenwerking met tal van partners
- een correcte representatie van bevolkingsgroepen (met focus op jongeren, migratieachtergrond en vrouwen)
- ook niet-Gentse tot ook buitenlandse expertise, netwerk en reputatie binnen te brengen
- voor- en tegens bij de noodzaak van een 'intendant', zeker in een eerste fase.

Wisselwerking stadsorganisatie en organisatie Gent 2030

De optimalisering van de wisselwerking met de stadsdiensten wordt van cruciaal belang geacht, zowel in functie van Gent 2030 als met het oog op impact op de langere termijn. De Gent 2030-organisatie en de stedelijke organisatie moeten elkaar versterken. Medewerkers van stedelijke diensten moeten binnen hun dienst ook de tijd krijgen om hier actief aan mee te denken en mee te werken, in directe wisselwerking en verrijking met de doelstellingen die ze met hun dienst of departement nastreven.

Over de Stad en Gent 2030

We lazen en beluisterden tal van voorbeelden van culturele of cultuurgerelateerde initiatieven van stedelijke departementen en diensten, bovenop de eigen initiatieven van het departement Cultuur, Sport en Vrije Tijd. We noteerden eveneens tal van samenwerkingen tussen niet-culturele departementen met het Departement Cultuur, Sport en Vrije Tijd en/of de Gentse cultuursector. Hierover noteerden we doorgaans veel waardering, maar tegelijk ook soms de bemerking dat het vaak nog teveel op zichzelf staande initiatieven en occasionele samenwerkingen betreffen, waarbij telkens ook de vraag naar de impact ervan werd gesteld.⁸⁹

Vijf vaak genoemde uitdagingen m.b.t. de stad als organisatie, mét ook impact op de ambitie van een sterk cultureel hoofdstadproject:⁹⁰

- Nood aan meer langetermijndenken, legislatuuroverschrijdend
- Nood aan meer transversaal denken en werken
- Nood aan gezamenlijke en gedeelde doelstellingen
- Nood aan evenwicht tussen regelgeving en vrijhaven zijn
- Nood aan meer ondersteuning (en dito middelen) vanuit een regierol

Meer transversaal denken en werken is een belangrijke ambitie van het huidige stadsbestuur, maar er wordt aangegeven dat hier nog een grote weg is af te leggen. Voor een gigantisch samenwerkingsproject als Gent 2030 wordt dit als een kritische succesfactor gezien met het oog op impact op de langere termijn. Ook de sterker geworden management- en efficiëntiefocus blijkt een aandachtspunt omdat dit ten koste kan gaan van de inhoudelijke focus.

Wat de wisselwerking tussen verschillende departementen betreft, wordt er in verschillende bewoordingen op gewezen dat het nog teveel aparte werelden betreft, dat er nog meer proactief moet worden afgestemd en meer moet worden samengewerkt. Als mogelijke redenen hiervoor worden vermeld: de verticaal georganiseerde stadsorganisatie in combinatie met geoormerkte budgetten en beleidsnota's die weinig manoeuvreerruimte laten voor de betrokken departementen en diensten; weinig verbinding en afstemming met elkaars verschillende doelstellingen; de complexiteit van het speelveld, enz.

Het perspectief Gent 2030 zou een goed momentum kunnen zijn om rond de 2030-uitdagingen en doelstellingen de noodzakelijke transversale omslag te maken.

Wat specifiek het Departement Cultuur, Sport en Vrije Tijd en vooral de cultuurdienst betreft, beluisterden we vragen naar vernieuwing, visieontwikkeling en langetermijndenken, en strategische sturing in functie daarvan. Vragen ook naar meer ondersteuning en middelen daarvoor (financieel, communicatief, infrastructureel) en dit vanuit een grotere regierol: overlegde kaders aanreiken, daarbinnen zo weinig mogelijk zelf doen; meer loslaten en vanuit vertrouwen faciliteren, stimuleren, inspireren, uitdagen en ondersteunen.

Leveringscapaciteit is een belangrijk Europees criterium om in aanmerking te komen als Europese Culturele Hoofdstad. Dit veronderstelt een sterk engagement van in eerste instantie de stad zelf om voluit voor dit project te gaan. Kritische succesfactoren zijn: hiervoor de nodige mensen en middelen voorzien, een slagkrachtige en geïntegreerde aanpak met alle betrokkenen, het nodige doorzettingsvermogen en engagement, ...

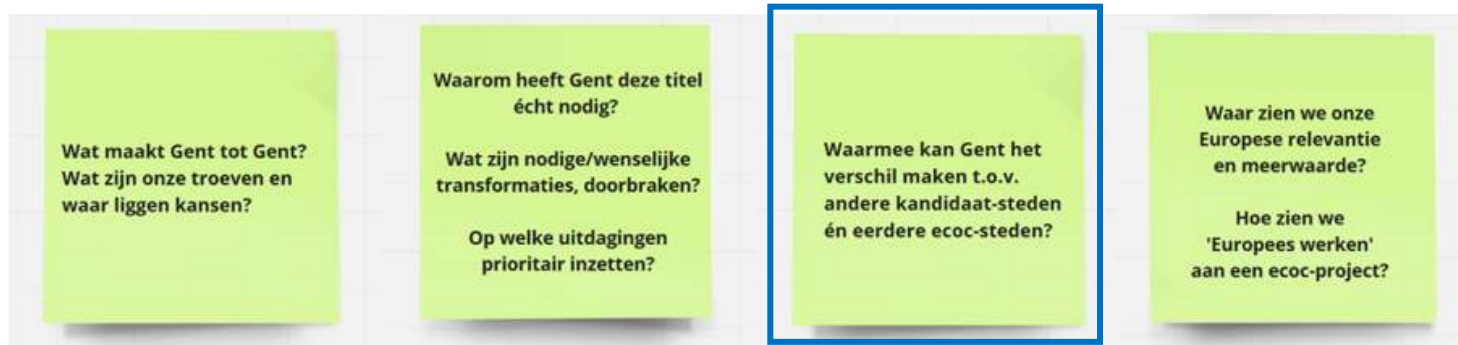
En tot slot de noodzaak om als stad meer connectie op te zoeken en meer aansluiting te zoeken op beleidsprioriteiten van andere overheidsniveaus en overheidsinstellingen (Provincie, Vlaanderen, België, Europa, ...).

⁸⁹ Voorbeelden van samenwerking op een meer structurele basis en met meer langetermijnperspectief betreffen o.a. coGhent, covitesse, UiTpas, culturele publiekswerkers lokale diensteneconomie, het makersplatform, de museawerkgroep participatie-toegankelijkheid-outreach, ...

⁹⁰ Betreffen zowel reacties van binnen als buiten de stadsorganisatie.

VRAAG 3: WAARMEE KAN GENT HET VERSCHIL MAKEN ?

Ga op zoek naar een **sterk, wervend, aspirationeel en onderscheidend 'narratief'** (of algemeen concept) voor Gent 2030 met de blik op 2030 én de jaren erna ...

- een narratief waarmee Gent 2030 als kandidaat-culturele hoofdstad het verschil zou kunnen maken t.o.v. zowel eerdere culturele hoofdsteden als andere Belgische kandidaat-steden.
- een narratief dat aansluit op het DNA en de ziel van Gent en tegelijk rekening houdt met de culturele en maatschappelijke uitdagingen van morgen en vooral overmorgen
- een narratief dat Gent in 2030 structureel kan veranderen én ook de jaren erna nog sterk zal doorwerken
- een narratief dat toekomstgericht ook van betekenis kan zijn voor Europa in het algemeen en andere Europese steden in het bijzonder, opnieuw dus met focus 2030 en volgende

Denk dienst/organisatie/instelling-overschrijdend, maar geef ook aan welke rol cultuur in het algemeen of jouw dienst/organisatie/instelling hierin zou kunnen opnemen.

INTRO

In voorgaand hoofdstuk gaven we een overzicht van wat gesprekspartners toekomstgericht als belangrijke uitdagingen en nodige transformaties voor Gent zien. Uitdagingen en transformaties waarvoor een Europese Culturele Hoofdstad-project een belangrijke 'game changer' zou kunnen zijn. In dit hoofdstuk concentreren we ons op waarmee Gent volgens diezelfde gesprekspartners het verschil zou kunnen maken met andere Belgische kandidaat-steden⁹¹ + zo mogelijk ook met eerdere Europese Culturele Hoofdsteden.

Op het vlak van **troeven en kansen** (zie hoofdstuk 1) bleken in vergelijking met andere kandidaat-steden vooral de kenmerken historiek, water en haven de meest onderscheidende elementen uit het hele lijstje te zijn. Andere kenmerken zijn dit enigszins ook, maar op het eerste gezicht toch minder dan deze drie. We zijn geneigd ons aan te sluiten bij het voorstel om niet op één of enkele elementen

⁹¹ Zoals eerder vermeld, zijn de andere Belgische kandidaat-steden Brussel, Kortrijk, Leuven, Luik en Oostende.

te focussen, maar op een mix van alle genoemde kenmerken. Het is immers precies deze mix van verschillende kenmerken die de stad boeiend, interessant en ook wel onderscheidend maakt. De uniciteit en aantrekkelijkheid van Gent lijkt inderdaad tegelijk in het geheel en de diversiteit van al deze kenmerken te zitten.

Ook op het vlak van **uitdagingen en transformaties** zien we op het eerste gezicht niet echt veel onderscheid met andere Europese en zelfs Belgische steden. Veel genoemde uitdagingen en transformaties zijn immers eerder generiek van aard. Met dezelfde thema's kan je evenwel op verschillende manieren omgaan en zo dus eventueel wél het onderscheid maken. In die richting beluisterden we tijdens de bevraging verschillende suggesties. Bijvoorbeeld het voorstel om jongeren in de driver's seat te laten plaats nemen, om op een andere manier met erfgoed om te gaan, om voor een radicaal decentrale focus te gaan, om vooral in te zetten op kleinschaligheid, om te opteren voor een nieuwe ecoc-generatie, enz.

Uit alle input destilleerden we enkele mogelijke insteken waarmee Gent 2030 het verschil zou kunnen maken met tegelijk ook Europese relevantie. U leest ze hieronder onder de vorm van mogelijke concepten of narratieven voor Gent 2030, of een combinatie ervan.

1. BELANG VAN EEN STERK, ONDERSCHIEDEND CONCEPT OF NARRATIEF

Een overtuigend en kloppend *overall* concept, narratief, verhaal of thema – you name it – is in het verleden telkens cruciaal gebleken om als kandidaat-stad een kans te maken op de titel 'European Capital of Culture' (ecoc). Dergelijk concept of narratief moet ingebed zijn in een steekhoudende visie en vervolgens ook worden onderbouwd met een even overtuigende invulling ervan. Het moet bovendien 'stadseigen' zijn en verankerd in het DNA van de stad. En het moet zowel voor de betrokken stad als voor Europa relevante urgentie uitstralen. Telkens met kunst en cultuur als insteek en hefboom, als potentiële innovator en verbinder ook.

Recente voorbeelden van eerdere Europese Culturele Hoofdsteden die daar min of meer aan beantwoorden zijn San Sebastian ("culture to overcome violence"), Aarhus ("Let's rethink"), Galway ("making waves"), Rijeka ("Port of Diversity"), Leeuwarden ("Criss-crossing communities") ... Volgens sommige gesprekspartners zijn de meeste ecoc-slogans evenwel sterk inwisselbaar en moet Gent beter proberen doen. Ook Gent moet dus daarnaar op zoek. Niet naar een holle slogan, maar naar een visionair narratief waaruit als het ware op natuurlijke wijze moet blijken dat deze titel aan Gent toekomt.

Tijdens de bevraging verkenden we dus ook voor Gent 2030 mogelijke insteken die als overkoepelend sterk concept of narratief zouden kunnen functioneren. We destilleerden daaruit verschillende insteken die hiervoor werden aangedragen of hiervoor tot verdere inspiratie zouden kunnen dienen.⁹² Uit verschillende insteken weerklinkt alvast een oprecht gevoel van urgentie, een urgentie met veelal ook Europese relevantie.

Sommige insteken betreffen eerder mindset, attitude en proces dan inhoudelijk concept of narratief. Toch hebben die ook hier een plaats. Regelmatig werd er immers op gewezen dat het 'hoe' misschien nog essentiëler is dan het 'wat', dat het 'proces' zelfs belangrijker is dan het 'eindresultaat'. "De methodologie, de manier waarop, wordt dus misschien wel een mogelijke game changer, zelfs al halen we de beoogde titel misschien niet". Het proces is dan alvast aangezet: cross-sectoraal denken en werken, synergieën ontwikkelen, gezamenlijk inzetten op gezamenlijke stedelijke en regionale uitdagingen, hierbij ook aandacht voor laaghangend fruit, ...

⁹² Niet alle van de hier vermelde conceptuele insteken zijn door de aanbrengrers ervan ook als eventueel 'overall concept' voor Gent 2030 bedoeld. We hebben ze niettemin opgenomen omdat ze o.i. kunnen bijdragen bij de verdere zoektocht ernaar.

2. INPUT VOOR MOGELIJKE CONCEPTEN OF NARRATIEVEN

Hieronder geven we in willekeurige volgorde een overzicht van de input voor mogelijke concepten of narratieven.

Bridging the gap

Naar analogie met een totaal ander [Europees project](#) met dezelfde naam, zou ‘bridging the gap’ een toepasselijk koepelconcept kunnen zijn voor maatschappelijke uitdagingen waar Gent voor staat op het vlak van o.a. diversiteit en inclusie, jongeren en vrije tijd, wijken en centrum, stad en haven, stad en universiteit, stad en duurzaamheid, taalvaardigheid en digitale geletterdheid, enz ... Een project als Gent 2030 is potentieel in staat om op dit vlak de nodige bruggen te slaan, via kunst en cultuur.

Ook binnen de cultuursector, en in het bijzonder tussen de grote cultuurhuizen, zijn er volgens sommigen nog teveel schotten. Idem dito tussen cultuur en andere sectoren, en tussen bovenstromen (grote cultuurhuizen en grote projecten) en onderstromen (de talloze kleinere organisaties en initiatieven). Schotten weghalen en bruggen bouwen, is ook hier de boodschap. Bridging the gap, letterlijk én figuurlijk.⁹³

The next big thing will be a lot of small things.

Deze zin schreef kunstenaar Thomas Lommée in 2015 op de gevel van een universiteitsgebouw in het kader van 200 jaar UGent. Sindsdien werd hier regelmatig naar gerefereerd, zo ook tijdens deze bevraging als opstap naar de kandidatuur van Gent als Europese Culturele Hoofdstad in 2030. Het werd zelfs als basisidee voor Gent 2030 naar voor geschoven.

Deze idee staat voor de gedachte dat het richting 2030 belangrijk is om het geweer van schouder te veranderen en voluit te gaan voor de optelsom van vele kleinschalige initiatieven (en infrastructuren), eerder dan opnieuw vooral te focussen op grote huizen en dito projecten. Gegeven de uitdagingen die voor Gent 2030 worden geformuleerd en die grosso modo ook voor veel andere steden gelden, is dit volgens velen ‘the way to go’. Te zien als een kwestie van fundamentele accentverschuiving, niet als een tegenstelling tussen groot en klein. De uitdaging is om deze met mekaar te verknopen en te verbinden. Overigens: klein denken en werken sluit groots denken en grote impact niet uit, zo luidt het. En nog: vele kleintjes maken een groot.

Een lid van de UGent-2030-werkgroep (zie hoger) verwoordde het als volgt: “We bouwen constant cultuurtempels, maar eigenlijk moeten we vooral veel kleine kapelletjes hebben, die verweven zijn in de stad, dichterbij de mensen en laagdrempelig. Dit is evenwel een proces dat moeilijk meetbaar is, maar waar je vertrouwen moet in hebben”. Een ander lid van de UGent-werkgroep stelt dat dit eveneens geldt voor kleine ‘makers’ m.i.v. individuele smartphonegebruikers: “consumer driven innovation”. Mede door de digitale evolutie en corona zijn die de facto steeds meer gedecentraliseerd gaan opereren. Daardoor missen ze evenwel vaak de levensvatbaarheid waarnaar ze op zoek zijn. De stad kan daarin een rol spelen door voor de noodzakelijke “economy of scale” te zorgen, zoals iemand van de UG-werkgroep het formuleerde.

Connecting the dots

De visionaire kapstok moet zo snel mogelijk duidelijk worden zodat we daarmee afzonderlijke ideeën, initiatieven en projecten kunnen overstijgen en met elkaar verbinden, ook als die op het eerste gezicht conflicterend van aard en opzet lijken te zijn. Een koepelconcept als ‘connected city’ of ‘connecting the dots’ zou dit alles met elkaar kunnen verbinden (wijken, generaties, culturen, sectoren, stad en

⁹³ De ‘brug’-idee kreeg in sommige gesprekken zowel een letterlijke als figuurlijke invulling. Bijvoorbeeld via de suggestie om Gentbrugge de kandidaat-ecoc te laten zijn en daar tal van bruggen te slaan met de rest van Gent en met de regio: brug over de Schelde, brug tussen generaties, tussen identiteiten, culturen, beleids-domeinen, enz.

regio, klein en groot, ...), én onder de noemer 'connected cities' tegelijk ook de stad Gent op zich kunnen overstijgen en uitdrukkelijk in haar internationale context plaatsen.

Noodle points

Min of meer gelijkaardig als vorig conceptidee is de idee van 'intersecties' of 'noodle points', dat afkomstig is uit de politieke discours theorie en in onderzoeksmiddelen over media en gender aan de orde van de dag is. Dit idee duidt op het verknopen van verschillende identiteiten die vervolgens samen een identiteit kunnen vormen. Knopen en verknopen dus. Tussen mensen, generaties, culturen, sectoren, wijken, steden, stad en regio, ... Momenteel worden bevolkingsgroepen, en met name generaties en culturen, teveel tegen elkaar uitgespeeld.

Zoeken naar de al aanwezige knopen in het DNA van de stad, kan hiervoor eventueel een startpunt zijn. Door knopen te zoeken en nieuwe te leggen, bouw je bruggen, geef je mensen iets waaraan ze kunnen aanhaken. Dit is deels ook een machtsverhaal. Het gaat immers om alle knopen en knooppunten in dat veld, niet alleen om de sterkste. Het is een idee dat al snel verdwijnt in grote stadsontwikkelingsverhalen.

Dit conceptidee is mogelijk te verbinden met hierboven beschreven conceptideeën zoals 'Strenght of the weak ties', 'Textiel als metafoor', 'Connecting the dots', enz.

Strenght of the weak ties

Het conceptidee 'Strenght of the weak ties' ([Granovetter](#)) denkt verder op de vier vorige suggesties. Moeten we inzetten op sterke knooppunten of moeten we eerder inzetten op de 'weak ties' en op zoek gaan naar nieuwe knooppunten buiten de bestaande kaders? Volgens Granovetter zijn die cruciaal voor sociale netwerken.

Jongeren in the driver's seat

Tijdens meerdere contacten en sessies werd ervoor gepleit om kinderen en jongeren centraal te stellen in het Gent 2030-project en zelfs om jongeren in de driver's seat van Gent 2030 te laten plaatsnemen, mede omdat het nog een kleine 10 jaar te gaan is tot 2030, maar ook omdat Gent een 'jonge stad' is, omdat de jonge leeftijden beter de steeds diverser wordende bevolking weerspiegelen, omdat diversiteit en digitaal tot hun vertrouwde leefomgeving behoren, enz. "*City of youth, city of the future, city of trust*". Pleidooi dus voor 'kinderen en jongeren centraal' en zelfs 'in de driver's seat', maar mét de mindset om tegelijk ook alle andere generaties mee te nemen in het hele traject.

City of generations. City of all people

Dit voorstel zwakt het vorige voorstel bewust wat af. De stad heeft nood aan verandering en daarvoor is de verbinding tussen de verschillende generaties essentieel, van jong tot oud. Jongeren kunnen gerust in de driver's seat plaatsnemen, maar we mogen de oudere generatie niet loslaten. Dit houdt ook in dat we bereid zijn om op verschillende snelheden te werken. Dit moet zich ook weerspiegelen in het 2030-team.

Levenskunst als hefboom

Inzetten op 'cultural well-being' of levenskunst is een narratief dat volgens sommigen ook Europees kan aanslaan. Ze verwijzen hierbij onder andere naar Scandinavische landen waar dergelijk concepten al op tafel zouden liggen. Het begrip 'levenskunst' staat voor de kunst van het leven, well-being, mentale kracht, zuurstof, geluk en goed leven ook. Voor iedereen. Ook de aandacht voor diversiteit en inclusie past in dit plaatje.

Uit studies blijkt dat dit vooral in steden zou te vinden zijn omwille van de concentratie van onder andere mensen en activiteiten. Anderzijds is er de tegenbeweging van de stad ontvluchten, omwille

van de hoge woning- en huurprijzen, het verlangen naar meer ruimte en groen, enz. Dit laatste werd extra duidelijk in coronatijd.

Stad van makers

Gent is een stad van creativiteit en van makers, van heel veel makers en heel veel initiatieven. Gent is dit altijd ook geweest, hoorden we meermaals. Verwijzingen naar alle tijden. Gent telt ook veel nieuwe makerscollectieven en ook tal van creatieve ondernemers in diverse disciplines en van diverse afkomst. Indien gecombineerd met andere hier vermelde conceptuele insteken en met hogerop genoemde uitdagingen, zou dit tot een relevante conceptuele noemer voor Gent 2030 kunnen uitgewerkt worden.

Gent tegen 2030 Gent laten uitgroeien als een grote co-creatieve makersplek is de ambitie van sommigen. Belangrijk om daarbij de vele bottom-up gegroeide initiatieven de nodige zuurstof te geven en samenwerkingen op te zetten tussen kleinere en grotere spelers in het veld. Belangrijk ook om kruisbestuiving te stimuleren tussen creatieve industrieën, opleidingen, wetenschap, sociale economie, ...; tussen maakinitiatieven en makers labs; met cultuurhuizen en musea ook die 'makers' in beeld brengen, zelf makersplekken zijn of het 'maken' als functie een plek te geven in het eigen huis.

Stad als één groot atelier

Voorstel om creatieve talentontwikkeling vooruit te schuiven als een belangrijke tot eventueel zelfs de belangrijkste insteek voor Gent 2030. "Dit zou mooi aansluiten op Gent als 'stad van makers', op het grote amateurkunstenveld, op onze kunsthogescholen, op het deeltijds kunstonderwijs, op de vele kunsteducatie-initiatieven, op het talrijke jong creatief ondernemerschap in onze stad, op de vernieuwde aandacht voor eigentijds vakmanschap in brede zin (ambachten, authenticiteit, ...), op het emancipatorisch potentieel ervan, ...".

Doel?: een hechtere maatschappij, een beter samenleven, ontmoeten en verbinden, zelfontplooiing, enz... dit alles m.i.v. de uitdaging diversiteit.

Hoe?: Bijvoorbeeld via het opzetten van een groots internationaal atelier of broeiness (ook digitaal?), in samenwerking en wisselwerking met andere Europese partners en steden. Dergelijk concept is zowel voor deelnemers als bezoekers aantrekkelijk en relevant. Je kan er de hele stad bij betrekken, inclusief de vele wijken en gemeenschappen in de stad. Dit zouden we vanaf nu kunnen beginnen opbouwen richting 2024 (jongerenhoofdstad-ambitie) en verder.

Stad als één groot klaslokaal

Eventueel te combineren met vorig conceptidee of te beperken tot één bepaalde 2030-uitdaging: de stad als één groot klaslokaal. Dit idee is geïnspireerd op een eerdere lesmarathon in het kader van de SDG's van de Verenigde Naties met als doel kinderen warm maken voor deze sustainable development goals. Dit project liep gedurende een bepaalde periode en was transversaal van opzet. Daarmee til je boven de eigen sector en zelfs de eigen stad uit. Je creëert hiermee een brede leer- en leefomgeving voor in eerste instantie kinderen en jongeren, hier met onderwijs als *enabler*.

Met dergelijke format kan je verbinden en inspireren rond grootstedelijke thema's en in functie daarvan verschillende maatschappelijke actoren/sectoren dichtbij de beoogde doelgroep brengen. Belang hierbij van inbedding in de hele stedelijke organisatie en den ruimere burgermaatschappij omdat verbinding en samenwerking met andere beleidsdomeinen een must is.

Reclaiming the city (kunsthogescholen, ...)

Aansluitend en als reactie op de ambitie 'stad van makers'. Gent is zijn onderstroom en humus aan het verliezen. Reclaiming Gent? Door kunstenaars allerhande, van verschillende herkomsten en leeftijden. De stad zelf terug in handen nemen en vorm geven.

No future. Gent, stad zonder toekomst.

Op voorzet van het SMAK stellen de gezamenlijke musea en historische huizen voor om eerder te vertrekken van een nieuw provocatief nulpunt of startpunt dat niet instrumenteel is van aard, maar uitnodigt tot open en vrij denken, vandaar: “Gent, stad zonder toekomst”. Dit zegt volgens hen meer over de toekomst dan veel eerdere holle slogans en projecten. “Laat ons het toekomstgericht denken opzij zetten en de toekomst ontwikkelen vanuit het nu”. Toekomstvisies – “alweer nieuwe toekomstvisies” – kunnen immers ook verlamdend werken en de blik afwenden van wat hier en nu ‘at stake’ is en vaak al de kiemen in zich draagt van wat toekomstgericht fundamenteel aan de orde is. Omdenken dus. De toekomst vertrekt vanuit vandaag, vanuit de actualiteit: meer met het ‘nu’ bezig zijn, met ‘nu’ initiatief nemen en vertrekken van de problemen en uitdagingen die zich ‘nu’ stellen. Dit is meteen ook een uitdaging om meer te durven, meer tegendraads en rebels te zijn. Om de toekomst ook breder te zien dan Europa want de toekomst is minder en minder deze van Europa.

Een concept als ‘Gent, stad zonder toekomst’ refereert ook naar het belang van vrijplaatsen, plaatsen waar (nog) veel mogelijk is, waar niet alles gestroomlijnd en al voorbestemd is. Een concept als ‘no future’ is ook voor veel andere steden uitdagend + ook voor Europa zelf: we moeten kritisch naar Europa durven kijken, waar de overtuiging geldt dat we goed bezig zijn, terwijl Europa zelf als plaats van vrijheid onder druk staat. Dit conceptidee is te verbinden met verschillende andere in dit hoofdstuk geformuleerde ideeën.

Tijdens de architectuursessie werd bovenstaande weerstand tegen grote vooruitgeschoven toekomstvisies door sommigen bijgetreden, zij het vanuit een andere invalshoek: een pleidooi voor traagheid in een veel te gehaaste wereld. De verwachting t.a.v. Europese Culturele Hoofdsteden, zo luidt het, is dat ze altijd weer op nieuwe concepten en uitdagingen inzetten om de wereld te verbeteren. Op ‘the next big thing’, zeg maar, ook al betreft het ‘a lot of small things’. Kunnen we in tegenstelling daarmee niet stilstaan bij wat er vandaag wél al is (i.p.v. op wat er niet is) en op een andere manier op zoek gaan naar wat de kwaliteit zou kunnen zijn in ons dagelijks leven, m.i.v. van wat we eventueel moeten schrappen? Kunnen we in plaats van ons te focussen op toekomstige problemen en grote toekomstvisies, niet wat meer aandacht hebben voor wat er vandaag al aan initiatief kwaliteit is en daarvoor extra opstapjes bieden? Meer omdenken dus?

Come together

“Come Together” als potentieel overall concept kan verschillende ladingen dekken, bijvoorbeeld:

- Het verleden en de toekomst. De samenkost van twee rivieren die een stad geografisch heeft gemodelleerd is een aspect dat tot op heden impact heeft. Water geeft vorm aan een stad.
- De legendarische bijeenkomst voor de vrede in Gent in 1815 met de “Treaty of Ghent” (december 1814, gesloten tussen de Verenigde Staten van Amerika en het Verenigd Koninkrijk, na de oorlog van 1812). In 2014 werd deze uitzonderlijke gebeurtenis nauwelijks herdacht.
- Het verhaal van unieke samenkomsten van mensen die bepalend zijn geweest en tot op heden een impact hebben. Bijvoorbeeld de samenkost van de gebroeders Van Eyck en de Heer en Mevrouw Borluut.
- De grote internationale samenkost in 1924 van de coöperaties uit de gehele wereld in Gent, de COOP expositie wordt misschien in 2024 herdacht: een samenkost om de kracht van de coöperaties te benadrukken en als inzet de wereldvrede?
- De publieke en gedeelde ruimte als plekken bij uitstek waar mensen samenkomen met kansen voor ontmoeting en verbinding, ook via cultuur.
- Samenkost van de wereld met de natuur als thema, de planten en het fenomeen van de Floraliën. Samenkost van mensen uit de gehele wereld om het veredelen van planten.

Water als verbindend gegeven

Water zou een verbindend concept kunnen zijn op maat van Gent. Water verbindt de geschiedenis van Gent met het heden en de toekomst. Er is de samenvloeiing van twee rivieren waarlangs Gent

ontstaan is, er zijn de vele fysieke verbindingen via het water binnen de stad en met de regio, er is het kanaal Gent-Terneuzen, de haven en het havendistrict, er is de innovatieve waterstoftechnologie waarop in Gent sterk wordt ingezet, enz.

Water is zowel ecologisch en economisch als toeristisch en cultureel een belangrijke hefboom voor Gent. Via het water heeft Gent een grote instroom gekend van handelaars, bezoekers en kunstenaars van over de hele wereld. Water zit mee in het DNA van de stad.

Water kan ook letterlijk en figuurlijk een brug zijn naar de bredere Europese context via bv. thema's als duurzaamheid, vluchtelingen-problematiek, enz. Water staat eveneens voor de vele blauw-groene recreatieve verbindingen met de regio en zelfs binnen de stad zelf. Ook cultureel speelt er zich veel op, om en rond het water af: Gentse Feesten, OdeGand, concerten in het havengebied...

Water staat ook voor 'stromen'. Panta rhei. Stroomopwaarts, stroomafwaarts. Onderstromen, bovenstromen, tegenstromen. Grote en kleine stromen. Een potentieel interessante metafoor. Je kan bijvoorbeeld verschillende stromen met elkaar proberen verbinden, verknopen. Je kan inzetten op stroomversnellingen, enz.

Een ander aspect van 'water' dat fundamenteel met Gent verbonden is de haven. Met North Sea Port, de tweede grensoverschrijdende havenfusie in Europa, zit Gent automatisch in een Europese en zelfs nog bredere internationale context. North Sea Port linkt ook met verschillende issues die kaderen in de Europese Green Deal (focus op duurzaamheid, circulariteit, het unieke hergebruik van CO₂, ...) en kan o.a. via kunst en cultuur op een atypische manier met nog meer stedelijke en Europese thema's gelinkt worden (mobiliteit, economie, creatieve economie, digitalisering, natuur, ...).

De havenregio en de kanaalzone zijn ook vanuit artistiek opzicht op zich interessante plekken voor creatie, experiment en presentatie. Haven-Vrijhaven. Haven voor kunst, haven voor muziek. Via kunst en cultuur kan ook actief de verbinding worden opgezocht tussen het havendistrict en de stedelijke ruimte die Gent in enge zin is. Ook via wisselwerking met andere havensteden zijn er tal van culturele en artistieke connecties te maken. Het zich ontwikkelende havengebied is overigens ook in ruimtelijk en architecturaal opzicht een interessante experimenteerplek bij het zoeken naar relevante ruimtelijke en andere verbindingen met de steden en de ruimere omgeving eromheen, bij het verkennen van vernieuwende concepten in een mix van wonen, werken, cultuur, vrije tijd, ...

En nog volgend haakje: in 2030 is het 500 jaar geleden (in de binnenstad was er toen nog een belangrijke binnenhaven) dat het Schippershuis op de Graslei het 'Gildehuis van de Vrije Schippers' werd.

Een actuele variant van het 'Gentse model'

Dit conceptvoorstel suggereert op zoek te gaan naar een actuele variant van 'het Gentse model' (coöperatieve gedachte) ten tijde van de sociale transitie die zich in de Gentse industriële periode voltrok en waarmee Gent destijds een voorloper was in Europa. In dit model kwamen was ook toen co-ownership een basisgedachte en kwamen ook toen verschillende maatschappelijke uitdagingen erin samen. Een actuele variant hiervan zou kunnen aansluiten op de sterk participatieve gedachte van vandaag, in zijn vele varianten, en gekoppeld aan een sociale transitienood die zijn wortels heeft in meerdere eigentijdse maatschappelijke uitdagingen.

Florerende steden

Dit conceptvoorstel vatten we onder de noemer 'florerende steden' omdat dit begrip zowel aan de orde is in zowel het toerismeverhaal (florerende bestemmingen) als in het duurzaamheidsverhaal (donutsteden).

Florerende bestemmingen⁹⁴

Florerende bestemmingen geven prioriteit aan de kwaliteit en leefbaarheid van hun stad voor in eerste instantie de bewoners. Toerisme sluit daar positief op aan, maar primeert niet en mag niet ten koste gaan van de bewoners en de bestemming.

Tijdens de bevraging noteerden we tal van elementen die aansluiten op het concept 'florerende bestemming' en de daarbij aansluitende toerismebeleidsnota van de stad, zoals bijvoorbeeld: belang van draagvlak bij en bottom-up betrokkenheid van de bevolking, leefbaarheid voorop, overdruk vermijden (aantal en soort bezoekers, evenementen, vakantiewoningen, geluid, ...), spreiding in tijd en ruimte, aandacht voor duurzaamheid en toegankelijkheid, kwaliteit van het toerisme, eigenheid van de stad bewaren, niet elitair worden, enz. Nog andere aandachtspunten die aan bod kwamen: vrees voor ongewenste effecten zoals een duurder wordende stad, vrees ook voor verdere 'verpretarking' van het centrum, aandacht voor de wijken en deelgemeenten en hun specifieke verhalen, ...

Florerende steden⁹⁵

Florerende steden of zgn. donutsteden zijn steden die voor een florerende economische ontwikkeling gaan zonder dat dit schade toebrengt aan het klimaat of duurzaamheid in bredere zin. Naar het voorbeeld van Amsterdam inspireerde 'het bijna einde' van de coronaperiode iemand om - met covid als game changer - Gent als eerste post covid Europese Culturele Hoofdstad te positioneren door meteen een fundamenteel omslag te maken richting een innovatieve donutstad. Dit meteen in wisselwerking en samenwerking met nog andere steden. Dit sluit ook aan op de ambitie van Gent om klimaatneutraal te zijn in 2050, alsook op één van de hoofdprioriteiten van de huidige Europese Commissie: de Green Deal. Via de link tussen cultuur/ design, duurzaamheid en klimaat biedt de Green Deal en het daaraan gelinkte [Bauhaus-initiatief](#) ook kansen en hefboomen voor het voortraject van Gent 2030.⁹⁶

Sommige culturele respondenten hielden een sterk pleidooi om met cultuur en via Gent 2030 voluit de kaart te trekken van Gent als duurzame en klimaatvriendelijke stad. Dit is volgens sommigen immers dé overkoepelende uitdaging waar alle andere maatschappelijke uitdagingen hoe dan ook onder- liggend mee te maken hebben of zullen te maken krijgen. Gent zou met deze conceptinsteek het onderscheid kunnen maken met andere kandidaat-steden.⁹⁷

De cultuursector in het algemeen en Gent 2030 in het bijzonder kan hierin een voortrekkersrol spelen, samen met de stad, tal van instellingen, organisaties en bedrijven, en tal van burgerinitiatieven die op dit vlak reeds bestaan.⁹⁸

Gent kan, als hybride stad zonder kernen in tegenstelling tot bv. Leuven, op het vlak van ecologie en duurzaamheid een voorbeeld zijn van een stad waar ecologie en verstedelijking met elkaar vernetwerkt zijn. Daardoor kunnen er ook nieuwe typologieën en opportuniteiten ontstaan. Voorbij thema's zoals infrastructuur of participatie zou het thema 'ecologie en duurzaamheid' een onderlegger of basis kunnen zijn die dat soort opportuniteiten kan voortbrengen. Eigenlijk moeten we eerst op zoek gaan naar de ziel van de stad vooraleer op zoek te gaan naar het hoofdthema.

⁹⁴ De idee 'florerende bestemmingen' maakt wereldwijd opgang en werd door Toerisme Vlaanderen onder de noemer '[reizen naar morgen](#)' in eigen land geïntroduceerd. Het Gentse toerismebeleid sluit hier helemaal op aan. De basisidee is de inzet op een positievere balans tussen bewoners, bezoekers en bestemming. Leefbaarheid en kwaliteit van de stad voor de bewoners is hierbij het vertrekpunt.

⁹⁵ Amsterdam is de eerste stad die in de context van covid het [donutmodel](#) van Kate Raworth omarmde. Inmiddels volgden onder andere ook Kopenhagen en Brussel (Gewest).

⁹⁶ Dit New European Bauhaus-initiatief is een initiatief van de huidige Europese Commissievoorzitter en loopt tot het einde van het huidige mandaat. Het voorziet een groot projectbudget dat via calls wordt geactiveerd. Zowel in Gent als in andere Belgische steden worden er door verschillende soorten actoren reeds projectvoorstellen voorbereid.

⁹⁷ Echt onderscheidend t.a.v. andere kandidaat-steden is dit evenwel niet. Leuven bijvoorbeeld zet hier ook voluit op in, ook in het kader van Leuven 2030.

⁹⁸ Ook in de cultuursector zelf is hier reeds volop aandacht voor en dit op tal van terreinen. Richting 2030 zou dit nog versterkt kunnen/moeten worden. Zie ook een afzonderlijk luik hierover in de [Landschapstekening Kunsten](#) onder de titel 'Ecologisch duurzaam'. Belang hierbij ook van ondersteunende organisaties zoals [Greentrack](#).

In dit kader ook nog het volgende reflectie. Het jaar 2030 is eveneens de deadline voor de huidige 'sustainable development goals' (SDG's) van de Verenigde Naties. Dit wordt vermoedelijk meteen gevolgd door een nieuwe deadline met al dan niet bijgestelde SDG's. De hoop is dat ook 'cultuur' een expliciete plaats zou krijgen in het nieuwe SDG-verhaal. Desgevallend zou dit voor Gent en Gent 2030 een gedroomde kans zijn om hierop als potentiële pilootstad op aan te sluiten.

Samen stad maken

Samenwerken zou in Gent makkelijker zijn dan in andere steden, beluisterden we meermaals. De chemie ervoor zou hier aanwezig zijn. De idee 'samen stad maken' sluit hier mooi op aan.

'Samen stad maken' zou in die zin conceptueel een mooie en voor Gent 2030 ongetwijfeld relevante insteek zijn, maar wordt jammer genoeg ook reeds door andere steden en instanties als vlag gehanteerd: zowel in Vlaanderen (bv. Leuven, Genk, Vlaamse Gemeenschapscommissie Brussel, verschillende onderwijsinstellingen) als in Nederland (bv. Utrecht).

'Samen stad maken' is, zoals eerder in het rapport vermeld, niettemin een mega-uitdaging voor Gent, zowel op het niveau van de eigen stadsorganisatie all-in als op het niveau van wijken en buurten, sectoren onderling, gemeenschappen onderling, enz. Overigens zou het creëren van een breed engagement en draagvlak voor ambities en projecten die er toe doen in de praktijk allerm minst een evidentie zijn, zelfs niet via breed opgezette participatieve trajecten.

'Samen stad maken' appelleert aan een bezig zijnde transformatie in de maatschappij naar 'collectief' en 'circulair'. 'Samen stad maken' kan zich op verschillende manieren en op diverse niveaus uiten en realiseren. Ook bv. via de oprichting van een 'middenveldparlement', het ontwikkelen van een eigen Gentse munt of zelfs de digitale platformen in coronatijden, die een positieve dynamiek creëerden: de afstand die we door het virus moesten nemen, heeft ons nog dichter bij elkaar gebracht.

Fric tie/conflict als insteek?

Misschien moeten we het conflictueuze en hybride omarmen en als een kracht zien, ook in het kader van Gent 2030. " 'Het conflict als rode draad' zou in die zin een interessant thema zijn voor de komende jaren". En nog: "Er zit genoeg fric tie in Gent om er iets interessant mee te doen, maar dan moet je wel die fric tie meenemen. Komen tot evidente, makkelijke verhalen zal niet lukken. We mogen het alleszins niet sloganesk of simplistisch aanpakken".

Gent, stad van nuance

Tijdens gesprekken werd geregeld aandacht gevraagd voor democratische uitdagingen zoals bv. toenemende polarisering, populisme, intolerantie, vooroordelen en fake news, enz., alsook voor de impact dat dit alles heeft op de samenleving in het algemeen en op kunst en cultuur in het bijzonder.⁹⁹

Dit matcht volgens sommigen met het belang dat in Gent al van oudsher aan vrije meningsuiting en aan de vrijheid van gedachten en ideeën wordt gehecht.¹⁰⁰ Gent in de 19de eeuw zelfs een bakermat van democratisering en sociaal overleg, en een knooppunt van kennis & wetenschap om de meerlagige wereld rondom ons te begrijpen en te onderzoeken. Ook nu staan vrije meningsuiting en durven denken (Durf Denken is zelfs het motto van UGent) nog steeds voorop. De huidige uitwassen hierop dagen deze democratische basisattitude uit. Mede daarom zou het volgens verschillende gespreks-partners een interessant uitgangspunt zijn om dit 'intellectueel erfgoed' van Gent in het kader van Gent 2030 te actualiseren en kritisch te bevragen, zonder taboes en met respect voor 'de tegenstander'. Hoe omgaan met meningsverschillen, met vrijheid van gedachten en ideeën? Wat omgaan met 'de uitwassen' ervan? Met 'de nieuwe religies' en het conformiteitsdenken? En wat is de rol van de cultuursector in dit alles? Hoe ga je als cultuursector zelf met dit alles om?

⁹⁹ 'Pressure on democracy' is ook één van de vier globale trends die de Europese Commissie identificeerde in haar tweede 'Strategic Foresight Report' van dit jaar (september 2021), naast climate Change, digitalization en demography shifts.

¹⁰⁰ Dit zou indirect zelfs aansluiten op de egalitaire en solidaire onderstroming die altijd in Gent aanwezig is geweest.

Tijd voor meer nuance, is in dit opzicht een vaak gehoord pleidooi en een mogelijk antwoord op bovenstaande uitdagingen. In Gent speelt het STAM voor zichzelf met de idee 'huis van nuance' en ziet dit mogelijks verlengd naar 'Gent, stad van nuance'.

Textiel als metafoor

Het Industriemuseum komt met een mooie metafoor, het museum en Gent eigen: textiel. Textiel verknoopt vroeger, vandaag en ongetwijfeld ook in de toekomst verschillende werelden en culturen. Zowel perioden van groei, bloei en verval hebben doorheen de eeuwen een belangrijke stempel op de stad Gent gedrukt. De stad van vandaag is daar een product van. Textiel is tijdloos. Het refereert naar periodes van de lakennijverheid in de middeleeuwen, over het industrieel kapitalisme in de 19e eeuw tot de jonge ondernemers van vandaag. Textiel blijft een maatschappelijke, hedendaagse relevantie hebben en raakt belangrijke maatschappelijke thema's zoals sociale ongelijkheid, duurzaamheid en klimaat, creativiteit, ondernemerschap,... Textiel als metafoor biedt conceptueel volgende inspiratie:

- Sluit mooi aan op het concept 'noodle points' (zie hoger): knopen en verknopen. Overigens: niet alleen verknopen binnen Gent, maar ook verknopen met netwerken buiten Gent.
- Welke draden oppikken en hoe verweven over en met elkaar? Alle soorten draden, niet alleen etnisch-cultureel.
- Samen weven met alle Gentenaars ('weven' is een zoveel mooier woord dan 'verbinden' dat inmiddels een klef woord is geworden)
- Textiel heeft ook een zelfkant (een rand) die normaal niet zichtbaar is bij een afgewerkt product. Naar analogie daarmee: belangrijk om ook voldoende aandacht te hebben voor dingen in de marge die nu niet of onvoldoende zichtbaar zijn of op de voorgrond staan: organisaties, wijken, trajecten, culturen. Ook zaken die 'schuren', de minder mooie praatjes en evoluties onder de aandacht durven brengen.

Tijd voor een derde ecoc-generatie: heritage labs for the future

De gecombineerde troeven van Gent – beheersbare schaal, groot cultureel kapitaal, verbinding, bewezen geschiedenis van innovatie, stadsontwikkeling en sociaal engagement, enz – zouden aanleiding kunnen geven tot een groots "cultureel experiment" op stedelijk niveau. Een sociaal experiment vanuit kunst/cultuur met impact op de hele stad. Concreet: laat ons de stad en zijn uitdagingen benaderen en ontwikkelen vanuit artistieke en culturele praktijken, als labo voor een nieuwe sociale economie,... Denk aan een soort "biosfeer" waarin een ambitieus experiment mogelijk is om stappen te zetten die andere steden niet kunnen zetten wegens te grote/kleine schaal en te weinig verbinding tussen actoren.

Laat ons dit idee pitchen als de start van een 'derde ecoc-generatie' en hier een voortrekkersrol in opnemen. Na de ecoc-generatie van 'het cultureel jaarprogramma' en de ecoc-generatie van 'transformaties van postindustriële slachtoffers' – "Gent is beyond this. We vinden het concept ecoc opnieuw uit" – is het nu tijd om naar de toekomst te kijken. Dat doen we door een derde ecoc-generatie te initiëren met focus op het Europa van de steden ("het Europa van de 50% die van overal komt"), en niet langer het Europa van de naties. Een nieuwe renaissance, naar analogie met de renaissancetijd die ook een periode van steden was. Die derde ecoc-generatie benoemen we als de generatie van de '*heritage labs for the future*' waarin we vanuit kunst en cultuur inzetten op nieuwe artistieke benaderingen van complexe maatschappelijke vraagstukken die zich vooral op stedelijk vlak manifesteren. Bv. via een strategie van omkering, een social plastics-benadering, het zichtbaar en bespreekbaar maken van wat niet besproken kan worden, ...

Als dit het nieuwe ecoc-narratief is, dan moet het proces aan een aantal kenmerken voldoen:

- Langetermijnperspectief is nodig, legislatuuroverschrijdend, maar zeker ook nood aan openheid, ruimte voor stapsgewijze en incrementele benadering, voor flexibiliteit en serendipiteit,...

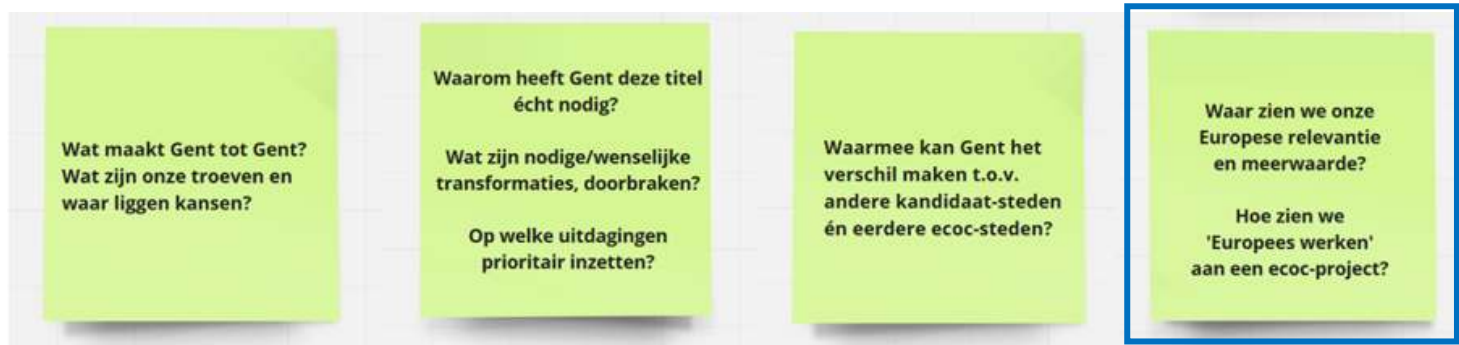
- Inzetten op radicale experimenten via het bottom-up verbinden van expertise in verschillende domeinen en vanuit een gedeeld perspectief. Verschillende energiestromen verbinden en kanaliseren. Werken met een decentraal model binnen een gedeeld kader, met culturele hubs in wijken die experimenten opzetten welke met elkaar verbonden worden.
- Radicaal denken, niet alleen op projectmatige basis maar ook op niveau van structuren, instituties... Macht uit handen geven: ruimte geven voor jongeren en andere culturen, kunnen loslaten, ruimte voor institutionele kritiek... en tegelijk de bestaande expertise en resources genereus ter beschikking stellen.
- Goed samenspel tussen initiatief van onderuit en faciliterend beleid (cf. fasering Policy Exchange): beleid biedt ruimte voor experiment maar stuurt dit niet; beleid kan later wel de learnings van het experimenten verduurzamen en verankeren.

Sanctuary city

Sanctuary city is een beweging die wereldwijd een verwelkomende attitude t.a.v. vluchtelingen en mensen zonder papieren bepleit. Ook in Gent is hier belangstelling voor gegroeid. De initiatiefnemers hiervan in Gent suggereerden om dit concept eventueel als onderlegger of zelfs basisconcept voor Gent 2030 te hanteren. Met het oog op Gent 2030 kan dit verruimd worden naar Gent als 'welcoming city' en zelfs naar Gent als vrijstaat voor creativiteit, openheid en genereus experiment. Dit concept wordt aanvullend met volgende kenmerken geduid: kansen gevend, een niet sanctionerende omgeving, een intergenerationele basisattitude, vertrekkend vanuit 'waarden', vriendelijk en gastvrij.

VRAAG 4: WAAR ZIEN WE ONZE EUROPESE RELEVANTIE EN MEERWAARDE ?

INTRO

De ambitie 'Europese Culturele Hoofdstad' betreft geen Gentse, geen Vlaamse, geen Belgische maar een *Europese* Culturele Hoofdstad. Dit betekent niet alleen dat je als kandidaat-stad het verschil moet proberen maken met andere Belgische kandidaat-steden en eerdere Europese Culturele Hoofdsteden, maar ook dat je Europees moet denken en werken. Dit moet zichtbaar worden ...

- in de thema's en uitdagingen die Gent voor 2030 op tafel legt, en de manier waarop dit gebeurt
- in de manier waarop met culturele diversiteit wordt omgegaan
- in de samenwerking en wisselwerking met andere Europese steden, zowel in het voortraject als in het programma voor 2030
- in internationale initiatieven van kennisdeling en capacity building
- via internationale communicatie en internationaal gediversifieerd publieksbereik
- via internationale meetings en congressen, gerelateerd aan het Gent 2030-narratief
- enz.

Dit moet eveneens blijken uit de relevante internationale netwerken en contacten van zowel de stad Gent zelf, de culturele en creatieve sector, de universiteit en de hogescholen, enz. en uit hoe je deze weet mee in te zetten voor het Gent 2030-verhaal.

INPUT HIEROVER TIJDENS DE BEVRAGING

Deze vierde vraag werd tijdens de bevraging minder expliciet beantwoord en kwam vooral aan bod naar aanleiding van de bespreking van de drie andere vragen. We hernemen hier kort een aantal elementen en voegen eraan toe wat nog niet ter sprake kwam.

- Gent kan in historisch opzicht bogen op een intrigerend en belangwekkend verleden dat nog steeds zijn sporen trekt in de stenen, geesten en zielen van de stad.
- Gent is ook vandaag in meerdere opzichten een internationale stad, sterk internationaal vernetwerkt bovendien via onder andere de er aanwezige haven, universiteit, instellingen, bedrijven, organisaties en ook de stad zelf.

- De stad zelf maakt deel uit van verschillende algemene **netwerken** met potentiële relevantie voor Gent 2030 (bv. [EUROCITIES](#) ¹⁰¹, het Global Parliament of Mayors, het SDG-netwerk) + ook van vele sectorspecifieke netwerken (bv. [European Cities of Marketing](#), [European Social Network](#), ...).
- Gent heeft ook een grote **expat community**, wat eveneens voor Gent 2030 een troef en kans is. Via haar dienst Internationale Relaties en Netwerken zet de stad Gent in op het aantrekken en nog beter serviceren van expats. Ook Community Gent werkt met een eigen expatswerkgroep aan het optimaliseren van de verbinding van expats met de stad waar ze verblijven en/of werken.
- De stad Gent heeft vier **internationale beleidsprioriteiten** voor de komende jaren, waaronder ook de ambitie voor Gent 2030, Europese Culturele Hoofdstad. De andere drie ambities zijn: European Youth Capital 2024, Klimaatneutrale stad 2050 en Technologiehoofdstad. Deze vier ambities moeten elkaar versterken via afstemming en samenwerking, en dit als onderdeel van het grotere Gentse verhaal. Verkennen van een gezamenlijke rode draad?
- Gent zet ook in op **internationale communicatie** (diverse tools hiervoor) en dingt ook systematisch mee naar internationaal belangrijke **labels en prijzen**, soms met succes. Vooralsnog slaagt Gent er evenwel niet in om de écht grote labels en prijzen ook binnen te halen.
- Via **North Sea Port** (de havenfusie) is een structurele grensoverschrijdende samenwerking ontstaan met Zeeland, met hieraan gelinkt potentieel ook belangrijke culturele kansen.
- Meerdere in dit rapport genoemde **uitdagingen** staan ook in Europa hoog op de agenda: culturele diversiteit en inclusie, digitalisering, duurzaamheid, democratie, creativiteit, ...
- Meerdere **conceptideeën** – zie onder Vraag 3 – hebben ook op Europees vlak onderscheidend potentieel en uitdagende meerwaarde. Hier liggen ook vele kansen voor samenwerking en kennisdeling.
- De internationale werking, bekendheid en uitstraling van een groot deel van de Gentse **culturele en creatieve sector** (zie hoger). Dit was in het verleden zo en is nog steeds het geval.
- Verschillende ideeën en voorstellen voor **internationale samenwerking en kennisdeling**. O.a. residenties, producties, coproducties, ateliers, online platformen, uitwisselingen, enz.

Specifieke aanbevelingen in dit verband

- Aanbeveling om relevante - bestaande én potentiële - internationale netwerken en connecties in kaart te brengen en mee te nemen in het verdere Gent 2030-traject.
- Aanbeveling om in te haken op voor Gent 2030 relevante, bestaande en toekomstige, subsidie-programma's van diverse overheden, in het bijzonder Europese programma's + deze programma's gericht in kaart te brengen.
- Aanbeveling om een tijdslijn op te maken van voor Gent 2030 potentieel relevante momenten of initiatieven om Gent en Gent 2030 internationaal voor het voetlicht te brengen. Bijvoorbeeld: het Belgisch voorzitterschap van de Europese Unie in 2024.¹⁰²
- Aanbeveling om bidbooks van recente en toekomstige Europese Culturele Hoofdsteden hierop na te lezen, alsook 'A guide for cities preparing a bid' (European Commission, European Capitals of Culture').

¹⁰¹ EUROCITIES is een groot netwerk van 190 middelgrote Europese steden. Gent heeft ook altijd een actieve rol gespeeld in het Culture Forum van EUROCITIES (incl. meerdere werkgroepen ervan).

¹⁰² Dit werd reeds gedeeltelijk in kaart gebracht door de dienst Internationale Relaties en Netwerken, alsook door het Departement Cultuur, Jeugd en Vrije Tijd zelf.

SAMENVATTENDE CONCLUSIES

De bevraging concentreerde zich op vier kernvragen, gebaseerd op de selectiecriteria voor Europese Culturele Hoofdsteden (ecoc) en op de *learnings* uit de inspiratiesessies met buitenlandse ecoc-experten (zie bijlage). Deze focus was noodzakelijk met het oog op de ambitie om als Europese Culturele Hoofdstad in aanmerking te kunnen komen. Het betreft volgende vragen:

- Wat maakt Gent tot Gent? Wat zijn onze troeven en waar liggen onze kansen?
- Heeft Gent de titel Europese Culturele Hoofdstad écht nodig? Voor welke nodige transformaties? Op welke maatschappelijke en culturele uitdagingen moet Gent 2030 prioritair inzetten?
- Waarmee kan Gent het verschil maken t.o.v. andere Belgische kandidaat-hoofdsteden en ook eerdere Europese Culturele Hoofdsteden?
- Hoe willen we met Gent 2030 Europese relevantie en meerwaarde realiseren? Hoe vullen we dat concreet in, zowel inhoudelijk als in de praktijk?

Onderstaande bevindingen - in deze een beter woord dan 'conclusies' - zijn het resultaat van een brede bevraging, niet van een breed wetenschappelijk onderzoek of een grondige doorlichting van het hele ecosysteem. Net als het rapport zelf zijn deze bevindingen dan ook niet te lezen als een bijbel, maar als hopelijk inspirerend werkmateriaal voor het verdere voortraject van Gent 2030. Ze geven inzicht hoe een brede groep van vooral Gentse sleutelfiguren, diensten, instellingen en intermediaire organisaties allerhande op dit moment de ambitie voor Gent 2030 ziet, met inbegrip van hun kijk op de voor Gent noodzakelijke geachte uitdagingen en transformaties waarvoor Gent 2030 – in lijn met de verwachtingen van Europa – het verschil zou kunnen maken.

In een volgend hoofdstuk formuleren we bijkomend enkele aanvullende eigen aanbevelingen.

1. BIJ DE BEVRAGING ZELF

1. **Repons.** Meer dan 400 personen namen deel aan deze bevraging, indirect waren dit er nog meer. Nog veel meer mensen werden uitgenodigd maar konden zich niet vrijmaken of moesten last minute afhaken. De coronaperiode bleek hiervoor vaak de reden. Een veelvoud van de meer dan 400 deelnemers participeerde aan één of meer online inspiratiesessies met buitenlandse experts. Allen samen vormen ze brede groep van vooral Gentse sleutelfiguren, diensten, instellingen en intermediaire organisaties.
2. **Draagvlak.** Vrijwel unaniem enthousiasme voor de ambitie en de kandidatuur van Gent om Europese Culturele Hoofdstad te worden in 2030. We beluisterden bij zowat iedereen ook een groot engagement om hier mee de schouders onder te zetten, zij het onder voorbehoud van de richting die het project zal uitgaan en de vorm die het zal krijgen.
3. **Directe meerwaarde.** Behalve het verzamelen van relevante input, bleek deze bevraging ook op andere vlakken meerwaarde te hebben en zelfs reeds een en ander in beweging te zetten:
 - Informatief, want vastgestelde nood aan informatie over het opzet Europese Culturele Hoofdstad, de ambitie van het stadsbestuur en het voortraject.
 - Het genereren van draagvlak, goesting en engagement
 - Eerste aanzet tot visieontwikkeling via zowel de blikverruimende inspiratiesessies als de eigenlijke bevragingssessies
 - Voor gesprekspartners soms nieuwe contacten, met soms ook opvolgingscontacten tot gevolg met het oog op verdere kennismaking, expertisedeling of samenwerking.

4. **Teneur.** De teneur tijdens de bevraging zelf was actief meedenkend en zoekend naar antwoorden op de vrij fundamentele vraagstelling die gebaseerd was op de Europese criteria. De vraag naar de noodzakelijk geachte uitdagingen en transformaties voor Gent gaf vaak aanleiding tot positief-kritische, soms ook scherp kritische input. Men ziet Gent 2030 als een kans en hefboom voor fundamentele veranderingen op verschillende terreinen.
5. **Eerste scan.** Deze brede bevraging is slechts een eerste stap in een nog veel breder participatietraject. Gent sluit daarmee aan bij de aanbeveling van buitenlandse experts n.a.v. de inspiratiesessies: oogst eerst brede input, ontwikkel daarna een authentiek en onderscheidend narratief en maak scherpe en gedurfde keuzen.

2. BIJ GENT 2030 ALGEMEEN

1. **Gent solo.** De aanvankelijk lichte aarzeling bij sommigen om als stad solo voor deze titel te gaan verdween geleidelijk aan op de achtergrond toen duidelijk werd dat Europa slechts aan één stad de titel kan toewijzen. Dit sluit wisselwerking en samenwerking met andere binnen- en buitenlandse steden evenwel niet uit, zelfs integendeel. Europa verwacht dat ook.
2. **Gent all-in.** Overtuiging bij alle gesprekspartners dat 'gans Gent', het hele grondgebied van Gent volwaardig deel moet uitmaken van Gent 2030: centrum, wijken, deelgemeenten, havengebied.
3. **Iedereen mee.** Het wordt evident geacht dat Gent 2030 één groot participatietraject moet worden met een zo groot mogelijke betrokkenheid van alle bevolkingsgroepen, leeftijden, sectoren, wijken en deelgemeenten. Zo radicaal mogelijk volgens de meeste stemmen tot eerder gericht en gemanaged volgens anderen. Over het 'hoe' verschillen duidelijk nog de meningen. Hierin zou Gent 2030 zich kunnen onderscheiden door het bijvoorbeeld radicaal anders aan te pakken op een Gent-eigen frisse artistieke manier.
4. **Gent en regio.** Vrij grote eensgezindheid om de Gentse regio bij de ontwikkeling van het Gent 2030-project en de verdere invulling ervan te betrekken. Dit betreft in eerste instantie het havendistrict (met inbegrip van Zeeland), in tweede instantie ook de omliggende gemeenten en cultuurregio's, de nieuwe 'bestuursregio Gent' en de Scheldevallei in beide richtingen, en meer. Geen samenwerking om de samenwerking, maar in relatie tot de uitgetekende visie, het hierop gebaseerde overall concept en de daaraan gerelateerde doelstellingen.
5. **Gent en andere overheidsniveaus.** Pleidooi om actief connectie te zoeken met andere overheidsniveaus: zowel met andere overheden (politiek én ambtelijk, en met inbegrip van Europa) als met relevante landelijke en internationale organisaties, instellingen en netwerken.
6. **Langetermijnvisie.** Een breed gedragen, legislatuuroverschrijdende langetermijnvisie m.b.t. de culturele ontwikkeling van de stad, is een vereiste van Europa. Deze langetermijnvisie moet 'beslist' zijn bij de indiening van het bidbook in 2024, maar is niet het bidbook zelf. Ze moet wél de mogelijke rol en impact van Gent 2030 hierin expliciteren, en vice versa.

Parallel moet in relatie daarmee ook een visie voor Gent 2030 zelf worden uitgetekend met een horizon voorbij 2030. Omdat trends, behoeften en ontwikkelingen variëren en evolueren, is het aangewezen om in het bidbook de nodige flexibiliteit en witruimte in te bouwen. Signalen vanuit de bevraging evenwel om daar niet alle energie naar visieontwikkeling te laten gaan. Enerzijds omdat dit verlamdend dreigt te werken, anderzijds en vooral omdat het minstens zo belangrijk is om de blik niet af te wenden van wat hier en nu reeds 'at stake' is en vaak al in zich draagt wat toekomstgericht fundamenteel aan de orde is.
7. **Gent 2030 begint nu.** Uitdrukkelijke vraag om niet eenzijdig te focussen op het eindresultaat in 2030, maar nu meteen reeds concreet aan de slag te gaan in lijn met de beoogde transformaties.

In die zin is het proces minstens zo belangrijk als het uiteindelijke programma. Dit sluit ook aan bij de leerpunten uit de inspiratiesessies met buitenlandse experts: “tracht reeds in de bidbookfase te excelleren in lijn met de werkwijze en het concept dat je voor ogen hebt” + “meer focus op processen dan op evenementen”.

3. BIJ TROEVEN EN KANSEN, en USP's

Europa verwacht van kandidaat-steden een authentiek project: een project op maat van de stad, verankerd in de specifieke context en aansluitend op het DNA van de stad, ook historisch. Tegelijk moet dit project bij voorkeur ook in Europees opzicht relevant en onderscheidend zijn. Het is in elk geval belangrijk om met Gent 2030 de ziel van de stad te proberen vatten en van daaruit te vertrekken, maar daarbij ook rekening te houden met een evoluerende ziel.

1. **Authentiek?** Via de bevraging verzamelden we een stevig overzicht van wat als authentiek of typisch voor Gent wordt gezien + wat als troeven en kansen ook, met inbegrip van wat hiervan mogelijks onderscheidend is in vergelijking met andere steden. De uitkomst hiervan betreft zowel specifiek culturele elementen als elementen die direct of indirect ermee verbonden zijn, of kunnen zijn. Kenmerken zowel met wortels in het verleden als in het Gent van vandaag.
2. **Onderscheidend?** De bevatbare schaal van Gent wordt om meerdere redenen unaniem als een belangrijke troef en kans gezien. De kenmerken historiek, water en haven zijn volgens sommigen de meest onderscheidende, en ook wel authentieke elementen in vergelijking met andere Belgische kandidaat-steden. Op Europees vlak zijn deze en andere genoemde troeven van Gent echter weinig tot niet onderscheidend, misschien met uitzondering van de sociale historische context van Gent. Anderen vinden het relevanter en interessanter om niet op één of enkele elementen te focussen. Volgens hen ligt de sterkte, aantrekkelijkheid, authenticiteit en uniciteit van Gent precies in de mix van alle genoemde kenmerken. Het is deze mix die de stad boeiend, interessant en ook wel onderscheidend maakt. Nog anderen vinden dan weer dat net de manier waarop men in Gent de zaken aanpakt onderscheidend is en dat we hier ook met Gent 2030 onderscheidend zouden kunnen op inzetten.
3. **Cultureel?** Bij wat Gent in cultureel opzicht onderscheidt, wordt enerzijds steevast verwezen naar het rijke en belangwekkend kunsthistorisch erfgoed van Gent met het Lam Gods als absolute troefkaart, anderzijds ook naar het enorme creatieve en artistieke veld en dito aanbod voor een stad van deze grootte. Veelal van hoge kwaliteit, vaak spraakmakend en toonaangevend, ook internationaal. De uitgesproken mix van hoge en lage cultuur, van genres en stijlen, van klein en groot, van profit en nog profit zelfs, is volgens sommigen typisch voor Gent, zeker wanneer je dit combineert met de kenmerken die aan een groot deel van de Gentse kunst- en cultuursector worden toegedicht: rebels, dwars, eigenwijs, activistisch, sociaal, solidair, hoek af, ...

4. BIJ UITDAGINGEN EN TRANSFORMATIES – ALGEMEEN

Europa verwacht geen kandidaturen van steden die de titel 'Europese Culturele Hoofdstad' niet meer nodig hebben. Sterke eigen troeven zijn een voordeel, maar dan vooral om ze in te zetten bij het benaderen van de noodzakelijke uitdagingen en nodige transformaties waarvoor het Europese Culturele Hoofdstad-project het verschil zou kunnen maken, mét impact op de langere termijn en met ook Europese relevantie.

1. **Opvallend.** De vraag naar nog meer maatschappelijke gerichtheid van de kunst- en cultuursector (en bij uitbreiding de hele Gentse culturele en creatieve sector) komt prominent naar boven uit de bevraging, met inbegrip van de vraag naar een meer 'outside in'-benadering (i.p.v. 'inside out').

In lijn hiermee blijken de maatschappelijke uitdagingen en transformaties in de bevraging een groter gewicht te hebben dan de eerder culturele uitdagingen. Bovendien hebben meerdere culturele uitdagingen deels zelf een maatschappelijke dimensie in zich. Verschillende uitdagingen die door velen als meest urgent worden genoemd zijn bovendien minstens deels aan elkaar gerelateerd: culturele diversiteit en inclusie, focus op wijken en jongeren.

2. **Why.** Op zich verrassen de genoemde uitdagingen richting 2030 (en verder) niet: ze zijn genoegzaam bekend en gelden bovendien voor veel steden. Een Gent-eigen en onderscheidende 'why' vinden - de kern van alles - wordt dus een behoorlijke uitdaging op zich, maar is niet onmogelijk. In hoofdstuk 2.1 worden in de vorm van potentiële concepten of narratieven verschillende voorstellen geformuleerd die hiervoor inspiratie kunnen bieden.
3. **How.** Mede omwille van het eerder generieke karakter van de genoemde uitdagingen én het specifieke creatieve DNA van Gent, zou Gent 2030 zich kunnen differentiëren in *hoe* we deze uitdagingen aanpakken en hoe de culturele en creatieve sector hieraan kan bijdragen.¹⁰³ Deze 'hoe' kan zowel een specifieke invalshoek betreffen (bv. via focus op technologie of op jongeren) als de concrete aanpak betreffen (creatieve insteken en methodieken). Dat dit in een per definitie participatieve en transversale mindset en benadering moet gebeuren, lijkt voor de culturele en creatieve sector vanzelfsprekend.
4. **Why én how.** Beide benaderingen zijn bij voorkeur samen te nemen, want de facto verweven met elkaar. Vooreerst dus samen het onderscheidende 'why' scherpstellen waarop we willen focussen, en vervolgens bepalen hoe we hier als culturele en creatieve sector in samenwerking met tal van partners onderscheidend op kunnen inzetten.¹⁰⁴ We zetten hierbij bij voorkeur maximaal in op waar we al goed in zijn en op hoe we ons daarmee ook kansrijk Europees kunnen onderscheiden van andere steden.
5. **Scenario's.** Hiervoor kunnen meerdere scenario's worden ontwikkelen en met de invulling kan alvast zo snel mogelijk van start worden gegaan. We noteerden de suggestie om hiervoor van Gent één grote proeftuin te maken, met de nodige fysieke en mentale experimenteeruimte, m.i.v. een aangepast (divers) mentorprogramma. Gent als één grote informele en regelluwe zone?
6. **Vertrekpunt.** Vertrek vanuit de ziel van de stad én de mensen van de stad, is een veel gehoorde vraag. Daar begint het volgens velen. Daar moeten we van vertrekken en dat moeten we ook blijven volhouden.

5. BIJ UITDAGINGEN EN TRANSFORMATIES - MAATSCHAPPELIJK

Drie maatschappelijke uitdagingen worden door velen als 'meest urgent' genoemd: diversiteit en inclusie, wijken en jongeren. Ze zijn bovendien deels aan elkaar gerelateerd, deels ook aan nog andere genoemde uitdagingen. In tweede orde verschijnen 'ecologie en duurzaamheid' en 'democratische uitdagingen' als belangrijke maatschappelijke uitdagingen op de voorgrond. Bij elke uitdaging werd de noodzaak aan transversaal denken én werken als extra uitdaging genoemd. Die nemen we dus eerst.

1. **Radicaal transversaal.** Voor alle uitdagingen weerklinkt de roep naar een radicaal transversale benadering in denken en werken rondom gezamenlijk geformuleerde uitdagingen, over alle grenzen heen. Dit betreft in eerste instantie Gent 2030 zelf, maar niet alleen.

¹⁰³ Dit zou desgevallend ook aansluiten op het merkbeleid van Gent dat het onderscheidend karakter van Gent vooral ziet in de manier waarop hier zaken worden aangepakt.

¹⁰⁴ Tijdens andere gesprekken wordt erop gewezen dat dit doel niet altijd en zeker niet alleen 'maatschappelijk' hoeft te zijn en dat er ook cultuurspecifieke uitdagingen zijn, alsook dat de rol van met name de kunsten niet louter als instrumenteel mag worden gezien.

2. **Focus diversiteit.** Het is voor veel gesprekspartners zonder meer evident dat op diversiteit en inclusie in zijn meest ruime betekenis actief moet worden ingezet, evenwel zonder dat dit een expliciete prioriteiten voor Gent 2030 moeten worden.

Een uitzondering hierop is culturele diversiteit, wat – gegeven de demografische evolutie – volgens velen één van de hoofdassen moet worden in het 2030-dossier om met Gent 2030 toekomstgericht het verschil te kunnen maken. Niet als thema, maar als een evidente rode draad door alles heen. Te beginnen bij het proces, via o.a. volwaardige partnerships, aangepaste methodieken en instrumenten, en prioritair een correcte representatie in alle geledingen van het Gent 2030-verhaal. Gent 2030 wordt door velen als momentum en hefboom gezien om op dit vlak fundamentele doorbraken te realiseren tot ver buiten de kunst- en cultuursector.

Een vrij algemeen gedeelde uitdaging (of doelstelling) m.b.t. culturele diversiteit betreft het nog actiever inzetten op verbinding en vermenging (hybridisering) van de vele culturen die Gent rijk is. Als een positief verhaal waarbij migratie als troef voor Gent wordt ingezet. Kennismaken en verbinden, bruggen en knopen leggen. En dit uitdrukkelijk transversaal via samenwerking met verschillende beleidsdomeinen, sectoren en gemeenschappen.

In het kader van diversiteit en inclusie beluisterden we ook vaak de wens om nog meer in te zetten op meerstemmigheid, met name ook in de cultuursector zelf: verschillende perspectieven aan bod laten komen, het gesprek hierover mogelijk maken ook, met oog voor nuance, niet polariserend maar verbindend.

3. **Focus wijken.** Bij veel gesprekspartners beluisterden we de vraag naar een decentrale mindshift – ‘een fundamentele omslag’ zelfs volgens sommigen – richting de wijken. En dit vanuit een gedeelde visie en een sterk transversale benadering, waarin ook de culturele en creatieve sector een (potentieel) belangrijke actor is¹⁰⁵. Deze vraag blijkt in belangrijke mate gelinkt te zijn aan het superdiverse karakter van veel wijken en de daaraan gerelateerde kansen en uitdagingen, ook met het oog op meer verbinding en vermenging tussen bevolkingsgroepen en gemeenschappen.

Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn onder andere: actieve betrokkenheid van de mensen die er wonen (uit handen durven geven ook), bestaande initiatieven en dynamieken proactief versterken, kleinschalige ‘op maat investeringen’ in wijk- en buurtinfrastructuur en in de werking ervan, aandacht voor andere en meer laagdrempelige vormen van cultuurexpressie en cultuurbeleving, de versterkende en verbindende kracht van verhalen, ...

4. **Focus jongeren.** Veel gesprekspartners zien de ‘jonge stad Gent’ als een enorme troef en kans omwille van het groot reservoir aan diverse talenten, culturen, dynamieken en creatief ondernemerschap. Zowel georganiseerd als niet-georganiseerd. Ook via de snelle digitale transformatie liggen er enorme kansen voor en met jongeren.

Jongeren zijn de toekomst. Dat geldt voor Gent, voor andere steden en ook voor Europa. Een focus op jongeren is bovendien een potentieel interessante invalshoek voor Gent 2030 want tot nog toe heeft geen enkele Europese Culturele Hoofdstad expliciet deze kaart getrokken. Een eventuele doorgedreven focus op ‘jongeren’ combineert overigens naadloos met tal van andere genoemde uitdagingen in zowel de maatschappelijke als culturele sfeer. Een uitdrukkelijk pleidooi dus om jongeren een belangrijke plaats te geven in het Gent 2030-verhaal en, waarom niet, (mee) in de driver’s seat van Gent 2030 te laten plaatsnemen, weliswaar mét de mindset om alle generaties en culturen hierin mee te nemen. De voor 2024 beoogde titel European Youth Capital zou hier een gedroomde opstap voor kunnen zijn.

¹⁰⁵ De dienst Ontmoeten en Verbinden bepleit het werken met stedelijke wijkactieteams (transversaal, proactief, gecoördineerd) in direct overleg en samenwerking met de wijken zelf. Deze dienst bepleit tegelijk ook een wijkoverschrijdende visie en strategie (m.i.v. het centrum en de deelgemeenten) omdat uitdagingen en ontwikkelingen individuele wijken overstijgen en in de tijd ook verschuiven. Vanuit culturele diversiteitsmiddelen wordt het belang benadrukt dat dit niet voor, maar samen met de mensen die er wonen gebeurt.

5. **Democratie als uitdaging.** Tijdens de bevraging werd geregeld ook aandacht gevraagd voor democratische uitdagingen zoals bijvoorbeeld toenemende polarisering, populisme, intolerantie, vooroordelen, fake news, enz., alsook voor de impact ervan op de samenleving in het algemeen en op kunst en cultuur in het bijzonder. Ook in Europa is dit momenteel een hot topic.¹⁰⁶ Dit matcht volgens gesprekspartners met het belang dat in Gent al van oudsher aan vrije meningsuiting en aan de vrijheid van gedachten en ideeën wordt gehecht. De huidige uitwassen hierop dagen deze democratische basisattitude uit. Mede daarom zou het volgens hen een interessant uitgangspunt zijn om dit 'intellectueel erfgoed' van Gent in het kader van Gent 2030 te actualiseren en kritisch te bevragen, zonder taboes en met respect voor 'de tegenstander'.
6. **Duurzaamheid.** Duurzaamheid hier in de zin van ecologische duurzaamheid. Gent wil klimaat-neutraal zijn in 2050. Deze lokale ambitie sluit aan bij een globale uitdaging én ook bij één van de hoofdprioriteiten van de huidige Europese Commissie: de Green Deal. Meerdere respondenten hielden een sterk pleidooi om met Gent 2030 voluit de kaart te trekken van het klimaat en van Gent als ecologische, klimaatvriendelijke stad. Volgens hen kan Gent hiermee het onderscheid maken met andere kandidaat-steden.¹⁰⁷ Dit is immers dé overkoepelende uitdaging waar alle andere maatschappelijke uitdagingen hoe dan ook onderliggend mee te maken hebben of zullen mee te maken krijgen. De culturele en creatieve sector kan hierin een voortrekkersrol spelen, samen met de stad en tal van initiatieven die op dit vlak reeds bestaan.

6. BIJ UITDAGINGEN EN TRANSFORMATIES – CULTUREEL

De vraag naar een breder cultuurbegrip, betaalbare werkruimte, meer mentale ruimte en digitalisering drijven boven als belangrijkste culturele uitdagingen.

1. **Verruimd cultuurbegrip.** De vraag naar het oprekken van wat doorgaans onder kunst en cultuur wordt verstaan komt uit twee verschillende hoeken. Enerzijds uit de hoek van maatschappelijke uitdagingen waarvan hierboven sprake en de vaststelling dat cultuurbeleving van veel mensen (o.a. jongeren en mensen met een migratieachtergrond) weinig aansluiting vindt bij het gros van het bestaande cultuuraanbod. Anderzijds ook uit de hoek van de creatieve sector waar de opsplitsing tussen de kunst- en cultuursector enerzijds en creatieve ondernemers anderzijds als artificieel en onwenselijk wordt beschouwd. Pleidooi daar om te spreken van de culturele én creatieve sector en om de kracht en creativiteit van beide sectoren voluit te laten meespelen in het kader van Gent 2030, ook in relatie tot de genoemde maatschappelijke uitdagingen.¹⁰⁸ Vraag bij dit alles is welke plaats en rol de kunsten in het hele Gent 2030-traject krijgen toebedeeld.
2. **Ruimte voor cultuur.** Veruit de meeste aandacht van de kunst- en cultuursector ging naar de hoge nood aan betaalbare werkplekken¹⁰⁹: om te creëren, te experimenteren, te oefenen, te repeteren, te tonen, gewoon te werken ook. Vooral nood hier aan extra ruimte voor kleinschalige creatieven en initiatieven allerhande, voor zowel permanent en tijdelijk als recurrent en occasioneel gebruik, zowel in het centrum als in de wijken en de stadsrand, al dan niet gedeeld met anderen. De creatieve vrijhaven en biotoop die Gent altijd is geweest staat momenteel onder hoge druk. Vooral bezorgdheid in dit verband over het tekort aan betaalbare huisvesting en werkruimte, alsook over het verdwijnen van het wat onaffe authentieke karakter van de stad.

¹⁰⁶ 'Pressure on democracy' is ook één van de vier globale trends die de Europese Commissie identificeerde in haar tweede 'Strategic Foresight Report' van dit jaar (september 2021), naast climate Change, digitalization en demography shifts.

¹⁰⁷ Echt onderscheidend t.a.v. andere kandidaat-steden is dit evenwel niet. Leuven bijvoorbeeld zet hier zeer sterk op in, ook in het kader van Leuven 2030, en heeft hiervoor goede kaarten.

¹⁰⁸ De culturele sector staat voor kunst, cultuur en cultureel erfgoed en is in essentie non for profit. De creatieve sector heeft altijd een profit dimensie en staat voor creatieve ondernemingen in een hele reeks [subsectoren](#). De scheidingslijn tussen beide sectoren is reëel, maar soms ook vaak dun en er zijn evidente overlappingen op verschillende terreinen. Tegelijk blijft het van belang om de specifieke kracht en waarde van beide 'sectoren' te erkennen en daar voluit ruimte aan te geven.

¹⁰⁹ Ook bij de creatieve sector (ondernemingen) is dit een aandachtspunt, vooral dan in relatie tot startende initiatieven.

Bijkomende vraag naar extra aandacht voor de culturele dimensie van de publieke ruimte en de meerwaarde ervan op vlak van o.a. beeldkwaliteit, leefbaarheid, beleving, ontmoeting, enz. Tegelijk ook een spanningsveld hier tussen de vraag naar meer tolerantie voor het divers gebruik van de publieke ruimte versus de bezorgdheid voor de (be)leefbaarheid ervan bij eventuele overdruk. Een mentaliteits- en evenwichtskwestie.

3. **Mentale ruimte.** Eveneens veel vraag naar meer 'mentale ruimte' om te experimenteren, te creëren, te oefenen, te repeteren, te tonen, gewoon te werken en samen te werken ook. De 'vrijhaven' die Gent is en wil blijven, blijkt ietwat op zijn retour en dat heeft niet enkel met betaalbare woon- en werkruimte te maken. Een ander element blijkt bijvoorbeeld de aanblik en de sfeer van een stad die te clean, te gepolijst en te georganiseerd begint aan te voelen, wat een context is waarin artistieke en culturele actoren en initiatieven minder goed gedijen: "We verliezen de humus die daarvoor nodig is. Gent moet terug een beetje verwilderen om terug relevant te worden." Nog een ander belangrijk element blijkt de vraag aan de stad om nog meer los te laten en meer loef te geven aan de vele creatieve talenten die Gent rijk is: uit handen durven geven dus en vanuit vertrouwen in de sector investeren en die stimuleren, uitdagen en inspireren, faciliteren en ondersteunen. Met extra aandacht voor nestwarmte, talentontwikkeling en door-groeimogelijkheden.
4. **Digitale ruimte.** Een Europese prioriteit bij uitstek is digitalisering. Zowel omwille van het economisch belang ervan als omwille van het potentieel en de impact ervan op alle terreinen van de samenleving en het samen leven. Ook tijdens de bevraging werd dit meermaals een cruciaal aandachtspunt genoemd voor Gent 2030, met inbegrip van wat dit betekent en kan betekenen op het vlak van kunst en cultuur in al zijn dimensies, ook in relatie tot de maatschappelijke uitdagingen waartoe de culturele en creatieve sector zich moet en wil verhouden. Het cultureel verhaal van Gent 2030 moet daar toekomstgericht helemaal op afgestemd zijn. Hier liggen grote kansen om de culturele en creatieve sector te vernieuwen, te verdiepen en te verbreden qua aanpak, inhoud, aanbod en bereik, alsook om dit alles inclusiever en participatiever te maken.

7. PROCES- en ORGANISATIEGERELATEERDE UITDAGINGEN

Dit luik synthetiseert de verzamelde input m.b.t. aanpak, proces, organisatie en structuur van het Gent 2030-project, alsook m.b.t. de positie en rol van het stadsbestuur en de stadsorganisatie in dit alles.

Over Gent 2030 als organisatie

Aanpak en proces

- Gent 2030 moet als project en organisatie een voortrekkersrol spelen door scherpe vragen te blijven stellen en zelf het goede voorbeeld te geven. Zowel op het vlak van aanpak en proces, als op het vlak van de geformuleerde inhoudelijke uitdagingen.
- Gent 2030 mag geen project worden van en door de stedelijke organisatie, maar een groot samenwerkingsproject waarbij de stad uiteraard sterk betrokken is, maar het initiatief eerder bij de sector in de breedste zin van het woord zou moeten liggen.

Opzet van het culturele hoofdstadjaar

- Gent 2030 mag niet louter een 'evenementenjaar' worden, maar moet als een langetermijn-ontwikkelingstraject worden gezien dat nu reeds van start gaat en een duurzame transformatie nastreeft in lijn met de uitgetekende ambities.
- Belangrijk om het globaal kader zo snel en zo duidelijk mogelijk te formuleren, al is het tegelijk belangrijk om hiervoor de nodige tijd te voorzien met het oog op én onderscheidende kwaliteit én

een zo breed mogelijk draagvlak en dito betrokkenheid. Hierbij een goede combinatie te zoeken tussen denken en doen, tussen visieontwikkeling en praktijk.

- Noodzakelijk om voldoende 'witruimte' in tijd én budget te voorzien om flexibel te kunnen inspelen op nieuwe actuele uitdagingen en ontwikkelingen.
- Niet enkel denken en plannen richting 2030, maar vooral ook meteen concreet beginnen bouwen aan de beoogde transformaties op het vlak van zowel inhoud als proces. Belangrijk om van meet af aan ook zichtbare resultaten te boeken in de geest van 2030.

Structuur en organisatie

- Vraag naar een afzonderlijke juridische structuur voor Gent 2030 met structurele betrokkenheid van belangrijke stakeholders uit de publieke, profit en non profit sector.
- Vraag ook naar voldoende grote autonomie voor de eigenlijke projectorganisatie, evenwel binnen de klijtlijnen aangegeven door de bestuursorganen van de organisatie.

Team

Wat het Gent 2030-team betreft, lopen de meningen uiteen, gaande van "nood aan sterke profielen met het juiste gewicht en dito netwerk" tot "profielen die matchen met de gestelde uitdagingen". Specifieke aandachtspunten zijn:

- geen te groot centraal team dat alles zoveel mogelijk zelf wil doen, maar een compact dynamisch team dat vooral inzet op wisselwerking en samenwerking met tal van partners
- een correcte representatie van bevolkingsgroepen (met focus op jongeren, migratieachtergrond en vrouwen)
- ook niet-Gentse tot ook buitenlandse expertise, netwerk en reputatie binnen te brengen
- voor- en tegen bij de noodzaak van een 'intendant', zeker in een eerste fase.

Wisselwerking stadsorganisatie en organisatie Gent 2030

De optimalisering van de wisselwerking met de stadsdiensten wordt van cruciaal belang geacht, zowel in functie van Gent 2030 als met het oog op impact op de langere termijn. De Gent 2030-organisatie en de stedelijke organisatie moeten elkaar versterken. Medewerkers van stedelijke diensten moeten binnen hun dienst ook de tijd krijgen om hier actief aan mee te denken en mee te werken, in directe wisselwerking en verrijking met de doelstellingen die ze met hun dienst of departement nastreven.

Over de Stad en Gent 2030

Vijf vaak genoemde uitdagingen m.b.t. de stad als organisatie, mét ook impact op de ambitie van een sterk cultureel hoofdstadproject: ¹¹⁰

- Nood aan meer langetermijndenken, legislatuuroverschrijdend
- Nood aan meer transversaal denken en werken
- Nood aan gezamenlijke en gedeelde doelstellingen
- Nood aan evenwicht tussen regelgeving en vrijhaven zijn
- Nood aan meer ondersteuning (en dito middelen) vanuit een regierol

Het perspectief Gent 2030 zou een goed momentum kunnen zijn om rond de 2030-uitdagingen en doelstellingen de noodzakelijke transversale omslag te maken.

Wat de cultuurdienst betreft, beluisterden we vragen naar vernieuwing, visieontwikkeling en langetermijndenken, en strategische sturing in functie daarvan. Vragen ook naar meer ondersteuning en middelen daarvoor (financieel, communicatief, infrastructureel) en dit vanuit een grotere regierol: overlegde kaders aanreiken, daarbinnen zo weinig mogelijk zelf doen; meer loslaten en vanuit vertrouwen faciliteren, stimuleren, inspireren, uitdagen en ondersteunen.

¹¹⁰ Betreffen zowel reacties van binnen als buiten de stadsorganisatie.

AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk formuleren we, aansluitend op voorgaande bevindingen, enkele aanvullende aanbevelingen, gebaseerd op eigen expertise en expertise van buitenlandse Europese Culturele Hoofdstad-experten. We zijn daarbij beducht om uit het vele materiaal zelf keuzen naar voor te schuiven, mede omdat dit niet in lijn zou zijn met de co-creatieve geest die als belangrijk uitgangspunt uit de bevraging blijkt. We bieden dit rapport daarom aan als rijke bundel werkmateriaal waarmee de volgende stappen van het voortraject kunnen aangezet worden.

In onze aanbevelingen focussen we vooral op de aanpak van die volgende stappen en een aantal aandachtspunten daarbij. Maar eerst brengen we nog wat ordening aan in het werkmateriaal en de bevindingen die nu voorliggen.

Zekerheden?

Verschillende bevindingen lijken zekerheden. De meeste hiervan kunnen we als het ware meteen afkloppen 'ter uitvoering'. Een aantal andere behoeft misschien nog een extra toets en verdere invulling vooraleer ze op hun beurt 'ter uitvoering' kunnen vertrekken. Belangrijk om dit alles snel op de rails te zetten zodat we ons kunnen concentreren op de cruciale prioritaire werkpunten.

De op dit moment quasi zeker lijkende bevindingen en dus 'startprincipes' voor Gent 2030 zijn van verschillende aard. We maken een onderscheid tussen startprincipes van eerder algemene aard en inhoudelijke startprincipes.

Algemene startprincipes

- **Gent solo** > Gent gaat solo voor de titel, maar wél gericht partnerships te verkennen met binnen- en buitenlandse steden, in lijn met het uiteindelijke narratief en de eraan gerelateerde strategie.
- **Gent all-in** > Gent betreft het hele grondgebied: centrum, wijken, deelgemeenten, havengebied.
- **Gent en regio** > maar nog verder te verkennen in lijn met het uiteindelijk weerhouden narratief
- **Gent en andere overheidsniveaus** > meerdere to do's reeds hier (zie onder)
- **Evident transversaal** > lijkt logisch voor verschillende geformuleerde uitdagingen, maar behoeft bijsturing in de geesten én op het terrein, ook bij de stad zelf.
- **Evident participatief** > draagvlak en participatie zijn key, maar behoeven nog verdere invulling en concretisering in al hun gelaagdheid: betrokkenheid, actieve deelname, co-creatie, co-ownership, representatie. Maar ook: aandacht voor slagkracht en voortgang, durf en lef.
- **Evident inclusief** > diversiteit in de ruimste betekenis, met extra aandacht voor kinderen, ouderen, kwetsbare bevolkingsgroepen en mensen met een migratieachtergrond (dit laatste: zie verder).
- **Evident in partnership** > niet alles zelf willen doen, maar maximaal inzetten op partnerships met bestaande netwerken en organisaties die hun meerwaarde dagelijks bewijzen + die nog versterken (netwerorganisatie-principe).
- **Evident lokaal** > de eerste focus betreft uiteraard lokale transformaties, waarop in eerste instantie voluit lokaal moet worden ingezet in samenwerking met tal van partners.
- **Evident internationaal** > het betreft een Europese Culturele Hoofdstad en dus moeten het proces, de inhoudelijke focus en het programma ook minstens Europees getint zijn.
- **Evident duurzaam** > ecologische duurzaamheid als een evident uitgangspunt voor het hele project.
- **Evident innovatief** > de culturele en creatieve sector in Gent heeft hiervoor alles in zich.
- **Legacy is key** > wat overblijft na 2030 is belangrijker dan 2030 zelf; daarom verwacht Europa focus op de lange termijn, met inbegrip van een stedelijke langetermijnvisie waarmee de Gent 2030-visie verweven is. Gent 2030 als stedelijk ontwikkelingstraject.
- **Process is key** > het te lopen proces is minstens zo belangrijk als het uiteindelijke resultaat in de vorm van een programma; het proces is immers bepalend voor de beoogde impact.

- **Commitment is key** > het engagement van alle actoren is essentieel voor de slaagkansen van Gent 2030; dit geldt in eerste instantie legittuuroverschrijdend voor de stad zelf en vervolgens ook voor alle andere overheden; in twee instantie uiteraard ook voor de culturele en creatieve sector in al zijn verscheidenheid, de partnersectoren en partnerorganisaties, de universiteit en de hogescholen, de haven, de privésector, enz.
- **Communication is key** > belangrijke rol van communicatie vanaf het prille begin met het oog op transparantie, draagvlak, betrokkenheid en zichtbaarheid; zowel over de voortgang van het traject als over praktijken en ontwikkelingen binnen het brede veld / parallel, maar selectief en gefaseerd, ook focus op gerichte communicatie buiten Gent.
- **Tomorrow is key** > cruciaal om vanaf 'nu' reeds een doorstart te maken in lijn met de al zekere bevindingen en in afwachting van het uiteindelijk weerhouden narratief en de eraan gerelateerde strategie. De praktijk én de werking moeten vanaf nu reeds een voorafname zijn van wat 2030 uiteindelijk worden zal, alsook een voorafspiegeling van wat daarna nog komen zal.

Inhoudelijke startprincipes

Over volgende **maatschappelijke** uitdagingen blijkt er op basis van de bevraging vrij grote eensgezindheid te bestaan om ze als cruciale rode draden mee te nemen in het hele Gent 2030-project, evenwel zonder ze meteen ook als 'thema' vooruit te schuiven. Voor alle uitdagingen speelt ook de unanieme vraag naar een meer transversale manier van denken en werken.

- **Focus culturele diversiteit en inclusie** > een inhaalbeweging op vele terreinen, maar met een bijzondere focus op het streven naar meer verbinding en vermenging tussen de vele cultuurgemeenschappen
- **Focus wijken** > een uitdrukkelijk decentrale focus met prioriteit voor de wijken
- **Focus jongeren** > jongeren als essentiële schakels in het Gent 2030-traject

De **culturele** uitdagingen waarover vrij grote eensgezindheid bestaat en die dus wenselijk als hoofdprioriteiten mee te nemen zijn, betreffen:

- **Een verruimd cultuurbegrip** > zowel richting ook andere vormen van cultuurexpressie en cultuurbeleving als richting meer samenhang tussen de kunst- en cultuursector en de creatieve sector. Onduidelijk evenwel wat de plaats en rol van de kunsten in dit alles kan/moet zijn.
- **Ruimte voor cultuur** > hoge nood aan betaalbare werkplekken om te creëren, te experimenteren, te oefenen, te repeteren, te produceren, te tonen, gewoon te werken ook. Vooral nood hier aan extra ruimte voor kleinschalige en vooral ook startende creatieven en initiatieven allerhande, voor zowel permanent als tijdelijk en occasioneel gebruik, zowel in het centrum als in de wijken en de stadsrand, al dan niet gedeeld met anderen.
- **Mentale ruimte** > pleidooi om Gent terug meer een 'vrijhaven' voor kunst en cultuur te laten worden met o.a. aandacht voor een terug minder gepolijste en georganiseerde stad, voor meer uit handen geven en ondersteunen, voor extra focus op talentontwikkeling ook.

Europese startprincipes

Eveneens 'zekerheden' om mee te nemen zijn de Europese doelstellingen en criteria m.b.t. Europese Culturele Hoofdsteden (ecoc's) en de 'takeaways' die uit de inspiratiesessies met buitenlandse ecoc's naar voor zijn gekomen. De meeste elementen hiervan worden reeds door bovenstaande startprincipes gecoverd. Dat zit dus reeds goed.

Prioritair werkpunt: visie- en conceptontwikkeling

Met bovenstaande hele zekerheden tot quasi zekerheden kan als het ware meteen aan het werk worden gegaan. Het zijn daarvan vooral de maatschappelijke en culturele uitdagingen die extra verkenning, invulling en weefwerk vragen. Dit in combinatie met het verkennen van concepten of

narratieven waarmee Gent 2030 het verschil zou kunnen maken op zowel nationaal als Europees vlak. Daar ligt het belangrijkste werk de eerstvolgende maanden. Participatief bovendien.

Het overzicht van eerste ideeën voor mogelijke concepten of narratieven - zie input onder Vraag 3 - kan bij dit weefwerk inspiratie bieden. Sommige conceptideeën daarvan hebben potentieel op zichzelf, andere ideeën hebben het potentieel om in combinatie met nog andere insteken het nodige verschil te maken. Eén van de conceptideeën, namelijk 'Textiel als metafoor', kan hiervoor een inspirerende aanpak zijn: het verweven van verschillende ideeën en perspectieven tot een verrassend sterk geheel.

Reeds tal van eerste conceptideeën

Water als verbindend thema

The next big thing will be a lot of small things

Jongeren in de driver's seat / Textiel als metafoor / Come together / Sanctuary city

Heritage labs for the future (de derde ecoc-generatie)

Stad van makers / Stad als podium / Stad als één groot atelier

Stad zonder toekomst / Stad van nuance

The strenght of the weak ties / connecting the dots / noodle points / bridging the gap

Florerende steden / Actuele variant van 'het Gentse model'

Enz.

In verschillende conceptideeën zit zowel een 'waarom en wat'-component als een 'hoe'-component. Dit laatste is niet onbelangrijk omdat tijdens de bevraging vaak werd opgemerkt dat het niet evident is om je als stad te onderscheiden op het 'waarom' en het 'wat' omdat het grotendeels generieke uitdagingen betreft die voor veel steden gelden, en dat het daarom interessanter en relevanter kan zijn om vooral op het 'hoe' in te zetten. Bovendien blijkt uit de bevraging én het merkbeleid van de stad dat 'hoe in Gent zaken worden aangepakt' onderscheidend is voor Gent. Tot slot nog dit: deze 'hoe' kan zowel de concrete invalshoek als de concrete methodiek betreffen, of zelfs beide.

Bij dit alles moet de focus de lange termijn zijn - 2030 en beyond – zonder evenwel de kracht en het potentieel van het voortraject zelf uit het oog te verliezen. Dit langetermijnperspectief geldt eveneens voor de nog te ontwikkelen stedelijke culturele langetermijnstrategie die Europa door kandidaat-steden 'beslist' wil zien tegen de indiening van het bidbook voor Gent 2030 en waarmee dit bidbook moet afgestemd zijn. Het realiseren van impact en legacy op het vlak van de beoogde transformaties is immers key voor Europa.

Gefaseerde doorstart

Belangrijk om snel een gefaseerde doorstart te maken en als stadsbestuur geen signalen te geven die een mismatch zouden zijn met de essentiële aandachtspunten in dit rapport, noch met het inmiddels gegeneerde enthousiasme en de aanwezige energie bij tal van actoren.

De eerstvolgende stappen betreffen een snelle doorstart met een compact startteam. Parallel wordt de projectstructuur (bij voorkeur uiterlijk juli) en de projectorganisatie (bij voorkeur uiterlijk vanaf oktober) gefaseerd in de steigers gezet

Tijdslijn korte termijn

Structuur, organisatie en startteam

Het is belangrijk om ook op het vlak van de governance én de eigenlijke organisatie van Gent 2030 zoveel mogelijk vernieuwend en relevant uit de hoek te komen. Dat kan op verschillende manieren.

Projectstructuur

Niettemin is een sterke projectstructuur een belangrijke basis en een kritische succesfactor voor een project als Gent 2030. Een sterke projectstructuur en een helder engagement van alle belangrijke actoren zijn overigens ook voor Europa essentiële aandachtspunten omdat in het verleden een gebrek aan betrokkenheid, commitment en reëel engagement vaak een valkuil is gebleken.

Voordelen van een afzonderlijke structuur zijn onder meer: draagvlak en co-ownership, transparant en afzonderlijk beheer en beleid all-in, extra kansen voor aanvullende financiering, autonomie en flexibiliteit qua werking en beleid op tal van vlakken (o.a. inhoudelijk, personeelsbeleid, financieel en programmatorisch).

Aanbeveling dus voor de oprichting van een **afzonderlijke juridische structuur** voor Gent 2030 – bij voorkeur in de vorm van een vzw – met structurele betrokkenheid van belangrijke stakeholders uit de publieke, profit en non profitsector. Installatie bij voorkeur niet later dan juli 2022. Deze structuur verzekert, beheert en bewaakt het kader waarbinnen Gent 2030 gestalte moet en kan krijgen. De oprichting hiervan mag een snelle doorstart van het voortraject niet belemmeren. Eventueel kan in een eerste fase (t/m voorjaar 2022) met een informeel samenwerkingsplatform worden gestart.

Projectorganisatie

Aanbeveling om binnen de klijtlijnen aangegeven door de bestuursorganen van de organisatie in grote autonomie te voorzien voor de eigenlijke **projectorganisatie**: een compact, maar sterk team dat vanaf uiterlijk oktober 2022 gefaseerd vorm en invulling zou moeten krijgen. Vanaf de beoogde toekenning van de hoofdstadtitel zal dit team uiteraard nog versterkt moeten worden met verschillende profielen.

Die projectorganisatie centraliseert niet, maar fungeert in essentie als **netwerkorganisatie** en dus in partnership met tal van andere organisaties en actoren. Hier zijn er ook legio mogelijkheden voor het organiseren van ruime(re) betrokkenheid, representatie en co-ownership. Dit sluit de noodzakelijkheid van sterke profielen op inhoudelijk, procesmatig, zakelijk en marketingvlak uiteraard niet uit, zelfs integendeel.

Startteam

Aanbeveling om uiterlijk vanaf januari 2022 een doorstart te maken met een beperkt ‘collectief’ van **inhoudelijke verkenners** die met voorliggend werkmateriaal (en nog ander beschikbaar materiaal) actief aan de slag gaan om het voortraject inhoudelijk en procesmatig op de juiste sporen te krijgen. Rekening houdend met de geest van de verzamelde input, lijkt het weinig zin te hebben om al in deze fase – en misschien ook niet in een volgende fase – te opteren voor een eerder klassieke benadering van een intendant en een programmastaf.

Het profiel van de hier bedoelde inhoudelijke verkenners is tegelijk dat van bemiddelaar, ontwikkelaar en regisseur; personen met de nodige drive, visie en affiniteit met de Gentse context. Divers qua samenstelling ook, rekening houdend met de in dit rapport vermelde samenvattende conclusies. Het betreffen vooral medewerkers van buiten de stadsorganisatie: ‘durven loslaten’, zo staat het in het rapport.

We denken luidop aan een collectief van minimum drie tot maximum vijf personen, al dan niet op basis van een open call. Bij voorkeur minstens deels op halftijdse basis om te vermijden dat het een op zichzelf staand team wordt en om te verzekeren dat de directe praktijklink wordt gevrijwaard, al zijn er uiteraard ook nadelen aan dit uitgangspunt.

Tegen het eind van hun voorlopig mandaat (eind september 2022) volgt een tussentijdse evaluatie en worden deze medewerkers eventueel meegenomen in de uiteindelijke projectorganisatie die vanaf oktober de lead neemt. Op dat moment staat er bij voorkeur reeds een stevig inhoudelijk basisconcept en traject in de steigers, dat zich verzekerd weet van een groot draagvlak en grote betrokkenheid, en dat het framework is waarbinnen het verdere voortraject richting het bidbook (indiening 2024) zich kan onttollen.

Dit collectief van inhoudelijke verkenners wordt van bij aanvang geflankeerd door een in eerste instantie compacte cel van minimaal twee voltijdse medewerkers met respectievelijk een **zakelijk-organisatorisch** profiel (zakelijk-organisatorische voorbereiding en opvolging all-in) en een **marketing** profiel (marketing en communicatie all-in). Het belang van beide profielen mag niet onderschat worden omdat zij voorwaardenscheppend en omkaderend essentieel zijn. Het is parallel eveneens van belang om op de ondersteunende en inhoudelijke medewerking te kunnen rekenen van de verschillende stadsdiensten, in het bijzonder uiteraard ook de cultuurdienst.

Het is uiteraard ook van belang dat dit beperkte overall-team van bij aanvang over een voldoende **startbudget** kan beschikken, mede om ook reeds in de praktijk mee het verschil te kunnen maken.

Procesmatig zijn er tal van mogelijkheden voor de volgende fase. Hiervoor werden in het rapport reeds verschillende suggesties samengebracht. Eén van de mogelijkheden is het op regelmatige basis organiseren van ‘open Gent 2030-fora’, zowel centraal als decentraal.

BIJLAGEN

Bijlage 1 betreft een overzicht van alle gesprekspartners naar aanleiding van deze bevraging.

Bijlage 2 betreft de verslagen van de online inspiraties met buitenlandse Europese Culturele Hoofdstad-experten. Deze [verslagen](#) zijn online beschikbaar op de website van de dienst cultuur, maar voegen we toch ook als bijlage toe omdat ze deel uitmaken van de uitgevoerde opdracht.

In het eindrapport verwijzen we via hyperlinks regelmatig naar extra informatie en documenten die online beschikbaar zijn. Bijlage 3 en volgende betreffen een aantal bijlagen die niet online beschikbaar zijn, met name:

Bijlage 3: een toelichting bij de werking van het Departement Cultuur, Sport en Vrije Tijd

Bijlage 4: een schets van de creatieve sector (creatieve ondernemers) in Gent, dienst economie

Bijlage 5: een bijdrage van het Departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd

Deze documenten werden ons toegestuurd na het interview met het betrokken departement of de betrokken diensten. Het leek ons informatief een meerwaarde om die als bijlage aan het rapport toe te voegen.

BIJLAGE 1 - CONTACTEN

Onderstaande lijst betreft een overzicht van personen waarmee we contact hebben gehad in het kader van deze voorbereidende bevraging rond Gent 2030. Verschillende interviews en gesprekken kwamen tot stand in samenwerking met, of met medewerking van stedelijke diensten (zoals bv. dienst economie, jeugddienst, dienst toerisme, stadsbouwmeester) of intermediaire organisaties (zoals het Gents Kunstenoverleg, Community Gent, de gezamenlijke amateurkunstenkoepels en de Cultuurraad).

Het betreffen allemaal effectieve contacten. Behalve deze effectieve gesprekspartners werden voor de meeste gesprekken en werksessies nog veel meer contacten voor een gesprek of andersoortige input uitgenodigd. Velen van hen konden om een of andere reden evenwel niet deelnemen of moesten last minute afmelden.

Alle contacten staan opgelijst in alfabetische volgorde. Dit overzicht is nog exclusief de volgende personen:

- de deelnemers aan de vier online inspiratiesessies (tussen de 250 à 350 deelnemers per sessie)
- de deelnemers aan de Gent 2030-kunstenaarsessies en de grote 2030-sessie van het Gents Kunstenoverleg
- de participanten aan Gent 2030-online surveys van resp. het Gents Kunstenoverleg en Community Gent
- de aanwezigen op overlegmomenten met het college, de raadscommissie en het managementteam
- aantal gemiste namen

Abbas Bilal	Cultuurraad, acteur
Aerts Liene	KASK HoGent
Allaert Lien	Stad Gent (via Community Gent)
Allegaert Patrick	Ex-Guislain museum, Vlaams museumoverleg, GKO, ...
Anckaert Peter	Vanbreda Risks (via Community Gent)
Baes Jan	AE Architecten
Bal Martijn	SBS (via Community Gent)
Balthazar Nic	Filmproducent, ...
Bandora Aristide	Abstract Events + Vuurgroep GKO
Ben Abid Jamila	De Meubelfabriek. InterMutualistisch. Agentschap.
Ben Chika Chokri	Action zoo humain - acteur, regisseur, theatermaker + Vuurgroep GKO
Benchicar Nora	Jong vzw
Benhaddou Khalid	Cirra (via Community Gent)
Bensafia Zeneb	Voorzitter gemeenteraad
Bertels Peter	Open innovatie, stad Gent (incl. innovatiefestival)
Biebauw Krist	Directeur bibliotheek De Krook
Bogaerts Katrien	Kunstwerkt
Boidin Ruben	Fake Records
Bonny Sebastien	Raadgever Gedeputeerde
Bontinck Guy	Arcelor Mittal (via Community Gent)
Borremans Jos	Volvo Cars (via Community Gent)
Bourgeois Carl	KU Leuven, Campus Sint-Lucas, architectuur en ontwerp
Boutsen Dag	KU Leuven, Campus Sint-Lucas, architectuur en ontwerp
Bouzarmat Adil	WIFTM
Bouzarraf Ibrahim	Cirra (via Community Gent)
Briers Jan	Ex-Festival van Vlaanderen, ex-gouverneur, European Festival Association
Brossé Dirk	Componist
Bruneel Hans	Lod
Carels Edwin	KASK HoGent
Cesmeli Ercan	Burgerplicht
Channouf Jamila	De Gentse lente + Vuurgroep GKO
Cloet Xavier	Cirq
Collet Dominique	Kopergieterij
Cools Jan	Raadgever Gedeputeerde

Cools Pascal	Flanders District of Creativity
Coppin Bieke	B&B uitbaatster
Craenen Sabine	Cultuurraad
Cruyt Evelyn	Gidsenorganisatie Vizit
D'Hose Stephanie	Voorzitter Senaat, lid Vlaams parlement, gemeenteraadslid, Ex-medewerker minister van cultuur Sven Gatz
De Bie Marina	Partena (via Community Gent)
De Bock Cedric	De Centrale
De Boone Aline	Hotel De Flandre
De Bruyckere Berlinde	Kunstenaar
De Bruyne Trees	Bark today
De Clercq Noemi	Vlaams Centrum voor Cirkuskunsten vzw
De Coninck Ingrid	Gent Jazz
De Coninck Sven	Chase
De Gendt Tina	Cultuurraad
De Gheselle Ruben	KASK HoGent
De Graeve Rita	Departement Cultuur, Jeugd en Media - cultuur en economie
De Jaegher Lars	STAM
De Keyzer Tom	UGent– Kabinet van de rector
De Leeuw Els	Dienst economie
De Mol Els	Dienst economie, creatieve ondernemers
De Poortere Marieke	STAM
De Schuyteneer Jeroen	Dienst Feestelijkheden en Ambulante Handel
De Smedt Gonda	Vlaams Agentschap Innoveren en Ondernemen - culturele en creatieve sectoren
De Smet Johan	Museum voor Schone Kunsten
De Smet Johan	Kopergieterij + Vuurgroep GKO
De Strycker Carl	Poëziecentrum
De Vocht Melanie	Dienst Communicatie
De Voldere Isabelle	IDEA Consult, culturele en creatieve sectoren
De Vos Benedikte	OP/TIL
De Vos Fatih	Graffiti vzw + Gents Kunstenoverleg, werkgroep diversiteit en inclusie
De Vos Franky	Vooruit
De Vos Hugo	Cultuurraad
De Vries Sietske	Action zoo humain + Vuurgroep GKO
De Vuyst Hildegard	Les ballets C de la B
De Waele Matthias	togetherwestand
De Waele Sam	togetherwestand
De Weerd Christine	STAM
De Wilde Peter	Toerisme Vlaanderen
De Winter Stefaan	Die Verdampte Spielerei
De Witte Wim	Film Fest Gent
De Wulf Jens	Nerdgard (nerdlab.be)
Decouttere Petra	AE Architecten
Dedobbeleer Willem	GUM
Dejans Peter	Orpheus Instituut, directeur
Delft Barbara	De Federatie
Delmeire Ilse	Kabinet schepen van cultuur
Delobel Simon	KASK HoGent
Demeulenaere Brecht	Onderwijscentrum, departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd
Depaepe Lut	Gentse gidsenvereniging, Gentse Societeit, Cultuurplatform Gent stad
Desmet Ellen	UGent (via Community Gent)
Desmet Hanna	Creatief Schrijven
Desmet Steven	Binnenlanse Zaken (via Community Gent)
Desmet Valery	Luca School of Arts

Detremerie Annemie	Cultuurloket
Dewaele Luc	De Lichte Kavalerie
Dewolf Pauline	De Krook (via Community Gent)
Dezutter Frederik	Vermeulenfonds
Dirk Debaert	Wegendienst, departement Stedelijke Ontwikkeling
Djait Badra	UGent (coördinator diversiteit en inclusie) + Voem + Vuurgroep GKO
Dominique Willaert	Victoria Deluxe , artistiek leider
Doom Marjan	UGent - GUM
Doucet Bart	Departement Cultuur, Sport en Vrije Tijd.
Dries Van Melkebeke	Dienst cultuur, street art
Dubois Marc	Architectuurexpert
Duerinck Tim	Jeugddienst, departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd
Eeckhout Luc	EVR Architecten
El Haddad Amani	Voem + Werkgroep diversiteit en inclusie GKO
Elias Willem	HISK
Eline	Jeugddienst en jeugdraad
Els De Keyser	Kabinet schepen Van Braeckveldt, raadgever toerisme
Everaert Ilse	Uitbureau, Cultuurraad
Ezaidin Amin Avin	Vereniging Mesopotamië vzw
Flamang Bertrand	Gent Jazz
Forment Bruno	Orpheusinstituut
Gaublomme Doreen	Historische Huizen
Ghyoot Bram	Dienst cultuur. Coördinator team ruimte + zakelijke leiding.
Giebels Ruth	Urban consultant Nederland
Gillis Riet	Deputatie Provincie
Goethals Koen	HoGent, algemeen directeur
Gök Saban	Unie van Actieve Verenigingen
Gonzalez Nayibe	Viejoteca
Goossens Johan	XL Group Vlaanderen (via Community Gent)
Grieten Jens	Kompass Klub
Grillaert Leentje	Deputatie Provincie
Gydé Carl	Campo
Haenebalcke Albrecht	Departementshoofd departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd
Haenecaert Didier	Expert diversiteit
Harjinder Singh	Voem vzw
Hatsé Bert	Event Flanders
Heene Steven	NTGent + Vuurgroep GKO
Heirbaut Tom	Imec (via Community Gent)
Hellemans Henk	Rederij Gent-Watertoerist
Hillaert Wouter	Onafhankelijk cultuurjournalist, dramaturg, docent en free lance redacteur
Hoogewys Matthias	Kapow
Jacobs Christel	Voka (via Community Gent)
Jonckheere Koenraad	UGent – Vakgroep Kunst-, Muziek- en Theaterwetenschappen
Joosten Guy	International Opera Academy
Kanobana Sibo	UGent, Title PhD Fellow in Sociolinguistics of the Research Foundation - FWO)
Keymeulen Jeroen	Koor en Stem
Kiseleva Alja	Cultuurraad
Koçak Yilmaz	De Centrale, artistiek participatief medewerker + Vuurgroep GKO + AD REM
Kokur Ufuk	UGent, diversiteitsmedewerker
Laleman Sofie	Artevelde Hogeschool (via Community Gent)
Lameyse Anne	Politie Gent (via Community Gent)
Lamrabet Rachida	Scan&do + Vuurgroep GKO
Langeroot Hilde	Industriemuseum
Laporte Katrien	Designmuseum

Laroy Frits	Dienst strategie en organisatie
Lecompte Thomas	Dienst Communicatie
Leenders An	Creatief Schrijven
Lefebvre Philippe	Visit Gent
Lefevere Tru	Imec en Community Gent
Lemaire Stijn	VI.BE
Leys Eva	Politie Gent ((via Community Gent)
Lippens Marianne	Departement Cultuur, Sport en Vrije Tijd
Lootens Jos	De Centrale (via Community Gent)
Luyssaert Bie	Designmuseum
Maes Steve	Cultuurraad
Maes Tine	Vlamo
Mannaerts Jan	360 Architecten
Maréchal Sarah	STAM
Mariën Michaël	GUM
Marijke Leye	Dienst cultuur. Coördinator team advies en ondersteuning. subsidiedossiers en participatie mensen in armoede
Marius Bart	Museum dr. Guislain + Vuurgroep GKO
Marlies Denys	Jeugddienst, departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd
Martens Nel	Dienst strategie en organisatie
Martine Huvenne	HoGent – docent/onderzoeker
Mathias De Clercq	Burgemeester
Mathys Caroline	In Gent (via Community Gent)
Matthys Jan	Vlamo
Mattias Laga	Dienst Ontmoeten en Verbinden. Departement Welzijn en Samenleving
Mees Marie	Luca School of Arts
Melens Kurt	Handelsbeurs
Merchant Els	Dir. Groendienst, departement Stedelijke Ontwikkeling
Mercier Sofie	JEF-filmfestival
Meyskens Bart	Nightlifecoach
Mieke Hullebroeck	Stad Gent, algemeen directeur
Mira Van Olmen	Dir. Stadsarcheologie en Monumentenzorg, departement Stedelijke Ontwikkeling
Moens Kurt	Deputatie Provincie
Naessens Didier	Ivago (via Community Gent)
Nafzeger Raph	Ministry of Makers, designplatform
Neji Milad	Artevelde Hogeschool (via Community Gent)
Nelies Fien	HoGent (via Community Gent)
Neve Jef	Jazz pianist
Neyrinck Ilse	Ad Rem - Team Participatie en Inspraak, Departement Welzijn en Samenleven
Nijs Lieven	BLAF architecten / Kwaliteitskamer Gent
Ooghe Bart	Museum voor Schone Kunsten
Oosterlinck Roger	Seniorenraad
Pauwels Pieter-Jan	District 09
Pauwelyn Diederik	Kabinetschef gouverneur
Peeters Christophe	Ondervoorzitter gemeenteraad
Peeters Herman	Beweging van mensen met laag inkomen en kinderen
Piens Steve	4Hoog
Platel Alain	Les ballets C de la B
Provo Bregje	Team Stadsbouwmeester Gent
Rabaey Korneel	UGent – Vakgroep Biotechnologie
Raman Chaja	De Lijn (via Community Gent)
Raspoet Iris	Danspunt
Rathé Filip	KASK – Conservatorium HoGent
Rau Daan	Amarant

Rau Milo	NTGent
Renders Mieke	Trans Europe Halles
Riem Geert	Muziekcentrum De Bijloke
Robesyn Thierry	Consulent buurtwerk Rabot-Blaisantvest. Dienst Ontmoeten en Verbinden.
Roelandt Els	KASK HoGent
Roels Britt	Stad Gent (via Community Gent)
Rondas Bart	Visit Gent
Ronsijn Sven	Ultima Thule
Rummens Tom	LOD + Vuurgroep GKO
Rutten Kris	UGent – Vakgroep Onderwijskunde (cultuur en educatie)
Ryniers Dominique	Politie Gent (via Community Gent)
Rzoska Björn	Vlaams parlements lid, historicus en eerder betrokken bij meerdere erfgoedgerelateerde projecten, ook in Gent.
Schalck Daan	North Sea Port
Schiettekatte Jan	Educatieve Diensten, departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd
Schoeters Gaea	Journalist, scenarist, auteur
Segers Freya	International Opera Academy
Sellink Manfred	Museum voor Schone Kunsten
Sierens Arne	Theatermaker
Simoens Veerle	Festival van Vlaanderen Gent
Sioen Frederik	Gents Kunstenoverleg
Smet Pablo	Muziekmozaïek
Snauwaert Anyuta Wiazemsky	Kunstenaar
Snoeck Kathleen	Jeugddienst, departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd
Snoeck Lien	Jeugddienst, departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd
Soete Maarten	Organisatiecoach
Soline	Designmuseum
Souguir Sami	Schepen cultuur, stadsontwikkeling en ruimtelijke planning
Stevens Carine	Departement Cultuur, Sport en Vrije Tijd. Directeur dienst cultuur
Stevens Peter	UGent (via Community Gent)
Suvéé Lotte	Opera Ballet Vlaanderen
Swinnen Evi	Timelab
Temmerman Dirk	Dienst Internationale Relaties en Netwerken
Temmerman Karen	Gemeenteraadslid, ex-schepen,
Terkessidis Ilona	Luca School of Arts
Thielemans Hans	Dienst Welzijn en Gelijke Kansen. Departement Welzijn en Samenleving.
Thienpondt Mieke	Federatie Gentse gidsen
Thienpont Lennart	Voem
Thoeve Thimo	Technology liaison, stad Gent
Tjampens Andy	BNP Paribas Fortis (via Community Gent)
Uggi Evodia	Sankaa vzw
Uyttenhove Pieter	UGent – Vakgroep Architectuur en Stedenbouw
Uytterhoeven Els	Dienst Internationale Relaties en Netwerken
Vael Lut	Samenlevingsopbouw vzw
Van Acker Johan	De Centrale, artistiek participatief medewerker
Van Asch Martine	Historische Huizen
Van Bauwel Sofie	UGent – Vakgroep Communicatiewetenschappen (cinema, media, gender)
Van Braeckveldt Bram	Schepen personeel, werk en sociale economie, openbare netheid, toerisme
Van Cauter Carina	Gouverneur
Van Cauteren Philippe	Smak
Van D'huynslager Olivier	Coghent en Designmuseum
Van Daele Christine	Partena (via Community Gent)
Van Daele Vicky	Visit Gent
Van Damme Pascale	Dell VM Ware (via Community Gent)

Van de Putte Bruno	Gama, Gentse amateurtheaters
Van de Velde Claire	UGent (via Community Gent)
Van de Voorde Eline	Museum dr. Guislain
Van de Walle Rik	UGent – rector
Van de Wiele Erwin	Visit Gent
Van de Wiele Johan	Departementshoofd Cultuur, Sport en Vrije Tijd
Van der Bauwhede Johan	District 09
Van Der Donckt Caroline	HISK
Van der Ween Rudy	Visit Gent
Van Dienderen An	Documentaire filmmaker
Van Ginderachter Sofie	SOgent
Van Haecke Tim	Chase Music
Van Hecke Martine	Brandweertzone Gent (via Community Gent)
Van Herreweghe Mieke	UGent-vice-rector, voorzitter Community Gent
Van Hove Stefan	Dienst Ontmoeten en Verbinden. Departement Welzijn en Samenleving
Van Hyfte Kathy	Arcelor Mittal (via Community Gent)
Van Ingelgom Astrid	Dienst cultuur. Coördinator team projecten + Van Eyck OMG en Kunst in de publieke ruimte
Van Keer Hilde	UGent (via Community Gent)
Van Laere Nathalie	Gents Kunstenoverleg (coördinator diversiteit en inclusie) + Refu Interim
Van Melkebeke Dries	Cultuurdienst (street art)
Van Nieuwenhove Tom	Dienst Strategie en Organisatie; open innovatie
Van Nieuwenhuysen Ann	Huis van Alijn, Industriemuseum
Van Sande Hera	MOPJUNO Impact drive design
Van Schie Hidde	SMAK
Van Wesenbeeck Philippe	Departement Stedelijke Ontwikkeling, dienst Stedenbouw en Ruimtelijke Planning
Van Wynsberge Tom	Cultuurraad
Vanbroeckhoven Stefaan	Departementshoofd Stedelijke Ontwikkeling
Vandebuerie Marijke	Film Fest Gent
Vandekerckhove Bram	Karakters
Vandekerckhove Christina	Filmmaker
Vanden Abeele Peter	Stadsbouwmeester
Vanden Thoren Judith	Hybrid vzw
Vandenbroeck Liesje	SMAK
Vandendriessche Wim	Sportdienst
Vandenhoeve Jan	Opera Ballet Vlaanderen
Vandensande Youri	Vlamo Oost-Vlaanderen
Vandersluys Veerle	Luca School of Arts
Vandesompele Bart	Community Gent
Vandevelde Iris	UGent (via Community Gent)
Vandevenne Angelique	Graffiti vzw
Vangheluwe Albane	Cultuurdienst (nieuwe media, jongeren, film, straatkunst)
Vanhelsuwa Jona	Wallin
Vanhooren Saïdya	Guislain museum
Vanhullebusch Eva	Departement Welzijn en Samenleving, departementshoofd
Vanoverbeke Koert	Pars Pro Toto
Velghe Frauke	KASK HoGent
Veraverbeke Els	Huis van Alijn
Verbeke Annelies	Auteur
Verboom Sep	Liveable
Verboven Jan	Cultuurplatform Drongen en Cultuurraad
Verbruggen Dominique	SBHG (via Community Gent)
Verhaeghe Peter	Vandemoortele (via Community Gent)
Verhaest Henk	Insieme (via Community Gent)

Verleysen Catherine	Museum voor Schone Kunsten
Vermael Matthias	Cultuurraad
Vermassen Jan	Diverse Vlaamse (schaduw)kabinetten cultuur en Gentenaar
Vermeersch Sep	Louis Lou, danser
Vermeire Heike	Orpheus Instituut
Vermeiren Jos	Unizo (via Community Gent)
Verneert Filip	Muziekmozaïek
Verschueren Luc	Cultuurraad
Verstraete Virginie	Dienst Internationale Relaties en Netwerken
Verstringe Kristel	Dienst Werk en Activering, Departement Stedelijke Ontwikkeling
Vervliet An	Deputatie Provincie
Vlerick Liesbeth	Cultuurraad
Wabbes Wim	Handelsbeurs
Walry Ingrid	Sebeco (via Community Gent)
Westerduin Saskia	Apollo 18 (via Community Gent)
Wietendaele Reginald	Gama, Gentse amateurtheaters

BIJLAGE 2

Verslagen online inspiratiesessies met internationale ecoc-experten.

In de periode maart-april 2021 organiseerden we in samenwerking met de cultuurdienst vier online inspiratiesessies met direct betrokkenen van zes eerdere Europese culturele hoofdsteden, voorafgegaan door een introducerende sessie met Sylvia Aman, internationaal expert ter zake en tot voor kort een van de leden van het internationaal panel dat bidbooks beoordeelt, hierover adviseert aan de betrokken lidstaten en vervolgens de gekozen kandidaat tijdens de verdere voorbereidingsperiode ook verder opvolgt en adviseert. De meeste inspiratiesessies zijn ook nog steeds [online](#) te bekijken en ook de [verslagen](#) ervan staan online. Omdat deze inspiratiesessies tot de kern van onze opdracht behoren, nemen we de samenvattende verslagen hier ook als bijlage mee op, met uitzondering van de inspirerende sessie met Trevor Davis: die kan je alleen online beluisteren.

De vier inspiratiesessies nog eens op een rijtje:

- **9 februari.** Oriënterende sessie met [Sylvia Amann](#) (Inforelais, Oostenrijk). Sylvia is een ervaren beleidsadviseur en EU-expert met focus op cultuur en culturele industrieën, stedelijke en regionale ontwikkeling. Van 2015 tot voor kort was zij een van de leden van het internationale expertpanel 'European Capital of Culture' van de Europese Commissie. Dit panel beoordeelt per land de ingezonden kandidaturen en adviseert op basis van een shortlist de lidstaten.
- **23 februari.** Tijdens deze sessie lieten we sleutelfiguren uit voormalige Europese Culturele Hoofdsteden aan het woord over hun ervaringen met zowel de voorbereiding, het jaar zelf, als de doorwerking daarvan in hun stad. Voor [Lille 2004](#) waren dit Thierry Lesueur en Didier Fusillier onze gasten, voor [Rijeka 2020](#) was dit Emina Visnic.
- **9 maart.** Deze sessie focuste vooral op trends en ontwikkelingen met relevantie voor Europese culturele hoofdsteden (ecoc). Hoe kan het ecoc-raamwerk een context bieden om te werken aan culturele en maatschappelijke transformaties, via culturele projecten en trajecten? Gastprekers waren [Trevor Davies](#) (Kopenhagen) en [Milena Dragičević Šešić](#) (Belgrado), beide eminente sprekers met een expertise in verschillende Europese steden en regio's.
- **23 maart.** In de laatste sessie deelden opnieuw twee steden hun ervaring en expertise met ons. Voor [Leeuwarden-Fryslân 2018](#) waren dit Sjoerd Bootsma en Sjoerd Feitsma, voor [Aarhus 2017](#) was dit Lene Øster.

SYLVIA AMANN

Part 1 - Visions and narratives

European Capital of Culture (EcoC) is a concept that was launched in 1985 and has been transforming over many years. The transformation process adapted to cultural developments in Europe. EcoC became a model for many initiatives worldwide in all continents and contexts (e.g. national capitals of culture, such as Lithuania and France or international capital of culture, such as the African capital of culture, an emerging initiative).

1.1 What is an EcoC (now)?

When it started, EcoC was more a one-year celebration of the arts and culture offer in a city, now it is a long-term (7 à 10 years) transformation process of a city, by the means of culture.

This process should be tailored to the city (not a standard process) and should be:

- **Specific:**
What could my city do that other cities cannot do? Can this only happen in my city? What cannot be done elsewhere?
- **Sustainable:**
The ECoC legacy is very important: what remains afterwards? E.g. capacity building and training, peer learning, new structures or organization(s), etc.
- **Integrative:**
Broad involvement and ownership by the stakeholders and citizens is necessary. ECoC is also a tool to activate people to go forward, to engage with citizens and communities.
- **Future-oriented:**
It is also future-oriented: it is not about past achievements (cultural traditions, heritage buildings, etc), it is not about what the city was in the past or is now, but what will it be in casu in 2030 and afterwards.

Example: in 2018 Liverpool celebrated 10 years of ECoC with a festive year. Liverpool 2008 was accompanied by a long-term study and research project on a.o. audience development, the impact of big events on a city, ... <https://www.cultureliverpool.co.uk/liverpool-08-timeline/>

1.2. Which narratives trigger attention?

There are ECoC's that are more traditional cities or other where cities cooperate with the surroundings or with the region, but there is always a core city. Narratives:

- It is always about a city and its story, about the past and the future of the city. What is specific? What is visionary? What do you want to tell your population and your network? What do you want to communicate to the European context? It includes the European narrative and it places the city's narrative in this context.
- It is important to understand the specific needs of a city and the development potential and opportunities.
- The artistic and creative program of the city is part of the narrative and includes artistic messages, even if difficult to predefine them in advance. Usually the artistic program and experiments are directed by an ECoC artistic director. The artistic element should be balanced with the role of arts in the transformation of cities.
- There should be a link to European integration relevant for people in Europe. This can be developed on many levels, e.g. new forms of European integration. There are many possibilities to tell the European story of the project. The European historical background is something else to present and can be a starting point to tell the 'European story and narrative' behind the project.
- Investigate also in common narratives/ideas with other ECoC's.

Example ECoC 2025 Nova Gorica - Gorizia: after WW2, Gorizia was attributed to Italy and a new city - Nova Gorica - was born in Slovenia. Starting question for this ECoC: what will be the change in 2025?

1.3. How to achieve long term legacy and empowerment?

The ECoC-year should leave a long term legacy in the city and contribute to its empowerment and that of the stakeholders in many aspects:

- **Cultural ecosystem:**
How can we empower the cultural and creative stakeholders in our city? On this very moment: how to overcome the pandemic effect on the Cultural and Creative Sector (CCS)?
- **Social transformation:**
Inclusivity, diversity, tolerance, openness, new narratives: how to reach out to those who are not easy to reach and do not participate in cultural and creative activities, urban projects and urban

transformation? How to address non-audiences and who are these non-audiences? Hot topic for the moment is also 'decolonisation' and new related narratives.

- **Economic development:**

How to strengthen economically the CCS in my city? How to come up with more sustainable cultural tourism? Here also the effects of the pandemic are an important issue.

- **Urban and infrastructural elements:**

In general, to update cultural infrastructures, not only how to build new emblematic buildings, as it was in many past ECoC's. But also the revitalization of quarters and neighborhoods can be included. Pay attention to ecological transformations and sustainable effects!

For which topics the city is standing? It should be the result of a long process, and not a brand or a slogan. You should try to come up with a structure of impact measurement, even if impact is not predictable.

Example Rijeka 2020's project on 27 neighborhoods that will connect with neighbors in the 27 EU member states. <https://rijeka2020.eu/en/dogadjanja/>

Questions and answers

Importance of the legacy and how to give it a place in the bidding phase?

The legacy is transversal and is the result of a long-term process. Use your strength and opportunities to go for it all the way and to become an inspiring model. Of course the future is unpredictable and therefore resilience is needed.

E.g. Leeuwarden chose sustainability.

E.g. of unpredictability: three weeks after the opening of Rijeka 2020, the pandemic exploded and the country went in lock down.

The legacy of Lille 2004: <https://www.lille3000.eu/portail/en/presentation>

Place and role of the arts in an ECoC?

The city must find an adequate balance between the artistic project/content and cultural management. The specific context of the city must be a guide to meaningful answers. Art must play a role in the envisaged transformation. Art can be involved on many levels and should also contribute to the European dimension. E.g. involvement of art in the design of the bid book; artistic cooperation on European level like exchange, residences, etc.

Link between culture and wellbeing?

Very relevant in the current European context. Can be an important issue to work on in the future.

Part 2 - Concept elements

The criteria for pre-selection and selection - with questions to be answered- are similar. Pre-selection is about highlighting the general ideas of the main bid. If pre-selected, you need to answer more specific questions per criterium. Each criterium has sub-topics with questions. A final bid book is about 100 pages overall, with a nice design.

1.1. Long-term cultural strategy

- It is about the long-term *cultural* strategy, not the overall municipal strategy:

It deals with the plans of the city re culture for the next 10-15 years. It has to be decided before the final bid at the latest. Your ECoC is part of this strategy, you must demonstrate how both interlink. Your strategy is the platform on which you build your ECoC a.o.

- The cross-sectoral links and capacity building:

Describe and deal with the cross-sectoral links you have built.

Pay attention to capacity building and training activities tailored to the needs of the cultural sector on the long term, but also specifically for the ECoC. E.g. trainings for the city stakeholders to learn how to manage co-funded EU projects in view of your ECoC

- Impact monitoring, evaluation, exchange on results:
To monitor and measure the positive cultural, social, economic transformation effects of the ECoC partnerships with universities and/or other research institutes, local or not, are recommended.

2.2. Cultural and artistic content

Key-elements are:

- Artistic vision:
The artistic program should be forward looking and should show vision.
A thematic approach is important.
- Strategy and artistic program:
The artistic program is part of a strategy for culture in which parts of it are already implemented before the official year of ECoC, e.g. between 2025 and 2030 for Gent.
- Involvement of local artists and cultural organizations:
Involvement of artistic side, curators, dramaturgs, of the local cultural scene as a whole, is of course obvious! ECoC should be interwoven in the municipal cultural landscape.
- Artistic quality and diversity of activities:
Quality and diversity are key. It is not only about exhibitions and/or performing arts, but also about creative workshops, festivals, lectures, discussion formats, etc.
Flagship projects pay special attention to the transformation in the city and visualize the narrative
- Past-future connection:
E.g. currently the shift to the digital is high on the agenda. But all other kinds of reflections on culture are important. E.g. how future could be built with arts and culture.

2.3. European dimension

Questions to deal with/to be answered in this section are:

- European narrative:
What can Europe get from Gent2030, and what can Gent get from intensive debate with European partners? What are the topics for the city, its partners and for Europe? Some cities are able to develop some kind of messages to Europe.
- Cultural diversity of Europe:
Should be present in intercultural dialogue and mutual understanding. What are common aspects? How to further enhance European integration? Good example of a project: Rijeka 27 neighborhoods project (cfr supra).
- Highlighting of common aspects of European culture and heritage:
What are the actual European themes? How integration can be enhanced?
- Involvement of European partners:
Strong involvement is required of European partners: artists from different countries, city to city cooperation, ECoC to ECoC, transnational partners, etc.
- European and international audiences: .
Ask yourself the questions: why would people come to ECoC Gent? What could motivate them? And who would be motivated to do so?

2.4. Outreach

Main aspects are:

- Outreach to civil society and citizens involvement:
Should start already in the bidding phase. The education sector must be part of the outreach strategy. This workshop is an example of an outreach activity.

- Enhanced cultural participation:
How to reach non-served audiences? Accessibility of culture in all its aspects: physical, communication, content, etc.
- Audience development:
What is the current situation? What would you like to change? Which methods and tools will you use for audience development?

2.5. Management

To be decided and described:

- Budget, financing plan, budget for legacy:
The different sources of funding for example. The budget needs to be realistic. You need to show that the proposed budget is adequate to what you propose. Although the legacy plan will be revised and refined during the process, a budget must be put in place.
- Governance structure and settings:
Links between the ECoC-structure and the municipal – and in case the regional - governance structures must be clarified and described from the beginning.
- Appointment settings for general and artistic director:
From search for (...) to concrete working relations should be decided in an early stage.
- Marketing and communication strategy:
Messages, target groups, communication plan, etc.
- Appropriate organisational settings, staff, risk mitigation :
Organogram, decision making process and roles, risk mitigation is now very important, after the Covid-19 outbreak

2.6. Capacity to deliver

Means:

- Strong political involvement and sustainable commitment:
As the main aim is a long-term transformation, strong political support and sustainable commitment of all governance levels - city, regional, national - is crucial.
- Adequate and viable infrastructures:
Adequate and viable infrastructure is needed. This relates to cultural infrastructure - buildings that can host the proposed activities – but also to transport connections to reach the city, accommodation, etc.

Questions and answers

Place of tourism in developing bidbook and in European dimension? Requirement or recommendation?

It is not a formal requirement but all good bidbooks include cooperation with tourism. Today it is more important than ever since culture and tourism are in the same boat due to the pandemic.

In an ECoC context international audience development is of course very important. But it is about more, it is about many target groups that can differ according to the local context and existing networks. E.g. a university in a city brings an international dimension through international/Erasmus students. Most ECoC's use tourism fairs and cooperation with tourism operators for their promotion.

How to involve the academic world?

There are many possibilities, related to the criteria:

- Cooperation in setting up a long term strategy
- Capacity building
- Evaluation
- The future program/legacy

The importance of cross-sectoral linking and some good examples?

The importance cannot be underestimated. Transformation on the long term will be cross-sectoral per definition, and so will be the impact of it. Read a few recent bid books and you will find many good examples:

- The cooperation between different artistic disciplines
- The cooperation with tourism or the academic world (see above)
- With IT companies in your city

One example: Galway 2020 focused on people with disabilities and has set up a sustainable cooperation with the social sector.

A budget for the legacy: to be foreseen in bid book? How?

The legacy has to be highlighted in the final bid book. What are the plans? What is an adequate budget to realize these plans? During the monitoring activities in the preparation phase this will be refined.

Part 3 - Bidding preparation

3.1. (Political) commitment

- Remember that it is a long term project with lasting effects, both positive and negative.
- You need a professional stakeholders management that works integrative. Many different stakeholders and many different types of stakeholders are involved, e.g. citizens, cultural organisations, the political level, the business community, etc.
- Based on the transformation that is envisaged you have to think in a “investment for the future” logic.
- Management of communication is very important. From the bidding phase on it has to mobilise for the project. Communication should from the beginning on be in different languages.

3.2. Capacity building

- Basis for capacity building is the understanding of the specificities of the cultural system, its needs and shortcomings, its opportunities.
- Capacity building should already start in the bidding phase. Here connecting with other ECoC's can be useful.
- The “future program” has to be part of the bid book. It is about empowerment and creating legacy, it is about helping people to take their future in their own hands.

3.3. Integrative approach

- A sound understanding of local diversity is needed to be able to involve a wide variety of communities and different audiences. Surveys during the bidding phase are recommended.
- Sustainable cross-sectoral networks should guarantee long term engagement.
- The art and culture program has to reflect an integrative logic.
- A consistent narrative and a dedicated artistic director are needed.

3.4. Timing

- Take an early start!
- A long-term cultural strategy is not a bid book. These are different documents with a different logic. Quite many bidding cities have developed at the same time the bid and the long-term strategy, which is challenging for the city as for some of the stakeholders. Having already a long-term cultural strategy in place is an advantage

3.5. European dimensions

- ECoC is not a national project, the European dimension is crucial. You should think about the European dimension(s) in a transversal way along all the criteria. In every step of the process you should ask yourself: what is here the European dimension, how can we include this?
- Important is also to understand the potential and/or the needs of your city related to the European dimension(s). What is there already to further develop? What isn't and would be good to set up?
- Don't forget to liaise with the ECoC family, all people preparing current ECoC's or involved in past ECoC's.

Questions and answers

Capacity building in the bidding phase: whom for and what?

Depends on the needs and shortcomings of your cultural eco-system. The needs can go from tools for audience development to how to work and network on an international level. Capacity building must be tailored to your municipal context.

Budget for an ECoC: size and breakdown?

The breakdown follows a format. The size is very diverse and related to the local context. Is it a big or a smaller city? What is the national governance structure like? Is there a regional level or not? E.g. Austria and Germany have very strong regional levels, Finland not. Important also is the level of development of cultural governance in the city and the country. All of that will play a role in the budgetary framework for an ECoC. Talking about the size of the budget is therefore very difficult.

The political context. In Belgium we have elections in 2024.

In general: that will be a critical moment but it cannot have any influence on the pre-selection or selection. You will have to ensure yourself of a strong and long lasting commitment so that things are not slowed down, for instance the budgeting process.

LILLE 2004/3000

Lille was Europese Culturele Hoofdstad in 2004. De stad bouwt tot op heden voort op de titel o.a. met twaalf 'Maisons Folies' en vijf 'grandes éditions thématiques'. Het gaat daarbij niet om het opzetten van telkens nieuwe initiatieven, maar om het verder ontwikkelen van de 'legacy' van Lille 2004. En daarbij kijkt Lille zelfs vooruit naar het jaar 3000 (<https://www.lille3000.eu/portail/>).

Van de EU-regio tot de wijken, van Les maisons Folie tot Le Tripostal

- Lille koos voor een samenwerking tussen de stad Lille en de EU-regio: Lille Metropole, Nord-pas-de Calais en de Belgische steden Kortrijk, Gent en Doornik.
Het was de toenmalige burgemeester Martine Aubry die deze beslissing nam.
- Lille 2004 moest er niet alleen zijn voor de overtuigde cultuurliefhebber, maar ook voor alle inwoners van Lille en omstreken.
- 'Retrouver les racines de la région' was een doel, net zoals het verhogen van de internationale uitstraling van Lille en het aanzwengelen van het toerisme.
- Het programma bestreek het hele pallet:
 - o van de EU-regio tot de wijken met bv de 'Les maisons Folie'(cfr infra) in de wijken en de deelgemeenten, maar ook in Doornik en Kortrijk;

- van de programmatie in de wijken tot grote exposities in nieuwe infrastructuren zoals 'Le Tripostal'.

Succesfactoren van Lille 2004

- De uitgesproken politieke steun van de stad wordt aanzien als een belangrijke succesfactor. Dit betekende ook heel veel in de zoektocht naar sponsors.
- De keuze van de artistieke directeur - i.c. Didier Fusillier - was een keuze voor een intendant die een grondige kennis had van en diep verankerd was in het culturele landschap van Lille en de regio.
- De keuze voor een autonome structuur 'Lille 2004' waarin zetelden:
 - Het beleid: alle politieke niveaus die bijdroegen aan Lille 2004;
 - De grote culturele partners;
 - De economische partners (een 80-tal betrokken ondernemingen).
- De betrokkenheid van alle culturele partners in de stad (opera, musea, filharmonie, enz) die ook alle instonden voor een deel van het programma.
- De betrokkenheid van de inwoners en het publiek.
- Het uitgewerkte doelgroepenbeleid.
- De relatie met andere actoren zoals het nationale ministerie van onderwijs, waarmee trouwens nog steeds een samenwerkingsovereenkomst bestaat, of de universiteit waarmee samengewerkt werd en wordt.

De 'legacy' van Lille 2004:

- 'Les maisons Folie' die als culturele infrastructuur in de wijken en deelgemeenten werden ingeplant in oude industriepanden en die deel uitmaakten van een programma van stadsvernieuwing, bestaan nog steeds. Ze werden na het ECoC-jaar overgedragen aan het lokaal bestuur en werken autonoom qua programmatie en beheer. <https://maisonsfolie.lille.fr/>
- 'Les grandes éditions' werden in 2006, 2009, 2012, 2015 en 2019 georganiseerd. Het zijn geen nieuwe festivals, het zijn wel culturele evenementen die voortbouwen op Lille 2004.
- Nieuwe culturele infrastructuur die ook nieuwe culturele praktijken genereert. Een voorbeeld is 'Le Tripostal' waar sinds 2004 met regelmaat grote tentoonstellingen plaats vinden. <https://www.lille3000.eu/portail/evenements>
- De autonome beheersstructuur waarmee Lille 2004 werd opgezet, bleef tot op heden behouden en werkt verder aan de 'legacy' van het ECoC-jaar.

Het belangrijkste resultaat van Lille 2004?: *'L'esprit de construire ensemble des événements'*.

RIJEKA 2020

Rijeka vaart als Europese Culturele Hoofdstad onder de vlag 'Port of Diversity'. 'Port of Diversity' wordt opgebouwd rond drie assen: werk – water – migraties (vooral naar Noord- en Zuid-Amerika).

Rijeka beschrijft zijn startpositie als volgt:

- Rijeka = werk
- Rijeka = een industriestad
- Toerisme in Rijeka is nog niet 'explored'
- Kunst en cultuur in Rijeka zijn 'undiscovered'
- Het cultureel potentieel van de stad is 'barely tested'
- De haven = de stad; de stad = de haven
- Alle burgers zijn op een of andere manier verbonden met de haven
- De haven was het internet van zijn tijd

De kandidatuur van Rijeka - <https://rijeka2020.eu/en/>

Tijdsplan:

- 2012: de conceptgroep - een groep van key-partners – bedenkt concept en strategie. Uit deze groep zal later de artistiek directeur gerecruteerd worden.
- 2014: de gemeenteraad keurt het volgende goed:
 - o De 'Cultural development Strategy 2013-2020' die focust op acht prioriteiten, waaronder Europese Culturele Hoofdstad (prioriteit 3);
 - o De kandidatuur van de stad voor Europese Culturele Hoofdstad 2020.
- 2015: het eerste bidbook wordt uitgeschreven door de conceptgroep, het stedelijke departement cultuur, en een externe consultant, met verwerking van de inbreng van het publiek.

Rijeka 2020 was voorts ook opgenomen in:

- Het strategisch plan van de regio;
- Idem van de universiteit;
- Idem van de 'Tourist board'.

Het programma van Rijeka 2020:

Tussen maart 2017 en augustus 2019 liep een 'pilotprogramma', als het ware een test en tegelijk een warming up voor het eigenlijke ECoC-jaar. Rond 'Port of Diversity' als centrale thema worden in het definitieve programma volgende grote 'flagships' en 'fleets' uitgezet:

PORT:

- Sweet and salt – where the river meets de sea, about re-inventing the city in the port-area
- Seasons of power: de haven als trots en als conflict, politiek, militair, enz.
- The kitchen: a centre for creative migrations
- Coast lines – a wandering museum: over de relatie van de inwoners met de zee, door vier musea bekeken
- Neighborhoods: 27 wijken van Rijeka connecteren met wijken in de 27 EU-lidstaten
- Dopolavoro – a shifting history of work: over de transformatie van het idee, het gegeven 'werk' en de verschillende vormen daarvan
- Brick house – a place to grow: the port as a place of childhood, dreams, fantasies

WATER:

= de haven

= ook 'fresh water', de bronnen in de bergen rond de stad, de rivier in de stad, die verdeelt en verenigt

WORK:

- De evolutie van het einde van de industriële werkomgeving (hoofdzakelijk de haven en aanverwanten daarvan) naar het intellectuele en creatieve werk. Na de teloorgang van de industrie vulde de dienstensector in Rijeka de beloften niet in
- Alle vragen en issues over nieuwe vormen van werk, ook voor artiesten en de culturele sector als geheel, te benaderen als interdisciplinair thema

MIGRATIONS:

- Gaat over de migraties vanuit en naar Rijeka
- Maar ook over 'the tradition of tolerance as a fundamental value'
- Rijeka noemt zichzelf een ervaringsdeskundige voor de huidige situatie in de EU
- De stad telt 22 minderheden; er verschijnen nog steeds twee dagbladen in verschillende talen (voorheen waren er dat 4); er is een Roma-gemeenschap die goed geïntegreerd is in de arbeidsmarkt en het sociale leven

De 'legacy' van Rijeka 2020

De verwachte impact van het ECoC-jaar op de stad wordt in het bidbook als volgt omschreven:

- Cultural development:
van verdere ontwikkeling van het culturele aanbod en van de toegankelijkheid, over erkenning van de stad en het land nav ECoC, tot renovatie en uitbouw van culturele infrastructuur, vernieuwing van het stadscentrum, én capacity building die kan leiden naar ‘new opportunities for temporary and permanent employment’.
- Economic development:
uitbouw van de creatieve industrie en meer en betere samenwerking met de private sector en de universiteit; uitbouw van een aangepast kwaliteitsvol cultuurtoerisme (“Rijeka is not suitable for mass tourism” (sic).
- Social development:
increased and active participation of the citizens in cultural activities, with special attention to inclusion;
- Urban development:
versterken van het belang van de publieke ruimte door middel van artistieke interventies die interactie aanmoedigen. ‘Urban areas become spaces where artistic projects are created in collaboration with the local community, ensuring their sustainability beyond 2020’.

Het toekomstbeeld dat de stad voor zichzelf formuleert’:

‘Rijeka is a modern European city; culturally developed, technologically advanced, socially inclusive, environmentally sustainable.’

Vragen en antwoorden:

Het **budget** van Rijeka 2020?

- Voor infrastructuur +/- 40 miljoen euro, waarvan de helft van de stad en de helft uit Europese fondsen;
- Operationeel budget was begroot op 30 miljoen, is vervolgens herleid naar 26 miljoen, en ingevolge de pandemie is er nog eens 7 miljoen afgegaan, vooral sponsorgelden.

Beheersstructuur van Rijeka 2020?

- Er werd een autonome structuur opgericht waarin de stad de meerderheid heeft.
- Deze structuur is onafhankelijk voor wat het programma betreft en wordt voor de financiën gecontroleerd door de stad.
- De artistiek directeur had participatiever willen gaan en willen werken met een vorm van co-governance met inwoners, maar dat bleek niet haalbaar.

De voor- en nadelen van een **regionale benadering**?

- De Europese regels zijn duidelijk: de stad heeft de leiding en staat centraal, de regio vult aan
- Advies:
 - o Als het zinvol is, doe het dan;
 - o Maak wel van in den beginne duidelijk wat de ‘scope’ van het project is en definieer zeer goed de relatie tussen beide niveaus, spreek af wat van de regio verwacht wordt.
- Positief in Rijeka 2020 wat betreft samenwerking met de regio:
 - o Levert meerdere interessante plekken op voor wijkprojecten;
 - o Idem voor grote installaties (in open lucht);
 - o Het was goed voor de marketing van het project.

Wat is de rol van **kunstenaars in Rijeka 2020** en wanneer werden/worden zij betrokken?

- De helft van de conceptgroep bestond uit kunstenaars;
 - o Er is steeds veel aandacht geweest voor communicatie met de lokale bevolking (waaronder artiesten), het politieke niveau, enz.;

- Rijeka 2020 heeft ook enkele kunstenaars in dienst.

Waar en hoe zijn **de universiteit en het hoger onderwijs** betrokken?

- In het eerste bidbook was de rol van de universiteit beperkt tot evaluator.
- Die rol is inmiddels uitgebreid:
 - De universiteit nam de lead in 'Sweet and salt' (zie Flagship Port);
 - De universiteit is ook een van de 27 wijken in het wijken-project (idem);
 - De universiteit is betrokken bij: het capacity building programma; levert vrijwilligers en stagiairs.
- De rector van de universiteit is lid van het beheersorgaan van Rijeka 2020.

LEEUWARDEN/FRIESLAND 2018

Leeuwarden telt ca 100.000 inwoners, en heeft een grote studentenpopulatie.

Door Friesland, Waddenland - dat deels ook Deens en Duits is - en de Friesen in het buitenland te betrekken, bereikte Leeuwarden 18 zo'n 3.2mio mensen.

Uit het bidbook

- Titel van de kandidatuur Lwd18: 'iepen mienskip, Criss-crossing communities'.
Mienskip = oud Fries woord dat staat voor zin voor gemeenschap, solidariteit, voor samen werken, ondernemen, edm.
Iepen = Fries voor 'open', en wordt er nu aan toegevoegd, bewust ook als tegengewicht voor de donkere zijde die mienskip had/heeft.
Een belangrijk Fries cultuurhistorisch begrip wordt zo opengetrokken en vertaald naar het heden, naar participatie en samenwerking van zowel kunstenaars, het sociale en economische veld, als inwoners.
Het wordt ook vertaald naar een belangrijke digitale component van het programma, het digitale als hulpmiddel om een 'iepen mienskip' over Europa uit te rollen.
'Criss-crossing communities' vertaalt het begrip 'iepen mienskip' enigszins en maakt opening naar het Europa van vandaag.
- Lwd18 werkte rond drie hoofdthema's:
 - Natuur en cultuur
 - Stad en platteland
 - Gemeenschap en diversiteit
- De structuur van Lwd18 was een stichting volgens Nederlands recht die werkte met de Code Cultural Governance, en een contract had met de stedelijke en provinciale overheid samen

Sjoerd Bootsma – Artistiek leider Lwd2028 en in Lwd2018 o.a. co-artistiek leider

- Friesland bestaat sinds de Middeleeuwen uit kleine bewoningskernen op terpen.
- Sinds mensenheugnis voeren de Friesen handel in het ganse Noordzeegebied.
- Een gevolg daarvan is dat centraal gezag nooit gewerkt heeft in de regio. Wat wel zeer sterk aanwezig was en werkte is het gemeenschapsgevoel, het samenwerken, samen dingen doen, het begrip 'mienskip'.
Keerzijde daarvan is het gebrek aan ambitie, het fnuiken ook van ambitie, een Calimero cultuur:
 - In Friesland zakken torens zakken scheef of storten in;
 - Het alternatieve Friese volkslied de 'Leeuwarden blues': "je kan het wel schudden als je van Leeuwarden komt".
- Het beeld van Friesland in 2008: cultuur en taal staan onder druk; een kleine economie; een schrale biodiversiteit (laatste plaats in Nederland, dat zelf al achteraan bungelt in Europa).

- Tegen die achtergrond wordt in 2008 de ambitie gelanceerd om ECoC te worden in 2018. Dat stuit op veel cynisme en oppositie, zeker na de grote besparingsronde in Nederland in 2010/2011 waarbij bv ook kunstencentra botweg gesloten werden.
- En toch ontpoppen er zich in die jaren talrijke nieuwe jonge culturele initiatieven, los van de gevestigde waarden en wordt de ECoC ambitie opnieuw gelanceerd door een Gedeputeerde van de Provincie. Er komt ook een 'Manifesto' vanuit de jonge garde dat:
 - o Oproept om positief, vanuit de mogelijkheden te denken;
 - o Stad en regio uit de negatieve grove wil halen en dat daarvoor heil zoekt bij de kunst en kunstenaars die ons anders laten kijken naar de samenleving, die verbeelden en ons doen verbeelden, en die zo een hoopvol perspectief op de toekomst kunnen schetsen
 Daaruit groeide een cultureel programma dat op een andere manier naar de toekomst keek.
- 2018 is van in den beginne als een 'tussenstation' aanzien, het perspectief was steeds 2028. In de ruime bevraging – de 10.000 kopjes koffie – is dan ook steeds gepeild naar een visie op 2028: 'als je mensen bevraagt over 2018 gaat het over de parkeerproblemen in hun straat; als je naar 2028 peilt gaat het over mobiliteit in stad en regio'.

Sjoerd Feitsma – Directeur Platform ACT en in 2018 en voorgaande jaren wethouder van o.a. cultuur, financiën en sociaal domein in Leeuwarden

- ECoC is een wedstrijd en dus heb je concurrenten. In casu: Maastricht, Eindhoven, Utrecht en Den Haag. De laatste twee vielen uit na de eerste ronde. Maastricht, Eindhoven en Leeuwarden mochten een tweede bidbook indienen:
 - o Maastricht speelde op internationale samenwerking, die volgens de jury onvoldoende was uitgewerkt;
 - o Eindhoven speelde de troeven design en Europees profiel als kennisstad uit. De jury oordeelde dat het dossier te veel top down was opgebouwd;
 - o Leeuwarden werd bekroond. De jury loofde: de grote betrokkenheid van inwoners van stad en regio, en de ambitie om 2018 te gebruiken als 'vliegwiel' voor structurele sociale en culturele veranderingen in stad en regio.
- Het 'framework' van Lwd18:
 - o De ambitie om het artistieke klimaat en de culturele sector te versterken, de kwaliteit ervan te verbeteren, de sector te professionaliseren en zo op een internationaal niveau te tillen;
 - o Verbreding van het toerisme te realiseren via kunst en cultuur, en de vergrijzing van de toeristische populatie te keren;
 - o Aandacht te genereren voor urgenties in de samenleving en deze zichtbaar te maken via artistieke projecten en interventies. Met name ging het over klimaatverandering (een prangende urgentie voor een land dat grotendeels beneden de zeespiegel ligt); duurzaamheid; ecologie;
 - o 'a social pay-off': iedereen heeft een talent met focus op kinderen in situaties van maatschappelijke achterstelling, door hen actief te betrekken, 'aan de knoppen te zetten' en hen zo ook meer vertrouwen te schenken. Dit leidde tot 'hyperlokale' betrokkenheid bij Lwd18.
- Gevolg: Lwd18 werd:
 - o Een katalysator voor regionale ontwikkeling;
 - o De regio vond aansluiting bij de UN Strategic Development Goals;
 - o De regio vond meer aansluiting bij het Europese beleid én bij vergelijkbare regio's.
- Over het proces naar Lwd18 toe: het was niet 'hell on earth' zoals de collega's van Liverpool voorspelden, maar toch wel een 'bumpy ride'. Maar problemen onderweg kunnen ook bijdragen aan een beter eindproduct.

- Wat heeft Lwd18 opgeleverd, enkele cijfers:
 - o 70mio euro werd door lokale overheden samengebracht en daadwerkelijk geïnvesteerd in de regio;
 - o Ipv de geschatte 4mio kwamen er 5,4mio bezoekers op Lwd18 af en werden er nog eens 0,8mio geteld buiten de regio bij activiteiten verwant aan Lwd18;
 - o 665mio personen werden bereikt ipv de geschatte 50mio. Het persbereik in het buitenland was vele malen hoger dan in Nederland;
 - o Het herhaalbezoek aan stad en regio steeg;
 - o De economische en sociale impact wordt geraamd op 300mio euro;
 - o Lwd18 kon rekenen op dubbel zo veel vrijwilligers als verwacht, met name 60.000 of 10% van de bevolking van Friesland.

De legacy: Lwd28

- Tussen 2012 en 2020 is de cultuursector in stad en regio 'uit de kleren geroeid', rijker, diverser, innovatiever en internationaler geworden. Het is raadzaam daarop vooruit te kijken, want dat heeft gevolgen voor bv het subsidiebeleid.
- Het gevoel van cynisme is weg, Friesland is van een Nederlands 'provincietje' uitgegroeid tot een Europese regio. Leeuwarden heeft dankzij een aantal investeringen in infrastructuur het gevoel gekeerd en wind in de zeilen gekregen.
- In de triënnale ARCADIA (2022) wordt aan de hand van kunst en cultuur nagedacht over de toekomst van het erfgoed, de gemeenschap, het landschap. Zijn wij goede voorouders en hoe geven we de regio door aan de volgende generatie, zijn daarbij de centrale vragen.

Een laatste goede raad:

'Begin met je af te vragen wat je wil aanpakken, waar zit de pijn, en bouw daarop je programma uit.'

Vragen en antwoorden:

*Hoe zat het in Lwd18 met het **samenspel politiek-cultuursector**?*

Lwd18 was een onafhankelijke organisatie - dat is trouwens zeer belangrijk voor Europa - maar met directe lijnen naar stad en provincie via vertegenwoordigers in de beheersorganen.

De onafhankelijkheid moet vooral artistiek zijn.

*Wat met de **vele artistieke leiders** die in Lwd18 zijn gepasseerd?*

Het proces van een ECoC is lang en loopt langs vele hindernissen. Op bepaalde momenten zijn ook nieuwe/andere capaciteiten nodig. Het is logisch dat samenwerkingen soms worden stopgezet, vanuit beide kanten trouwens.

Stad en regio? De kip en het ei?

Aanvankelijk zou de provincie kandideren, maar na de minder positieve ervaringen met de Ruhr als ECoC, werd dat idee verlaten. Leeuwarden had er alle belang bij om te kandideren, zijn negatieve imago af te werpen en te gaan voor het beeld van bruisende hoofdstad van de provincie. Tegelijk zou de regio niet dulden dat de stad solo zou gaan, van daaruit is de alliantie ontstaan, met van in den beginne de afspraak dat 50% van het programma in de regio zou plaats vinden. Uiteindelijk werd dat zelfs 70%.

*Welke resultaten kunnen door Lwd18 worden voorgelegd in de aanpak van de opgeworpen **urgenties**?*

- Zachte data zijn uiteraard moeilijk terug te brengen naar alleen maar Lwd18.
- De drie O's – Onderwijs, Overheid, Ondernemingswereld – zijn wel duidelijk verstevigd. Voor onderwijs bv wordt er nu voor het eerst in 200 jaar opnieuw academisch onderwijs aangeboden in de provincie via een dependance van de universiteit van Groningen, waarin specifiek wordt gefocust op de duurzaamheidsthema's met als basis de UN SDG's.
- Een aantal themata zijn opgetild naar het nationale niveau: biodiversiteit; de erkenning van de Waddenzee als UNESCO Werelderfgoed.

*Werd de keuze voor Leeuwarden-Friesland mee beïnvloed door het **ontwikkelingspotentieel** dat er nog lag bij de kandidatuur?*

- Het oprechte verhaal en de grote gedragenheid daarvoor heeft zeker in het voordeel gespeeld.
- Belangrijk om te onderzoeken is hoe een jury zich ontwikkelt doorheen de jaren. Er is duidelijk een evolutie in de selectiecriteria: van de keuze voor oudere post-industriële steden naar – nu – themata zoals de Global Development Goals van de UN. Waar zal het accent binnen 10 jaar liggen?
- Maar over het algemeen blijkt het toch de keuze te zijn voor steden die er iets aan hebben.

*Ervaring met **gentrificatie** die armen wegduwt uit de stad?*

Leeuwarden is een relatief kleine stad. Er is (nog steeds) voldoende sociale woningbouw aanwezig, waardoor er ook voor de lagere inkomensgroepen woningen beschikbaar zijn.

*Was de **universiteit** van Leeuwarden betrokken?*

Leeuwarden heeft geen universiteit, wel twee hogescholen en een University College (als onderdeel van de Universiteit van Groningen). Zowel de hogescholen als de UC zijn in het jaar betrokken geweest bij programma's en beleid rondom Lwd18. De hotelschool - een van de grootste van Europa - is zelfs ingezet bij het jurybezoek in 2013. De jury heeft overnacht in het hotel horende bij de hotelschool en aan vrijwel ieder jurylid werd een student gekoppeld uit het land van het betreffende jurylid.

*Cultuur kent geen grenzen, en de uitstraling van Gent reikt tot Noord-Frankrijk en Zeeuws Vlaanderen. Hoe verstandig is het om **over de landsgrenzen** te gaan?*

Lwd18 heeft contacten gelegd over de hele wereld, maar zeker in Europa. In het bijzonder met andere ECoC's van voor en na 2018, contacten die nog steeds lopen. Ook is bij de overheden meer focus op internationalisering gekomen, bijvoorbeeld door lid te worden van het Culture Forum van EUROCITIES. Qua marketing en bezoekers is ingezet op de '500 km radius'. Voor Gent is dat natuurlijk lucratief want dan vallen veel stedelijke gebieden binnen die cirkel. En wat je ook doet, vergeet Duitsland niet. Jaarlijks gaan zo'n 10 mio Duitsers naar het buitenland voor een cultuur/stedentrip en ECoC is daar een sterk merk!

*Biodiversiteit is een regionaal gegeven. **Diversiteit** is een echt Gents thema. Daarop inspelen, op het samenbrengen van onze diverse bevolkingsgroepen, kan dat een hoofdthema zijn?*

Dat kan ik vanuit Leeuwarden niet beoordelen. Aanrader is om je dan even te verdiepen in het bid van Tampere voor 2026, die hebben equality als hoofdthema.

Diversiteit an sich zou ik niet tot hoofdthema uitroepen, maar als vertrekpunt om je hoofdthema te vinden. Daarbij volgen dan vragen als 'wat wil je als Gent aan de kaak stellen, waar zit de pijn, wat wil je aanpakken?', oftewel: wat haal je. En aan de andere kant 'wat heeft Gent waar Europa meer behoefte aan heeft', dus wat heb je te brengen. Wij hebben er vrij lang over gedaan om deze keuzes te maken en dit proces fijn te slijpen. Ons eerste hoofdstuk 'This is why' van het tweede bidboek gaat hierover. De tekst die we hierin formuleerden ligt nog steeds als basis onder onze legacy activiteiten, die schoen past dus nog steeds. Het is belangrijk om hier veel input voor op te halen, van binnen en van buiten.

*Is naast het cynisme ook **de mentaliteit** verdwenen/verminderd om het hoofd af te hakken van wie boven het maaiveld uitkomt?*

Niet echt, maar dat was ook geen doel an sich. Dat zit zo diep in onze volksaard dat het er niet zomaar uit verdwenen is....Maar al met al is de sfeer een stuk vrolijker en positiever. We noemen het een beweging die met LF2018 is begonnen.

AARHUS 2017

Aarhus is de tweede grootste stad van Denemarken met ca 340.000 inwoners.

De 'Central Denmark Region' waarin Aarhus gelegen is, ontstond in 2007, telt 19 gemeenten en is goed voor 1,3 mio inwoners.

De universiteit van Aarhus telt 38.000 studenten, waaronder 6000 buitenlandse, en is de grootste van Scandinavië.

Tussen het schrijven van het bidbook en het moment waarop Aarhus in 2017 ECoC zou worden, zouden er naar schatting 75.000 nieuwe inwoners en ca 15 à 20.000 studenten in de stad bijkomen.

Uit het bidbook

Centrale thema van Aarhus 2017 was 'RETHINK':

- Rethink basic, social, cultural and economic formats
- Rethink: a climate of change, new models for citizenship to make it easier for citizens to assume roles of responsibility within society
- Rethink:
 - o Retelling history
 - o Reusing materials/spaces
 - o Remixing music
 - o Etc
- Rethink:
 - o Ook ruimte voor het nog onbekende, het niet geprobeerde, voor research
 - o Mogelijkheid/ruimte voor mislukking inbouwen is logisch en essentieel

Aarhus formuleerde ook de nood aan 'soft infrastructure' i.e.:

- New artistic content
- New management methods
- New relations to new groups

Ambities en doelen van Aarhus 2017 werden geformuleerd in 6 strategische doelstellingen die in publieke debatten afgetoetst werden en nadien gevalideerd werd door het politieke niveau, stedelijk en regionaal.

Nog enkele verduidelijkingen van Line Oster bij haar powerpoint

- In het voortraject van Aarhus 2017 werden om en bij 10.000 individuen betrokken via workshops, twee tentoonstellingen die lieten zien waarover het ging en waar het naar toe ging, debatten, micro-funding van projecten, enz.
- De 19 gemeenten van de regio werd een 'return on investment' beloofd via inhoud. Die belofte werd nadien ook gemeten, waarbij kon gestaafd worden dat ze alle minstens 100% return hadden genoten, eentje – de kleinste – zelfs 800%.
- Het belang van afstemming op de lokale, regionale, nationale en Europese agenda is van groot belang. Het is een argument voor stakeholders van allerlei slag om mee te werken aan het project.

Een laatste advies van Aarhus:

'Buckle up! This is your moon landing.'

Vragen en antwoorden

Ervaringen met het betrekken van de regio?

De Central Denmark Region was een nieuw concept, dateert van januari 2007. De 19 gemeenten die er deel van uitmaken hebben geen gedeelde identiteit, er bestond ook geen cultuur van samenwerking tussen hen. Dat was een gemis en tegelijk een opportuniteit. Het project Aarhus 2017 heeft hen samen rond de tafel gekregen en wel rond het thema cultuur. Geen enkele ander beleidsdomein had dit tot dan bereikt. Misschien is dat wel de belangrijkste 'legacy'.

*Wat met de **tweede ECoC 2017, Paphos** in Cyprus?*

Paphos werd zwaar getroffen door de financiële crisis en de gevolgen daarvan in Griekenland. De stad moest 70% besparen en werkte met het allicht kleinste ECoC budget tot nog toe. Desalniettemin was er een goede samenwerking zowel bij de opening als in projecten in de loop van het jaar. Aarhus subsidieerde een aantal projecten in Paphos. Er is een blijvende samenwerking ontstaan tussen een aantal kunstenaars uit beide steden.

*Hoe is/werd **cultuur in andere beleidsdomeinen** geïntegreerd?*

De situatie is gekeerd in de zin dat voorheen het steeds kunst en cultuur waren die samenwerkingen opzochten, en het nu andere beleidsdomeinen zijn die cultuur aanspreken voor partnerships. Een goed voorbeeld is het regionale strategische plan 'Arts & Health' dat vanuit beide beleidsdomeinen wordt betaald.

*Rol en plaats van **de kunstenaar**?*

Vanaf het prille begin werden kunstenaars meegenomen naast alle andere stakeholders.

*Hoe kwam men uiteindelijk tot het thema **Rethink**?*

Vanuit een zeer brede consultatie werd geleidelijk aan vernauwd tot het scherpe concept 'Rethink'. Daarbij werden alle andere data en insteken niet overboord gegooid, ze werden als referentie in de achtergrond gebruikt. Het lijkt nu allemaal zeer duidelijk en eenvoudig, maar onderweg is er ook veel kritiek geweest, o.a. van de jury op het eerste bidbook dat volgens hen te veel een encyclopedie was. Het is belangrijk dat het centrale thema 'provides direction' maar tegelijk dat het open genoeg wordt geformuleerd 'for creating content'.

BIJLAGE 3

Departement Cultuur, Sport en Vrije Tijd

Via onderstaand overzicht geeft het Departement Cultuur, Sport en Vrije Tijd inzicht in de werking van de Cultuurdienst in de periode 2019-2020. Voor specifieke documenten verwijzen we naar deze [link](#) op de Google Drive van Cultuur Gent.

Doelstelling - Optimaal regisseren van het cultuurleven in de stad door het organiseren van grensverleggende projecten en het faciliteren van de cultuursector en de cultuurparticipatie voor iedereen.

Via structurele subsidies wordt de artistieke ruggengraat van de cultuursector (culturele huizen, gezelschappen en festivals) ondersteund. Op basis van projectsubsidies worden nieuwe initiatieven in kunst, cultuur en erfgoed ondersteund, ook van individuele kunstenaars. Waar relevant worden eigen culturele projecten georganiseerd die vernieuwing exploreren en stimuleren, en dit verspreid over het hele grondgebied van de stad.

Kwalitatieve culturele creativiteit staat in alles voorop (zowel in de sector amateurkunsten als in de professionele kunstensector), alsook gemeenschapsvorming en/of geografische spreiding. Diversiteit en burgerparticipatie (o.m. via de cultuurraad) staan centraal op basis van betrokkenheid en respect voor de wederzijdse expertise. Kunst in de publieke ruimte geeft de stad een bijkomende dimensie van 'openluchtmuseum'.

De Cultuurdienst verzorgt een optimale dienstverlening aan de verschillende cultuuractoren en de eigen stedelijke diensten en verzelfstandige culturele entiteiten, in dialoog met diverse sectorale overlegplatformen. De UITPAS is de tool voor het verder stimuleren van vrijetijdsparticipatie.

2019

Via het subsidiereglement werden in totaal 215 subsidieaanvragen voor projecten in kunst en cultuur behandeld. Daarvan werd aan 158 aanvragers een subsidie toegekend. Totaal: 465.000 euro.

In totaal ontvingen 31 organisaties een meerjarige subsidie (vanaf 25.000 euro). 57 organisaties ontvingen een nominatieve subsidie tussen 5.000 en 20.000 euro.

Het filmfestival Ciné Privé werd georganiseerd in Nieuw-Gent.

N.a.v. Erfgoeddag en Open Monumentendag werden omkaderende activiteiten georganiseerd.

Er werden nieuwe murals gerealiseerd.

De jaarlijkse trefdag voor de Gentse cultuursector stond in het teken van 'OMG!Van Eyck was here'.

De culturele Jeugdboekenprijs, De Kleine Cervantes, werd uitgereikt.

Er werden nieuwe erfgoedwandelkaarten gelanceerd o.a. Wondelgem

Vrijwilligerswerking werd verdergezet m.b.t. inventarisatie roerend kerkelijk patrimonium.

De Week van het Gents had als thema 'Pierke'.

Beschikbaar stellen van zalen: in totaal werden 3.981 gebruiksdagen goedgekeurd aan diverse gebruikers, in volgende locaties: Hof van Ryhove, Spaanse Gouverneurswoning, Landgoed De Campagne, Ontmoetingscentrum Baarle, Zilverhof, DC Ledeberg, Zwarte Doos, DC Mariakerke, DC Oostakker, Sint-Amanduskapel, Oud gemeentehuis Sint-Amandsberg, , Kasteel Borluut, DC Sint-Denijs-Westrem, Bib Zwijnaarde; Drongenhofkapel, Bibliotheek Halvemaanstraat, zaal Moerlede.

Participatie in stadsbreed optimalisatietraject beschikbaarstelling van zalen, met verdere uitrol van het project 'sleuteldragers' als pilootproject voor het gebied Gentbrugge-Ledeberg en Sint-Amandsberg en andere wijken en deelgemeenten; implementatie van het vernieuwde retributiereglement, algemeen huishoudelijk reglement en bijzonder huishoudelijke reglementen.

Toewijzen van stadsdagen in Muziekcentrum De Bijloke, Capitole, Kunstencentrum Vooruit, Minardschouwburg, Campo, NTGent (KNS en Minnemeers), Vlaamse Opera, De Centrale, H'A Handelsbeurs, Parochiale Kring Heilig Hart, Theater Scala, CC Meulestede, Novacentrum, Kasteel Claeys-Bouüaert, Groenzaal Sint-Bavo, De Expeditie, Kopergietery, Kerk Meulestede, Sint-Coletakerk, Herberg Macharius.

UiTPAS

9405 UiTPAS kaarten verkocht / 5350 met kansenstatuut / 4055 zonder kansenstatuut

50.000ste UiTPAS-houder in de bloemetjes gezet in juni. In totaal zijn ondertussen 54.290 UiTPAS kaarten verkocht.

In 2019 werden 466.076 punten gespaard door 28.613 pashouders, 18.382 voordelen opgenomen door 7178 pashouders en 75.640 kansentarieven opgenomen door 14.186 pashouders met kansenstatuut.

UiTPAS campagne in het kader van 5 jaar UiTPAS in september waarbij 823 pashouders samen 1702 voordelen omruilden in ruil voor in totaal 26.660 punten.

Vorbereiding uitbreiding UiTPAS Regio met gemeenten Melle in Lochristi vanaf 1/1/2020.

UiTPAS verkooppunten uitgebreid naar 16 locaties met 3 nieuwe verkooppunten: DC Sint-Denijs-Westrem, DC Zwijnaarde en DC Drongen.

44 externe vrijetijdsaanbieders aangesloten bij UiTPAS

50 organisatiepassen + 44 groepspassen toegekend aan armoedeverenigingen en sociale organisaties

CULTUUR ERFGOED

Voor inzetten op digitaal cultureel erfgoed:

- verder opvolging project literair.gent.be samen met Stadsbibliotheek Gent, Archief Gent, Universiteitsbibliotheek en andere literaire partners. De redactie kwam 2x samen.
- verder actualiseren applicatie 'Zichten op Gent' en onderzoeken van de mogelijkheid om dit online aan te bieden
- voorbereiden materiaal op DVD-R voor digitalisering door VIAA

Voor het inzetten op het religieus cultureel erfgoed:

- verder participeren aan de stuurgroep voor nazicht en opmaak van de inventarissen van het roerend kunst- en cultuurpatrimonium van de vijf monumentale kerken in Gent; bijeenkomst op 19/03 (opdracht afgerond in 2019)
- participeren aan overleg religieus erfgoed kunsteden; bijeenkomst op 13/06 werd afgelast

Voor het inzetten op culturele archieven:

- coördineren van het Gents Archieven Overleg (GAO); GAO kwam 2x samen op 19/02 en 15/10
- organisatie publieksevenement op 13/04 in het STAM naar aanleiding van de 1200ste verjaardag van een oorkonde uit het Rijksarchief Gent

Voor ondersteuning vrijwilligerswerking:

- coördineren van Erfgoeddag op 28/4 in het thema 'vakmanschap', 36 deelnemende organisatoren en 80 activiteiten; voorbereiding editie 2020
- organiseren van de jaarlijkse Dag van het Gents historisch onderzoek in samenwerking met de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent (MGOG) dat doorging op 30/11 met als thema Van Eyck; 4 lezingen; 90 aanwezigen
- verderzetten inventarisering van de collectie van het Museum van de Gerechtelijke Politie;

- ondersteunen herinrichting van museum bij de politie in de Groendreef; een deel van de expo Misdaad in het STAM werd overgebracht, aangepast en opgesteld. Heropening op 19/09.

MUZIEKCENTRUM DE BIJLOKE

Activiteiten: 328 (146 concerten, waarvan 48 extra muros) / **Bezoekers:** 69.117

Omwille van de ingrijpende verbouwing was de grote concertzaal vanaf juli 2019 niet beschikbaar voor activiteiten. Het Kraakhuis kon deels wel open gehouden worden. Voor de grotere concerten werd in de tweede jaarhelft uitgeweken naar verschillende andere locaties in Gent (Sint-Pieterskerk, Groenzaal, Opera, Vooruit, Sint-Machariuskkerk), zalen met vaak een beperkter capaciteit dan de grote concertzaal van het Muziekcentrum. Mede omwille van de hogere kosten van het organiseren van concerten op locatie, werd ook het aantal activiteiten teruggedroefd. Vanzelfsprekend kon in diezelfde periode evenmin verhuur gerealiseerd worden, op enkele kleinere activiteiten in het Kraakhuis na. Dit alles heeft ertoe geleid dat het aantal activiteiten en het aantal bezoekers met ongeveer 25% gedaald zijn ten opzicht van (het historisch hoge) 2018 en ongeveer 15% lager liggen dan in 2017. Mede door het creatief inzetten van alternatieve locaties slaagde het Muziekcentrum erin zijn basisopdracht - het levend houden van de canon, het stimuleren van nieuwe muziek, de ontwikkeling van (jong) talent en het bereiken van een breed publiek – te blijven vervullen.

Publiekswerking: actieve doelgroepenwerking. Dankzij een op maat gesneden aanbod (3 maanden tot 18 jaar) en het jongerentarief voor reguliere concerten, bestond 12% van de concertbezoekers in 2018 uit jongeren (-26 jaar). 849 concertbezoekers maakten gebruik van het kansentarief binnen UitPAS. Laagdrempelige initiatieven als Côté Jardin, Zomerbar, coproducties met De Centrale en literaire concerten (ism Behoud de Begeerte) resulteren in een breder publiek.

De hoofdmoot van de activiteiten bestond uit **presentatie** en **coproductie** van concerten (reeksen en evenementen). Actieve **publieksparticipatie** wordt gerealiseerd met projecten als Côté Koer (ism Brede School), BijlokeBal (ism OCMW-Gent, KASK), interactieve workshops (Vuurvogels) en open repetities ('Samen Groter' ism SOV). Initiatieven als de Zomeracademie (Muziektheater ism LOD, KASK, SPECTRA – Kamermuziek ism ECMA, Gent Festival van Vlaanderen, KASK), Manufactuur, Young Composers (ism SOV, KASK) en de Young Masters (kamermuziek met jong talent) en de After Jams (studenten KASK) kaderen binnen **talentontwikkeling**.

Financieel wordt 2019 positief afgesloten. De opgebouwde reserves zijn toegewezen aan een aantal fondsen (sociaal passief, infrastructuur, investeringen theatertechnisch materiaal en de opening van de vernieuwde concertzaal) die de komende jaren zullen worden aangesproken.

Belangrijke aandachtspunten blijven de duurzame financiering van de samenwerkingsprojecten op de Bijlokesite, de krappe personeelsbezetting (18,45 VTE) en het inkomstenverlies door de sluiting van de concertzaal tot mei 2020.

DE CENTRALE

De Centrale (DC), als intercultureel muziekcentrum zet in op ontwikkeling, creatie, presentatie en participatie (educatie en publiekswerking). DC ontvangt op jaarbasis circa 100.000 bezoekers; een cultureel divers publiek.

Ontwikkeling

Experimenteel project om de diversiteit in het brede culturele veld te verhogen; o.a. door etnisch-cultureel divers artistiek talent toe te leiden naar cultuurprogramma's van de overheden.

In '19: 42 behandelde dossiers

Creatie

Continuering JIRAAN, MuSiKa en Bright Bridges en voorbereiding In-C en Van Eyck Kosmopoliet.

Presentatie

146 eigen podiumactiviteiten die refereren aan de ecd in Gent en Vlaanderen (concerten, festivals, theater, multidisciplinaire activiteiten, Alles Kids, film, lezingen).

47% van de activiteiten is gratis; circa 10.000 bezoekers. 53 % tegen betaling; 11.235 betalende bezoekers. 1/3 van de activiteiten had een uitgesproken bovenlokaal karakter.

Muziekeducatie

730 cursussen voor 136 cursisten en 17 dagen muziekworkshops in totaal voor 20 deelnemers.

Publiekswerking

In het kader van de lokale diensteneconomie staat DC in voor de coördinatie van het leerwerkproject publiekswerkers.

De blik op het gebouw via Herita, OMD, Dag van de Wetenschap en maandelijkse geleide bezoeken; circa 800 deelnemers/jaar.

Ontmoeting

Onze hospitality faciliteren we via het café-restaurant ENTR; in '19 goed voor ca. 25.000 bezoeken; ENTR, een experiment ook van intercultureel management.

Activiteiten van derden

Hoofdzakelijk (socio)culturele organisaties uit Gent: 156 in de concertzalen; 1.115 activiteiten in één van de kleine polyvalente ruimtes; samen goed voor ca. 42.000 bezoekers.

Uitdagingen

Verjongen / Blijven optimaliseren van sociale en culturele mix in het publiek.

2020

Het Van Eyckjaar in 2020 wist Gent op de internationale kaart te zetten, met o.a. de expo in het MSK en de Van Eyckshop en meetingpoint onder het Belfort met aanbod van meer dan 75 'creatieve makers'. Andere blikvangers waren de tentoonstelling Kleureyck in het Designmuseum, en een driedelige documentaire "De Geheimen van het Lam Gods" op CANVAS.

Tijdens de eerste lockdown werden er talrijke Van Eyck-initiatieven digitaal opgezet. Begin juli opende het cultuurleven opnieuw met o.a. de succesvolle belevingswandeling OMG! Seven Senses Tour. In verschillende Gentse kerken werd een muzikaal Van Eyckprogramma opgezet en ook de deelgemeenten brachten "Van Eyck in de Wijk". Iedereen Beroemd op één bracht in coproductie de rubriek Lam Gods 2.0. Daarnaast onthulde Cultuur Gent het nieuwe kunstwerk "Opus" van Wim Delvoye, werden er verschillende murals gerealiseerd van internationale graffitikunstenaars (STROOK, Bosoletti, Monkey Bird Crew) en werden er erfgoedwandelplassen gemaakt van Wondelgem en een speciale editie van de Brugse Poort. In 2020 ging de jeugdliteratuurprijs van Cultuur Gent naar 'De schaduwen van Radovar' van Marloes Morshuis.

In 2020 werden de meerjarige subsidieovereenkomsten 2020-2025 met ca. 50 kunstorganisaties vernieuwd. Daarnaast werd een nieuw reglement voor werkingssubsidies tot 24.000 euro opgemaakt en werd een eerste aanvraagronde voor subsidie 2021-2022 behandeld met voor 33 organisaties een positief gevolg. Het reglement projectsubsidie kreeg een grondige facelift. De corona impact is bijzonder groot wat zich liet voelen in uitstel, annulering of wijziging van de projecten en met een veel hoger aantal coachinggesprekken. De beoordeling van aanvragen voor subsidie amateurkunsten gebeurde met verhoging van het budget voor beide sectoren. De ondersteuning van vrijetijds-participatie gebeurde via UiTPAS voor sociale organisaties en subsidie vrijetijds-participatie voor de verenigingen via een licht gewijzigd reglement.

Doelstelling - Versterken van de beleving in de musea en verhogen van de toegankelijkheid en participatie voor iedereen

Onze gebouwen zijn door hun historische context een bezoek op zich waard, via bijkomende investeringen zal het museumaanbod nog beter tot zijn recht komen. We willen de komende jaren verkennen op welke manier digitale toepassingen ingezet kunnen worden ter versterking van de beleving.

Toegankelijkheid en de mogelijkheid tot participeren kent eveneens een infrastructurele component. Via publiekswerking wordt geïnvesteerd in toegankelijkheid voor specifieke doelgroepen. UitPAS blijft een belangrijk instrument voor kansarme doelgroepen, ook voor andere kwetsbare doelgroepen werken we gepaste formules uit. Door te investeren in digitale toegankelijkheid bieden we de mogelijkheid om nog meer collecties raadpleegbaar te maken.

Op vele verschillende manieren en telkens passend in het kader van elk afzonderlijk museum, wordt de erfgoedgemeenschap en de maatschappij betrokken bij verschillende facetten van de werking. Outreachwerking, cocreatie, dialoog over het beleid zijn voorbeelden van werkinstrumenten die hierbij worden ingezet.

We bouwen verder aan onze financiële gezondheid door nog actiever op zoek te gaan naar aanvullende financieringsbronnen. Enerzijds afzonderlijk, passend bij de identiteit van elk museum. Anderzijds maken we werk van een gezamenlijke marketing en communicatie waarmee we Gent als museumstad profileren. We willen zo meer betalende bezoekers aantrekken en op gezamenlijk niveau verkennen wat het potentieel is aan bijkomende inkomsten.

2019 en 2020

Zie jaarverslagen via deze [link](#).

Doelstelling - Verder kwalitatief ontwikkelen van onze historische huizen als toegankelijke en prikkelende ontmoetingsplekken van vandaag zowel voor de Gentenaars als voor de nationale en internationale bezoekers

"Gravensteen, Belfort en Lakenhal, Sint-Pietersabdij, Sint-Baafsabdij, Hotel d'Hane Steenhuyse, Huis Arnold Vander Haeghen en Stadhuis. Onze historische huizen zijn de kern van het cultuurtoeristisch product van de stad. In elk historisch huis is de ontwikkeling van een belevenisvolle, inventieve en eigentijdse storytelling noodzakelijk. De inhoudelijke productontwikkeling streeft een goede balans tussen ontsluiting, toegankelijkheid en draagkracht na. Onze historische huizen als inspirerende ontmoetingsplekken, waar Gentenaars fier op zijn en ook toeristen thuis komen."

2019

Historische Huizen Gent (HHG) ontsluit haar huizen op een betoverende en (eigen)wijze manier. Ze doet dit door twee kernactiviteiten: de organisatie van tijdelijke tentoonstellingen voornamelijk in de Sint-Pietersabdij en de ontwikkeling van een permanent cultuurtoeristisch bezoek op elke site.

HHG is er ook in 2019 in geslaagd een aantrekkelijk cultuurtoeristisch product te ontwikkelen. Historische Huizen Gent ontving een record van 748.928 bezoekers, een stijging van 20 % t.o.v. 2018. Voor de Sint-Pietersabdij waren de tentoonstellingen Lang leve de Muziek en Lieve Blancquaert publiektrekkers, goed voor meer dan 50.000 bezoekers elk. Het Gravensteen maakte zijn reputatie als

toeristische trekpleister helemaal waar, met een recordaantal bezoekers van 454.693 bezoekers en een onovertroffen editie van het Winterwonderkasteel! In april 2019 opende Huis Arnold Vander Haeghen zijn deuren voor vrij bezoek, in combinatie met Hotel d' Hane Steenhuyse een absolute meerwaarde voor Gentenaars en toeristen. Historische Huizen Gent heeft het voorbije jaar ook een online ticketingsysteem geïmplementeerd, wat timeslots, een betere afstemming van individuele bezoekers en groepen, het vermijden van wachtrijen en een kwaliteitsvoller bezoek mogelijk maakt.

2020

"Door de coronacrisis daalde het bezoekersaantal van Historische Huizen Gent met 72% t.o. 2019. Ondanks de twee sluitingsperiodes en het ineenstorten van het internationale toerisme, vonden 207.159 bezoekers toch de weg naar onze huizen. Onze productontwikkeling slaat aan en beroert een breed publiek.

In de Sint-Pietersabdij verlengden we de tentoonstelling Heeren, vertrekt!. Door haar samenstelling, vormgeving en vooral ook de appellerende audio, kreeg de geslaagde tentoonstelling alle aandacht die ze verdient. We professionaliseerden verder de werking rond de vergader- en congresruimtes in de abdij. De aandacht voor de erfgoedbeleving binnen de ruimtes krijgt een upgrade.

Door online ticketing in onze huizen, en in het bijzonder in het Gravensteen, slaagden we er in om de capaciteit vlot aan te passen aan de geldende maatregelen. De tijdssloten op vakantiedagen werden maximaal ingevuld, o.a. door een sterke audio. We werken verder aan een meer gediversifieerd audioaanbod.

De mogelijkheid om in Hotel d'Hane Steenhuyse coronaproof te kunnen genieten, charmeerde het publiek.

We maakten een inhaalbeweging in de inventarisatie van de collectie van de Sint-Baafsabdij. Waar nodig brachten we stukken naar het erfgoeddepot.

Van zodra het kon, waren ook de scholen weer van de partij. Onze educatieve aanpak m.b.t. geschiedenis bekoort zowel leraren als leerlingen.

Het team bedrijfsvoering realiseerde de ticketing van de Seven Senses Tour en de verkoop van de goederen van de Van Eyck-shop.

Een ongeziene Instagramboost geeft aan dat bezoekers ook op afstand genoten van de pracht van onze huizen. We zetten verder in op het versterken van onze digitale strategie."

Zie jaarverslagen via deze [link](#).

Doelstelling - Vanuit de demografische noden van de stad een bibliotheekwerking uitbouwen die toonaangevend is in het Nederlands taalgebied

"Steeds meer Gentenaars hebben niet het Nederlands als thuistaal (1): dit heeft implicaties voor onze collectie, programmatie en educatieve activiteiten. We versterken de kinderen- en jongerenwerking (2) gezien het groeiende aantal gezinnen. Er is meer aandacht nodig voor de infrastructuur van de wijkbibliotheken, zodat we toegankelijk (3) blijven voor iedereen. Voor veel Gentenaars is de digitalisering een uitdaging (4): we bouwen deze werking verder uit, met o.a. het Digitaal Talenpunt en digitale studieondersteuning, maar ook met Krookpartners Imec, UGent en VormingPlus.

De Krook blijft een huis van kennis en cultuur voor iedereen, met de Bibliotheek als motor van het Gentse Letterenbeleid."

2019

De aantrekkingskracht van De Krook blijft groot: 1.385.776 bezoekers in de hoofdbibliotheek. Ook de uitleningen blijven stijgen, voornamelijk in de wijkbibliotheken en bij Gentse kinderen: 1.890.585 uitleningen waarvan 41% met de collectie “kinderen en jongeren” (t.o.v. 1.874.305 in 2018 en 1.739.006 in 2017). Het locatieonafhankelijk terugbrengen kende een gestage groei. Op vraag van de gebruikers werd een proeftuinproject gestart rond Bulgaarse en Turkse boeken, als opstap naar de Nederlandstalige collectie. De Bibliotheek bereikt tal van doelgroepen ook via een breed aanbod publiekswerking.

- 5.135 klasbezoeken en 245 scholenworkshops
- + 800 activiteiten voor volwassenen, vaak i.s.m. Vormingplus
- Boekje Proef in 30 kinderdagverblijven, Boek op Bezoek voor minder-mobiele burgers door 85 vrijwilligers, 25 Meertalige voorleesuurtsjes, digitale huiswerkbegeleiding in meerdere wijkbibliotheken, leesgroepen Nederlands en andere talen, enz.
- Adviespunten in De Krook: Digipunt, CLB, De Stap & Leerwinkel, Steunpunt voor inclusie, Wetswinkel

Alle Gentenaars werden dit jaar ook opgeroepen om deel te nemen aan “Gent leest”, een digitaal platform voor iedereen die houdt van lezen: maar liefst 517 burgers zijn nu officieel “Gents stadslezer”.

2020

"Ondanks gereduceerde openingsuren realiseerde de Bibliotheek in totaal 772.540 uitleningen, een daling van 33% t.o. 2019.

- Tijdens de eerste volledige lockdown konden leners dankzij de afhaaldienst blijven lezen. Door de verlenging van de klaskaarten konden leerlingen onderling materialen uitwisselen, en dus ook blijven lezen. Na de lockdown ontvingen leerkrachten en brugfiguren boekenpakketten als alternatief voor de klasbezoeken.
- Fysieke begeleiding voor huiswerk op computer was vaak niet mogelijk, maar met het vele afstandsonderwijs wel belangrijk. Vrijwilligers begeleidde kinderen daarom digitaal.
- Kleine acties zorgden voor een blijvend aanbod aan taalcontacten: vb. verhalen op de ramen van De Krook voor de allerkleinsten.
- Kleine ingrepen in de dienstverlening door corona, zullen ook na de epidemie blijven: vb. het online aanvragen van magazijnwerken.

Infrastructuur en personeel

- Dit najaar verhuisde de bibliotheek van Wondelgem, de eerste wijkbib met een zelfuitleenbalie. In 2021 volgen alle andere wijkbibliotheken. Deze automatisering moet ervoor zorgen dat de medewerkers meer handen vrij krijgen voor andere aspecten van de werking.
- In De Krook kreeg het maakatelier vorm, een ruimte voor analoge én digitale maakwerking.
- Voortaan dragen alle medewerkers herkenbare kleding op de vloer, één van de aanbevelingen uit het Gelijke kansen-traject met de dienst Welzijn.
- Meerdere collega's hebben de opleiding “Community Librarian” gevolgd, wat moet leiden tot een nog meer buurtgerichte werking.

Collectie

- Dit jaar ging Gent Leest van start, een community met inmiddels 491 actieve stadslezers.
- De collectie werd meer afgestemd op een divers publiek, met o.a. nieuwe materialen NT2.

- De collectie Turks en Bulgars (een proefproject in 2 wijkbibs) krijgt meer en meer vorm. Deze wordt samengesteld met en voor buurtbewoners voor een optimale afstemming op de concrete noden."

Doelstelling - Slim gebruik van bestaande en nieuwe culturele infrastructuur

Culturele infrastructuur is essentieel voor de ontwikkeling van kunst en cultuur, en blijft daarom een permanent aandachtspunt. Degelijke infrastructuur verzekert de verankering van cultuurspelers en kunstenaars in de stad, en maakt de productie en presentatie van hoogwaardige culturele producten mogelijk. Er wordt ingezet op meer en beter gedeelde infrastructuur, zowel het onderhoud en de renovatie van bestaande culturele infrastructuur (in allerlei disciplines: podiumkunsten, muziek, beeldende kunsten, ...) als op de realisatie van nieuwe infrastructuur waar nodig.

Er wordt verder ingezet op het beschikbaar stellen van diverse stedelijke infrastructuur (zowel in het centrum als in de randwijken en deelgemeenten) voor (sociaal-)culturele initiatieven, alsook het inzetten van stadsdagen in de grote cultuurhuizen voor het faciliteren van de presentatiemogelijkheden voor zowel de amateurkunsten als de professionele kunstensector.

2019

De verbouwing van de **Bijloke concertzaal** startte in de zomer 2019 en is op dit ogenblik zowel naar budget als naar planning onder controle.

Op het vlak van infrastructuur werden ingrepen gedaan om de gebruikerservaring van de bezoekers van **De Krook** te verbeteren: bredere gangen, meer verlichting,.. De nieuwe signalisatie werd getest in samenwerking met de dienst Gelijke kansen, en wordt definitief geplaatst voorjaar 2020.

De Stad Gent heeft een ontwerpteam aangesteld dat vorm zal geven aan het investeringsproject **Time Castle voor het Gravensteen**, met de bedoeling de erfgoedwaarden en de toeristische beleving te versterken, en voldoende aandacht te besteden aan integrale toegankelijkheid.

2020

In 2020 werd het verbouwingsproject van het Muziekcentrum De Bijloke 'Naar een state of the art Muziekcentrum in een unieke historische omgeving' succesvol afgerond. De primaire focus lag op de integrale herinrichting van de concertzaal, naast het aanpassen van het circulatieschema in het volledige gebouw met bijzondere aandacht voor de leesbaarheid van het gebouw. Alle vooropgestelde doelstellingen qua akoestiek, het verbeteren van het algemene comfort en beleving, het verhogen van de toegankelijkheid, de modernisering van de (theater)-technische installaties en de optimalisering van de publiekscirculatie en wayfinding werden gerealiseerd binnen het vooropgestelde budget. Door de Covid 19-pandemie diende de opening uitgesteld van begin mei naar september 2020.

Het vaste museumcircuit van het STAM werd volledig vernieuwd in de loop van 2020, en opende in december opnieuw de deuren. De camerabewaking, toegangscontrole en brandcontrole zijn tijdens de werken volledig vernieuwd en geoptimaliseerd.

In de loop van 2020 werd het voorontwerp voor de nieuwe vleugel van het Design Museum afgerond. Het studie bureau start in januari 2021 met de opmaak van de omgevingsvergunning en deze zal ingediend worden in maart 2021. De start van de werken is voorzien voor september 2021.

Zowel het voorontwerp als het restauratiedossier voor het Noorderlijk Bijgebouw van het Gravensteen werden afgewerkt in 2020. Het definitieve ontwerp is voorzien op 150 kalenderdagen en kan dus in het voorjaar van 2021 afgerond worden. Daarna volgen het aanbestedingsdossier en de

omgevingsvergunning. De uitvoering van de bouwwerken en het vernieuwde audioparcours is voorzien in 2022 en 2023. Kern van het project (naast storytelling en scenografie):

- De reorganisatie van het onthaal, waarbij de focus ligt op digitale ticketing en toegang, het voorzien van nieuw en voldoende ruim sanitair en lockers, het verdelen van de audioguides, ...
- Het voorzien van een buitenpaviljoen om toekomstige en uitgaande bezoekers te scheiden en zo de doorstroom in het gebouw te verbeteren. Tezelfdertijd fungeert dit paviljoen als onthaal voor personen voor wie het poortgebouw ontoegankelijk is (rolstoel, ...) en geeft het plaats aan enkele praktische functies die horen bij de exploitatie van een hedendaags museum (hoogspanningscabine, shop,...), waardoor het interieur van de burcht maximaal kan worden vrijgehouden voor de museale beleving.
- Ter verbetering van de toegankelijkheid wordt - naast het paviljoen als bijkomende inkom voor minder mobiele bezoekers - ingezet op twee aspecten binnen de walmuur: de bypass (die een drempelloze rondgang op de walmuur mogelijk maakt) en de lift (die de twee indrukwekkende zalen van de donjon en haar dakterras ontsluit voor elke bezoeker).

De werken aan het Industriemuseum voor de toegangscontrole werden opgestart in de eerste helft van 2020. Industriemuseum kreeg een volledig nieuwe toegangscontrole, aangesloten op het nieuwe systeem van Stad Gent. De werken werden eind 2020 gefinaliseerd.

De routing op de derde verdieping werd aangepast; een scheidingsmuur tussen de bibliotheek en het museum werd intussen geplaatst.

De automatisatie van de bibliotheken zit in uitvoeringsfase. Er werd in 2020 een proefmodel geïnstalleerd in Wondelgem. In de loop van 2021 zal dit verder uitgerold worden in de andere wijkbibliotheken. Het gaat over zelfuitleenbalies in alle wijkbibliotheken en geautomatiseerde terugbrengbussen in alle wijkbibliotheken met uitzondering van Wondelgem en Westveld (waar dit technisch niet mogelijk is) en van Gentbrugge en Oostakker (omdat dit meegenomen wordt in het nieuwbouwproject).

Het ter beschikking stellen van zalen door de Cultuurdienst aan verenigingen werd door de coronamaatregelen on hold gezet. Ook een groot gedeelte van de toegekende stadsdagen voor het voorjaar 2020 en het najaar 2020 moesten worden geannuleerd.

BIJLAGE 4

Creatieve ondernemers in Gent

Werknota in functie van bespreking ambitie Culturele hoofdstad 2030

Departement Stedelijke Ontwikkeling, Dienst Economie

Contactpersoon: Els De Mol

Creatieve en culturele sector: toegevoegde waarde

Charles Landry – ‘an emerging creative city’ (2011)

“Ghent is a pocket sized metropolis, even though it still has many of the attractive features of a smaller city”

Conclusies Studie Rebel (maart 2018)

- De aanwezigheid van Fablabs, Makerspaces en labo's waar onder meer via additive manufacturing op kleine schaal prototypes kunnen worden gemaakt, zijn een belangrijke component in het behouden en aantrekken van een nieuwe vorm van maakindustrie.
- Gezien het belang van dergelijk makers-ecosysteem voor zowel de creatieve economie als de andere makerseconomie, wil de Stad Gent deze verschillende actoren én hun aanbod (infrastructuur, ruimte, materialen, diensten,...) beter in kaart brengen en meer visibel maken naar hun diverse doelgroep van makers. Op die manier wil de stad de basis leggen om deze diverse faciliteiten optimaal te ontsluiten naar hun doelgroepen.

Swot analyse (april 2019)

Update vertrekkend vanuit SWOT studie Buck Consultants (2011)

STERKTES

- Startersbeleid bereikt een groeiend aantal creatieve ondernemers
- Aanpak op vlak van student ondernemen: Durf Ondernemen binnen UGent en Gentrepreneur
- ruimte voor creatieve (maak-)economie via tijdelijke invullingen (Meubelfabriek, Bulb,...) + nadruk op ruimtelijke verwevenheid (aanstelling verwevingscoach)
- De Krook als creatief landmark en het Wintercircuit als ontmoetingsplek voor innovatie
- Samenwerkingen: Dienst Cultuur, kennisinstellingen, Ministry of Makers, Gents Kunstenoverleg, Flanders DC, ...

KANSEN

- UGent en de Hogescholen = motor voor kennis en creativiteit
- Aanwezigheid van de 3 T's (Technologie – Tolerantie – Talent) volgens Richard Florida
- creatieve economie draagt sterk bij tot de aantrekkelijkheid, zeker voor (hoogopgeleid) talent zich liefst vestigt in een stad met een hoge belevingsgraad op vlak van cultuur en creatieve economie
- belang van innovatie en creativiteit in het bedrijfsleven: creativiteit draagt fundamenteel bij tot de innovatiegraad en kan leiden tot nieuwe ontwikkelingen, businessmodellen,...
- Ministry of Makers kan een actieve rol opnemen in het verbinden van de creatieve sector met de andere speerpunten en sectoren door hun expertise op vlak van co-creatie en design thinking.
- De Gentse creatieve industrie is divers
- Gent scoort bovendien het hoogst op de cultuurindex, dit kan hoge bezoekersstromen genereren.

- Gent kent relatief een groot aantal bedrijven die actief zijn in diverse deelgebieden van de creatieve industrie. Het betreft voornamelijk kleine en jonge bedrijven met een werkgebied op lokaal en regionaal (Vlaams) niveau. Zij waarderen Gent als locatie vooral omwille van de goede mix van leef- en werkklimaat. Hoewel er druk komt te staan op de prijs van de ruimte, kunnen in Gent nog geschikte leef- of werkruimte naar ieders budget gevonden worden.
- Ook het grote aantal studenten in creatieve opleidingen is een troef temeer omdat veel van deze studenten na hun studies in Gent blijven om er te wonen en te werken.
- R&D cluster hebben nood aan een goede mix van creatieve en kennismedewerkers om nieuwe producten te kunnen ontwikkelen en vermarkten.
- Aanvullend bij ligging tussen de Randstad en Lille Métropole - biedt ook mogelijkheden om aansluiting te vinden bij lopende initiatieven en bestaande afzetmarkten. Gent kan stelselmatig uitgroeien als een spil/knooppunt in een groter netwerk voor creatieve economie waarbij eventueel ook naar Brussel kan gekeken worden. Dergelijke internationale netwerken en samenwerkingsverbanden bieden bovendien ook toegang tot Europese ondersteuningsmiddelen.

BEDREIGINGEN

- De Gentse creatieve industrie is divers, kleinschalig en gesegmenteerd georganiseerd en heeft geen uitgesproken gezamenlijk imago. Hierdoor is er beperkte interactie en samenwerking tussen de aanwezige creatieve bedrijven/ sectoren.
- Vanuit de sector blijkt duidelijk een nood voor meer aandacht voor zakelijke vorming in creatieve opleidingen. Net afgestudeerde studenten ontbreken kennis en ondernemingszin om eigen zaak te beginnen.
- De proflering van andere steden in de creatieve sector is een kans om aansluiting te vinden in grotere netwerkverbanden. Tegelijk is het ook een bedreiging wanneer andere (Europese) steden de kracht van de creatieve economie aanwenden als argument bij de concurrentieslag voor aantrekken van nieuwe bedrijvigheid. Dit is zeker het geval wanneer het gaat over grotere en meer bekende steden die van nature een grotere aantrekkingskracht beschikken om bedrijven en talent aan te trekken. Vaak hebben dergelijke steden ook toegang tot grotere budgetten om een ambitieus aanbodbeleid te ontwikkelen m.b.t. de ontwikkeling van specifieke creatieve ruimte.

Gent Creatieve Sector – challenges

Studie Buck Consultants

In de studie van Buck Consultants (2011) – die in nauwe samenwerking met de sector zelf werd uitgevoerd – werd gepeild naar de behoeften van de sector en naar waar de overheid een rol zou kunnen spelen. Er bleek vooral nood aan:

1. Clustering: Verbindingen leggen, netwerken creëren en samenwerkingsverbanden opzetten
2. Infrastructuur: betaalbare en goed gelegen ruimte om te ondernemen
3. Promotie: Positionering & profilering van de creatieve industrie in Gent & daarbuiten
4. Stimuleren ondernemerschap: Aansluiting tussen opleiding en creatieve industrie met een link naar 'ondernemerschap'

We hebben geen aanwijzingen dat de noden geformuleerd in de Studie van Buck Consultants vandaag niet meer actueel zijn. Deze conclusies komen voor een deel overeen met de aanbevelingen uit de visietekst 'Creatieve industrieën in Vlaanderen' van Flanders DC (2011). Er is enkel een actualisatie uit 2015 van de onderliggende mapping.

1. Een internationale toekomst voor de Creatieve Industrieën
2. Meer clustering en samenwerking
3. Meer ondernemende creatieve industrieën

4. Een optimaal fiscaal en financieel beleid voor creatieve industrieën
5. Een optimale infrastructuur
6. Een eerlijke vergoeding en een doeltreffende bescherming van creativiteit

Vaststellingen en voorstellen nav ronde tafel april 2020 (nav Corona crisis)

Vaststellingen

Duidelijke armoede > Getuigenis Frederik Sioen (Gents Kunstenoverleg): momenteel zijn er heel wat kunstenaars & medewerkers die zich noodgedwongen aanmelden bij het OCMW omdat ze op geen enkele steunmaatregel beroep kunnen doen. De impact op een aantal opdrachten: op korte termijn beperkt maar op middellange en lange termijn. Niet bij de pakken blijven zitten.

Getuigenissen:

- *We zijn de afgelopen tijd gevraagd vanuit de stad om via ons ruim netwerk te sensibiliseren en we hebben online inmiddels al een aantal zaken georganiseerd. Momenteel ben ik ook twee stagiairs van HOGENT aan het begeleiden; ik wil hen de kansen niet ontnemen. Verder zijn er binnen onze werking zeker ook linken te maken met een zomer in eigen land/stad (staycation), dankzij 'local tours' langsheen bijvoorbeeld werk van street artists.*
- *Maar we zijn niet bij de pakken blijven zitten. Heel snel zijn we overgegaan tot het maken van 3D-maskers in samenwerking met UGent en internationale partners.*

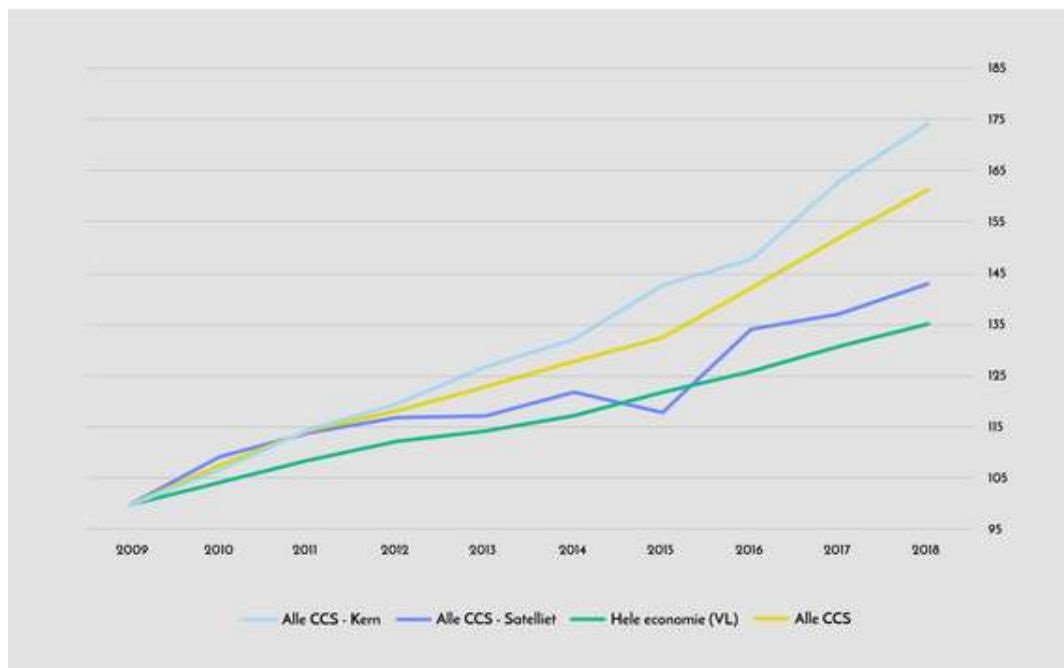
Voorstellen

- Stad Gent als opdrachtgever: ga voor continuïteit in dienstverlening en kies voor lokaal talent - de vraag mag niet stilvallen - bij wedstrijden, selectieprocedures,. Niet uitsluitend, maar toch die reflex proberen maken. Uiteraard moet de wetgeving op overheidsopdrachten gerespecteerd worden, maar focus op lokale spelers als aandachtspunt. Zie ook [stadsleverancier](#): stad Gent wil daar in de toekomst meer mee werken.
- "Winkel hier" (ook B2B) / lokale webshop; voor alle handelaars/sectoren. "Mensen zijn zich niet bewust van waar ze dingen aankopen. Daar kan meer op ingezet worden. Wat zijn de Vlaamse of Belgische webshops bijvoorbeeld?" Cfr. initiatief rond Gentse webshops: Shoppen in Gent in tijden van corona, hoe doe je dat? Ontdek hier allerlei interessante web-platforms en initiatieven om lokaal te kopen. <https://stad.gent/nl/shoppen-en-toerisme/koop-lokaal-Gent>.
- Matchmaking met reguliere bedrijven. "Er zijn veel knappe koppes en creatievelingen die nu tijdelijk werkloos zijn. Daarnaast zijn er bedrijven met nieuwe problemen die om een creatieve aanpak vragen. Hoe kunnen we beide met elkaar matchen? ik zie grote meerwaarde in het matchen van designers, ontwerpers,... met bedrijven, afhankelijk van de competenties. Referentie naar 5 x 5 project in Kortrijk. Net nu kunnen bepaalde bedrijven, KMO's,... die creatieve mindset goed gebruiken. Voorop staat een persoonlijke aanpak. Eventueel kan er een platform uitgewerkt worden waarbij Ministry of Makers een partnerrol kan spelen om de match te maken? "
- Faciliteren van heropstart ondernemingen & Positieve boodschap – vertrouwen opbouwen -> geldt voor alle bedrijven.
- Diversiteitsvraagstuk. "Wat zijn de kansen op korte termijn? Breder gaan in de doelgroepen waarop nu gefocust wordt. Hoe kunnen we deze 'stilstand' aangrijpen om meer naar de wijken te gaan, te kijken naar andere organisaties zoals Masala vzw, Voem vzw,... die ook allemaal bezig zijn met digitale platformen? "

Creatieve en culturele economie: toegevoegde waarde in cijfers

Op Vlaams niveau ¹¹¹

Evolutie van de bruto toegevoegde waarde van de CCS in Vlaanderen

Voor Gent en deelgemeenten

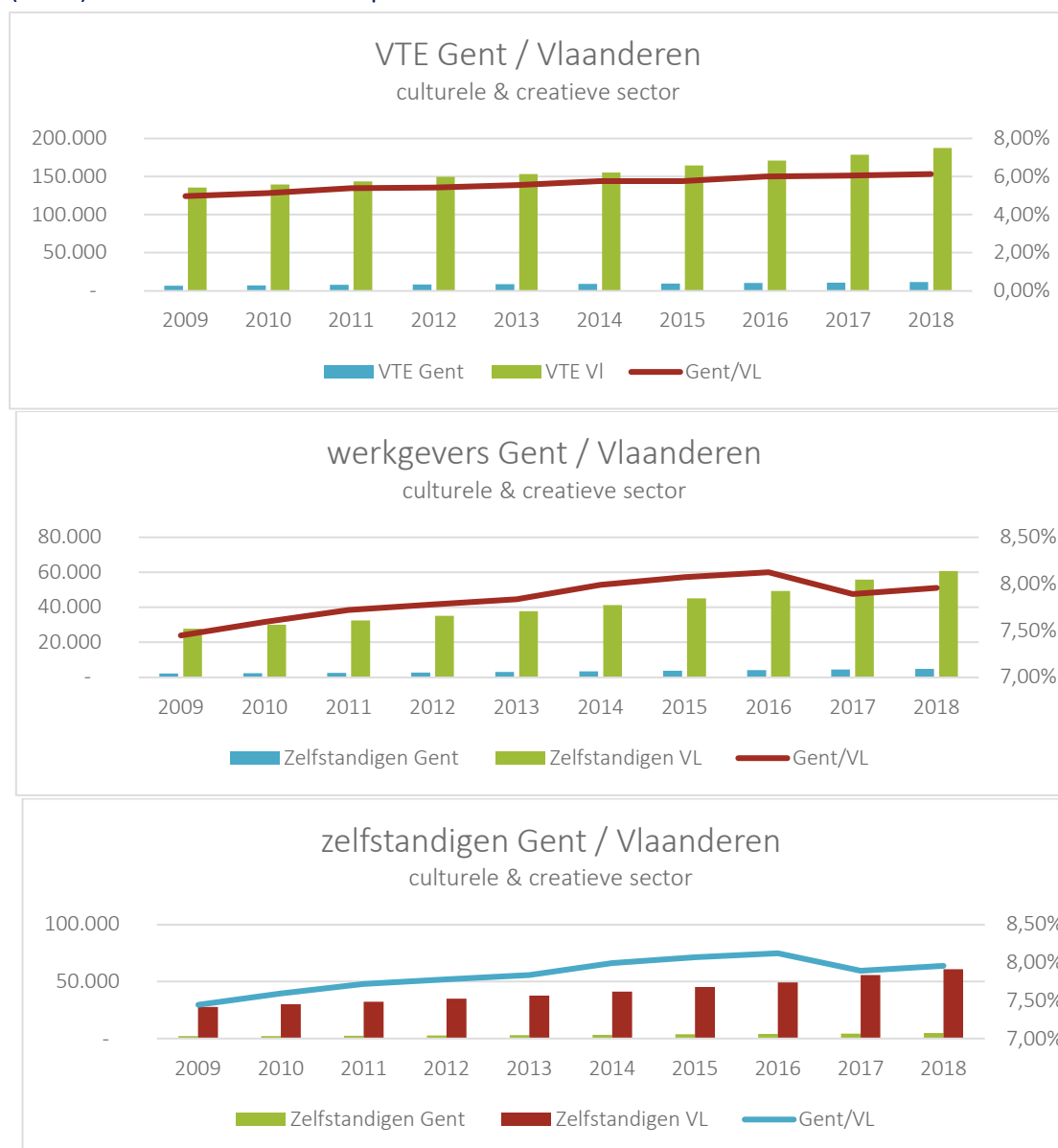
Het belang van de culturele en creatieve economie in Gent

werkgevers 2018	2.703	275	10%
VTE 2018	101.528	11.467	11%
zelfstandigen 2018	16.951	4.827	28%
toegevoegde waarde 2018	€ 8.912.869.000	€ 867.389.013	10%
omzet 2018	€ 36.516.782.000	€ 2.710.586.307	7%

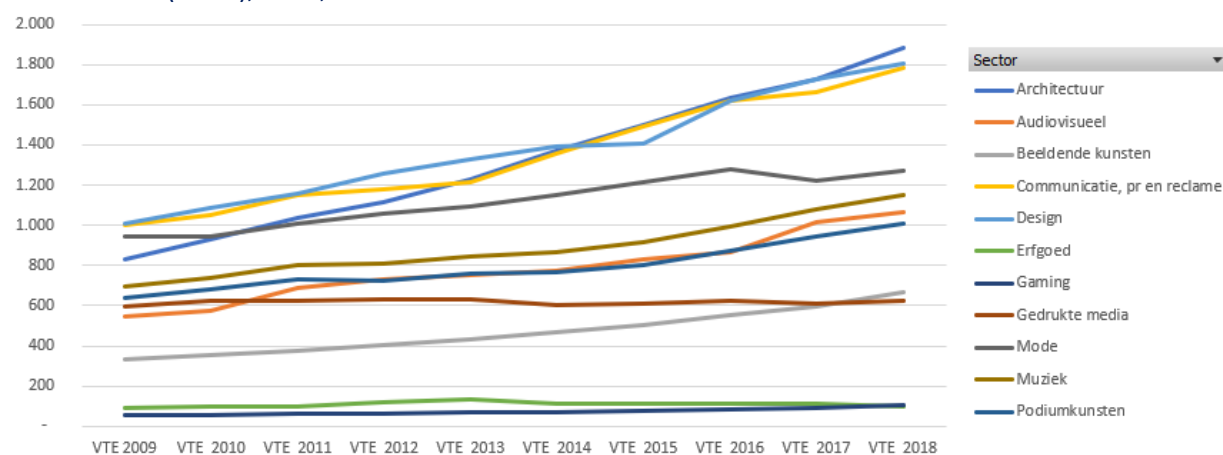
¹¹¹ De Vlaamse cijfers zijn een onderschatting omdat Brusselse creatieve ondernemingen hier niet in zitten. In Nederlandstalige communicatie- of architectenbureaus, theaters, kunstenaars of designers... gevestigd in Brussel worden dus niet meegenomen. De studie gebruikt daarnaast cijfers uit 2018, de meest recente officieel beschikbare cijfers. Als we de steile groei van de laatste jaren doortrekken zou de sector begin 2020 (pre-corona) alweer een pak hoger uitkomen. Tot slot worden de mensen die via een Sociaal Bureau voor Kunstenaars werken ('interimkantoren' gespecialiseerd in de creatieve sector) of mensen die hun activiteit in bijberoep uitoefenen ook niet meegenomen.

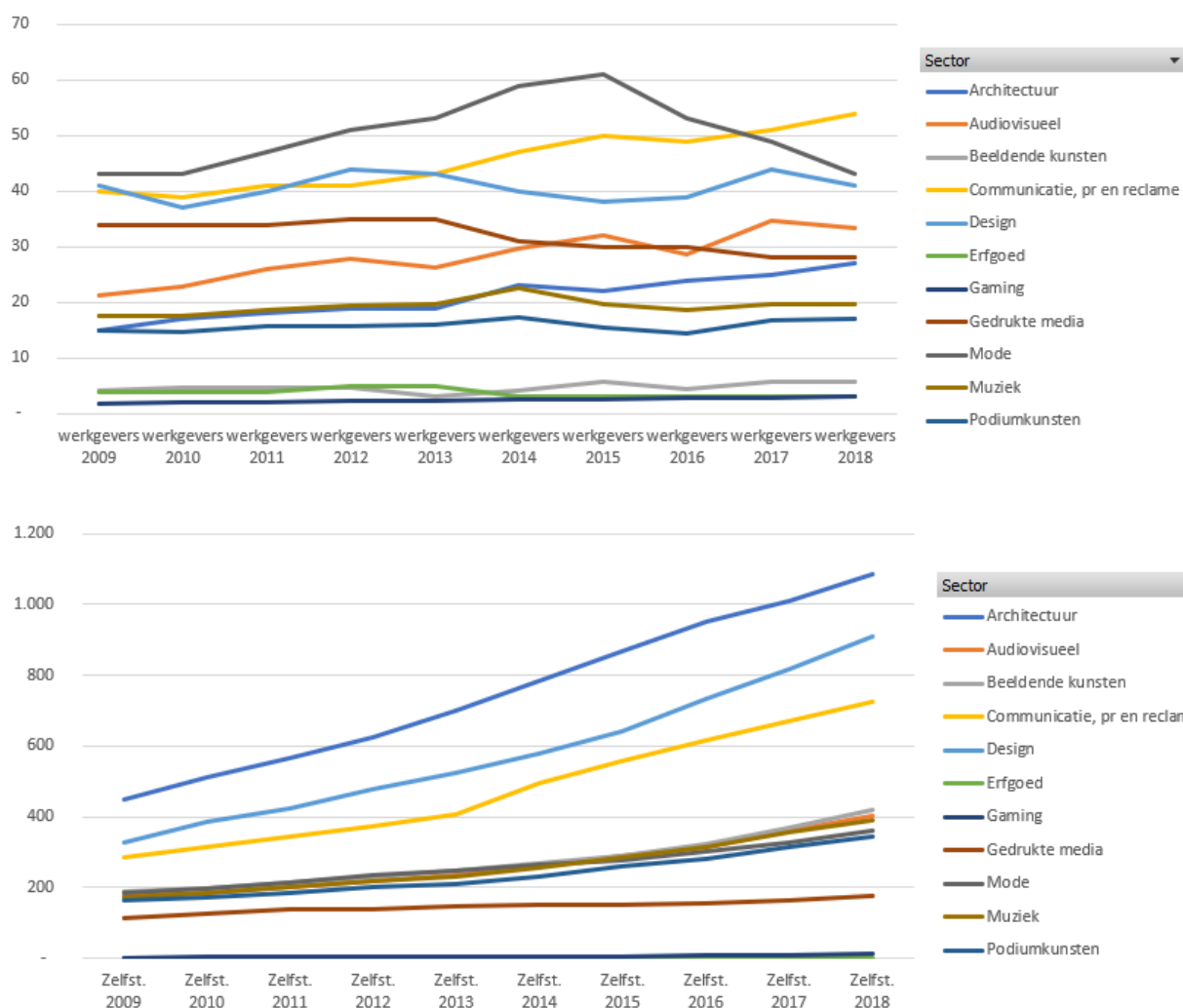
Bron: <https://www.flandersdc.be/nl/magazine/moet-de-creatieve-sector-gered-worden>

Tewerkstelling in de creatieve sector (kern en satelliet sectoren), zelfstandigen en werknemers (VTE's) – Gent en Vlaanderen – periode 2009 – 2018

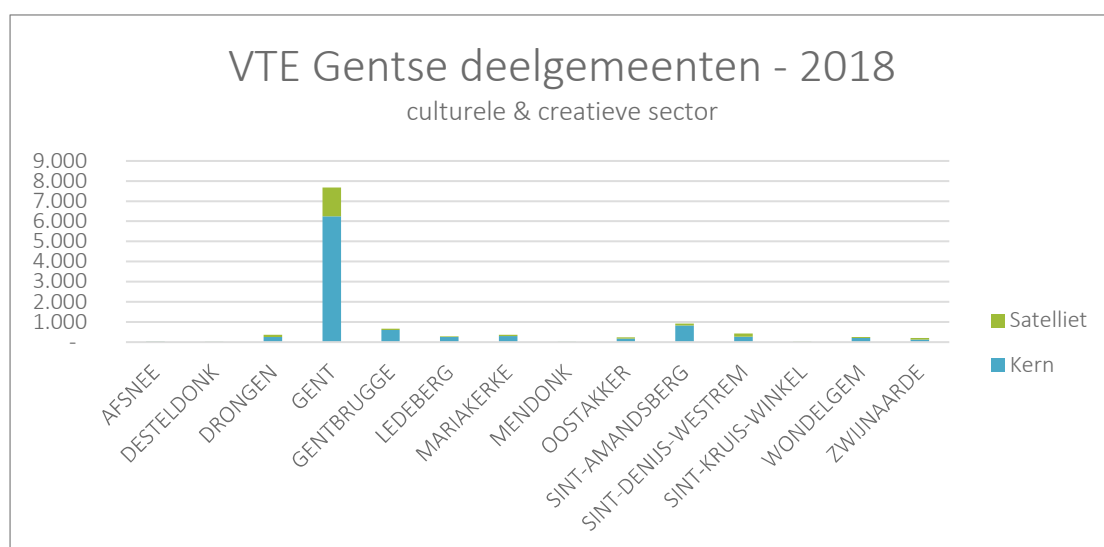

Evolutie tewerkstelling in de creatieve subsectoren (kern en satelliet sectoren), zelfstandigen en werknemers (VTE's), Gent, 2009 tot 2018

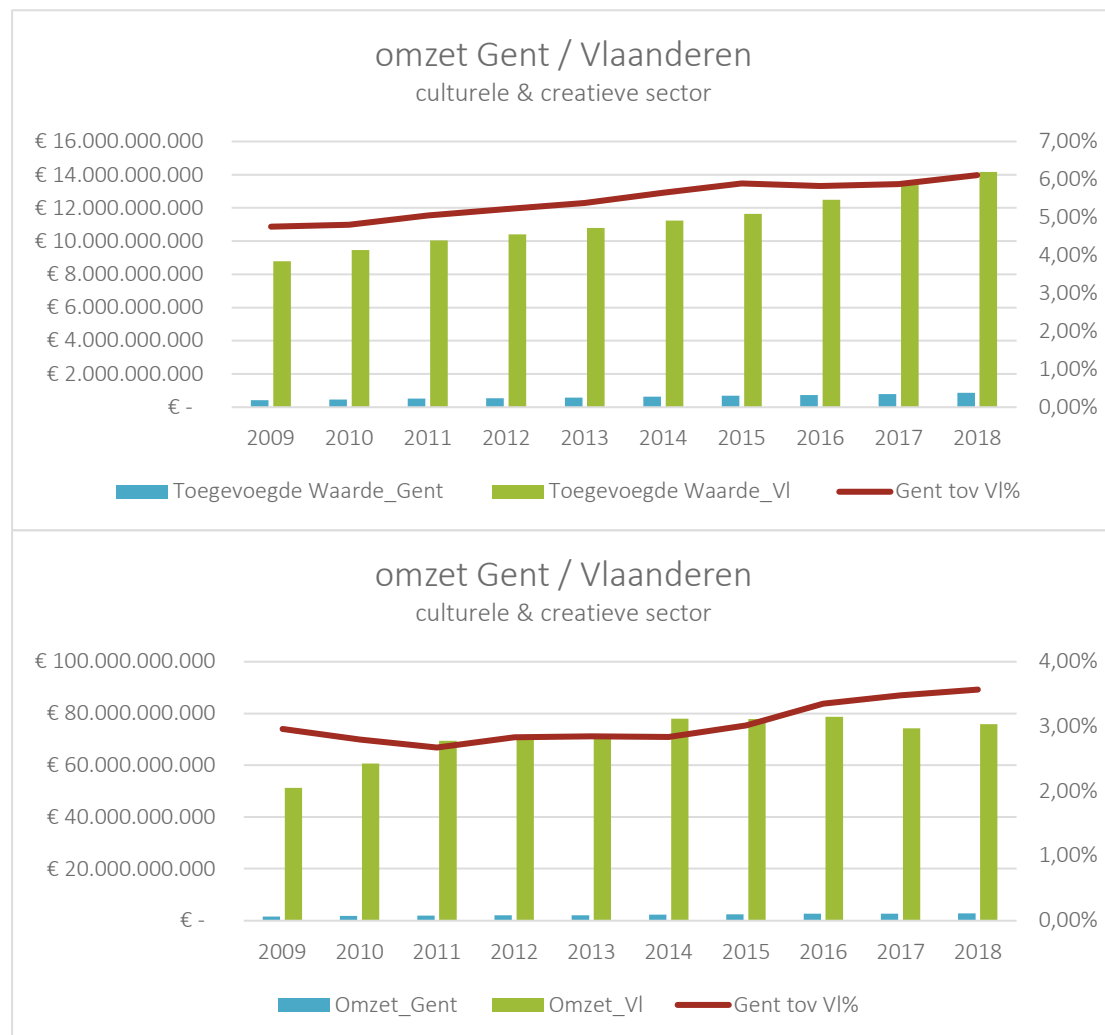

Tewerkstelling in de creatieve subsectoren (kern en satelliet sectoren), zelfstandigen en werknemers (VTE's), Gentse deelgemeenten, 2018

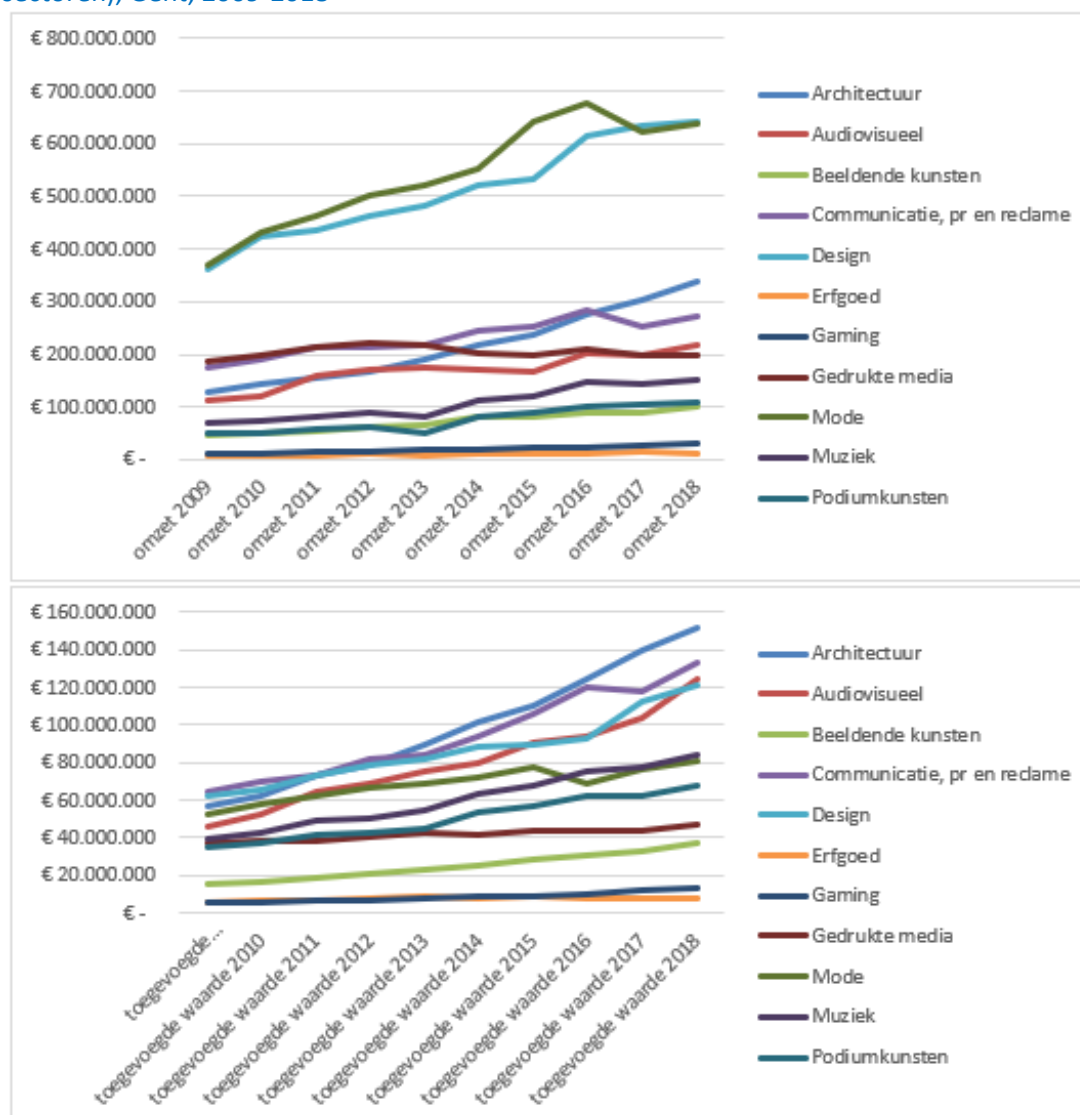

Omzet en toegevoegde waarde in de creatieve sector (kern- en satelliet-sectoren) – Gent en Vlaanderen – periode 2009 – 2018

Globale evolutie in Gent tov Vlaanderen vanaf 2009 tot 2018

Evolutie van de omzet en toegevoegde waarde in de creatieve subsectoren (kern en satelliet sectoren), Gent, 2009-2018

BIJLAGE 5

Bijdrage Departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd (april 2021)

1. Inventarisatie huidige linken binnen onze beleidsdomeinen met cultuur

1.1. Educatieve Diensten

- Vanuit onze dienst vormen wij op alle werkplekken zeer bijzondere leeromgevingen, outward bound, outside the classroom, interactief, ervaringsgericht, praktijkgericht, focussen op totale ervaring, niet alleen cognitief, ook beleving, doen
- Ons activiteitenaanbod is niet alleen op alle scholen alle netten gericht maar ook op het brede publiek en in het bijzonder op gezinnen met jonge kinderen
- Ons doelgroepenbestand is breed, we proberen zo laagdrempelig mogelijk te werken
- Wij komen in eerste lijn ook in aanraking met kansarmoede. We leggen bijzondere accenten rond OKAN, taalstimulering, bijzondere jeugdzorg (time out projecten) e.a. waar we kunnen binnen onze scope van werking. We zorgen ook voor participatie van mensen met een beperking, mentaal of fysisch, in onze werking
- Laagdrempelig kennis en wetenschappelijke informatie delen
- De methodiek van wetenschappelijk denken overbrengen aan kinderen en jongeren, STEM
- Vrijwilligers worden waar mogelijk geïntegreerd in onze werking.

1.2. Jeugddienst

- Als jeugddienst zetten we niet in op het zelf uitwerken van projecten, we ondersteunen, faciliteren, stimuleren en begeleiden jongeren en organisaties die dit binnen de stad projecten willen opzetten:
- Alles Kan: Jongeren de kans geven om hun projecten uit te werken. Financiële en inhoudelijke ondersteuning van projecten door jongeren georganiseerd met als doelgroep ook jongeren. Een korte impressie van projecten: <https://alles-kan.stad.gent/hall-of-fame/alle-projecten/>
- Ondersteunen van verschillende cultuur gelinkte jeugdwerk organisaties: het jeugdwerklandschap wordt steeds diverser op alle vlakken. Zo zien we bijvoorbeeld steeds meer organisaties die kiezen voor talentontwikkeling of een cultuur gelinkte jeugdwerkmethodiek. We ondersteunen organisaties zoals stratier, kapow, masala, vroemvroem, girls go boom, asgaard, plek, larf, .. op financieel, materieel en inhoudelijk vlak
- Minus One: het jongerencultuurcentrum in Gent zet in op talentontwikkeling, events en is daarnaast een openhuis voor jongeren uit de buurt. Als jeugddienst ondersteunen we financieel en inhoudelijk.
- Evenementen: als jongere in stad gent een event organiseren? Niet altijd gemakkelijk, we hebben een bruisend nachtleven met veel nieuwe jonge spelers. We zetten als jeugddienst in op ondersteunen van jonge organisatoren, ruimte voor evenementen en samenwerking met andere stadsdiensten verbeteren.
- Jeton: een netwerk waarin we organisaties samenbrengen die binnen de stad werken rond talentontwikkeling/ondersteunen van jongeren die zelf projecten willen opzetten
- Betrokken bij Urban Sports (Sportdienst).

1.3. Onderwijscentrum

Voornamelijk linken vanuit de Brede Schoolwerking:

- Vertelfestivals – ism de Krook
- Boek op Bezoek – ism de Krook
- Bij de Buren – ism Bij de Vieze gasten, Larf!, Kopergietery en 4Hoog

- Kunst in de wijk
- DKO – ism de drie netten en afdelingen
- Jeugdboekenmaand – ism Krook
- SamenLezen – ism Lezerscollectief
- Artiest zkt school – ism Cultuur Gent
- Artiest zkt school+ - ism Cultuur Gent
- Art-uur – ism Cultuur Gent
- Naschoolse reeksen: drama, darboeka, dans, zang, muziekinitiatie, ... - ism diverse partners
- Culturele wijkprojecten met diverse partners
- Voor-deur-lezen ism Letterzetter vzw
- Toverpen, schrijfwedstrijd

1.4. Dienst Kinderopvang (DIKO)

Inzetten op cultuur voor de allerjongsten/kinderen sluit aan bij onze kijk op...

Kinderen en kwaliteitsvolle kinderopvang

- Kinderen zijn krachtig, ze hebben een open blik op de wereld, kinderen zijn kleine onderzoekers, ze leren met hoofd, hart en handen (holistische kijk), observeren van interesses van kinderen en hierop inspelen,...
- TAAK van de kinderopvang om leefomgeving van kinderen te verrijken. Kunst en cultuur zijn hiertoe krachtige instrumenten

Toegankelijkheid

- Kinderen hebben recht op kunst en cultuur
- Kinderopvang zet in op sociale functie
Kinderopvang werkt drempelverlagend.
- Kunst en cultuur als onderdeel in de kwalitatieve kind-dag van schoolgaande kinderen.
(proefproject Sluizeken-Tolhuis-Ham-Dok)

Hoe?

Door projecten

- Boekje Proef i.s.m. De Krook
- Voorstellingen Theater De Spiegel i.s.m. VCOK en De Bijloke
- “Speelstof:” voor buitenschoolse opvang

Door inspireren

- In methodieken
- Door het gebruik van ruimte en materialen
- Deelname klankbordgroep cultuur voor allerjongsten Dep. CJM

1.5. Interstedelijk Centrum voor leerlingenbegeleiding (iCLB)

Er wordt vanuit de 3 CLB's in de stad – verenigd in vzw TOPunt – vaak ingetekend op Europese projecten om zo de 'evidence based' werking van het CLB te helpen waarmaken.

1.6. Stedelijk Onderwijs

Het Gentse stedelijk onderwijs is uniek op vlak van de creatieve onderstroom – cfr het freinet-onderwijs. Via de academies, SKI en Melopee draagt het ook actief bij aan kunst/muziekonderwijs.

2. Mogelijke verdiepingen n.a.v. Gent Cultuurstad 2030

Tijdens de bevraging gaven we reeds aan dat we onze focus willen richten op de stad als brede leer- en leefomgeving, en in dat kader op een breed partnerschap om te komen tot cultuurparticipatie. Onderwijsinnovatie kan een instrument zijn om dit te bereiken. Hieronder een aantal insteken m.b.t. een verdere verdieping op dat vlak. Hiervoor is evenwel extra tijd en budget noodzakelijk.

2.1. Educatieve Diensten

Essentiële aspecten voor een succesvol dossier

Op basis van de opgedane ervaring via 20 jaar evenementen en festivals, bijdragen in het succesvolle Unesco City of Music Dossier en 4 bijgewoonde internationale online infosessies lijkt het volgende essentieel voor Gent 2030:

- een visionaire benadering die de begane paden verlaat en sterk op innovatie en cross-overs van (culturele) disciplines gericht is
- die alle kunst- en wetenschapsvormen mobiliseert
- die structureel resultaat nalaat na het hoofdstadjaar en lange termijn processen initieert
- die infrastructuur niet alleen een vernieuwende bestemming geeft maar ook blijvende nieuwe (culturele) infrastructuur of plekken creëert
- die heel sterk participatief en co-creatief gericht is qua programmatie
- die maximaal de hele bevolking van de stad kan mobiliseren, een heel sterke heel brede betrokkenheid, fierheid ook over het project en de stad bij de bevolking realiseert
- die blijvende creatie resultaten, artistiek, infrastructuur, mogelijk maakt in de publieke ruimte
- die breed gedragen wordt door alle professionele actoren in alle sectoren van onze stad
- die gedragen wordt door een sterke alle sectoren en departementen overstijgende organisatie die volledig autonoom kan opereren (belangrijke randvoorwaarde). Dit zal dus investering vergen in personeel en budget
- die een curatorschap van internationale renommée impliceert
- die materieel erfgoed en monumenten met respect voor zijn historische waarde en identiteit op een unieke vernieuwende wijze profileert
- die vertrekt vanuit de unieke authenticiteit van de stad

Te onderzoeken projectvoorstel vanuit Educatieve Diensten

Een uniek kenmerk van onze stad, maar binnen het werkterrein en de bescheiden scope en middelen van de educatieve diensten, is het volgende:

We hebben twee educatieve botanische Tuinen. Eén in de Wereld van Kina, één in de Universiteit die samenhangt met het nieuwe GUM. Met het GUM sloten we een samenwerkingsovereenkomst af. Beide tuinen zijn ook lid van de Vlaamse Vereniging van Arboreta en Botanische Tuinen. De plantentuin UGent is ook vertegenwoordigd in onze wetenschappelijke adviescommissie. Er is samenwerking met de Floraliën.

Projectvoorstel: er wordt een project opgestart waarbij nagegaan wordt in welke Europese buurlanden, N F D L (GrBr helaas niet meer) er steden zijn die in het verleden al Culturele Hoofdstad waren en over een educatieve botanische tuin beschikken. GUM en VBTA worden betrokken in een partnership, de Floraliën eveneens.

Doelstellingen: 1° We gaan na hoe we een kennisplatform voor beheer van botanische collecties kunnen samen gestalte geven. We streven interregionale samenwerking na.

2° We gaan na hoe internationale participatieprojecten kunnen opgezet worden binnen dit project voor het brede publiek. Link met Toerisme.

3° We zoeken andere participatiemogelijkheden via uitwisselen van good practices.

4° Beide botanische tuinen werken samen een artistiek project uit, beeldende kunst, bedoeld om tentoongesteld te worden in de Tuinen, en geïnspireerd op zeldzame bloemen, bomen, planten en op de identiteit van de sites.

2.2. Jeugddienst

Wat we in 2030 kunnen doen, zal afhangen van de jongeren en de organisaties (co-creatie/jongeren als culturele actor). In juni 2021 organiseren we een brainstorm met middenveld en jongeren om dit duidelijker te krijgen.

Als jeugddienst focussen we ons eerst op 2024 (European Youth Capital) om vandaaruit de brug te slaan naar 2030 en concrete projecten uit te werken.

2.3. Onderwijscentrum – ambities en dromen

- Meterschap met cultuurhuizen

Cultuurhuizen nemen een meterschap op met een klas. De meterklas krijgt een soort Vip-behandeling: (extra) bezoeken, rondleidingen, workshops, bezoekjes achter de schermen, contact met de medewerkers, repetities bijwonen,...

Doel: drempels weg te werken en kinderen een 'thuis-, en welkomgevoel te geven' in een cultuurhuis zodat zij een soort ambassadeurschap opnemen naar bv. hun eigen kring: familie en vrienden.

- Muziek op bezoek

Cfr. Boek op Bezoek: vrijwilligers komen bij kinderen aan huis (basisschool) om samen muziek te beleven. De vrijwilligers kunnen gewone muzikliefhebbers zijn, maar ook muzikanten of mensen die in de muziekwereld werken. Er kan naar samen muziek geluisterd worden, muziek gemaakt worden, gezongen, opnames gemaakt worden,... De ouders worden (indien mogelijk) ook betrokken zodat er zeker een multiculturele uitwisseling is.

Doel: doorgeven liefde voor muziek, erkennen thuiscultuur, toeleiden naar DKO-muziek...

- Instrumentenbib

Verzameling instrumenten die ontleend kunnen worden om te gebruiken voor lessen DKO of op school

- Rondtrekkend museum ism studenten en musea en erfgoed

Samensmelting van bvb Covitrine, waarbij musea in verschillende Gentse wijken een museumbox plaatsten en Bibliobussen. Studenten beeldende kunst komen met een Museum-bakfiets naar scholen en bieden daar een soort kunstzinnig proevertje aan. Dit kan rond een bepaalde kunststrekking zijn, een thema, of als smaakmaker voor een bepaalde tentoonstelling. Er wordt interactief met de kinderen gewerkt / Doel: toeleiden naar musea.

- Wijkcultuurdag

Cfr. Buurtsportdag. Alle culturele organisaties in een wijk, of organisaties in de nabijheid (musea, toneelhuizen, bibliotheek, 'losse' wijkkunstenaars, DKO) brengen een aanbod. Klassen leggen doorheen de dag een parcours af langsheen enkele culturele posten.

Doel: kennismaking en drempelverlagend.

We zien hierin hefboomen naar cultuurparticipatie en cultuur co-creatie, waarbij we de brede lagen van de bevolking willen bereiken met een blijvend resultaat.

2.4. DIKO

Belangrijke aandachtspunten bij mogelijke verdieping:

- De allerkleinsten (0-3jaar) zeker niet vergeten
- Samenwerking als belangrijke sleutel
 - o Inhoudelijke uitwisseling tussen sector kinderopvang en cultuur versterken.
 - o Niet enkel afstemmen van aanbod maar ook samen doen.
- Kunst en cultuur meenemen in lokale netwerken
 - o Rol voor Huizen van het kind, samenwerkingsverband BOA, ...
- Participatie aan netwerk Vitamine C vanuit Public –focus op cultuureducatie in de vrije tijd
- Knelpunt: financiering

2.5. iCLB

Vanuit de eigenheid van het CLB en haar eerder operationele werking zijn er niet zoveel mogelijkheden om verdiepende projecten uit te werken die gelinkt zijn aan cultuur.

2.6. Stedelijk Onderwijs

- Vanuit de academies en (kunst-)scholen zal er zeker interesse zijn om creatieve projecten mee te helpen opzetten in het kader van Gent Cultuurstad 2030.
- Mogelijkheid tot herhaling van het concept 'vree wijze marathon' waarbij unieke locaties in Gent werden omgetoverd tot een 'klaslokaal'.

3. Contactpersonen

- Adelbrecht Haenebalcke, departementshoofd – adelbrecht.haenebalcke@stad.gent
- Educatieve Diensten: Jan Schiettekatte – jan.schiettekatte@stad.gent
- Jeugddienst: Kathleen Snoeck en Marlies Denys – kathleen.snoeck@stad.gent en marlies.denys@stad.gent
- Onderwijscentrum: Brecht Demeulenaere en Ruud Van de Velde: brecht.demeulenaere@stad.gent en ruud.vandevelde@stad.gent
- Dienst Kinderopvang: Lieve De Bosscher en Fien Lannoye – lieve.debosscher@stad.gent en fien.lannoye@stad.gent
- Interstedelijk Centrum voor Leerlingenbegeleiding: Vera Van Heule – vera.vanheule@stad.gent
- Stedelijk Onderwijs: Inge Dellaert – inge.dellaert@stad.gent

